

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

II B 36235 g

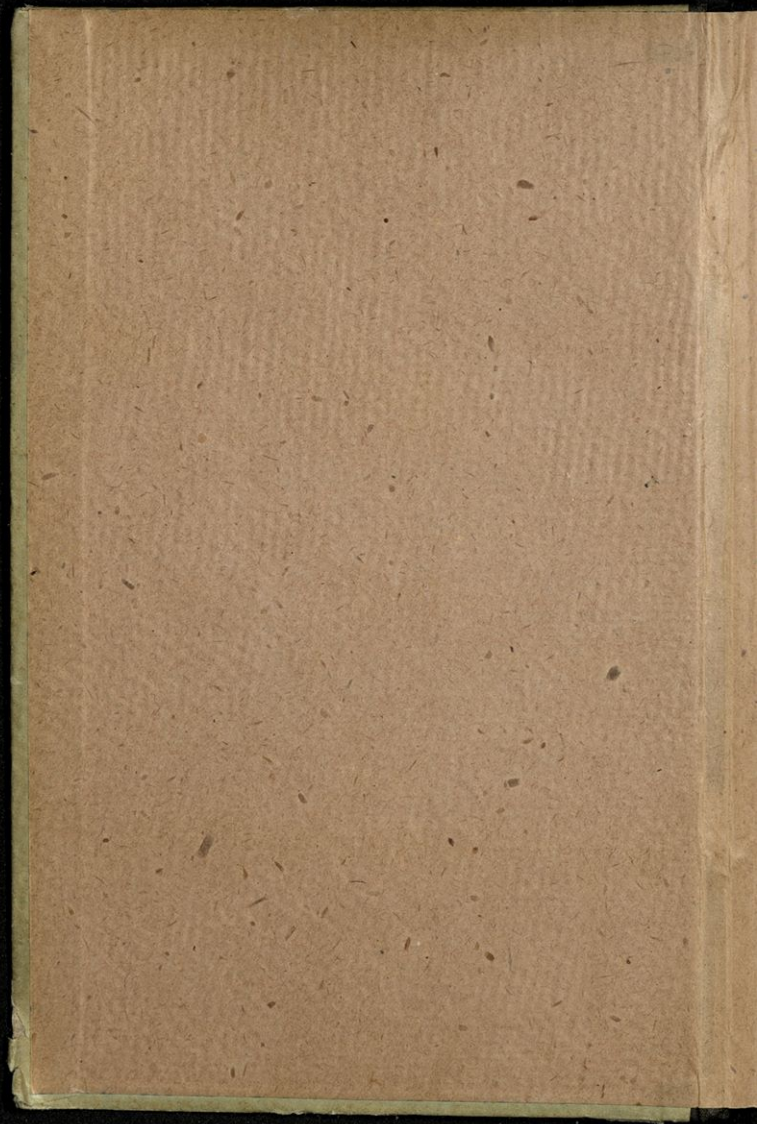
Zgodovina horjulske fаре.

Ponatis iz „Zgodovinskega Zbornika“.

Sestavil
Jožef Kržišnik.

V Ljubljani, 1898.

Samozaložba. — Tiskala Katoliška tiskarna.

Zgodovina horjulske fare.

Ponatis iz „Zgodovinskega Zbornika“.

Sestavil
Jožef Kržišnik.

V Ljubljani, 1898.

Samozaložba. — Tiskala Katoliška tiskarna.

36235 II B, g;

II B, g 36235

FZC 3733 / 1951

Vvod.

Nedavno je preteklo sto let, odkar obstoji horjulska fara. S starodavnostjo se torej ne more ponašati, gotovo pa z zanimivo zgodovino, z vrlimi dušnimi pastirji in pobožnimi farani. Predvsem tekom zadnjih let smo pogosto čitali na častnem mestu ime horjulske fare. Horjulci se ne odlikujejo samo z vedno katoliško-narodnim prepričanjem, marveč so napredovali tudi na socijalnem polju. V Horjulu že nad tri leta deluje domača hranilnica in posojilnica in v marcu l. 1897. so se združili posestniki v kmetijsko zadrugo, ki jim že donša lepe dobičke. — Zgodovino fare, ki se v vsakem oziru odlikuje, bode vsakdo z zanimanjem bral, da se tako še natančneje seznani s tamošnjimi razmerami.

Kratek popis horjulske fare v latinskem jeziku „*Compendiosa descriptio Parochiae Horjul*“ je sestavil l. 1840. župnik Franc Veriti. Ta spis se hrani v farnem arhivu. Župnik Fr. Dolinar je nabiral več let pripravnega gradiva za farno kroniko. Naposled je ostalo njegovo delo nepopolno in nedovršeno, ker ga je vedno oviralo delovanje v dušnem pastirstvu. Na vsak način je pa zelo olajšal sestavljanje kronike podpisanemu, ki se je pri svojem spisu držal oblike, v kakoršni je že spisana zgodovina nekaterih kranjskih fara.

Razun že omenjenih virov je porabil pisatelj razne uradne dopise, ki so shranjeni v domačem farnem arhivu ali pa v knšk. ordinarjatski pisarni v Ljubljani. Tudi dve „matrikuli“ sta ohranjeni. Prvo je sestavil vrzdenški beneficijat Jožef Rozman okolu leta 1750, drugo pa župnik Franc Veriti. Po tej matrikuli, ki je razmeram primerno spopolnjena, se ravnaajo še sedaj horjulski dušni pastirji. Izmed pisanih, še nenatisnjenih virov je najstarejši spis knezoškofa Rajnalda Scarlichi z napisom: „*Visitatio Generalis Prima Dioecesis Labacensis In Carniola. 1631.*“ — Pograjski kapelan Jožef Vogler je popisal leta 1758. pograjsko faro in med drugimi tudi cerkve sedanje horjulske fare. Dobri so tudi bili razni drugi cerkveni spisi, računi, šolska kronika itd.

Izmed tiskanih virov je porabil pisatelj predvsem naslednje knjige in časopise: Valvazor, *Die Ehre des Herzogthums Krain*; Šematizmi ljubljanske škofije od l. 1792 do 1897; Zgodovina fara ljubljanske škofije, zv. I.—X.; Zgodovina župnij in zvonov v dekaniji Radolice; Zgodovinski Zbornik; Drobtnice l. 1850 in 1893; Jezičnik, 23. leto; Jeran, Šmarnice M. D. za leto 1865; Dom in Svet 1896; Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1897; Zgodnja Danica, predvsem letnike 1849, 1852, 1858, 1862, 1866, 1868, 1876, 1877, 1879, 1882, 1896 in 1897; Slovenec l. 1876, 1878, 1885, 1888, 1896 in 1897; Domoljub 1896 i. dr.

Pri nabiranju gradiva so pisatelju pomagali zlasti vč. gg. dekan Fr. Dolinar, župnik Peter Bohinjec in knezoškof. tajnik Jož. Šiška. Vsem gospodom kakor tudi posameznim Horjulcem, ki so zelo radi postregli z raznimi podatki, srčna hvala!

V Ljubljani, meseca decembra 1897.

Pisatelj.

I.

Prirodoznanski opis horjulske fare.

Med šmarnimi mašami prihiti velika množica pobožnih Slovencev počastit Mater Božjo na Dobrovo pri Ljubljani. Romarji se razkropé po opravljenih pobožnostih zopet na razne strani. Velik del ljudij zapustí Dobrovo in se poda proti domu na zapadno stran. Mimo Poklukarjeve vile in raznih lepih znamenj, katera kažejo navdušenje Dobrovčanov za čast Božjo in proslavljenje blažene Device Marije, vodi cesta po jako ozki dolini, „G r a b e n“ imenovani, proti Horjulu, sosednji fari. Po petčetrturni hoji, z vozom še hitreje, pridejo romarji do najbolj oddaljene dobrovske podružnice sv. Neže v Brezji. Do Brezja se je dolina že precej razširila. Rodovitno, vedno dobro namočeno polje kaže, da tukaj ne stanuje preveč ubožno ljudstvo.

Še nekaj minut gre popotnik dalje in že stopi na horjulski svet. Po cesti koraka med travniki in njivami, dokler ne napravi pot jako nepotrebnega ovinka v prvo horjulsko vas Podolnico. Preje je že zagledal pred seboj na hribu stoječo cerkvico sv. Urha, podružnico horjulsko. To cerkev obdaja zidovje, ki je še sedaj utrjeno z dvema stolpičema. Vsakdo bode takoj vedel, da je bilo pri tej cerkvici taborišče v turških časih za vaščane iz Podolnice in Zaklanca. — Iz Podolnice vodi pot proti Z a k l a n c u, drugi horjulski vasi. Pod hribom sv. Urha se združi okrajna cesta dobrovska z ono, ki vodi od tržaške državne ceste mimo Lesnega Brda v Polhov Gradec. V vasi Zaklanec se pa odcepi okrajna cesta na Polhov Gradec in se vije čez hrib „Župnik“ in „Prosce“ do Dvora, prve

pograjске podružnice. Tam se združi z okrajno cesto, ki veže Polhov Gradec z Dobrovo. — Od Zaklanca do Horjula je še četrtno ure daleč. Pot gre izprva v klanec. Na vrhu se že vidi v vas Horjul. Cerkev zakriva „Ruparjev grič.“ Iz Horjula pride popotnik v malo vas Ljubojno. Potem vodi cesta med travniki in njivami mimo Gabrja (v samoti ležečega posestva) čez klanec in navzdol do Vrzdence, zadnje horjulske vasi v ravnini. Nad Vrzdencem na gorskem hrbtu je še ena horjulska vas, Samotorica, s podružno cerkvijo sv. Mihaela.

Ker leži vas Horjul nekako v središču doline, so povzdignili l. 1789. podružno cerkev sv. Marjete v farno. Horjulska fara meji na vzhodu z dobrovsko, na jugu z vrhniško, na južnozapadni strani s podlipško, na severozapadni s Št. Joško in na severni s pograjsko faro. Na širjavo in dolžino je skoraj jednaka, namreč dobro poldrugo uro je treba hoditi od enega konca do drugega.

Če zasledujemo farno mejo, je ob cesti zadnja horjulska hiša v Podolnici „Žontovega Toneta“ (hšt. 6), oddaljena od Horjula dobre pol ure. Potem gre meja proti Veliki vodi (Švici) čez polje. Velika voda tvori mejo navzgor do Bitenčevega závoda (gozda, ki sega skoraj do vode). Od tam drži meja čez gričke na vrh Kremenjeka in dalje po gorskem hrbtu med posestvom Mavsarjevim, ki je že vrhniški faran, in Kisovčevim (Vrzenec, hšt. 37), čez Gradišče proti Gošavju (Vrzenec, hšt. 36). Od Gošavja vodi meja čez Tabor in Jelenjek do Kladničanove hiše (Vrzenec, hšt. 59), ki je zadnja v horjulski dolini. Potem gre meja zopet navzgor in čez 650 m visoko sedlo Pilo do Male vode pod Kožlekom. Tam se obrne nazaj v višavo, čez Grdo

dolino (Grdadolnik na Samotorici, hšt. 4), po hrbtu Ulaških hribov čez Tomincov grič in dalje pod Korenom in Grebenom do okrajne ceste, ki drži čez Prosce v Polhov Gradec. Blizo do Jarčeve kočice se drži meja ceste; potem se zavije čez Kladnike proti Podolnici, kjer se sklone mejni kolobar na cesti blizo hiše Žontovega Toneta.

Če hoče priti g. župnik iz Horjula do zadnjih hiš svoje župnije, potrebuje na vzhodno stran dobre pol ure. Proti jugu je najbolj oddaljena Mežanova kočica in sicer pol ure, na južozapadni strani Gošavje skoraj tri četrtinke ure in proti zahodu je do Kladničana eno uro daleč. Na Samotorici je zadnja hiša Grdadolnikova, na drugi strani pa Filipčeva bajta. Obedve ste oddaljeni do pet četrtink ure. Na severni strani je pod vrhom Velikega Grebena zadnja Dermaškova kočica, ki je oddaljena tri četrtinke ure.

Krajepis horjulske fare je označil Franc Veriti, bivši župnik horjulski v svojem spisu z besedami: „Župnija horjulska leži v ravnini razun male soseske Samotorica, in je zdrava za prebivalce.“¹⁾ In res, pet vasij leži v ravnini, le Samotorica je na hribu.

Pogorje obdaja horjulsko faro od severne in južne strani. Na zapadu se združi to pogorje v podlipški fari. Samo proti Dobrovi je odprta horjulska ravnina. Gorski hrbet tvori večjidel tudi naravno mejo proti pograjski in vrhniški fari.

Na severni strani se razteza od Št. Jošta čez Pilo v horjulsko faro pogorje, ki nima nobenega stalnega

¹⁾ Parochia Horjul in planitie (excepta parvula vicinitate Samotorica) sita est; et pro incolis sana. — Compend. descriptio Par. Horjul.

imena. Prve razrastke za Samotorico imenujejo domačini Ulaške hribe. Gorski hrbet, ki drži od samotorske cerkve proti vzhodu, preide v hrib Rog. Ta je zvezan s Horjulskim Tabrom in zadnji z vrhom Koreno. Od Korena dalje se razteza pogorje Greben. Navadno ločijo dva Grebena, Veliki Greben (742 *m*) in Mali (tudi Zaklanški) Greben. Okrajna cesta z Vrhnike v Polhov Gradec je izpeljana čez 422 *m* visoko sedlo v Prosci. Na drugi strani Prosa se prične pogorje Kladniki, ki preide v dobrovske hribe. Srednja višina severnega pogorja je 600 *m*. Najvišji vrhovi v horjulski župniji so Kožlek (787 *m*), cerkev na Samotorici (669 *m*), Tomincov grič (725 *m*), Koreno (719 *m*), Veliki Greben (742 *m*) in Kladniki (579 *m*). — Posamezni razrastki segajo tudi v ravnino. Iz Kladnikov se izloči zaklanški grič sv. Urha (426 *m*). Iz Grebena se odcepijo štirje grički in sicer Župnik, Hrastnik, Brezovec in Ruparjev grič. Med Horjulom in Vrzdencem so zopet trije grički. Od zadnjega se odloči v Gaberju še nižje gričevje, ki sega do Staj (južno od horjulske vasi).

Na južni strani je drugo pogorje. To prihaja od podlipških hribov, ki vežejo severno pogorje z južnim. Južno pogorje je mnogo nižje; srednja višina mu je malo nad 400 *m*. Pri Lesnem Brdu preide to pogorje v vrhniško faro in potem še v dobrovsko in brezoviško. Najvišji vrhovi so Vrzdenski Tabor (491 *m*), Mavsarjev grič (547 *m*) in Kremenjek (406 *m*). Severno kakor tudi južno pogorje je obraščeno z gozdi. Pri gozdih, ki so v severnem pogorju večjidel listnati, v južnem pa jelovi, se dobro pozna, da je nedavno v njih gospodarila kruta sekira. Soseska Samotorica ima tudi polje in travnike na gorskem hrbtu.

Divjačine ni preveč v gozdih. Srne se drže bolj Kladnikov, Jelenjeka in južnega pogorja, kjer gozdi še niso preveč iztrebljeni. Zajcev je mnogo več. Divjega petelina zalezujejo v Kladnikih ali pa v samotorških gričih. Med l. 1890 in 1896 so lovci ustrelili, oziroma vjeli 548 zajcev, 16 lisic, 4 srne, 2 divja petelina, 25 jerebic, 57 kljunačev, 1 vidro in 13 divjih rac. Koliko jazbecev polové kmetje, ni znano. Vsako leto gotovo zadene nekatere maščevalna roka.

Ves ostali horjulski svet zavzema ravnina, ki se razteza od Vrzdence do Lesnega Brda in Zaklanca, ter dalje pod imenom Graben do Dobrove. Ta horjulska ravnina se navadno imenuje Lipalica. Med Stajami in Ruparjevim gričem se odcepi od nje manjša dolinica. Ločena je od Lipalice po nizkem gričevju, ki se razteza od Gaberja do Staj.

V tej dolinici ste vasi Horjul in Ljubgojna. Tudi je tukaj najboljši svet. — Lipalica se prične pri Vrzdencu in se razteza med Zagorico, Stajami in Zaklancem na severni strani in južnim pogorjem do Lesnega Brda na južni strani. Kar je Lipalice na levem bregu Velike vode, je bila že preje razdeljena med posestnike. Posamezne parcele še sedaj obdaja grmovje, ki tvori živo mejo. Take ograjene kose imenujejo Horjulci „vrtove“. Pašniki na desni strani Velike vode so bili do l. 1869 občinska lastnina. Takrat so jih razdelili med posestnike po številu glav živine, katero je do tedaj pošiljal na skupni pašnik. Skoraj vsa Lipalica je močvirnata. Struga Velike vode se zvija po Lipalici kakor kača. Polna je blata. Vsled neznatnega padca ravnine voda rada zastaja. V teku jo tudi zavira ozka struga, ki se zlasti stisne pri mostu od Lesnim Brdom. Tam ne more naprej, če je le nekoliko narasla. Zato izstopi po vsakem deževju iz

struge in preplavi zlasti vshodno polovico Lipalice, ki je med Stajami, Zaklancem in Lesnim Brdom. Tudi za mostom pri Lesnem Brdu izstopi Velika voda in preplavi polje Podolničanov in Brezničanov. — Prevelika mokrota škoduje travnikom in pašnikom. Sladka trava noče rasti na močvirnatem svetu. Zato uspeva predvsem konjska klaja v Lipalici. Njive so samo na takih mestih, ki so malo nad višino Lipalice (332 *m*). Horjulci imajo rodovitne njive, ker je tam svet že 342 *m* nad morsko gladino.

V Lipalici so že večkrat naleteli ljudje na premogove žile. Predvsem so dobili antracit. Ker je tega malo na enem kraju, so l. 1895. in spomladi 1896 začeli kopati in vrtati v zemljo na dveh mestih, da bi dobili rujavi premog. Združilo se je v to svrho več slovenskih bogatinov, ki so založili potrebno svoto. Delo je vodil inženir g. Glowacki. Prišli so do šote; vrtali so še dalje, a brez uspeha. Sedaj so opustili za negotov čas nadaljno iskanje.

Na Pečevju pod Grebenom so kopali nekdanje železno rudo. To so vozili v Železnike ali v Kropo. Ko so delodajalci opustili plavže v Železnikih, so zapustili rudokopi horjulsko župnijo. S tem je prenehalo tudi delo. Zahodno od Vrzdence, v Celarjih, so nekdanje tudi kopali železno rudo. Ta kraj leži že v podlipški fari.

S posebnimi znamenitnostmi se horjulska fara ne more ponašati. Župnik Veriti je omenil: „V tej župniji ni nič znamenitega.“¹⁾ Če pripomnimo, da se dobé v horjulski fari nekatere jame z malimi kapniki, je vse povedano. Tako je v Skledarjevem Rogu jama, velika kakor hiša. V nji visijo kapniki podobni ledenim sve-

¹⁾ „In hac Parochia nihil admiratione dignum.“ Comp. d. p. Horjul.

čam. En kamen je spodaj natečen v podobi človeške glave. V Balenčevem je jama, ki je menda pol ure dolga. V nji se tudi nahajajo taki kapniki.

Glavni potok v horjulski župniji je Velika voda, tudi Horjulšica ali Švica (Šujica) imenovana. Valvazor jo imenuje Širmanca, a domačini ne poznajo tega imena.¹⁾ Horjulci vedó samó za Veliko vodo, ki izvira pod Št. Joštom. Potem teče mimo Vrzdenc, čez Lipalico, pod Zaklancem in Podolnico proti Dobrovi. Kako močvirnata je Lipalica vsled Velike vode, smo že zgoraj omenili. Velika voda dobi več manjših pritokov. Vsi studenci, ki izvirajo na južni strani severnega pogorja ali na severni strani južnega pogorja, pošiljajo svojo vodo v Veliko vodo. Studenci so večjidel bistri in mrzli, tako da dobimo tudi postrvi v stranskih pritokih. Ti studenci in pritoki navadno nimajo nobenega pravega imena. Horjulec pozna samo Veliko vodo, ostale pritoke imenuje kar navadno „Voda“. Omeniti hočemo samo dva studenca, ki najbolj zalagata z vodo glavni potok. Ta dva sta Vrzdenski studenec in Izvirše, ki teče skozi Horjul proti Stajam, kjer se izliva v Veliko vodo.

Vas Vrzenec (Schönbrunn) je prejela ime od studenca, ki izvira pred vasjo na več mestih iz zemlje. Voda njegova je jako dobra, hladna studenčnica. Tudi Valvazorju so sporočili o tem studencu, da ga je omenil v svoji knjigi.²⁾ Kako bistra in mrzla je voda tega studenca, priznal je slavni pisatelj s tem, da je pri-

¹⁾ Prim. Zgod. dobrovske fare, str. 8.

²⁾ Schönbrunn bei Hültzeneck. Der Name entspringt ihm aus einer daselbst hervordringenden Brunnquelle, die im Sommer mit ihrer Kälte das Eis gleichwie mit Klarheit den Krystall ausfordert. — Valvasor, Ehre des Herzogth. Krain I. 261.

merjal njega poletno mrzloto z ledom in bistrino s kristalom. Ko so iskali dobre vode za vodovod ljubljanski, so prišli preiskavat tudi vrzdenški studenec. Vrzdenčani so se že bali zanj, ker jih zaklada s pitno vodo, jim služi za napajanje živine in pranje. K sreči se je zdel preiskujočim gospodom predrag vodovod od tega studenca do Ljubljane. Romarji, ki gredo skozi Vrzdenec na Dobrovo, radi pri tem studencu počivajo ter so polni hvale radi izvrstne vrzdenške studenčnice.

Skozi Horjul teče voda Izvirše.¹⁾ Ime je dobila od studenca Izvirše pod Horjulskim Tabrom. Ta pritok ima toliko vode, da goni štiri mline in eno žago, predno pride do Horjula. Ob deževnem vremenu zelo naraste. Tedaj prinese iz podzemeljskih votlin tudi razne ribe. Posebno velik je bil ta pritok dné 2. avgusta 1880. Struga je bila kmalu premajhna in voda je tekla kar po cesti v vas. G. župnik se je moral peljati z vozom k bolniku, katerega je hotel ravno takrat obiskati.

V močvirnato Veliko vodo ne pridejo postrvi. V nji so navadne ribe ščuke, menki, klini in linjaki (Schleie). Raki so poginili za račjo kugo. V malem pritoku Brezovcu (med Zaklancem in Horjulom) je mnogo rakov slabейše vrste, takozvanih koščakov. Za ribji lov v Veliki vodi in njenih pritokih plačuje najemnik vsako leto 10 gl. Loviti sme do Dobrove. — V Lipalici zasledujejo lovci tudi divje ptiče, zlasti divje race, kozice in kljunače.

Podnebje je v zdravstvenem oziru dobro v horjulski fari. Včasih sicer pobero nalezljive bolezni nekaj več faranov, a to se ne zgodi redno

¹⁾ Izvirišče.

vsako leto. L. 1793. in 1794. je umrlo 68 otrok za kozami. Griža je umorila leta 1797. tudi 17 oseb. L. 1801. in 1802. so zopet divjale koze. Spravile so v grob 47 faranov. Griža je divjala l. 1806. in 1809. Potem je bil mir do l. 1837. Tedaj je zopet umrlo za grižo 18 domačinov. Ravno toliko jih je umorila leta 1851. Za kolero so umrli l. 1836. samo 4 farani. Huje je bilo za Horjulce l. 1855. Kapelan Volčič je pokopal tekom poldruega meseca 25 horjulskih vaščanov. Najhuje so divjale bolezni l. 1873. in 1874. Prvo leto je razsajala griža. Za njo so prišle koze, ki so umorile 47 faranov. Koze so se še dvakrat pokazale v fari; l. 1883. je umrlo za njimi 24 oseb in leta 1888. in 1889. celó 57 otrok. Leta 1894. je umrlo za davico 28 otrok. — Močvirje v Lipalici povzroči, da zakriva megla pomladi in jeseni skoraj celo dopoldne solnce. Dežja je padlo od 1. jul. 1895 do 30. jun. 1896 celih 1561·2 *mm.*, in sicer največ v oktobru (454·2 *mm.*), najmanj meseca januarja (6·8 *mm.*). Deževnih je bilo 123 dnij, snežilo je pa v 17 dneh. Ombrometrična štacija je bila osnovana v Horjulu dné 1. julija 1895. Zapisnik je vodil irprva g. župnik, v l. 1897 je pa prevzel ta posel neki drug posestnik iz Horjula¹⁾ Tekom leta 1895—1896 se je slišalo gromenje v 26 dneh. Največkrat trešči v zaklanško cerkev sv. Urha. V Polhovem Gradcu je našel g. župnik star listek, na katerem je bilo zapisano, da je dné 17. junija l. 1703. (III. ned. po binkošti in shod pri sv. Urhu) kmalu po 12. uri treščilo. Strela je ubila 4 ljudi (Janeza Setnikar, 40letnega cerkvenika s Korena, 30 let starega Gregorja Leben iz Briš, 30letno Marušo Jernač s Samotorice in 26letnega Matevža Pivk iz Horjula) in 19 drugih je nevarno

¹⁾ Nadaljnih zapiskov ni dobil pisatelj v roke.

poškodovala. 26. junija l. 1888. je štirikrat zaporedoma udarila strela v zvonik zaklanske cerkve. Strela je prišla v žagrad; tam je razbila omaro in uničila 4 mašne plašče popolnoma, 2 deloma. Škode je napravila okoli 100 gold. Zadnjič je treščilo v cerkev 29. maja 1896. Strela je prišla iz zvonika skozi zid za veliki oltar, kjer je vrgla na tla dva svečnika. Potem je preklala vrhno stopnico pri velikem oltarju in šla v zemljo. — V ostalih vaseh horjulske fare je ubila strela tekom zadnjih 100 let dve osebi. Dné 21. junija 1827 je treščilo ob 3. uri popoldne v 27letno Marijo Jakomin, ko je delala na polju. 23. sept. 1883 je treščilo ob pol 10. uri dopoldne v Horjulu v hišo št. 42. Strela je zadela tudi 73letno Evo Terček, ki je naslednji dan umrla.

Potres je razgrajal v horjulski fari predvsem leta 1880., 1882. in 1895. — V letu 1880. so čutili 24. julija trikrat močen potres, namreč ob 4. uri 45 m. zjutraj, ob polu 6. uri zjutraj in ob 8. 45 m. dopoldne. Tri dni kasneje je bil zopet velik potres ob 8. uri 20 m zvečer. 3. avgusta se je stresla zemlja ob tri četrt na 4 zjutraj, 9 sept. ob 2. uri zjutraj; 7. oktobra ob tri četrt na 10. dopoldne; dné 9. novembra je bil hud potres ob pol 8. uri zjutraj in zadnji 14. nov. ob tri četrt na 5 pop. V Horjulu niso napravili ti potresi znatne škode. L. 1882. je bil dné 17. julija močen, eno minuto trajajoč potres ob polu 5. uri zjutraj, nekaj minut pozneje še dva manjša in ob tri četrt na 5 zopet dva. Ob tri četrt na 9 se je zemlja grozno stresla. Ura v starem župnišču je obstala in zidovje je skoraj v vseh sobah dobilo razpoke. Ob 10. uri, četrt na 1 in ob 4 uri popoldne so zopet čutili potres in naslednji dan še ob 5. uri 7 m. zjutraj in ob 10. uri dopoldne.

Leta 1895. je napravil potres veliko škodo tudi horjulskim faranom. Najhuje je poškodoval podružno cerkev sv. Urha v Zaklancu. Knezoškof. ordinarijat je poslal 150 gld., da so vsaj lahko začeli s popravo. Na Vrzdencu sta dva posestnika do tal podrla svoji hiši, ker človek ni bil varen življenja v njih. Tudi novo župnišče je mnogo trpelo. Vse poprave so stale nad 200 gld. Horjulskim faranom je dovolila vlada 2170 gld. podpore in 14.240 gld. brezobrestnega posojila. Podporo in posojilo so dovolili:

V Horjulu 47 posestnikom 930 gld. podpore in 3880 gld. posojila; na Ljubgojni 1 posestniku 30 gld. podpore in 3 posestnikom 360 gld. posojila, na Samotorici 3 posestnikom 1180 gld. posojila na Vrzdencu 28 posestnikom 670 gld. podpore in 5820 gld. posojila; v Zaklancu 2 posestnikoma 320 gld. podpore in 10 posestnikom 1930 gld. posojila; v Podolnici 16 posestnikom 220 gld. podpore in 1070 gld. posojila.

V celi občini horjulski, ki je večja od fare, so dobili podpore 2290 gld. in okoli 23.000 gld. brezobrestnega posojila. — Zaklanški kovač Vrhovec je prosil podpore, ker je bila njegova hišica čisto razrušena. C. kr. okr. glavarstvo je ukazalo ceniti škodo in izročiti popravo domačemu zidarskemu mojstru, ki je prevzel delo za 300 gld. To svoto je plačalo glavarstvo po dokončani prezidavi. Kovač je imel navrh še dobiček, ker je sam napravil vsa v njegovo stroko spadajoča dela. — Zadnji potresi so bili 1. jul. 1895 ob 10. uri 30 m. zvečer, 29. avg. ob 4. uri zjutraj, 2. sept. ob 11. uri zvečer in 8. oktobra ob 12. uri 10 m. po noči.

Za promet služite faranom dve okrajni cesti. Prva vodi z Vrzdenca skozi Horjul, Zaklanec in Podolnico po Grabnu na Dobrovo. Izprva je bila okrajna cesta samo do vrzdenškega studenca. Sedaj je sprejet med okrajne ceste še del pota, ki sega do razpotja, kjer se odloči cesta v Št. Jošt. To okrajno cesto so l. 1895. malo popravili. Preje je bila od Horjula dalje tako ozka, da je pokrtil že en voz vso cesto. Sedaj je vsaj v tem oziru popravljena in razširjena. Cestni odbor je začel priganjati posestnike, da so začeli posipati cesto. — Druga okrajna cesta veže Vrhniko s Horjulom in Polhovim Gradcem. Čez Lesno Brdo precej dobro izpeljana cesta stopi na horjulski svet pri mostu pod Lesnim Brdom. Pri prvi hiši se združi z dobrovsko okrajno cesto do Zaklanca, kjer se odcepi proti severu čez hrib Župnik in v Prosci prestopi na pogrjski svet. — O ostalih cestah in stezah je bolje, da molčim.

II.

Statistični opis horjulske fare.

Število stanovnikov je bilo v fari v raznih časih različno. Omeniti moram že sedaj, da je bila večja fara ob svoji ustanovitvi, kot je sedaj. Leta 1789. je obsegala horjulska fara vasi Horjul, Ljubgojno, Vrzdenec, Samotorico, Koreno, Zaklanec, Podolnico in Lesno Brdo. Po zapisniku, katerega je sestavil l. 1811. župnik Matej Wolf, je bilo tedaj v fari 1335 stanovnikov. Posamezne vasi so bile tako-le naseljene:

V vasi Horjul	je bilo 391 prebivalcev;
„ „ Ljubgojna	„ „ 81 „
„ „ Vrzdenec	„ „ 260 „

V vasi Samotorica je bilo 123 prebivalcev;

„	„	Koreno	„	„	106	„
„	„	Zaklanec	„	„	142	„
„	„	Podolnica	„	„	125	„
„	„	Lesno Brdo	„	„	107	„

Župnik Matej Wolf je odstopil l. 1811. s škofijskim dovoljenjem soseske Vrzenec, Samotorico in Koreno pograjski fari, Lesno Brdo pa vrhniški. Župnik Veriti je dobil l. 1812 nazaj soseski Samotorico in Vrzenec. Soseski Koreno in Lesno Brdo ste pa ostali vsled škofijskega odloka z dné 26. novembra 1812 pri Polhovem Gradcu, oziroma pri Vrhniki. Število faranov se je vsled tega znižalo za 213 oseb. Naslednje številke nam kažejo, kako se je množilo število stanovnikov ob raznih štetjih:

Leta 1812. je bilo v horjulski fari 1100 duš;

„	1821. ¹⁾	„	„	„	„	1135	„
„	1831. ²⁾	„	„	„	„	1341	„
„	1838. ³⁾	„	„	„	„	1329	„
„	1848.	„	„	„	„	1452	„
„	1856.	„	„	„	„	1421	„
„	1867.	„	„	„	„	1494	„
„	1880.	„	„	„	„	1410	„
„	1890.	„	„	„	„	1532	„

Ohranjeni zapiski v knjigah „Status animarum“ (I—III) nam povedó, koliko prebivalcev je štela vsaka vas v letih 1838, 1848, 1856, 1867, 1880 in 1890. Za število hiš imamo poročila iz let 1840,⁴⁾ 1867, 1880

¹⁾ Primerjaj Diözes von Laibach, 1821.

²⁾ Primerjaj Catalogus cleri, aa. 1831.

³⁾ Status animarum.

⁴⁾ Compend. descr. par. Horjul.

in 1890. Nastopni tabeli nam bodete pojasnili naraščaj tekom zadnjih 60 let.

I.

Imena vasij	Število prebivalcev v letih:					
	1838	1848	1856	1867	1880	1890
Horjul	451	499	487	535	535	538
Ljubgojna	81	96	106	104	98	116
Vrzdenec	342	348	338	368	331	430
Zaklanec	167	207	200	201	180	176
Podolnica	165	187	193	189	165	193
Samotorica	123	115	97	97	101	79
Skupaj	1329	1452	1421	1494	1410	1532

II.

Imena vasij	Število hiš v letih:				
	1840	1867	1880	1890	1895
Horjul	65	71	81	90	93
Ljubgojna	15	15	16	17	17
Vrzdenec	48	50	55	56	60
Zaklanec	26	28	30	31	32
Podolnica	27	27	28	29	29
Samotorica	16	12	13	12	13
Skupaj	197	203	223	235	244

Število faranov počasi narašča. Poljedelstvo namreč ne more preživiti večjega naraščaja. Zato se mnogo domačinov oprime rokodelstva, ter gre z doma za kruhom. Gledé Samotorice je treba pripomniti, da spadajo pod horjulsko faro samo hiše št. 4—12, 14, 16, 21 in 23. Dve koči (št. 8 in 21) sta prazni.

Rojstno matico je začel spisovati že prvi vrzdenški benefcijat l. 1733. Poročne in mrtvaške matice so si

omislili l. 1787. po ustanovitvi samostojne lokalije na Vrzdencu. Ko je prenehala l. 1789. vrzdenška lokalija, je horjulski župnik kar nadaljeval matice. Od l. 1787. nadalje so vse matice pravilno spisane. Matice so pisali v nemškem jeziku. Župnik Veriti je rabil latinski jezik do konca l. 1836. Potem so se župniki posluževali nemščine. Leta 1878. si je omislil g. župnik slovenske mrliške bukve in l. 1896. tudi slovensko krstno knjigo.

Iz farnih matic podam podroben pregled rojenih, umrlih, poročenih in birmanih. Da bode vse jednako izpeljano, se začno prve tri tabele z l. 1787. Tabelo krščenih otrok med l. 1733 in 1787 hočem navesti pri zgodovini vrzdenškega beneficija.

A.

R o j e n i h j e b i l o :											
v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj
1787	17	10	27	1801	22	24	46	1815	23	30	53
1788	16	23	39	1802	20	32	52	1816	24	17	41
1789	15	22	37	1803	28	21	49	1817	18	14	32
1790	32	28	60	1804	18	29	47	1818	20	15	35
1791	28	30	58	1805	27	22	49	1819	27	18	45
1792	27	26	53	1806	27	22	49	1820	29	20	49
1793	29	33	62	1807	25	26	51	1821	20	19	39
1794	27	19	46	1808	31	26	57	1822	25	24	49
1795	29	19	48	1809	19	32	51	1823	24	18	42
1796	31	30	61	1810	26	40	66	1824	21	23	44
1797	25	25	50	1811	34	32	66	1825	23	21	44
1798	24	22	46	1812	13	31	44	1826	25	23	48
1799	29	25	54	1813	32	31	63	1827	15	19	34
1800	28	14	42	1814	21	20	41	1828	19	25	44

R o j e n i h j e b i l o :

v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj	v letu	dečkov	deklic	skupaj
1829	27	18	45	1852	22	28	50	1875	32	26	58
1830	17	15	32	1853	21	30	51	1876	26	31	57
1831	12	20	32	1854	15	19	34	1877	30	25	55
1832	23	21	44	1855	21	14	35	1878	36	33	69
1833	20	19	39	1856	22	20	42	1879	27	19	46
1834	21	12	33	1857	22	19	41	1880	36	29	65
1835	36	19	55	1858	19	19	38	1881	28	29	57
1836	24	15	39	1859	18	20	38	1882	30	36	66
1837	21	18	39	1860	18	16	34	1883	33	25	58
1838	29	29	58	1861	26	22	48	1884	27	30	57
1839	20	24	44	1862	18	20	38	1885	39	28	67
1840	25	27	52	1863	17	22	39	1886	37	36	73
1841	22	30	52	1864	26	20	46	1887	25	34	59
1842	20	26	46	1865	23	24	47	1888	31	37	68
1843	20	31	51	1866	21	22	43	1889	39	37	76
1844	26	33	59	1867	17	20	37	1890	25	22	47
1845	22	18	40	1868	22	20	42	1891	35	26	61
1846	33	24	57	1869	30	15	45	1892	27	31	58
1847	27	32	59	1870	23	24	47	1893	35	32	67
1848	23	22	45	1871	28	24	52	1894	24	21	45
1849	37	27	64	1872	25	18	43	1895	29	27	56
1850	23	27	50	1873	28	27	55	1896	20	26	46
1851	21	17	38	1874	31	26	57				

Število nezakonskih otrok je v tekočem stoletju večje, kot je bilo v preteklem. To zakrivi bližina glavnega mesta in slaba odgoja. Od l. 1733. do l. 1800. je bilo krščenih na Vrzdencu, oziroma v Horjulu 28 nezakonskih otrok, a od l. 1800. do l. 1895. že 175. Največ nezakonskih otrok (36) je bilo rojenih v horjulski fari med l. 1837 in 1847. Zato je povsem opr-

vičena tožba župnika Veriti-ja¹⁾): „Parochiani Horjulenses sunt omnes catholici in moribus non nimis corrupti, tamen deteriores facti, dabuntque progeniem vitiosorem, quia peccantes in leges immunitatem habent!

Na Lesnem Brdu so imeli pograjski baroni svoj lovski gradič. Med l. 1789 in 1811, dokler je pripadalo Lesno Brdo horjulski župniji, so se rodili Jožefu Antonu baronu Polhograjskemu trije otroci, ki so prejeli zakrament sv. krsta v horjulski farni cerkvi. Dné 28. avgusta 1790 je krstil domači grajski duhovnik g. Edmund Bobek²⁾ hčerko Marijo Avguštino Jožefo Rozalijo. Botra sta bila kmet Janez Prošnik in kmetica Elizabeta Lavriša. — Župnik g. Tomaž Rozman je podelil dné 9. junija 1794 zakrament sv. krsta sinu baronovemu Janezu Antonu Vincenciju Fer. Felicijanu; botrovala sta gostač Martin Puzer in njegova žena Marjeta. Tretje dete, hčerko Klementino (roj. 7. nov. 1797), je prišel krstit ujec Sigfrid grof Gallenberg, stolni kanonik v Ljubljani. Botra sta bila ekscelenca Sigmund grof Gallenberg in grofinja Cecilija Gallenberg, roj. grofica Pozon.

¹⁾ Compendiosa descr. Par. Horjul.

²⁾ Bivši cistercijenz v samostanu Maria Brunn pri Koštanjevici.

B.

U m r l o j i h j e :											
v letu	moških	žensk	skupaj	starost najsta- rejšega		v letu	moških	žensk	skupaj	starost najsta- rejšega	
1787	17	23	40	78	let	1817	27	26	53	88	let
1788	10	9	19	76	"	1818	10	11	21	86	"
1789	13	27	40	80	"	1819	10	9	19	76	"
1790	26	17	43	86	"	1820	5	13	18	68	"
1791	19	30	49	85	"	1821	16	12	28	93	"
1792	23	24	47	97	"	1822	6	21	27	88	"
1793	41	27	68	75	"	1823	8	15	23	70	"
1794	40	39	79	87	"	1824	21	22	43	89	"
1795	27	29	56	76	"	1825	17	12	29	82	"
1796	23	25	48	69	"	1826	18	8	26	94	"
1797	36	36	72	76	"	1827	8	19	27	85	"
1798	18	23	41	75	"	1828	11	19	30	75	"
1799	20	14	34	76	"	1829	15	18	33	82	"
1800	20	32	52	65	"	1830	22	16	38	78	"
1801	38	23	61	84	"	1831	12	27	39	74	"
1802	26	23	49	68	"	1832	20	22	42	83	"
1803	19	17	36	88	"	1833	17	14	31	74	"
1804	15	15	30	68	"	1834	18	14	32	80	"
1805	21	18	39	91	"	1835	20	10	30	83	"
1806	31	29	60	84	"	1836	20	21	41	74	"
1807	30	23	53	80	"	1837	32	26	58	82	"
1808	17	32	49	76	"	1838	22	18	40	82	"
1809	40	33	73	74	"	1839	8	8	16	78	"
1810	18	34	52	79	"	1840	20	14	34	85	"
1811	15	16	31	82	"	1841	15	27	42	70	"
1812	9	20	29	88	"	1842	15	15	30	73	"
1813	16	23	39	90	"	1843	30	35	65	84	"
1814	20	26	46	76	"	1844	16	18	34	86	"
1815	17	13	30	81	"	1845	25	21	46	78	"
1816	12	15	27	79	"	1846	20	27	47	78	"

U m r l o j i h j e :

v letu	moških	žensk	skupaj	starost najsta- rejšega		v letu	moških	žensk	skupaj	starost najsta- rejšega	
1847	17	15	32	91	let	1872	12	15	27	77	let
1848	17	14	31	83	„	1873	21	19	40	73	„
1849	24	19	43	74	„	1874	48	45	93	84	„
1850	25	29	54	83	„	1875	18	16	34	80	„
1851	31	25	56	83	„	1876	22	11	33	89	„
1852	29	19	48	76	„	1877	19	18	37	87	„
1853	20	23	43	90	„	1878	15	16	31	86	„
1854	12	14	26	71	„	1879	17	9	26	77	„
1855	23	27	50	76	„	1880	14	18	32	80	„
1856	17	12	29	80	„	1881	13	22	35	82	„
1857	30	22	52	83	„	1882	13	19	32	80	„
1858	16	13	29	82	„	1883	38	28	66	84	„
1859	18	25	43	75	„	1884	18	16	34	75	„
1860	12	17	29	81	„	1885	28	20	48	81	„
1861	9	9	18	76	„	1886	16	20	36	76	„
1862	20	11	31	78	„	1887	26	29	55	79	„
1863	12	20	32	82	„	1888	40	39	79	85	„
1864	23	14	37	80	„	1889	21	26	47	84	„
1865	16	17	33	76	„	1890	18	19	37	84	„
1866	12	11	23	81	„	1891	24	14	38	77	„
1867	15	11	26	77	„	1892	14	15	29	82	„
1868	13	9	22	88	„	1893	19	16	35	82	„
1869	12	12	24	79	„	1894	24	42	66	86	„
1870	16	20	36	86	„	1895	18	19	37	79	„
1871	14	13	27	83	„	1896	24	28	52	89 ¹ / ₂	„

V fasiji, katero je sestavil župnik Matej Wolf dne 15. maja 1811, je zapisano, da je živel takrat v horjulski fari 1335 stanovnikov. Ko so odvezli dve soseski, Koreno in Lesno Brdo, je ostalo l. 1812. še 1172 fa-

ranov. Med letom 1813. in l. 1890. je bilo rojenih v horjulski fari 3663 otrok, umrlo je pa v istem času 2880 ljudij. Iz tega je razvidno, da je bilo več rojenih 783 oseb. Če te prištejemo k prvotnemu številu, bi morale živeti v horjulski fari pri zadnjem ljudskem štetju (31. decembra 1890) 1955 oseb brez vštetih priseljencev. V resnici so našeli tedaj v celi fari samo 1532 stanovnikov. Ostalih 423 faranov (21 6 % vsega prebivalstva) je šlo z doma.

Nad 70 ljudij je umrlo v l. 1794 (79), 1797 (72), 1809 (73), 1874 (93) in 1888 (79). Več kot 70 otrok se je rodilo samo l. 1886 in 1889. — Najbogatejšo žetev je imela smrt l. 1874. Samo za kozami je umrlo 47 oseb. Dogodilo se je, da so ležali na mrtvaškem odru isti dan trije mrličii.

Tekom let se je ponesrečilo več faranov. Mnogo jih je umrlo vsled padca z drevesa ali druge višave. Leta 1788. je nesrečno padel z drevesa 43letni Martin Vrhovec iz Horjula, hiš. št. 50; leta 1793. se je ubil 23letni Šimen Škof z Vrzdenca, hiš. št. 39. Naslednje leto je padel z drevesa 52letni Jožef Cankar s Samotorice, hiš. št. 16. Leta 1807. je umrl vsled nesrečnega padca Andrej Burjak iz Zaklanca, h. št. 3; star je bil 60 let. V domači hiši je padla in se ubila leta 1823. Jera Šerak, doma v Horjulu, h. št. 15; dosegla je starost 53 let. Devet let kasneje je padel na Samotorici z drevesa in se ubil 16letni Anton Velikovrh. Ista smrt je doletela l. 1836. 59 let starega Gregorja Prebil iz Horjula, hiš. št. 61. Dné 15. januarja 1846 je umrl vsled nesrečnega padca 16letni Jernej Petrovčič z Vrzdenca, h. št. 29. Na podoben način se je ponesrečil leta 1866. Janez Rozman z Vrzdenca h. št. 6, star 29 let. S smreke je padel in umrl 1. avgusta 1866 Tomaž Grdadolnik,

star 65 let in doma na Samotorici h. št. 4. Dné 9. oktobra 1893 je padel s strehe in se ubil 37 letni gostač Anton Jevec z Vrzdence h. št. 2. Horjulec Lovrenc Koprivec je lezel na kaščo spat. Padel je doli in si zlomil vrat. To se je zgodilo leta 1897. — Zopet drugi so morali umreti, ker se je zvrnilo nanje drevo, ali jih je ubila skala. Tako se je podrlo drevo na 58 letnega Jakoba Leben iz Horjula, h. št. 10. Umrl je previden 14. januarja 1846. Hrast se je zvrnil na 33 letnega Martina Pivk z Vrzdence, hiš. št. 27. Umrl je previden 10. septembra 1847. Grozna nesreča se je pripetila 4. aprila 1862. Na Vovčnarski Gorički za Horjulom so lomili delavci kamenje za novo šolsko poslopje. Kar se odtrga skala in pade na glavo 42 letnemu Janezu Trček iz Horjula, št. 45. Bil je na mestu mrtev. Drugemu, Antonu Zdešar iz Horjula št. 44, staremu 29 let, je padla na trebuh ter ga smrtno ranila. Šestletno Ivano Čepon iz Horjula h. št. 37 je ubilo hrastovo bruno dné 20. februarja 1872. Mlinsko kolo je umorilo 5 letnega Štefana Škof l. 1808. Nekaj faranov je tudi utonilo. L. 1802. so potegnili iz vode 44 letnega Jožefa Tomšič, ki je bil doma v Podolnici. Slučajno je utonila 18. maja 1822 poldrugo leto stara Agata Zamejic z Vrzdence h. št. 41. Jakoba Zdešar iz Zaklanca, starega 29 let, so dobili ljudje v vodi dné 7. januarja 1837. Naslednje leto v novembru je utonil 10 letni Valentin Grbec s Samotorice h. št. 5. Pet let kasneje so izvlekli iz vode 66 letnega Lovrenca Rojic iz Horjula h. št. 19. Nedavno sta utonila dva otroka, dné 19. oktobra 1891 dveletna Marija Rudolf iz Zaklanca h. št. 1, in 11. marca 1894 petletna Polona Malavašič z Vrzdence, h. št. 44. — Zmrznila sta v horjulski fari dva človeka, in sicer 20. januarja 1888 mežnarjeva žena Marijana Stanonik s Samotorice, stara 35 let. Pod cesto,

ki vodi čez hrib Župnik, so dobili ljudje 29. nov. 1890 Janeza Cankar, 30 letnega kočarjevega sina iz Dvora, h. št. 2. — Ogljene sopare so zadušile dné 9. februarja 1848 na Ljubgojni h. št. 13 stanujočo 61 letno Marjeto Marinčič. — Tudi konji so ubili nekaj faranov. Dné 4 septembra 1833 je umrl 50 letni Martin Fajdiga iz Zaklanca. Konj ga je udaril s kopitom in povzročil njegovo smrt. Isto se je pripetilo Francetu Lušinu iz Horjula, h. št. 37, ki je umrl v septembru 1835. — Trije so bili povoženi, namreč dné 19. junija 1835 Andrej Terček z Ljubgojne hiš. št. 1, star 55 let, dné 15. januarja 1846 Lovrenc Železnik z Vrzdencu h. št. 17, star 19 let, in 8. januarja 1873. l. je umrl povožen 28 letni Valentin Kogovšek z Vrzdencu, h. št. 16. — Gad je pičil 9 letnega Janeza Bradaško s Samotorice, h. št. 11. Deček je umrl 5. oktobra 1878. — Vsled poboja je umrl tekom časa samo 30 letni Martin Fabijan iz Horjula h. št. 57. Ubili so ga v Podolnici dné 14. januarja 1821. Slučajno je bil ubit 17. maja 1836 Tomaž Grabelšek iz Podolnice, h. št. 1, star 25 let. Vsled slučajno prizadete smrtné rane na glavi je umrl 21. junija 1847 na Vrzdencu h. št. 12 Anton Jerin, 67 let star. — Smrt si je poiskala tudi med kolesarji horjulskimi svojo žrtev. Dné 24. avgusta 1896 je trčil zidarski mojster Martin Kogelšek iz Horjula na cesti pri Glincah tako nesrečno ob drugega kolesarja, da je na mestu mrtev obležal. Šestdesetletnemu možu je kri hipoma pridrla iz ust in nosa. Ko so prihiteli ljudje pomagat, je ravno izdihnil svojo dušo.¹⁾

Malo Horjulcev preživi devetdeseto leto. L. 1792. je umrl za starostjo na Vrzdencu hiš. št. 22 Valentin Jereb, star 97 let. Na Korenu (sedaj v pograjski fari).

¹⁾ Prim. Slovenec 1896, št. 194, 195 in Domoljub 1896, št. 17.

je doživela l. 1808. Barbara Jereb 92 let. Leta 1813. je umrla v Horjulu 90 letna Marija Prošnik. 93 let je spolnil leta 1821. Florijan Slovša z Vrzdencu hiš. št. 33. Na Vrzdencu so pokopali l. 1826. Martina Jereb. Umrl je v hiši št. 22, star 94 let. Valentin Pečovnik iz Zaklanca h. št. 5 je umrl 91 let star l. 1847. Šest let kasneje so pokopali na Vrzdencu Andreja Korenčan, ki je tudi spolnil 90. leto. Sedaj že nad štirideset let ni bilo farana, ki bi bil dosegel tako častitljivo starost. Pripomniti je treba, da je bil leta 1878 najstarejši izmed Horjulcev njihov vč. g. duhovni oče Aleš Jerala, ki je dosegel lepo starost 86 let.

Kolero, ki je razsajala v Horjulu l. 1855., so smatrali ljudje za zasluženó kazen božjo. Janez Volčič popisuje dva dogodka iz leta 1855. v „Šmarnicah Marije Device“, katere je priredil Luka Jeran za leta 1865. Glasita se sledeče:

L. 1855. je po naši ljubi domovini huda morivka — kolera — razsajala in pretresala je tudi zastarana, zaraščena srca. V vasi H.¹⁾ je bilo vse kolikor toliko bolno; več²⁾ jih je tudi pokosila smrtna kosa ter jih naglo naglo postavila pred pravičnega večnega Sodnika. Gospod oče ali pastir te duhovnije³⁾ so tudi zboleli. Sam⁴⁾ sem bil. Sreča velika je bila, da je le po domači vasi bolezen hudo razsajala. Vedno sem se bal, da bi še po drugih vaseh ne začeli bolehati ljudje, in čudno se mi je zdelo, zakaj samo te Bog tako obiskuje. Hodili pa smo na vse kraje s procesijami, prosit milega Boga, da bi vzel od nas to strašno šibo.

Neki popoldan, ko sem kakor vsaki dan celo vas obhodil, nevarno bolne spovedal in potem obhajal,

¹⁾ Horjul. — ²⁾ 25. — ³⁾ Aleš Jerala. — ⁴⁾ Janez Volčič.

pridem ves zdelan proti večeru domov ter grem k bolnemu gospodu očetu. Pripovedujem, ktere sem vse spet previdel, in pristavim: Hvala vendar Bogu, da vsaj po drugih vaseh še ni te šibe!

Nekako bridko-milo mi gospod oče pripovedujejo, da Gospod Bog naše vaščane tepe (med drugim tudi zato), ker ne spolnujejo storjene obljube. Se vé, da hitro povprašam, kaj in kako mislijo? Pravijo mi zdaj, ko se je prvikrat pritepla kolera v to dolino, menda 1836. leta? so storili vaščani obljubo: Ako jim Bog prizanese, bodo najeli sv. mašo v hvaležen spomin vsako leto sv. Roka dan. Ene leta so to opravljali, ker pa ni bilo več kolere in jim je bilo nadležno pobiranje za to mašo, so prepustili košček pašnika neki vdovi s pogodbo, da naj ona skrbi za spolnovanje te obljube. Toda ta pašnik so ji kmalu spet vzeli, in se vé, da ona ni bila dolžna plačevati za vaščane. Tako je vse zastalo.

Precej v nedeljo sem jim očital to nezvestobo do Boga in pristavil, da so dolžni, ne le samo obljube spolnovati, ampak tudi gledati, da se opravijo zastale maše. Bog namreč nikogar ne sili, naj dela obljube; kdor jo je pa storil, jo Bog od njega tirja. Tako uči sveto pismo. Saj še pri tem, kar človeku obljubimo, moramo biti mož-beseda. Nekteri so me malo pisano gledali, pa obljuba se je ponovila in vse se je popravilo.

Med tem smo v hudi sili večjidel po vseh bližnjih cerkvah že s procesijami Boga prosili, ter svetnike na pomoč klicali. Nikoli ne bom pozabil, kako bridko mi je bilo, ko smo šli k sv. Hermagoru in Fortunatu v bližnjo faro, in je, kakor sicer večjidel vsak dan, mrličem zvonilo. Takrat pa sta tudi ležala mož in žena ¹⁾ na pokopališču pod slabo lopo, katero smo v naglici zbili in iz vej naredili.

¹⁾ Jakob in Mina Filipič iz Horjula št. 54, umrla 4. avg. 1855.

Na sv. Roka dan so gospod oče, ki so bili med tem že ozdraveli, doma maševali, potlej pa v dolgi procesiji gremo iz farne cerkve na božjo pot k Mariji Devici na Dobrovo. Ko smo zmolili vse tri dele svetega roženkranca in tudi odpeli oboje litanije, smo šli bolj po samem in ne več v procesiji. Pa kmalu so se napravile trume, ki so ali molile ali pa v petih litanijah Marijo pomoči prosile. Po dolgi dolini daleč na okrog se je razlegalo naše milo petje na višave proti nebu.

Preden pa smo prišli do romarske cerkve, smo se spet zbrali v dolgo procesijo in pripeli smo k Materi božji, kjer so dosegla verna srca že od davnih časov toliko milosti in dobrot. Šlo nam je gotovo od srca. Veliko solzic je zalivalo spokorna lica, zakaj ko sila pride, se upregajo tudi stari hrasti, mečijo se tudi neukretna srca. Gospod dušni pastir romarske cerkve so nam radi privolili, da smo imeli veliko mašo z blagoslovoma, in zares milo smo k Bogu zdihovali, srčno se Mariji, mogočni nebeški kraljici, priporočevali: in — ne zastonj! — Poživljeni in potrjeni s pobožno molitvijo smo se vrnili proti domu. In od tistega dneva nobeden več ni vnovič zbolel, nobeden več ni umrl za to boleznijo.

Drugi dogodek ¹⁾ nam pripoveduje smrt nekega rudokopa, ki je tisto leto umrl za kolero v Horjulu:

Bilo je v poletnem času l. 1855., ko je razsajala huda morivka, grozovita kolera po naši ljubi domovini. Bil sem takrat za duhovnega pomočnika v H ... fari. Na Šmarjetno nedeljo je prvi ²⁾ zbolel za kolero. Med krščanskim naukom sem ga moral iti v naglici previdet. Za tem, ki je tudi umrl, jih je kmalu več zbolelo in v

¹⁾ Str. 305. — ²⁾ Janez Korenčan iz Horjula, h. št. 16.

domači vasi, ki šteje okoli devetdeset hiš, menda ni bilo nobenega človeka, da bi nič ne bil skusil te strašne bolezni. Takrat je bilo, da so na poti proti bližnji fari kopali rudo, od Pečevja tje naprej. Neko popoldne prisopiha mož ter s solznimi očmi hitro pravi, naj hitim, kolikor premorem, ker nekega rudarja ¹⁾ je kolera hudo prijela; težko da bi ga še živega dobil, ker se že malo zavé. Se vé, naglo vzamem sv. olje in tekla sva v jedni sapi čez vas, pod Pečevjem čez griče proti bližnji fari. Po poti pa sem zdihoval k Mariji, nebeški kraljici, naj meni daruje tega bolnika, in to nekako otročje in s tako trdnim zaupanjem, kakor da bi mi tega nikakor ne mogla odreči mogočna Gospa. Mož, ki je z menoj šel, je že komaj dihal, tako sva šla. Ko prideva do rudnika, je bil pri bolniku še nekdo. Prvi pogled je bil na bolnika, ki me, mrliču popolnoma enak, bridko milo pogleda. Hudo ga je vilo, da si revež ni mogel nič pomagati. Še jedenkrat zdihnem k Mariji, ponovim svojo prošnjo, ogrnem štolo in se vsedem na tla k bolniku, ki je ležal pod tepkovim drevesom. Kolikor je mogel, se je spovedal in dejal sem ga v sv. olje. Ohladilo se mi je srce in vesel sem bil, ker je uslišala Marija mojo otročje-zaupljivo prošnjo. To mi pa sedaj ni bilo več dosti. Saj tudi berač, ako mu radovoljno podariš dar, dobi upanje, in — ne mara — še drugega prosi. Tudi jaz sem tako storil. Povpraševal sem sedaj, kam je zahajal bolnik ob prostem času. Povedali so drugi, ker sam ni mogel, da je prihajal včasih v domačo vas v neko hišo ²⁾ in da ima tam še nekaj svojih rečij. Med tem sem še bolj srčno prosil Marijo, naj mi izprosi še to milost pri svojem milem Jezusu, da bom

¹⁾ Mihael Trojan iz Dražgoš na Gorenjskem.

²⁾ V Horjulu h. št. 64.

zamogel tudi obhajati tega bolnika. Težko pa, sem si mislil, bom prišel sem z Bogom, ker bržkone me čaka doma zopet kaka druga pot in gospod oče so tudi zboleli. Rekli so mi pa pričujoči, da bodo peljali z vozom bolnika v farno vas in ako bode mogoče, ga bomo še z Bogom prevedeli. Še bolj srčno zdihujem k Mariji in se ločim od bolnika z opominom, naj tudi on zdihuje k Mariji, ki je pomoč in tolažnica žalostnih, da mu bo izprosila milost, da bo zamogel biti previden s sveto popotnico. Med potjo, domov gredoč, sem večkrat ponovil svojo prošnjo. Moje zaupanje ni bilo zastonj. Zvečer ga pripeljejo v domačo vas. Hitro smo ga prevedeli in z Bogom zedinjen je izdihnil svojo dušo, ves udan v voljo nebeškega Očeta.¹⁾

C.

Poročenih je bilo:

v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov
1787	7	1798	9	1809	15	1820	10
1788	3	1799	5	1810	22	1821	9
1789	11	1800	12	1811	11	1822	4
1790	12	1801	11	1812	2	1823	2
1791	9	1802	17	1813	—	1824	2
1792	7	1803	7	1814	13	1825	6
1793	10	1804	8	1815	3	1826	6
1794	8	1805	15	1816	5	1827	7
1795	17	1806	13	1817	4	1828	11
1796	8	1807	9	1818	4	1829	3
1797	15	1808	10	1819	8	1830	6

¹⁾ Umrl je 8. avgusta l. 1855.

Poročenih je bilo:

v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov	v letu	parov
1831	6	1848	13	1865	6	1882	6
1832	7	1849	9	1866	6	1883	9
1833	6	1850	11	1867	8	1884	11
1834	7	1851	3	1868	5	1885	13
1835	10	1852	5	1869	15	1886	10
1836	6	1853	7	1870	17	1887	11
1837	13	1854	3	1871	7	1888	12
1838	10	1855	8	1872	10	1889	5
1839	10	1856	8	1873	8	1890	8
1840	9	1857	8	1874	13	1891	6
1841	11	1858	11	1875	13	1892	5
1842	5	1859	7	1876	10	1893	7
1843	15	1860	11	1877	14	1894	9
1844	10	1861	7	1878	7	1895	8
1845	8	1862	5	1879	9	1896	10
1846	10	1863	6	1880	6		
1847	10	1864	12	1881	15		

Včasih so se ženili prav mladi farani. Tako se je poročil l. 1795. Šimen Vrhovec, star 17 let, z 22 letno Mino Janša. Tri leta kasneje je vzel v zakon 28 letni Jurij Kos nevesto Katarino Stanovnik, staro 15 let. 29 letni Gregor Zamejic se je poročil l. 1804. s 16 letno Jero Železnik. Leta 1806. je bila nevesta Helena Sluga stara 14 let in ženin 25 let. Jožef Šušteršič je spolnil 17 let, ko je stopil v zakon l. 1808. z 18 letno Uršulo Lotrič. 16 letni Janez Kucler se je poročil leta 1809. s 24 letno nevesto Heleno Tomšič. Mica Raztresen, rojena l. 1802., se je poročila leta 1818. s 27 letnim Jakobom Merlak. L. 1840. je bil star ženin Blaž Bizjan 17 let, ko se je poročil z 22 letno Mino Šušteršič. Tudi Anton

Dolenc se je oženil l. 1841. z Mico Lešnjak, ki je že spolnila osemindvajseto leto, dočim je bil ženin star šele 17 let. Nevesta Primoža Žvokelj, ki se je poročil l. 1877., je bila 19 let mlajša. Stara je bila šele 16 let.

Nasprotno si tudi stari vdovci radi poiščejo mlade neveste. L. 1790. se je oženil 60 letni Anton Brdnik s 25 letno Nežo Samotorčan. Andrej Čepon, vdovec s šestimi križi je vzel v zakon l. 1801. Elizabeto Zamejic, staro 25 let. Martin Grampovčan, star 49 let, se je poročil l. 1820. z Marijo Gabrovšek. Še bolj nenavadna je bila leta 1793. poroka 24 letnega Matevža Zorc z 49 letno vdovo Nežo Grabeljšek.

L. 1813. ni bilo nobene poroke. Največ (22) jih je bilo l. 1810. in kasneje med l. 1869. in 1877.

Poročne knjige so tri. Prvi dve sta pisani v nemškem jeziku, le župnik Veriti je pisal matrike v latinskem jeziku, dokler ni ukazala l. 1836. vlada, da morajo pisati župniki matice v nemškem jeziku. Tretja poročna knjiga je slovenska. — *Oklicne knjige* so tri ohranjene. Župniki Veriti, Arnol in Jerala so rabili latinski jezik. Župnik Franc Dolinar je vpeljal slovenščino l. 1879.

D.

Do l. 1882. niso zapisavali v Horjulu otrok, ki so prejeli zakrament svete birme. Iz zapisnika pokojnega knezoškofa Antona Alojzija posnamem število otrok horjulskih, ki so bili birmani v Horjulu ali v sosednjih farah.

Dné 20. maja 1825 so podelili mil. knezoškof zakrament sv. birme 76 horjulskim birmancem, in sicer v domači farni cerkvi.

Dné 4. julija 1830 je bila birma v Polhovem Gradcu. Prišlo je tudi 92 horjulskih birmancev. K sv. birmi na Dobrovi, dné 22. maja 1834, je prišlo 60 horjulskih otrok. Dné 26. julija 1835 je bilo v Polhovem Gradcu birmovanih 32 Horjulcev. Šest let kasneje, dné 26. julija 1841, so prišli knezoškof zopet v Horjul. Birmovali so 48 otrok iz horjulske, 163 iz pograjske, 78 iz Št. Joške fare, 23 s Črnega Vrha in dva tuja birmanca. — Na Vrhniku je bilo dné 5. junija 1847 birmovanih tudi 56 horjulskih otrok, dné 6. julija 1851 v Polhovem Gradcu 104, dné 2. junija 1853 na Vrhniku 68, in dné 14. junija 1857 zopet v Polhovem Gradcu 119 horjulskih birmancev.

Knezoškof Jernej so posvetili 6. julija 1862 prenovljeno cerkev in veliki oltar. Takrat so podelili zakrament sv. birme 202 birmancema. Potem ni nobenih poročil do leta 1882. Knjiga „*Liber Confirmatorum*“ nam poroča, koliko v Horjulu všolanih otrok je prejelo zakrament sv. birme počenši z l. 1882.

„Slovensko ljudstvo — verno ljudstvo“ — so rekli papež Pij IX. blagega spomina kranjskemu duhovniku, ko jim je povedal pri avdijenci, da je Slovenec. „Slovensko ljudstvo — verno ljudstvo!“ sem si mislil¹⁾, ko sem videl, s kakšnim veseljem in kako častitljivo so sprejeli horjulski duhovnjani svojega višjega Pastirja, ko so prišli 22. maja podelit zakrament sv. birme njih otročičem. Le poskušali so se vsi — otroci in odraščeni — med seboj, kako bi lepše razodeli milostljivemu knezoškofu svojo udanost in spoštovanje. Že več dni poprej so se delale priprave; možje so postavljali slavoloke — bilo jih je sedem postavljenih na raznih krajih med velikanskimi mlaji —, žene so jih kinčale z mnogo-

¹⁾ Dopis v Zgodnji Danici l. 1882.

brojnimi zastavami, dekleta so pletla vence, fantje so se preskrbeli s smodnikom (rekel bi, bilo je skoraj preveč streljanja) in otroci so nabirali cvetlic za šopke, da so ž njimi v rokah sprejeli svojega višjega Pastirja. Že precej pri prihodu v duhovnijo je pričakovala neštevilna množica milostljivega knezoškofa v Zaklancu pred slavolokom, ki je imel napis:

„Zdravi došli v duhovnijo!
Naša srca Vas želijo!“

da klečé prejme škofov blagoslov. Od visokih vrat, ki so bile pri mestu pred horjulsko vasjo napravljene iz smrečja in z zastavami in venci bogato okinčane, je drevored iz malih smrečic (bilo jih je čez tristo postavljenih na obeh straneh ceste) kazal pot do farovža, pred katerim je bil na slavoloku napis:

„Ave Noster Optime
Pater et Episcopus!“

V sredi vasi so stala druga vrata z napisom:

„Prisrčno bodite pozdravljeni, milostljivi gospod knezoškof!
Hvaljen bodi, kateri pride v imenu Gospodovem!“

in na drugi strani:

„To je dan, katerega je Gospod naredil;
Veselimo se in radujmo se v njem!“

Ob koncu vasi, ko se pride že blizo do cerkve, sta bila postavljena zopet dva slavoloka, na katerih so se brale besede:

„Božji nam nosite mir — Slavljen naš višji Pastir!“ in
„Horjulci tukaj se zberimo, In prihod Škofov počastimo!“

Od teh slavolokov do duhovske hiše je bila pod šolsko zastavo v dve vrsti razstavljena birmska mladina, najprej dečki s hrastovimi vejicami v rokah (naj bi jim bile podoba potrjenja v veri in moči sv. Duha), potem deklice s cvetličnimi šopki (cvetlice naj bi jih

spominjale različnih čednosti, kakor ponižnosti, nedolžnosti, goreče ljubezni do Boga i. t. d.). Škof, vgladavši toliko zbranega ljudstva, so tu iz kočije stopili, ter birmance in birmanke, za katerimi so klečali njih botri in botre, gredoč po sredi med njimi blagoslovili.

Iz duhovske hiše so se po kratkem oddihljeju podali v cerkev, kjer je bila nad cerkvenemi vratmi pod škofovim grbom napisana prošnja:

„Blagoslovi, Pastir Viši!
Svojo čedo v Božji hiši!“

Po opravljeni sv. maši so milostljivi gospod knezoškof vsled papeževega pooblastenja podelili popolni odpustek nad 200 vernikom, ki so tisti dan prejeli sveto obhajilo. Potem je sledilo izpraševanje otrok iz krščanskega nauka. O pač ginljiv, pa tudi častitljiv prizor, videti škofa med nedolžno mladino! V začetku so otroci, ko so videli pred seboj apostolskega naslednika v pontifikalni opravi, bili nekako plašni. Ali kmalu so dobili pogum, ko so videli, kako prijazno in ljubeznjivo škof z njimi govori, ter so odgovarjali glasno in brez vse bojazljivosti. In ko so škof bili prisiljeni prenehati z izpraševanjem — čas je namreč le prehitro tekel — se je marsikateremu otroku brala žalost na obrazu, da ga ni zadela čast biti vprašanemu od višjega Pastirja. To so milostljivi knez tudi sami zapazili, zato so rekli otrokom, predno so jih zapustili: „Vidim vam že na obrazu, da bi bili vsi radi vprašani; pa ni mogoče, ker čas poteka!“ Podelili so potem otrokom zakrament sv. birme 402 po številu. Vrnivši se v farovž so prijazno sprejeli ključarje in srenjske odbornike, ki so se jim prišli zahvalit za milost in dobroto, katero so ravnokar izkazali duhovniji. In ko so popoldne med slovesnim streljanjem in zvonjenjem odhajali, so jih spremljevale

vročje želje, da bi nam ohranil dobrotljivi Bog še mnogo let ljubljenega višjega Pastirja.

Od 1. 1882. do 1. 1896. je prejelo zakrament svete birme:

K d a j ?	K j e ?	Dečkov	Deklic	Skupaj
22. maja 1882	v cerkvi sv. Marjete v Horjulu . . .	166	135	301
30. junija 1885	v cerkvi sv. Pavla na Vrhniki . .	10	7	17
13. „ 1886	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	—	1	1
30. maja 1887	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	—	3	3
21. „ 1888	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	—	1	1
1. avg. 1889	v cerkvi sv. Marjete v Horjulu . . .	132	131	263
25. maja 1890	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	—	1	1
13. sept. 1891	v cerkvi sv. Brikcija v Podlipi . . .	—	1	1
5. junija 1892	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	2	—	2
22. maja 1893	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	3	1	4
13. „ 1894	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	2	2	4
2. junija 1895	v stolni cerkvi v Ljubljani . . .	3	1	4
25. avg. 1895	v cerkvi sv. Pavla na Vrhniki . .	58	59	117
2. „ 1896	v cerkvi rojstva M.D. v Polh. Gradcu .	25	14	39

III.

Gospodarske razmere v horjulski fari.

Horjul ska ob č i n a je precej večja od fare same. Obsega namreč tri davčne občine Horjul, Vrzdene c in Z a k l a n e c. V davčni občini horjulski so vasi Horjul, Ljubgojna in Koreno; zadnja vas spada sedaj pod pograjsko faro. Svet vrzdenške davčne občine je razdeljen med vasi Samotorica in Vrzdene c. Vas Samotorica je razdeljena med tri fare; večji del je pri horjulski fari, manjši pa spada pod Polhov Gradec, oziroma pod Št. Jošt. V tretji davčni občini, ki obsega vasi Z a k l a n e c, Podolnico in Lesno Brdo, leži Lesno Brdo že na vrhniškem svetu. Cela horjul ska ob č i n a meri 4781 oralov 922 štirjaških sežnjev. Posamezne davčne občine so različne z ozirom na velikost:

Davčna ob č i n a H o r j u l zavzema prostor 1082 oralov 1466 □ sežnjev; davčna ob č i n a V r z d e n e c zavzema prostor 1920 oralov 150 □ sežnjev; davčna ob č i n a Z a k l a n e c zavzema prostor 1178 oralov 906 □ sežnjev;

O horjulski občini hočemo samo tedaj govoriti kedar bodo v zvezi zadeve horjulske fare z onimi horjulske občine.

Na vprašanje, kakošen je položaj horjulskih faranov v gmotnem oziru, moramo naravnost priznati, da niso ugodne vse razmere v horjulski fari. Svet je preveč razkosan med veliko številu stanovnikov. Bogatinov ni v fari. Kmetij je pet v fari in sicer Kovačeva v Horjulu, dvojna Rozmanova na Vrzdencu, Tomincova in Grdadolnikova na Samotorici. Tri četrtine zemljišča imata dva posestnika, jeden v Horjulu,

drugi na Ljubgojni. Ostali so polzemljaki, četrtnjaki in podružniki. Poslednji (tudi tretjinarji ali bajtarji imenovani) imajo manj sveta kot četrtnjaki. Odkod prihaja njihovo ime „tretjinar“, je neznano. Nekateri so trdili, da so dobili po trije podružniki pri razdelitvi občinskega sveta tak delež, kakoršnega so dobili štirje četrtnjaki. To razlaganje ni verjetno, ker drugi pripovedujejo, da so razdelili občinske pašnike po številu živine, katero je pošiljal vsak posestnik na te pašnike. Sedaj se bavijo Horjulci večjidel s poljedelstvom, živinorejo in sadjerejo. Predno je stekla južna železnica iz Ljubljane v Trst, so imeli tudi zaslužek pri vozarjenju. Toda le preveč voznikov se je privadilo dobremu življenju in marsikdo je imel izgubo. Doma ni bilo pravega gospodarja, ki bi vodil delo. Kakor hitro je pritisnila nesreča pri živini ali slaba letina, takoj je šlo vse rakovo pot. Samo v Horjulu so prodali upniki dve zemljišči, ker sta gospodarja vse zavozila.

Druga, še hujša šiba za horjulsko faro je bilo nezmerno žganjepitje in zapravljalivost, ki je zavladala med njimi. Šestnajst različno velikih posestev (v Horjulu 9, na Vrzdencu 5, v Zaklancu 2) je ugonobilo nesrečno žganje. Vsaj toliko gospodarjev je moralo prodati nekaj zemljišča, da so plačali žganjarske dolgove. Okolu l. 1850. se je ta strupena pijača tako priljubila Horjulcem, da se je niso branile niti ženske. Da bi odvrnil ljudi od te škodljive pijače, je spisal po raznih virih kapelan Janez Volčič knjižico „Žganju slovo! v ojsko!“ Zgledov mu ni bilo treba iskati po raznih časnikih, ker je kar v Horjulu dobil dovolj pripravnih. Ljudje so brali to knjižico in tudi uganili domače osebe, katere so bile popisane. Bolj kakor ta spis je predramila Horjulce revščina, ki jim je bila za petami.

Ta jih je prisilila, da so začeli počasi opuščati žganje. Okolu l. 1870. ni bilo v Horjulu nobene žganjarije. Takrat so se pa seznanili Horjulci z zloglasnim „jerušem“. Za 4 novce je bilo $\frac{1}{8}$ l. te pijače in kedor je spil dve merici, jo je že čutil. Kako vablivo za strastne horjulske žganjarje!

Strastnim žganjarjem so kmalu začela propadati posestva. Zapravljivci so segli najpreje po lesu; iztrebili so gozde. Vse so znosili h krčmarju, ki se ni branil plačila v blagu. Za gozdi je prišla na vrsto živina in potem tudi nepremičnina. Gospodarji so iskali posojila pri varčnih sosedih. Ko ti niso imeli denarja, da bi ga posodili, pomagala jim je iz zadrege vrhniška posojilnica. Zahtevala je 7 % obresti in potem je dovolila posojila navadno na menjico. Če ni dolžnik plačal menjice, mu je posojilnica zarubila in prodala posestvo. Tako so zgubili zapravljivci še domačo rojstno hišo. Mnogo posestnikov je trpelo škodo, ker so bili drugim za poroke. Menjice so tlačile posestnike do ustanovitve mestne hranilnice v Ljubljani. Takrat so znižali na Vrhniki obresti na 6 %. S tem je bilo zadolženim posestnikom vsaj nekoliko pomagano. Toda Horjulci s tem niso bili zadovoljni. L. 1894. je sprožil horjulski posestnik Ivan Stanovnik misel, naj ustanové Horjulci lastno posojilnico. Kmalu je dobil za svoj nasvet zadostno število podjetnih mož. Bogati Vrhničani so se posmehovali Horjulcem in prerokovali, da bodo še to izgubili, kar imajo nezadolženega. Na to niso mislili, kako kmalu jim bo vzela nova posojilnica vse horjulske dolžnike. Pravila je podpisal odbor 1. okt. l. 1894. Podpise so legalizovali 8. okt. in 16. okt. je bila registrovana nova posojilnica pri deželnem sodišču v Ljubljani pod imenom: „Hranilnica in posojilnica v

Horjulu, registrovana zadruga z neomejeno zavezo.“ Poslovati je začela ta posojilnica 2. decembra 1894. Zadružniki so takoj prvi mesec vložili prošnje za 9000 gl. posojila. Posojilnica je uravnana po Raiffeisenovem sestavu in obrestuje vloge s $4\frac{1}{2}\%$, za posojila pa zahteva $5\frac{1}{2}\%$ obresti. Vsak dolžnik sme v poljubnih zneskih in v poljubnem času poravnati svoj dolg. Kranjska hranilnica je darovala za ustanovne stroške 100 gld. in naklonila za 5 let 1500 gld. brezobrestnega posojila. Do konca l. 1895 je pristopilo vže 99 zadružnikov. Prometa je bilo 59.559 gl. 26 kr. in sicer sprejemkov za 31.021 gld. 86 kr., izdatkov pa 28.537 gld. 40 kr. Takoj prvo leto se je dovolilo 89 zadružnikom 138 posojil za 24.140 gld. 64 kr., Vrnili so zadružniki v istem času 2199 gld. 63 kr. — Horjulska hranilnica je vidno napredovala. Število zadružnikov je naraslo koncem l. 1896. na 158 in do 30. nov. 1897 na 212. Izstopilo je 12 zadružnikov tekom 3 let. — Posojilo se je 439 krat 50.637 gld. in vrnilo 16.000 gld. Toraj so posodili tekom časa nad 66.000 gld. — Prometa je imela posojilnica koncem l. 1896. za 81.521 gld. 53 kr. in do 30. nov. 1897 za 95.422 gld. 38 kr. Sprejemkov je bilo l. 1896. za 41.169 gld. 43 kr. in izdatkov za 40.352 gld. 10 kr.; do 30. novembra 1897 pa 49.730 gld. 03 kr., oziroma 45.692 gld. 35 kr. — Dobička je sedaj v rezervnem zakladu 429 gld. 41 kr. — Hranilnih vlog je bilo koncem l. 1896. za 34.352 gld. 65 kr., v l. 1897. pa do 30. novembra novih za 16.812 gld. 42 kr. — Iz teh številčk lahko vsakdo posname, koliko dobička ima horjulska fara od domače hranilnice. Vsak dolžnik plačuje sedaj manjše obresti in dobiček, ki ostane koncem leta, ostane v rezervnem zakladu in ne v žepu tujih upnikov.

Preobilno žganjepitje je skrajno omejila novoustanovljena horjulska kmetijska zadruga s ceno prodaje vina. Dne 25. marca 1897 je bil rojstni dan horjulske kmetijske zadruge. Njen ustanovitelj je vč. g. župnik Peter Bohinjec. — Do 30. nov. 1897 toraj tekom 8 mesecev je kupila zadruga blaga za okroglih 27.000 gld., vmes 7 vagonov fižola in 5 koruze. To blago je poslala v Trst. Prodali so v zadrugi za 22.000 gld. Sedaj šteje 226 zadružnikov in ima že lastno hišo.

Polje, kolikor je rodovitnega, daje potrebnega živeža za dom. Preje so veliko pridelkov kupili branjevci, ter jih potem prodali v Ljubljani. Sedaj je za prekupca domača kmetijska zadruga. Posebno dobrega sveta nimajo Horjulci, ker plačuje cela občina¹⁾ samo 2938 gld. 55 $\frac{1}{2}$ kr. direktnega davka. Če odštejemo one, ki ne spadajo v horjulsko faro, ostane faranom 2426 gld. 20 $\frac{1}{2}$ kr. letnega direktnega davka. L. 1896. je volilo pri občinskih volitvah v I. razredu 31 volilcev, ki plačujejo 981 gld. 95 $\frac{1}{2}$ kr. direktnega davka; v II. razredu je bilo 63 volilcev z 980 gld. 53 kr. davka in v III. razredu 182 volilcev z 976 gld. 02 kr. davka. V prvem razredu volijo brez ozira na visokost davka vč. g. župnik, vč. g. kapelan, g. učitelj in umirovljeni c. kr. stotnik, g. Jakob Čuden, ki stalno biva v Horjulu, h. št. 15. — Častnih občanov imajo Horjulci šest: prevzv. gosp. knez in nadškof dr. Jakob Missia; preč. g. stolni kanonik Andrej Zamejic; visokorodni g. baron Andrej Winkler, c. kr. dež. predsednik v p.; bl. gosp. Janez Mahkot. c. kr. vladni svetnik v p.; bl. g. Jožef Gorup, veleposestnik na Reki. Najnovejšemu častnemu občanu, vč. g. ribniškemu

¹⁾ Prim. Pregled volilcev za občinske volitve l. 1890.

dekanu Frančišku Dolinar-ju je izročil občinski zastop diplomo dné 10. nov. 1896.

Glavni vir dohodka je Horjulcem živinoreja in sadjereja. Polje jim daje malo dobička, ker je preveč sveta močvirnatega. Travniki dajo večjidel konjsko krmo. Zato se Horjulci že več let pridno bavijo s konjerejo. V Horjulu je že dobrih 20 let postaja za ces. kr. žrebčarijo. Vsako leto prideta v Horjul dva vojaka z dvema žrebcema in ostaneta v vasi od 1. marca do 1. julija. — Goveja živina ni ravno najboljše vrste, ker je krma preslaba. Prinaša pa vsejedno zasluženi dobiček skrbnim gospodarjem. — Svinjereja je precej razširjena in bi še bolj napredovala, če bi pazili ljudje na snago. Toda le preveč ljudij misli, da škoduje ščetinarjem čista voda. L. 1896. je pocepalo za rudečico več prašičev v Podolnici in Zaklancu.

Za sadjerejo so Horjulci zelo vneti. Dobro vedó, da obilno povrne izkazano skrb sadno drevo. Ljubljana ni daleč in branjevci se kar trgajo za lepo sadje. Ta dobiček, ki je takorekoč na ponudbo vsakemu gospodarju, če le stegne roko po njem, je spodbudil tudi horjulske farane, da so začeli skrbeti za sadno drevje. Stara, izkoriščena drevesa so polagoma zamenili z novimi požlahtnjenimi. Marsikdo je nasadil na svojem travniku drevesca, ki bodo čez malo let obilno povrnila neznatne stroške in zamudo časa. Nekaj drevesc dobé farani iz šolske drevesnice, večino pa od c. kr. kmetijske družbe, ki ima že od l. 1891 svojo podružnico v Horjulu. — Kras vsem vrtom je gotovo farovski vrt, ki je zasajen s samim žlahtnim drevjem. Trinajst let so se trudili ž njim gosp. župnik Franc Dolinar, in l. 1896. je prvič pokazal, koliko premore. Še mlado drevje je obrodilo toliko sadja, da je bilo

vredno nad 80 gld. — C. kr. kmetijska družba tudi skuša povzdigniti sadjerejo na Kranjskem. Na njeno priporočilo je dovolilo ministerstvo za poljedelstvo potrebno svoto, da se je postavila l. 1893. v Horjulu amerikska sušilnica za sadje. Brez vsakega dima se posuši v nji tekom 24 ur 10 mernikov sadja. L. 1896. je poslalo ministerstvo še eno sušilnico po Cazenillevem sestavu, da jo poskusijo. Ta je še pripravnejša. V istem času, a z manjšim trudom, se posuši v nji 30 do 40 mernikov sadja. Horjulska kmetijska podružnica je nadalje naročila čistilnico za žito in travniško brano.

Z gozdom se horjulski posestniki ne morejo ponašati. Malokter ima v svojem gozdu toliko smrek in drugih dreves, da bi mu zadostovala za napravo novega gospodarskega poslopja. Kaj je iztrebilo gozde, smo že zgoraj omenili. — Upati pa smemo, da napočijo boljši časi za Horjulce, če ostanejo zvesti svojim dobrim sklepom.

Predno spregovorimo o obrtniji v horjulski fari, poglejmo, kaj pove Valvazor¹⁾ o Horjulu. Ob njegovem času je živel v Horjulu veliko pečarjev in lončarjev, ker daje močvirnata zemlja izvrstno glino. Še sedaj pripovedujejo starejši farani, da je bilo v okolici horjulski mnogo lončarjev. S časom so ljudje opustili to obrt; sedaj²⁾ je v Horjulu samo en lončar in pečar. Opekarjev je 36, ki hodijo delat na Vrhniko in na Lesno Brdo. Največ je zidarjev v horjulski fari. V Zaklancu stanuje 5 zidarjev, v Horjulu 40, na Ljub-

¹⁾ Valvazor, Ehre d. Herzogth. Krain, I. 261. — Heriul hat den Marckt Oberlaybach in der Nähe und viel Hafner (oder Töpffer) zu Einwohnern, weil es einen ausbündig guten Hafnerleimen daselbst gibt.

²⁾ V l. 1896.

gojni 3 in na Vrzdencu 11; toraj vseh skupaj je 59. Kamenoseka sta dva. Čevljarjev imajo horjulski farani 8, krojače 4, šivilj 14, mizarjev 9, tesarjev 14, kolarje 3, sedlarje 4, kovačev 5 in 2 ključavničarja. Nadalje je 5 šodarjev, 2 podobarja, 2 strojarja, en krznar, en barvar, 8 tkalcev in 16 strešnih krovcev. Mlinarjev je v fari 7 in en žagar. Živino koljeta 2 mesarja in več klavcev; če pa pogine, jo spravi zaklanski konjederec. S pijačo preskrbujejo farane 4 krčmarji (sedaj tudi zadruga svoje zadružnike) in 3 žganjarije; mešano blago in kramo prodajajo za domačo potrebo 4 trgovci in kramarji. Kedor hoče kaj posebnega dobiti, mu to preskrbé branjevke, katerih hodi 8 vsak teden dvakrat v Ljubljano. Tobakarje zaklada 5 tobakarnic. Na cesto pazi en cestar, ki ima vedno preveč dela.

Ker so na Dobrovi vsako leto trije sejmi, na Vrhniki pa menda osem, ne dovoli deželni zbor Horjulcem lastnih sejmov. Pošto imajo od 16. febr. 1885. Izprva je hodil poštni sel štirikrat v tednu na Vrhniko. Dne 21. oktobra 1893 je začel voziti poštni voz med Vrhniko in Horjulom. Voznina znaša za osebo 25 kr. S pošto je združena tudi biralnica poštne hranilnice.

P r a v n e r a z m e r e. Nekdaj, dokler je bila še tlaka in desetina, so bili podložni farani raznim gosposčinam. Za posamezne hiše najboljše zvemo iz rojstne knjige njihovo odvisnost. L. 1770. je zapovedala vlada, da se mora zapisati v krstno knjigo tudi rojstni kraj novorojenega otroka. Vrzdenski beneficijat je celih 12 let natančno zapisoval ne le rojstno hišo, marveč tudi gosposko, kateri je podložen oče novorojenčev. Iz teh zapiskov posnamemo, da so bili podložni:

a) baronu v Polhovem Gradcu iz Horjula posestniki h. št. 1—4, 8—13, 15—28, 30—33, 35—54,

57, 58, 60, 61; z Vrzdence h. št. 1, 3—13, 17, 18, 20, 22, 27—47; z Ljubgojne h. št. 1—4, 6—12; s Samotorice h. št. 1, 5—7, 9, 11, 12, 14—16, 18; iz Zaklanca lastnik hiše št. 8;

b) jezuitskemu kolegiju v Ljubljani iz Horjula h. št. 34; iz Zaklanca h. št. 1, 2, 12—14; z Ljubgojne h. št. 5;

c) farni cerkvi v Št. Vidu nad Ljubljano iz Horjula h. št. 29; na Vrzdencu h. št. 23, 25, 26;

d) župniku pograbskemu iz Horjula h. št. 14, 56; z Vrzdence h. št. 15; s Samotorice h. št. 10; iz Zaklanca h. št. 3;

e) mestnemu magistratu v Ljubljani v Horjulu h. št. 5 in 6.

Za ostale hiše je neznana njihova odvisnost, ker ni bilo na ponudbo drugih boljših zapisnikov. Podolničani so nosili otroke v Polhov Gradec k sv. krstu, ker zanje ni bilo mnogo dalje k materi fari.

Sodno oblast čez prednike sedanjih horjulskih faranov so imeli baroni v Polhovem Gradcu. Tam so tudi plačevali do l. 1848. razne davke. V političnem oziru so bili odvisni od okrožnega glavarstva v Postojni. — Sedaj leži vsa fara v okrožju c. kr. okrajnega glavarstva za ljubljansko okolico in spada pod vrhniško c. kr. okrajno sodišče. Občinske meje presegajo obseg sedanje horjulske fare. Bolje se pa vjemajo z obsegom prvotne fare. Občinske zadeve vodi Tomaž Zdešar, posestnik na Ljubgojni h. št. 12. V občinskem svetu so še 3 svetovalci in 8 odbornikov. K volitvi dveh deželnih poslancev za ljubljansko okolico je odposlala horjulska občina tri volilne može; državnega poslanca v kmečkih občinah so volili tudi štirje horjulski volilci in v

peti kuriji trije. — Orožniške postaje ni v Horjulu. Za zunanji mir skrbijo vrhniški in pograjski c. kr. orožniki. — Dné 6. aprila 1883 ustanovljena požarna bramba je vsikdar pripravljena braniti poslopja pred ognjem. Sedaj šteje okoli 30 udov. V posebni shrambi, ki je sezidana sredi Horjula, imajo spravljene dve brizgalnici in drugo potrebno orodje. Horjulska požarna bramba je pristopila k zvezi kranjskih gasilnih društev.

V cerkvenih zadevah je pripadala horjulska fara ljubljanski škofiji. Odkar je ustanovljena samostojna fara v Horjulu, je ta podložna vrhniški dekaniji. Dušno pastirstvo vodi domači g. župnik. Podpira ga g. kapelan, ker bi sam težko zmagoval vsa opravila.

IV.

Verska in intelektualna stran v fari.

Zopet hočem začeti z Veriti-jevim spisom, ki omenja sledeče: »*Parochiani Horjulenses sunt omnes catholici, in religione mediocriter instructi, Potestatibus subditi, generatim laboriosi et mitis indolis; in moribus non nimis corrupti, tamen deteriores facti, dabuntque progeniem vitiosorem, quia peccantes in legem immunitatem habent.*« — S temi besedami ni hotel grajati gospod Veriti faranov, marveč je hotel opozoriti svojega naslednika, naj skrbno puli plevel grešnih razvad iz src udanih mu faranov. Horjulcem je pretila tedaj velika nevarnost. Zahvaliti se morajo svojim gorečim dušnim pastirjem, župniku Jerali in kapelanom Jeranu, Volčiču in Marnu, da so se vrnili na pravo pot. Število zapravljivih žganjarjev se s časom zmanjšalo. Razne pobožne družbe, sveti

misijon v domači fari in zgled gorečih duhovnikov je tako blagodejno uplival na farane, da se niso povsem spolnile besede župnika Veriti-ja.

Tudi sedaj je horjulsko ljudstvo zelo verno in vneto za čast božjo. Je sicer nekaj lahkoživcev med farani, a trditi ne smemo o njih, da so popolnoma pokvarjeni. Ker hodi veliko faranov na delo v druge kraje, se pogosto pripeti, da pridejo ti delavci v soboto z zaslužkom domov. Potem zaidejo v gostilno in ko gredo domov, razgrajajo in kričijo v pozni noči. Tega pa nikakor ne trdimo, da je večina taka. Ko je v l. 1895. razgrajal potres tudi v Horjulu, je žganjarilo nekaj fantov pri posestniku, ki bolj na samoti stanuje. Vsled potresa prestrašeni so hiteli fantje v vas in naravnost v cerkev, čeprav je že odbila polnočna ura. Tem ponočnjakom je celó koristil potres. Potem je bilo nekaj časa vse mirno v fari. Slišal nisi pritožbe, da kdo ni mogel spati radi prevelikega razgrajanja. Toda kmalu je bil pozabljen potres in ž njim tudi večina dobrih sklepov. — Pijancev ni veliko v fari. Nekateri sicer ménijo, da so skrite vse sladkosti zemeljskega življenja v „frakeljnu“, a večina je trezna, poštena in zvesta v spolnovanju stanovskih dolžnostij. Velikonočni ponedeljek 1. 1895. je pokazal, da živi v horjulski fari dobro in verno ljudstvo. Ko je bilo izpostavljeno presveto Rešnje Telo med prvo in drugo uro popoldne, da bi Bog milostno odvrnil vsako večjo nesrečo, je bila cerkev pol ure pred začetkom krščanskega nauka tako napolnjena, da niso dobili nobenega prostora kasneje došli verniki. Takrat so tudi obljubili večno sv. mašo, ki se naj opravi v Horjulu vsako leto dne 14. aprila in mnogo faranov se je vpisalo v bratovščino presv. Rešnjega Telesa.

V krščanskem nauku so Horjulci prav dobro poučeni. Sv. zakramente tudi pogosto prejemajo. Vsako nedeljo in praznik sta dve sv. maši in vselej je cerkev polna pobožnega ljudstva. H krščanskemu nauku hodi toliko faranov, da jih smejo posnemati tudi po drugih krajih.

Nravno pobožno življenje podpirajo in pospešujejo v vsaki fari dobro vrejene bratovščine in pobožne družbe. Že v preteklem stoletju je bila v Horjulu bratovščina sv. rožnega venca. Jožefinizem jo je zatrl, predno so dobili Horjulci svojo faro. O delovanju te bratovščine hočem poročati pri zgodovini vrzdenškega beneficija. Ponovil je pa to bratovščino prvo nedeljo v oktobru l. 1852. kapelan Janez Volčič. Ustanovila se je namreč takrat „družba živega rožnega venca“. V knjigi »*Zapisnik bratovšnje živiga roženkranca*« od l. 1852. nadalje nam pové kapelan vzroke, ki so ga privedli do ustanovitve te družbe (Gebetsverein):

„K vpeljanju bratovščine ‚Živiga roženkranca‘ je to pripomoglo: V farni cerkvi sv. Marjete v Horjulu je stranski oltar posvečen Mariji Devici sv. Roženkranca, in v nekih starih bukvah je zapisano: »*Nomina Confratrum et Sororum Ss. Rosarii, qui mortui sunt ab erectione hujus Confraternitatis, quae fuit erecta Dom. prima Octobris 1734.*«¹⁾ Tu so po vrsti zapisani vsako leto posebej, kateri so tisto leto umrli, do l. 1783. Ker so ljudje začeli zopet bolj Marijo častiti in so se semtertje bratovščine zopet oživele, in ker je bratovščina „Živiga Roženkranca“, katéra je že v Škofji Loki in tudi drugod od Visokočastitljivega Škofijstva potrjena, najbolj pripravna, in se jih je na povabilo

¹⁾ Ta knjiga je nekam prešla iz farnega arhiva. Pogreša se že nad dvajset let.

kmalo več oglasilo, se je prosilo, na to opiraje, za podeljenje te bratovščine, in prejel od Visokočastitljivega Škofijstva naslednji dopis:

Nr. 1678.

An den Herrn Alex Jeralla, Pfarrer

in

Horjul.

In Rücksicht der in Ihrem Bittgesuche vom 20. August l. J. dargelegten Gründe zur Errichtung des Gebetsvereines des lebendigen Rosenkranzes in der Pfarr St. Margareth zu Horjul wird Ihnen mit Rückstellung des vorgelegten Buches: Shivi Roshenkranz hiemit bedeutet:

1. Daß Sie den genannten Gebetsverein auf der Grundlage der vom Ordinariate approbirten und im obgenannten Buche abgedruckten Statuten in der Pfarr St. Margareth zu Horjul errichten dürfen.

2. Daß Sie ein ordentliches Vereinsbuch errichten müssen, in welches alle dem Vereine beitretenden Mitglieder mit Beisehung des Tages ihrer Aufnahme eingeschrieben werden müssen; daß aber dafür kein Geld oder sonst was gefordert und überhaupt kein zeitlicher Gewinn gesucht werden darf.

3. Daß jedem Mitgliede des gedachten Gebetsvereines bei dessen Aufnahme in denselben nicht nur die ihm obliegenden Verbindlichkeiten, sondern auch die damit verbundenen Ablässe und die zur Gewinnung derselben gesetzten Bedingungen erklärt und so die Mitglieder zur Erfüllung derselben ermuntert werden sollen, wobei man sich des obgesagten Gebetbuches mit Nutzen bedienen kann.

Fürstbischöfliches Ordinariat

Laibach am 1. September 1852.

Anton Moys m. p.

Bischof.

Dopis v „Zgodnji Danici“¹⁾ obširno popisuje začetek družbe živega rožnega venca v Horjulu. Takoj prvi dan se je vpisalo samo domačih faranov za en grm, t. j. 165 oseb. Če pomislimo, da teh najmanj rožic sleherni dan izmoli enajstkrat sv. rožni venec, smemo prepričani biti, da bode rada uslišala Marija ponižne prošnje svojih častilcev. Ker je dovoljen popoln odpustek za ude te družbe na rožnivenško nedeljo, je prišlo k sv. spovedi že v soboto veliko faranov, še več pa v nedeljo zjutraj. Tudi oltar Matere Božje je bil z venci primerno ozaljšan. Vrhni venec, s 15 belimi rožicami, sta držala dva angelja vsak z eno roko, v drugi roki sta pa imela nov na vrhni venec privezan venec, ki je bil narejen iz lepih cvetečih, v zelenjavo zapletenih rožic. Zgoraj nad podobo sta držala dva angelja s svitlobliščečimi zvezdicami ozaljšano tančico, ki je bila izpeljana izpod nad Marijino podobo narejene krone, in jo spuščala čez strani oltarja. Spodaj med svečniki so nastavili še dišečih rožic, kar se je prav lepo podalo. — Že zjutranje duhovno opravilo je bilo bolj slovesno. Ob desetih so imeli g. župnik veliko slovesno sveto mašo pred izpostavljenim svetim Rešnjim Telesom. V pridigi so prav lepo pojasnili imenitnost sv. rožnega venca in posebej še imenitnost družbe živega rožnega venca. Po dokončani sv. maši so zapeli navzoči duhovniki zahvalno pesem. Popoludne so molili po krščanskem nauku častiti del sv. rožnega venca in peli lavretanske litanije. Vse duhovno opravilo se je vršilo pri krasno ozaljšanem stranskem oltarju Matere Božje.

Število družabnikov je zelo napredovalo. Čez deset let je bilo zapisanih v družbo živega rožnega venca 1624 oseb, čez dvajset let že 2117, in do rožnivenške

¹⁾ Glej „Zgodnja Danica“ 1852, str. 170 in 171.

nedelje 1. 1897. se je zapisalo celó 3584 oseb. Umrlo je tekom 35 let 1239 družabnikov in družabnic. Vsako leto Horjulci slovesno obhajajo družbin praznik, rožnivenško nedeljo. Če je le mogoče, naprosi g. župnik dva duhovnika, da imajo ob 10. uri veliko sv. mašo. Vsake kvatre se opravi peta črna maša z „libera“ za umrle ude, drugi dan pa tiha sv. maša za žive družabnike. Družbine sv. maše se vselej opravljajo pri družbinem oltarju. Vsako zadnjo nedeljo v mesecu oznani duhovnik, da se spremeni s prvim dnevom prihodnjega meseca molitev skrivnosti. Vlada je večkrat skušala obdačiti premoženje te pobožne družbe. Zahtevala je zlasti med l. 1870. in 1880. natančnih poročil o družbinem delovanju in premoženju. Navadni odgovor je bil: „Družba nima glavnice, z radovoljnimi doneski se pa plačajo družbine sv. maše.“ Sedaj ne nadlegujejo več davkarji družbinega vodstva.

Od l. 1862. nadalje so ohranjeni zapisniki bratovščine vednega češčenja presv. Rešnjega Telesa in za opravo ubožnih cerkvá v ljubljanski škofiji. Iz teh letnih poročil razvidimo, da je sedaj vpisanih v to bratovščino 343 oseb, med njimi nad 70 moških. Pred vsem po potresu l. 1895. je prišla ta bratovščina v veljavo. Samo v naslednjih mesecih se je vpisalo v bratovščino nad 180 novih udov, med njimi nad 50 moških. Ljudje so spoznali, kje je njihovo zavetišče v nesreči in nadlogi. Domačin velečast. gospod Anton Oblak, takrat semeniški duhovnik, je v svojih cerkvenih govorih posebno priporočal češčenje presvetega Rešnjega Telesa. Z zgledi je dokazoval korist te bratovščine in verni farani so radi obljubili, da bodo vsak mesec vsaj eno uro molili v cerkvi pred Najsvetejšim. Pokojni vodja bratovščine, generalni vikarij

Henrik plem. Pauker je mislil, da priganja župnik farane, naj se v obilnem številu vpišejo v to bratovščino in plačajo svoje doneske. Čudno se mu je zdelo, da je mogoče nabrati v tako revni fari nad 120 gld. samo v enem letu za opravo ubožnih cerkvá. Zato je poslalo l. 1895. vodstvo bratovščine horjulski farni cerkvi en rudeč mašni plašč (vreden 80 gld.), tri albe, šest humeralov in tri prepase (vredno 40 gld.) Od l. 1862. do 1896. je naklonila ta bratovščina horjulski farni cerkvi 10 oltarnih blazinic, 6 alb, 6 prepasov, 14 humeralov, 3 ogrinjale (velum), 1 pridigarsko štoló, 9 korporalov, 9 pal, 33 purifikatorijev, 20 prtičev za „lavabo“, 3 rudeče, 2 bela, 2 vijolična in 1 zelen mašni plašč, 1 bel in 1 vijoličen pluvijal, 5 obhajilnih burz, 3 obhajilne štole, 1 altarni prt in 3 koretlje.

L. 1897. je vpeljal gospod župnik Peter Bohinjec vedno češčenje svetega Rešnjega Telesa po stanovih. Do 1. avgusta 1897 se je zglasilo 230 faranov. Prvo nedeljo v mesecu pridejo molit dekleta, drugo žene, tretjo fantje in četrto možje.

Pri prvem sv. misijonu so ustanovili jezuitje stanovske družbe za horjulske farane. Udje vseh štirih družb so zapisani v knjigi »*Zlate bukve sv. Misijona v Horjulu. 1868.*« Poglavitni praznik za može in žene je sv. Jožef (19. marca), za fante in dekleta pa Prečisto spočetje Marije Device (8. decembra). Sopraznik za zakonske je god sv. Ane (26. julija), za samske pa god sv. Alojzija (21. junija). V družbo mož se je zapisalo (do septembra l. 1896.) 395 oženjenih Horjulcev. Umrlo je tekom časa 152 mož, dva je pa vodstvo izbrisalo. V družbi žená je bilo vpisanih 511 oseb. Umrlo jih je 189 in pet so jih izbrisali. Mladeničev se je vpisalo 427. Izstopilo jih je 280; večjidel so se oženili in prestopili

v družbo mož. Dekliška družba je štela v septembru l. 1896. celih 221 tovarišic. Vpisalo se je tekom časa 623 deklet.

Djanje sv. Detinstva so vpeljali v horjulski fari l. 1880. Svoje doneske plačuje redno vsako leto nekaj nad 100 otrok in odraslih. Za sv. misijone se navadno nabere vsako leto kakih 30 gld. — Farani so vpisani tudi v druge bratovščine in pobožne družbe, katere niso vpeljane v Horjulu. Brez tretjerednikov tudi niso.

Procesije so bile v navadi pred 150 leti pri vseh cerkvah. Navesti jih hočem kasneje skupno s soseskinimi sv. mašami. Cesar Jožef II. je odpravil te obhode. Sedaj so v navadi samo predpisane procesije. Pri farni cerkvi je procesija na god sv. Marka in prvi dan v križevem tednu. Na god sv. Florijana gre procesija v Zaklanec, za ostala dva dneva v križevem tednu se pa tako vrstijo procesije k posameznim podružnicam, da vsako leto ni procesije k eni podružnici. L. 1895. je šla procesija v Zaklanec in na Vrzdenc, l. 1896. na Samotorico in v Zaklanec, l. 1897. na Vrzdenc in Samotorico. — Kedar je sila (n. pr. suša, slabo vreme), sveto leto ali druga slavnost, takrat napravijo poseben pobožen obhod. Tako se je pridružila dné 27. septembra 1885 horjulska procesija pograjski, da sta šli skupno v Št. Vid nad Ljubljano, kjer so tedaj praznovali osemstoletnico ustanovitve fare.

Sv. misijon se je obhajal dvakrat v fari in enkrat tudi duhovne vaje. — Prvi ljudski misijon je trajal od 18. do 28. oktobra l. 1868. Vodili so ga čč. oo. jezuitje Franc Doljak, Jožef Kos in Janez Valjavec. Narod se ga je vdeleževal v prav velikem številu in s posebno gorečnostjo.¹⁾ Uspehi so se kmalu pokazali.

¹⁾ „Zgodnja Danica“ 1868, str. 356.

Ljudstvo je popustilo raznovrstne razvade, marljivejše se je začelo udeleževati cerkvenih in domačih pobožnostij, pijančevanje je ponehovalo in pogosto so sprejemali farani sv. zakramente. Sad prvega sv. misijona so tudi lepa znamenja pred vsako vasjo. L. 1869. in 1870. je bilo v Horjulu nenavadno veliko porok. Po stari navadi se je odkupil ženin pri tovariših, predno je dal slovo mladeniškem stanu. Tekom enega leta so nabrali horjulski fantje nad 100 gld. odkupnine. Pri postnem izpraševanju jim svetuje g. kapelan Fr. Dolinar, naj kupijo za domačo vas lepo znamenje. Tudi potem jim bode ostalo dovolj denarja za pošteno razveseljevanje. Ob enem jih je opozoril na znanega pograjskega podobarja Jerneja Trnovca, ki zna izrezati prav krasna razpela. Mladenci so bili takoj zadovoljni s tem nasvetom. Naročili so križ pri podobarju Trnovcu. Kmalu je pozdravljal lep križ vsakega človeka pred Horjulom in mu naznanjal s kronogramom ¹⁾)

Z V E L I Č A R I V M L A D E N Č I H O R I V L S K I,

da živi v Horjulu pobožna, nepokvarjena mladina. Vsa naprava ni stala nad 20 gld. Kdor je videl novo znamenje, je hvalil lepo delo in se čudil nizki ceni. Stanovniki iz Zaklanca, Podolnice, Ljubgojne in Vrzdence niso hoteli zaostati za Horjulci. V Podolnici so nabrala dekleta potrebno svoto za podobno znamenje. V ostalih

¹⁾ Sestavil je kronogram vč. g. Fr. Dolinar.

vaseh so zložili fantje in dekleta potrebni denar, da je tudi njihova rojstna vas dobila krasno znamenje. Mil. gospod knez in škof Jakob so l. 1889. očitno v cerkvi pohvalili horjulsko mladino, ki je napravila tako krasna znamenja in jih še sedaj kinča ter skrbi za luč, da gorí pred križi na predvečer večjih praznikov. Gospod župnik Fr. Dolinar so vsadili k vsakemu križu po dve cepljeni vrtnici, ki od majnika do novembra krasita sveto razpelo s svojim krasnim cvetjem. — Prvi misijonski križ stoji sedaj na zaklanškem pokopališču.

Horjulski domačin preč. g. Andrej Zamejic, takrat profesor pastirstva v ljubljanskem semenišču, je čez tri leta na lastne stroške poklical čč. oo. jezuite v Horjul, da bi tam imeli duhovne vaje. Vodili je jih od 25. do 29. oktobra 1871 čč. oo. Valjavec, Kos in Lempelj. Koliko uspeha so imele te duhovne vaje med Horjulci, najbolje zvemo iz misijonskih poročil P. Valjavca ¹⁾:

„Mrzel veter zunaj, a nič ne dé. — V Ljubljano! Tu smo kosili opoldne pri Medjatu in četrť ure čez tri smo bili že v Horjulu. Tako hitro se je zdaj prišlo iz Repinj v Horjul. Rahlo in veselo zopet pojó lepi horjulski zvonovi; Horjulci so nam pokazali, da znajo s štirimi v resnici lepo pritrkavati.

Ob štirih začnemo duhovne vaje. Duhovnija horjulska šteje 1600 duš. Sreda je, popoldne je, ali bo prišlo kaj ljudij? Kmalu jih je bilo vse polno v svetišču.

Kedar pride človek po svetem poslanju (misijonu) nazaj v duhovnijo, pazno pregleduje ljudi. Tudi jaz sem jih opazoval in precej sem spoznal, da nismo zastonj sejali semena božje besede pred tremi leti. Navadno so otroci k oltarju obrnjeni in šepetajo po cerkvah, v

¹⁾ „Zgod. Danica“, 1877, str. 93.

Horjulu pa so kakor veliki, pametni bili obrnjeni proti leci in željno čakali začetka uvodnega premišljevanja. Poznalo se je, da jih je poboljšalo poslanje, razvideli smo, da je resnico govoril domači g. duhovni pomočnik, ko je izrekel, da se najbolje pozna sveto poslanje pri otrocih. Toda tudi odrasčeni so bili pazljivi.

Takoj drugo jutro smo začeli spovedovati, kakor je to navada pri duhovnih vajah. Spovednice so bile obležene kakor pri poslanjih. Lepo je bilo gledati na desni strani spovednikovi dečke in mladeniče zraven mož v krepki in visoki starosti, ki so ponižno in tiho stali od štirih zjutraj do opoldne in od dveh popoldne do osmih zvečer, kakor na levici pobožni ženski spol od male deklice do sivolase matere. Vse do zadnjega je bilo v najlepšem redu.

Ker je bilo le dvoje premišljevanj, zjutraj o pol sedmih in popoldne ob štirih, smo zamogli veliko spovedovati. Tako je bilo tudi mogoče, da smo zamogli spovedati v tem kratkem času vso duhovnijo sami, mi trije in domača dva gospoda. Le dva tuja duhovna sta nam nekoliko pomagala v spovednici. Okoli 930 faranov smo spovedali in 150 iz tujih duhovnij.

Črne megle so visele zunaj na nebu, v horjulski cerkvi je pa svetila velika luč; mrzel veter je pihal s hribov v ravan, v cerkvi sv. Marjete je pa bilo vse ogreto; neprijazen dež je šel v zatemnjeni horjulski dolinici, v svetišču Božjem pa obilna nebeška rosa, ki je zopet tajala s svojo ljubeznjivo toploto srež in led iz src, katerih se je prijel. Mirne tihe solze so močile lica Horjulcem, in če je tu in tam segla kaka resnica naše svete vere globokeje v prsi in um ter se glasno izrazila vpričo tolikega zbranega sveta, se je potem zbudil v srcih še trdnejši sklep in se postavil čvrstejše

na skalo, katere ne zruši noben vihar, ne pogoltne noben val.

Resnice se niso več razlegale kot grom, niti vžigale kot strela duha in src poslušajočih; Horjulcem je bilo že vse znano od sv. poslanja. Prepričevale in vtrjevale so pa takó zbrane, da je marsikdo rekel gospodu duhovnemu pomočniku: „Duhovne vaje so boljše kot sv. poslanje! Kakošnega sadú se smemo pač nadejati po duhovnih vajah od Horjulcev, ko je že prvikrat sv. poslanje obrodilo toliko dobrega in lepega!...“

Drugi sv. misijon so obhajali Horjulci od 14. do 22. decembra 1895. Vodili so ga čč. gg. lazaristi Urban Nežmah, Alojzij Nastran in Vincencij Krivec v pravo spodbudo za dobro vnetih faranov. Če so že preje bili goreči za čast božjo in marljivo prejemali sv. zakramente, so pri tem misijonu še bolj napredovali.

Svoje mrtve horjulski farani lepo pokopujejo. Vsaka cerkev ima pokopališče za domačo sosesko. Navadno gredó gospod župnik po mrliča do hiše in ga spremijo v cerkev. Sedmi dan je v navadi in ravno tako obletnica.

Razne vraže bodo kmalu pozabljene. Vera, da so zakopani zakladi v Gradiščih, je bila nekdam zelo razširjena. Tudi oni, ki gre v ris, lahko dobi mnogo denarja, če zna prav barantati s hudobcem. Nekateri so trdno prepričani, da bodo gotovo vzdignjene v mali loteriji kresni večer prestreljene številke. — O ciganih ménijo nekateri, da znajo povedati srečo. Radi jim podarijo jedila, ker so prepričani, da bodo drugače sami še več vzeli.

Omiko pospešuje razun cerkve in enorazredne ljudske šole pred vsem branje dobrih knjig in časnikov. V družbo sv. Mohorja je vpisanih 121 faranov. V župnijo

pride okoli 50 Domoljubov, 2 Dom in sveta, 2 Primorska lista, 2 Mira, 3 Dolenjske novice, 2 Vrtea, 3 Glasniki, 3 Slovenci. Proticerkveni listi se samo včasih pod roko pritihotapijo v faro. Naročen ni nihče nanje. Osnovana je tudi šolska bukvarna, kateri je glavni dobrotnik g. dekan Fr. Dolinar.

V.

Beneficij na Vrzdencu.

A. Ustanovitev beneficija.

Župnija Polhov Gradec je obsegala v začetku osemnajstega stoletja sedanje župnije Polhov Gradec, Horjul, Črni Vrh in del župnije sv. Katarine. Predvsem odležne od središča so bile soseske sv. Marjete v Horjulu, sv. Kancijana na Vrzdencu in sv. Mihaela na Samotorici. Tudi prebivalci soseske sv. Urha v Zaklancu in Podolnici, ki je komaj poldrugo uro od pogradske cerkve, so hrepeneli po ugodnejših razmerah. Predvsem so skušali prebivalci horjulske doline dobiti lastnega duhovnika. Pripravljeni so mu bili dajati vse najpotrebnejše stvari. Najprej so obljubili preskrbeti spodobno stanovanje in potrebna drva za kurjavo. Ljudij je bilo takrat dovolj v horjulski dolini za samostojno duhovnijo, samo glavnice ni bilo, ki bi zagotovila duhovniku zadostne dohodke. Iz te zadrege jim je pomagal domačin, velečastiti g. Gregor Töttinger, tč. farni vikarij pri farni cerkvi svetega Petra zunaj Ljubljane. Rodil se je Töttinger na Vrzdencu, če se smemo zanesti na opombo v prvi krstni knjigi. Drugače niso umljive besede: »*beneficium curatum . . . fundatum ab honorabili Magistro piae memoriae Gregorio Tettinger . .*

ex hoc loco oriundo etc.« Nadalje živé še sedaj v horjulski fari ljudje s priimkom „Smrtnik“, kar je nemški priimek Töttinger (Tettinger, Tödtinger).

Töttinger je poznal svoje ožje rojake in znane so mu tudi bile njihove želje. Ker je bil za tedanje čase dokaj premožen mož, je sklenil pomagati svojim domačinom. K temu dobremu delu ga je zlasti nagibala skrb za lastno zveličanje. Ob enem je hotel zagotoviti v domačem kraju lahko službo in zadostne dohodke svojemu prijatelju in sorodniku Jožefu Rozmanu. Svetoval je posestnikom iz Horjula, Ljubgojne, Vrzdenca, Zaklanca in Podolnice, ko so ga prišli prosit pomoči, naj dobé pri svojih gosposkah potrebno dovoljenje ali vsaj pismeno obljubo, da ne bodo nasprotovale ustanovitvi beneficija, združenega z dušnim pastirstvom po horjulski dolini.

Hvaležni rojaki so radi ubogali. Dné 2. marca 1723 je prišla v Polhov Gradec deputacija podložnih kmetov iz vasij Vrzdenec, Horjul, Zaklanec in Podolnica. Prosili so ti zastopniki (Janez Jama, Matija Mravlje, Janez Grabeljšek, Marko Drobtina, Jakob Slovša in Jakob Pušnik) pograjskega barona Marksa Antona, naj jim napravi pismeno potrdilo, da jih ne bo oviral pri ustanovitvi kuratnega beneficija v eni izmed omenjenih vasij. Graščak je takoj dovolil v posebnem pismu, da smejo kmetje sami obravnavati s stolnim kapitelnom in tudi sami vse potrebno izvršiti. — Podložniki jezuitskega kolegija v Ljubljani so prosili potrebnega dovoljenja tč. rektorja Benedikta Kvadri. V pismu z dné 11. marca 1723 je ta dovolil, da smejo gospodarji njemu podložnih štirih kmetij v vaseh Zaklanec, Horjul in Ljubgojna z drugimi vred vzdržavati duhovnika, ki bo med njimi prebival. — Nekateri so bili podložni deželnemu vicedomu

v Ljubljani. Tudi tem je bilo dovoljeno, da smejo imeti lastnega duhovnika pri cerkvi sv. Marjete v Horjulu. — Župnika iz Polhovega Gradca in Št. Vida nad Ljubljano sta ravno takó dovolila v ustanovitev beneficija, ker se s tem ne bodo zmanjšali dohodki pograjskim duhovnikom.

Na podlagi teh listin je določil Gregor Töttinger v svoji oporoki (z dné 24. decembra 1723) glavnico 5860 gld. nem. velj. za ustanovitev novega beneficija. Prvi beneficijat gospod Jožef Rozman je dodal 140 gld. nem. velj., da so znašale obresti ustanovne glavnice ravno 300 gld. Glavnico je posodil ustanovnik cistercijskemu samostanu v Maria Brunn pri Kostanjevici. Dolžno pismo dotičnega samostana omeni, da je dal Gregor Töttinger eno dolžno pismo samostana Maria Brunn, glaseče se na 3760 gld. nem. velj., dalje obli-gacijo kranjske dežele za 2000 gld. in 240 gld. v gotovini. V tej svoti je že všteti onih 140 gld., katere je dal Jožef Rozman. Glavnica je bila naložena 31. marca 1727. Obresti je užival do 1. 1733. ustanovnik in potem vrzdenški beneficijat. Samostan je plačeval redno koncem vsakega leta dolžne obresti proti postavni pobotnici.

Jožef Rozman je kupil med tem od Sebastijana in Marjete Kenk travnik „na Reklah“ in „Muhovše“, ki je obsegalo vrt, njivo in stavbišče za novo beneficijatovo hišo. Plačal je za vse 120 gld. dež. velj. Zakonska sta plačevala za ta prodani svet davka 1 gld. 15 kr. $2\frac{2}{3}$ vin. dež. velj., za tlako 30 kr. dež. velj. in kar je bilo drugih doklad. Prodajno pismo so napravili v Polhovem Gradcu dné 23. aprila 1729. Beneficijat je obljubil graščaku Marksu Antonu baronu Polhograjskemu, da bode plačeval pograjski graščini vsako leto 2 gld. 6 kr. nem. veljave. Nasprotno ga je oprostil baron vseh ostalih

doneskov, dokler ostane na Vrzdencu in ne proda zemljišča.¹⁾

Dné 26. aprila 1733 je bil g. Jožef Rozman slovesno vmeščen na novi kuratni beneficij. To je tudi zapisal v vedni spomin na prvo stran nove krstne knjige:

»Ad perpetuam rei memoriam! Notum sit omnibus, et singulis librum hunc Baptismalem inspicientibus. Anno milesimo septingentesimo trigesimo tertio die vigesima sexta Aprilis erectum fuisse beneficium curatum in Ecclesia Sancti Canciani in Shenprun prius filiali Parochiae Pillichgraecensis jam curata, fundatum ab Honorabili Magistro piae memoriae Gregorio Tettinger quondam Vicario ad Sanctum Petrum in Suburbio Labacensi hoc loco oriundo, jussu et autoritate Excelsi Regiminis Graecensis, renitente Licet Venerabili Capitulo Labacensi, sub Celsissimo ac Rdisimo Principe, ac Domino Dno. Sigismundo Felice DEI et Apostolicae sedis gratia Episcopo Labacensi S: R: Ĵ: Principe, et Comite de Schrattenpach loci ordinario gratiosissimo, eiusque in Spiritualibus Vicario Generali Illustrissimo ac Rdismo Domino Dno. Joanne Jacobo Schilling Ss. Thgiae. Doctore, Protonotario Apostolico, Cathedralis Ecclesiae Labacensis Canonico, neöerecti beneficij Curati insigni Zelatore, et Josephi Rosman primi beneficiati curati instalatore.«

Iz tega zaznamka razvidimo, da se je upiral stolni kapitel ustanovitvi kuratnega beneficija na Vrzdencu. Kot patron župnije Polhov Gradec se je gotovo bal, da se bode sčasom odločila horjulska dolina od po-

¹⁾ Prim. Befreiungs Prif von der Herrschaft Pillichgraz an das Beneficiathaus zu Schönprun z dné 26. aprila 1729.

grajske fare, kar bi zamoglo zmanjšati dohodke pograjskih duhovnikov. Vse ovire so bile odstranjene šele l. 1766. Takrat je podpisal Jožef Rozman protipis (revers), da hoče zvesto spolnovati dolžnosti beneficijatove kakor, tudi v vseh točkah poslednjo voljo ustanovitelja Gregorja Töttinger. Dné 6. maja 1767 je potrdil ustanovo knez in škof Leopold Jožef grof Petazzi in izdal posebno ustanovno pismo. Ob enem je povzdignil vrzdenško cerkev v kuratno.

Od 29. junija 1767 nadalje je plačevalo predstojništvo samostana Maria Brunn samo štiri odstotke obrestij od glavnice. To dolžno pismo so vknjižili z dovoljenjem deželnega glavarstva pri deželni deski dné 9. julija 1767. Ko je vlada konfiskovala cistercijenski samostan, je prenesla dolg 6000 gld. ad fundum publicum, in sicer na kranjsko obligacijo št. 246 v nominalni vrednosti 6000 gld. Obresti so znižali na 2 %. Glavnica se je tekom let zmanjšala. Sedaj znaša 4788 gld. in tvori del 5 % papirne rente št. 14.233 z dné 1. avg. l. 1869.

B. *Opravila Töttingerjevega beneficijata.*

Töttingerjev beneficijat je moral stalno bivati na Vrzdencu, ker je bil ob enem duhovni pastir v horjulski dolini živečih pograjskih faranov. Glavno njegovo opravilo je bilo, da je na Vrzdencu maševal, poučeval ljudi v krščanskem nauku in jim delil sv. zakramente. Izmed matrik je imel samo krstno knjigo. Krščeval je novorojence z Vrzdencu, Samotorice, Ljubgojne, Horjula in deloma iz Zaklanca. Iz Podolnice in s Korena so prinesli malo otrok k sv. krstu na Vrzenec, ker so imeli bližje k farni cerkvi. Do l. 1770. ni zapisoval v krstno knjigo hišne številke in očetovega stanu. Omenjeno leto

(20. junija) so popisovali cesarski komisarji vrzdenško sosesko. Pri tej priliki so naročili kuratu, naj pošilja okrožnemu glavarju (capitaneus) izpiske vseh krščenih otrok, ki so moškega spola. V tem izpisku je moral naznaniti otrokovo ime, očetovo ime in priimek, kakor tudi številko rojstne hiše. Beneficijat se je natančno ravnal po danem navodilu. Drugi beneficijat Tomaž Rozman je napravil potrebne rubrike in vselej zapisal: 1. Rojstva dan in mesec; 2. vas in hiš. štev.; 3. krstno ime otrokovo in vero; 4. spol; 5. zakonski ali nezakonski; 6. ime in priimek starišev; 7. obeh botrov; 8. duhovnika-krščevalca. Leta 1775. so zapisovali tudi stan očetov, a kmalu so to opustili.

Dné 24. maja 1733 je bilo krščeno prvo dete na Vrzdencu. V krstno knjigo je zapisal beneficijat sledeče:

»Anno 1733. Die 24. Maji Baptizata est Helena prima in neoerecto beneficio curato in Shenprun filia legitima Andreae Gossar, et coniugis eius Helenae nata eadem die circa horam 3 tiam matutinam, levantibus eam patrinis Georgio Oblakh et Elisabetha Faidigauka Viciniae Stae Margarithae in Horjul per me Josephum Rosman primum beneficiatum curatum, et canonice instalatum.«

Izmed vrzdenških otrok sta bila prva krščena dné 6. septembra 1733 dvojčeka Matevž in Marija Logar. Med 1. 1733. in 1788. je bilo krščenih vsako leto 25 do 50 otrok. Bolje nam to pojasni naslednja tabela:

Vrzdenški gospod beneficijat je krstil :

V letu	dečkov	deklic	skupaj	V letu	dečkov	deklic	skupaj
1733	14	7	21	1760	18	21	39
1734	27	20	47	1761	21	16	37
1735	22	22	44	1762	16	10	26
1736	16	24	40	1763	18	18	36
1737	23	20	43	1764	16	18	34
1738	20	30	50	1765	17	12	29
1739	23	16	39	1766	23	9	32
1740	20	19	39	1767	17	9	26
1741	11	17	28	1768	10	15	25
1742	18	12	30	1769	19	14	33
1743	14	12	26	1770	16	14	30
1744	11	15	26	1771	14	11	25
1745	21	9	30	1772	19	16	35
1746	19	18	37	1773	15	10	25
1747	18	13	31	1774	16	14	30
1748	16	24	40	1775	20	9	29
1749	16	15	31	1776	20	11	31
1750	18	13	31	1777	14	18	32
1751	21	16	37	1778	22	10	32
1752	25	11	36	1779	15	11	26
1753	18	19	37	1780	14	26	40
1754	13	19	32	1781	14	18	32
1755	13	24	37	1782	15	14	29
1756	14	16	30	1783	19	19	38
1757	22	18	40	1784	21	14	35
1758	18	16	34	1785	22	20	42
1759	12	13	25	1786	21	18	39

L. 1758. je sestavil kapelan Jožef Vogler matrikulo farne cerkve v Polhovem Gradcu, da se uravnajo raz-

mere med pograjskimi duhovniki in vrzdenškim beneficijatom. Matrikula določuje sledeče: Kedar pride duhovnik iz Polhovega Gradca po službenih opravkih na Vrzenec, mu mora prepustiti beneficijat vsa duhovska opravila; n. pr. če je treba iti obhajati, ima kapelan prednost pred domačim gospodom. Zahtevati pa ni smel večje štolnine za pot pri obhajilih (na Vrzdencu 20 kr., v Horjulu in na Samotorici 40 kr.), kakor je imel zapisano domači gospod beneficijat. Mrliško in poročno knjigo je vodil tudi nadalje pograjski župnik (do konca l. 1786.) Štolnina za poroko je znašala 16 kr. k. velj., za oklice po 2 gld. 20 kr. k. velj. Če se je omožila nevesta v drugo faro, je dobil župnik za oklice 5 gld. Pri pogrebih je dobil pograjski duhovnik za sv. mašo brez bilj 1 gld. 10 $\frac{1}{2}$ kr., za bilje posebej 16 kr. in sedmi dan za sv. mašo in „libera“ 1 gld. 10 $\frac{1}{2}$ kr. k. velj. Štolnino od krstov je moral beneficijat plačevati pograjskim duhovnikom. Znašala je za vsak krst 24 kr. k. velj. Od te svote je dal cerkovniku 4 kr., pograjskemu župniku 16 kr., kapelanu pa 4 kr. Za vpeljavko je dobil 3 $\frac{1}{4}$ kr. Navadno je zapisal beneficijat v krstno knjigo, do katerega časa je plačal štolnino.

Tudi vrzdenški beneficijat Jožef Rozman je sestavil podoben zapisnik: »*Matricula seu directorium Peragendarum Missarum, et aliarum functionum a Beneficiato Tettingeriano in Schenprun.*« V tej matrikuli so zapisana vsa glavna opravila beneficijata, in sicer:

1. Za ustanovitelja Gregorja Töttinger mora maševati vsak petek. Če je v petek zadržan, naj opravi sv. mašo za ustanovitelja že v četrtek. Na dan obletnice smrti morajo biti tri sv. maše in bilje.

2. Vsako nedeljo mora dopoludne med sv. mašo razlagati krščanski nauk in sicer tako, da ga bodo razumeli tudi neizobraženi. Po govoru naj bere iz evangeljske knjige deset božjih in pet cerkvenih zapovedi, sedem sv. zakramentov, glavne grehe in tem nasprotno čednosti. Po vsaki sveti maši naj moli klečé pred oltarjem v slovenskem jeziku (*lingua carniolica*) lavrentanske litanije in sicer tako glasno, da ga bodo lahko slišali navzoči in odgovorili „se na fs Boga profsi!“

3. Ob nedeljah in večjih praznikih naj mašuje beneficijat na Vrzdencu, če ni kake posebne slovesnosti pri sosednjih podružnicah. Zahtevati pa ne morejo od njega, da bi maševal na Vrzdencu, ker ne dobiva bire. Najbolje je, če se ravna po pograjskih duhovnikih. Potem ne bode treba, da bi ljudje drugam hodili k sv. maši. Kedar mašuje v drugi cerkvi, mora tudi tam razlagati krščanski nauk. Sicer lahko dela po svoji dobri volji. Pograjska matrikula ni zanj merodajna; bolje pa stori, če se ravna po nji in tako ustreže pograjskim duhovnikom.

4. Od prve nedelje po binkošti do kvaterne v septembru mora imeti vsako nedeljo, če mašuje doma, po pokopališču procesijo z Najsvetejšim in štirimi blagoslovi. Te procesije so vpeljali, da bi Bog milostno odvrnil vse nesreče, katere povzroči strela in nevihta.

5. Ker oskrbuje beneficijat tudi dušno pastirstvo v horjulski dolini, sme blagosloviti krstno vodo veliko in binkoštno soboto. Sv. olja mora preskrbeti pograjski župnik.

6. Za nedeljo v osmini presv. Rešnjega Telesa je dovolil dné 28. maja 1756 knez in škof Ernest Amadej grof Attems slovesno procesijo s štirimi blagoslovi po okolici vrzdenški. Za ta dan naj dobi beneficijat vsaj

enega duhovnika, ki mu bode pomagal pri opravljanju službe božje. Plačati ga sme iz nabiralnika. Te slovesne procesije se smejo z zastavami udeležiti samo tiste soseske, ki so prišle na Vnebohod Gospodov v procesiji na Vrzenec.

7. Ker oskrbuje beneficijat ob enem dušno pastirstvo, mora stalno bivati na Vrzdencu. V zahvalo so obljubile soseske, da bodo skrbele za dostojno stanovanje beneficijatovo. Dajati mu morajo tudi vse potrebne stvari, zlasti drva za kurjavo.

C. Bratovščina sv. rožnega venca v Horjulu.

Ustanovitelj vrzdenškega beneficija, gospod Gregor Töttinger, je bil tudi goreč častilec Marije Device. Da bi povzdignil češčenje Matere Božje, je določil v oporoki, da mora vpeljati njegov beneficijat bratovščino sv. rožnega venca v podružni cerkvi svete Marjete v Horjulu. Beneficijat gospod Jožef Rozman je to storil prvo nedeljo v oktobru l. 1734. Novo bratovščino je potrdil knez in škof Feliks grof Schrottenbach. Njegov naslednik E. A. grof Attems je posvetil 20. maja 1744 v cerkvi svete Marjete razun treh starih oltarjev tudi novi leseni bratovski oltar rožnivenške Matere Božje.

V matrikuli je zaznamoval Töttingerjev beneficijat tudi opravila in dolžnosti, katere ima beneficijat kot vodja nove bratovščine. Opravljal je daritev sv. maše pri bratovskem oltarju vsako prvo nedeljo v mesecu in ob praznikih Marije Device, ki nas spominjajo kake posebne skrivnosti našega odrešenja (Svečnica, Oznanjenje Marije Device, Vnebovzetje in Rojstvo Marije Device). Ob teh praznikih je bila v Horjulu slovesna procesija. Druga beneficijatova dolžnost je bila, da je v svojih

cerkvenih govorih razlagal skrivnosti sv. rožnega venca in neutrudljivo pospeševal razširjanje bratovščine med ljudstvom. Glavni bratovski praznik je bil prvo nedeljo v oktobru. Za to nedeljo je naprosil beneficijat štiri ali pet duhovnikov, da so mu pomagali v spovednici. Odškodoval jih je za njihov trud iz bratovske blagajne.

Za umrle brate in sestre je opravil vodja vsako leto štiri sv. maše z biljami. Te obletnice so bile prvi dan po Svečnici, Oznanjenju, Vnebovzetju in Rojstvu Marije Device. Za odškodnino je smel beneficijat vzeti 10 gld. nem. velj. od prostovoljnih darov.

Bratovščina je izprva zelo napredovala. Čez deset let je že imela svoj oltar in leta 1783. tudi glavnice 500 gld. v deželnih obveznicah. Pod cesarjem Jožefom I. je zahtevala vlada od vodstva natančnega poročila o bratovskem premoženju, dohodkih in troških. L. 1783. je zahtevala od beneficijata knjigo, v katero je vpisoval nove ude. Ob enem je prepovedala bratovščino in zaplenila glavnico 500 gld. Ta znesek je imela v svoji oskrbi do leta 1799. Tekom let se je zgubilo precej denarja. Koncem leta 1798. je bilo glavnice še 271 gld. 8 kr. 3 vin. Obresti so znašale tekom 15 let 189 gld. 20 kr. 1 vin. L. 1799. je napravila vlada iz tega denarja ustanovo za reveže horjulske fare. Glavnico 460 gld. so obrestonosno (po $3\frac{1}{2}\%$ in 4%) naložili. Župniku so potem izročili obveznico za 460 gld. in preostanek 29 kr. v gotovini.

V farnem arhivu omenja matrikula in nekaj starih listin nekdanjo bratovščino. Stari leseni oltar rožnivenške Matere Božje so podrli 24. julija 1882 in postavili novega kamenitega. Več o tem oltarju pri popisu farne cerkve sv. Marjete.

D. *Mašne ustanove pri kuratnem beneficiju.*

Razun Gregor Töttingerjeve mašne ustanove, ki je bila združena z beneficijem, so zapustili še nekateri vaščani potrebno glavnico, da je opravljal zanje beneficijat vsako leto obletnico. Vlada je kasneje jako svojevoljno gospodarila z ustanovnimi glavnici. Zato naštejemo že na tem mestu vse mašne ustanove, katere je opravljal vrzdenški kuratni beneficijat:

1. Za dušni blagor pok. Gregorja Töttinger je opravil beneficijat sv. mašo vsak petek. Obletnica smrti je bila 4. marca. Ta dan so bile na Vrzdencu tri sv. maše z velikimi biljami za ranj. ustanovnika. Castiti g. Jožef Rozman je daroval k glavnici 140 gld. in določil, da se opravi za njegov dušni blagor vsako leto obletnica z biljami na dan smrti (4. sept.). L. 1767. so znižali obresti na 4%. Glavnico je prevzela vlada v svojo oskrb dné 1. avgusta 1786. Verski zaklad je izdal zanj obveznico šte. 1325. Ker so bile znižane obresti na 2%, so opravljali horjulski župniki samo polovico (24) sv. maš in obedve obletnici.

2. Štefan Rozman je dal njivo tik beneficijatovega vrta s prošnjo, da bode ta opravil vsako leto dné 7. aprila obletnico, katero mora vselej oznaniti v cerkvi. Kedar ne bode hotel beneficijat opravljati te obletnice, dobi njivo v užitek Rozmanova rodbina na Vrzdencu. Kasneje so vzeli sorodniki to njivo in plačevali vsako leto 1 gld. 10 kr. za obletnico. Kmalu so še to opustili. L. 1880. je prenehala ta ustanova s škofovim dovoljenjem.

3. Isti Štefan Rozman je zapustil 100 gld. nem. velj., naloženih v deželni obligaciji, da se opravi zanj vsake kvatre ena oznanjena sv. maša z „libera“.

4. Za jednako ustanovo sta darovala Janez Marinčič in Boštjan Marinčič, obadva Horjulca, po 100 gld.

5. Podobno ustanovo je napravil tudi Jurij Železnik z Vrzdence. Te štiri ustanove je združila vlada, ki je izdala 1. avgusta 1772 obveznico št. 285, glasečo se na 400 gld. in obrestovano po 2%. Beneficijat je potem dobival samo 8 gld. v bankovcih. Zato je opravljal mesto 16 samo 12 sv. maš z „libera“ za ustanovnike.

6. Jurij Rozman je določil grofu Karolu Auerpergu posojenih 500 gld. za mašno ustanovo. Beneficijat je opravil vsako leto 13. oktobra obletnico (sveto mašo z enim nokturnom) in vsak mesec dve sv. maši za ustanovnika in njegove sorodnike. Obletnico je moral vselej objaviti. Vlada je izdala 1. avg. 1774 obveznico štev. 1337, od katere je plačevala samo 2% obresti. Vsled tega je znižal beneficijat število svetih maš na osemnajst in 13. oktobra je opravil tudi obletnico.

7. Uršula Jazbarca je volila v oporoki 100 gld. nem. velj. za mašno ustanovo (vsake kvatre eno sveto mašo z „libera“). Vsled 2% ne deželne obveznice št. 520 z dné 1. maja 1781 je opravljal kasneje horjulski župnik vsako leto samo eno sv. mašo.

E. *Kronika vrzdenškega beneficija.*

1729. — Prvi beneficijat č. g. Jožef Rozman je kupil l. 1729. na Vrzdencu travnik „na Reklah“ in za mežnijskim poslopjem ležeči svet „Muhovše“ (vrt in njivo). Vrzdenci so potem sezidali enonadstropno, s slamo krito hišo za stanovanje g. beneficijata. Pomagali so jim pri delu tudi prebivalci sosednih vasij.

1733. — Prvi beneficijat je bil slovesno vmeščen na Töttingerjev beneficij dné 26. aprila 1733.

1744. — Dné 20. maja 1744 je bila kanonična vizitacija na Vrzdencu. Ob enem je delil presv. gospod knez in škof Ernest Amadej grof Attems zakrament sv. birme. Določil je tudi, da morajo dovažati oni vaščani, katerim je dušni pastir g. beneficijat, potrebna drva za kurjavo, kakor tudi skrbeti, da bode imel vedno lepo stanovanje g. beneficijat. — Istega dné je posvetil knez in škof tri stare in novi bratovski oltar v podružni cerkvi sv. Marjete v Horjulu.

1756. — Drugič je bila kanonična vizitacija na Vrzdencu in ob enem birmovanje dné 28. maja 1756. Knez in škof je vnovič potrdil svojo določbo z dné 20. maja 1744 in dovolil Vrzdencanom slovesno procesijo za nedeljo v osmini sv. Rešnjega Telesa.

1770. — Cesarski komisarji so prišli 20. junija na Vrzdenc radi ljudskega štetja.

1784. — Prvi beneficijat g. Jožef Rozman je umrl na Vrzdencu dné 4. septembra 1784. Hvaležni Vrzdenci so vzdali svojemu dobrotniku spominsko ploščo, ki se je ohranila še dosedaj na listni strani zunanjega cerkvenega zidú. V latinskem jeziku sestavljeni napis

nam trikrat pové letnico smrti (1784). Vredno je, da navedem ta napis: ¹⁾

SIste VIator, et Lege:

Inter oVes IstHIC DorMIIt sItVs, atqVe qVlesCIIt

A. R. D.

JOSEPHUS ROSMAN I.^{us} Benef. Curatus,
et Sacerdos Jubilatus in Schönbrunn,
præfuit Annis 59.

ObIVerat Vero pLenVs MerItIs, aC VeneranDa
SeneGtVte qVarta 7hris.

Annos natus 91. et VI. menses.

LVX perpetVa LVGeat eI

aC

ConqVlesCat In paCe CœLestI. AMen.

¹⁾ V slovenskem prevodu se glasi:

Postoj popotnik in beri:

Med ovčice tukaj položen spi in počiva veleč. gospod

Jožef Rozman,

prvi kuratni benefcijat in zlatomašnik na Vrzdencu,
je služil 59 let.

Umrl je poln zaslug, in v častitljivi starosti četrtega septembra
Star 91 let in 6 mesecev.

Večna luč naj sveti njemu
in

počiva naj v miru nebeškem. Amen.

Naslednik in najbržje tudi sorodnik njegov, častiti gospod Tomaž Rozman je že več let pomagal staremu predniku. Zadnjič se je podpisal v krstni knjigi Jožef Rozman dné 29. novembra 1783.

F. Na Vrzdencu se ustanovi lokalija.

Töttingerjev beneficijat je že nad 50 let oskrboval dušno pastirstvo med predniki sedanjih horjulskih faranov. Pomagal je na ta način pograjskim duhovnikom, ki so še nadalje ostali dejanski dušni pastirji v celi fari. Vladi niso ugajale preobširne fare. Hotela je pomagati ljudstvu, da bode imelo bližje v cerkev in bode tako manj časa zgubilo za delo. Horjulska dolina že po svoji legi ni v zvezi s pograjsko. Zato je bil prav umesten ukaz cesarja Jožefa II. z dné 2. decembra 1785, da se morajo združiti vasi Samotorica, Vrzdenc, Ljubogojna in Horjul z novoustanovljeno lokalijo na Vrzdencu. Tekom 1. 1786. so se vršila potrebna pogajanja med župnikom pograjskim in vrzdenškim beneficijatom gledé odločitve omenjenih štirih vasij od pograjske fare. Pograjski dušni pastirji niso bili posebno zadovoljni s tem odlokom visoke vlade. Ker so se le predolgo pogajali, je dobil vrhniški dekan od knezoškofijskega ordinarijata ukaz, naj toliko priganja, da bode s 1. januarjem 1787 prevzel Töttingerjev beneficijat novoustanovljeno lokalijo. To spremembo so morali oznaniti pograjski duhovniki v farni cerkvi, beneficijat pa na Vrzdencu.

Pri odstopu imenovanih štirih vasij so napravili dve listini, katerih eno je prejel novi lokalni kapelan gosp. Tomaž Rozman, drugo pa župnik Anton Perner.

Listini se tako-le glasite:

1. **Instrumentum Cessionis.**¹⁾ — Infra Scriptus ad mandatum Celsissimi ac Reverendissimi Principis Episcopi Labacensis D. D. Ordinarii mei, et ad executionem resolutionis Cesareae dd^o. 2da X^{bris} a. p., qua Vicinitates Schönbrun, Samatorza, Horjul et Lubgoina novissime erectae Capellaniae in Schönbrun juxta regulas ad effectum concentrationis praescriptas plene uniantur, praedictas Vicinitates Schönbrun, Samatorza, Horjul et Lubgoina pro tempore nominato Thomae Rosman capellano locali, ejusdemque Successoribus cum omnibus juribus, et pertinentiis cedo, atque cessas esse volo, hac tamen reservatione semper adnexa, ut proventus ad congruam meam sustentationem spectantes, proin etiam stipendia missarum ad Ecclesiam Capellaniae localis fundatarum, dempto currenti stipendio quod peragenti capellano locali assignatur pro quovis Sacro, nec non redditus, qui Cooperatorem meum, et aedituum parochialem concernunt, mihi, meisque Successoribus, simul etiam Cooperatori ac aedituo a praenominatis Vicinitatibus, Salvis tamen semper terrae Principis ordinationibus, imperturbate obveniant. In quorum fidem has propria manu scriptas et sigillo munitas dedi in aedibus parochialibus Pillichgraeii die 30ma X^{bris} 1786.

L. S.

*Antonius Perner, m. p.**Parochus Loci.*

2. **Formulare Reversalium.**²⁾ — Infrascriptus ad mandatum Celsissimi ac Reverendissimi Principis Episcopi Labacensis DD: mei ordinarii, et ad executionem resolutionis Caesariae dd^o. 2. Dec. a. p., qua vicinitates Samatorza, Schönbrun, Lubgojna, Hriull, novissimae erectae Capellaniae in Schönbrun juxta regulas ad effectum concentrationis parochiarum praescriptas plene uniantur, praedictas vicinitates Samatorza, Schönbrun, Lubgojna et Hriull mihi meisque succesoribus Capellanis Localibus ab adum. R^{do}. D. Parocho in Billichgraz cessas accepto, ac vigore harum Reversalium promitto, me semper pro viribus curaturum, ut proventus ad congruam Parochi in Billichgraz sustentationem spectantes, proin etiam stipendia Missarum ad Ecclesiam hujus Capellaniae

¹⁾ Hrani se v horjulskem farnem arhivu.

²⁾ Hrani se v farnem arhivu v Polhovem Gradcu.

localis fundatarum, dempto stipendio currenti, quod mihi peragenti pro quovis sacro assignatur, nec non reditus, qui Cooperatorum ac Aedituum Parochialem in Billichgraz concernunt, adum. R^{do} D. Parocho in Billichgraz a prænominatis vicinitatibus, salvis tamen semper terrae Principis ordinationibus imperturbate obveniant. In quorum fidem has propria manu scriptas, et sigilo munitas dedi in aedibus Capellaniae Localis in Schönbrun die 4. Januarii 1787.

Dohodki vrzdenškega dušnega pastirja se niso mnogo zboljšali, odkar je postal samostojen. Zapisano biro so dobivali še nadalje pograjski duhovniki in za opravljene ustanovljene sv. maše je dobival lokalist samo navadno darilo. Matice, namreč razun krstne knjige tudi poročno in mrliško, je začel voditi s 1. januarjem 1787. Štolnino je pošiljal v Polhov Gradec. Samo to, kar je dobil pri vpeljevanju mater, je ostalo njemu. Več o tem pri popisu dohodkov horjulskih duhovnikov.

V mrliški knjigi je prva zapisana Elizabeta Rupnik s Samotorice, h. št. 9. Umrla je vsled otekline 1. januarja 1787, stara dva meseca. — Prva sta bila poročena dné 5. februarja 1787 Martin Škof, 21 leten mladenič iz Podolnice, h. št. 5, z 32 letno vdovo Marijo Bizjak.

Vrzdenčani so bili zelo veseli, ko so dobili samostojno duhovnijo. Toda le kratka je bila njihova radost. Tri leta kasneje ni bilo na Vrzdencu niti lokalista, niti beneficijata Töttingerjevega. Vlada je oboje preložila s cerkvenim privoljenjem v Horjul in tam ustanovila novo faro.

VI.

Ustanovitev fare v Horjulu.

Na praznik sv. Štefana 1786 je oznanil pograjski župnik svojim faranom in kapelan v vrzdenški cerkvi Vrzdenčanom, da bodo spadale počenši s 1. januarjem 1787 soseske Vrzdenec, Horjul in Samotorica pod novoustanovljeno vrzdenško lokalijo. Pri pograjski fari ste ostali potem še v horjulski dolini ležeči vasi Zaklanec in Podolnica. S tako uredbo pa niso bili zadovoljni prebivalci imenovanih dveh vasij. Zato so naprosili Horjulce in Ljubgojnce, naj podpišejo njihovo prošnjo, da se bode oglasilo več vasij za skupno duhovnijo. Začetkom meseca februarija 1787 so vložili prošnjo pri ordinarijatu in pri vladi ter prosili za dovolitev olajšave v smislu ces. odloka z dné 2. decembra 1785. Knezoškofijski ordinarijat je prosil potem ¹⁾ kresijo v Postojni, naj poizvé, kako bi se mogla ugodno rešiti ta prošnja. Kres. glavar pl. Kreizberg je pozval v Postojno v posvetovanje pograjskega graščinskega oskrbnika, župnika Perner-ja in zastopnike vasij Zaklanec, Podolnica, Horjul in Ljubgojna. Nató je odpisal ordinarijatu, ²⁾ da bode najbolje za vso dolino s 1500 prebivalci, če se prestavi v Horjul vrzdenški beneficijat in se mu pošlje v pomoč kapelan. Obadva bodeta lahko zadoščala potrebam vseh stanovnikov.

Vlada je izprva nameravala napraviti posebno lokalijo na Lesnem Brdu, ter tej pridružiti vasi Zaklanec in Podolnico. Spoznala je pa, da je boljši nasvet

¹⁾ Dopis z dné 21. februarija 1787.

²⁾ Dopis 14. septembra 1787.

kres. glavarja. Zato je objavila dné 15. decembra 1787 najvišji ukaz z dné 22. novembra 1787.¹⁾

„Bei der angezeigten Beschaffenheit habe es von der Anfangs angetragenen Expositur nach Hölzenegg abzukommen, der Benefiziat von Schönbrunn seine nach Horjul zuübersetzen und ihm ein Cooperator zuzugeben.“

Ugodna rešitev te prošnje je razdražila Vrzdencane. Strah, da zgubé duhovnijo in tudi Töttingerjev beneficij na tako nepričakovan način, jih je nagnal, da so plačali 20 cekinov odvetniku Bernardu Wolf-u, ki jim je potem sestavil pritožbo na cesarja. V tej spomenici so naravnost dolžili knezoškofijski ordinarijat, da je uplival na kresijo, ki je potem napačno poročala vladi. Z Dunaja je kmalu došlo povelje, naj preišče kresija na licu mesta vso zadevo. — Podobno spomenico so poslali Vrzdenci 4. julija 1788 tudi knezonadškof. ordinarijatu v Ljubljano. Skušali so dokazati, da je neumestna ustanovitev fare v Horjulu za celo dolino. Vrzenec leži sredi med štirimi podružnicami, tako da ima njihov beneficijat že sedaj dovolj opravkov. Horjul je nasprotno na skrajni meji lokalije in od mnogih sosesk preveč oddaljen. To je spoznal že ustanovitelj beneficija, ki je postavil vas Vrzenec pred Horjul v svoji oporoki, kakor tudi svetna in cerkvena gosposka, ki je potrdila ustanovitev beneficija na Vrzdencu. Zato prosijo Vrzdenci, naj se jim pusti novoustanovljena lokalija na Vrzdencu. Če je predaleč prosilcem v Polhov Gradec, naj se ustanovi zanje nova kapelanija v Zaklancu, oziroma na Lesnem Brdu.

Spomenico so podpisali za Vrzenec Miha Rozman, Jakob Logar, Štefan Petrovc, za Samotorico

¹⁾ Dopis dež. poglavarstva v Gradcu z dné 6. dec. 1787, št. 36411.

Urban Hudadovnig, za Smrečje Jurij Prošnik in za Žažar Urban Matetsch in Janez Melle.

Kedor pozna horjulsko dolino in lego vasi Horjul, bode takoj spoznal, da so skušali Vrzdencani z zvi-jačo doseči svoj namen. Ordinarijat se je dobro poučil o razmerah. Naročil je vrhniškemu dekanu, naj sporoči ¹⁾ Vrzdencanom, da je neresnična njihova pritožba. Ob enem jih mora posvariti, ker skušajo z lažmi in obrekovanjem doseči svoj namen.

Kresija je naznanila ordinarijatu, da pride dne 19. avgusta 1788 komisar baron Marenzi v Polhov Gradec. Povabila je tudi cerkveno gosposko, naj pošlje svojega zastopnika, da se bode konečno dognalo, komú naj ustrežejo. Za nadškofijskega komisarja je bil določen Bruno Ortner, bivši prelat v bistriškem samostanu. Temu je naročil ordinarijat, naj se dogovori s horjulskimi zastopniki gledé primernega stanovanja za župnika in kapelana, kakor tudi gledé ustanovitve nove šole v Horjulu.

Kakor je vsakdo pričakoval, tako se je tudi zgodilo. Vlada je zavrnila pritožbo Vrzdencanov in potrdila prejšnji ukrep. Ob enem je prišel z Dunaja ukaz, da mora iztirjati kresija 20 cekinov od Bernarda Wolf-a, ter jih vrniti Vrzdencanom.

Horjulci so takoj začeli voziti gradivo za novo župnišče. Delo je naglo napredovalo. O Velikem Šmarnu l. 1789. je bilo dozidano župnišče. Sestavili so potrebne račune in jih poslali v potrdilo deželnemu poglavarstvu v Gradec, kjer so jih odobrili. Ko je bilo to škofijstvu naznanjeno,²⁾ je poslal knez in nadškof Mihael baron Brigido g. Tomažu Rozmanu dekret, v katerem

¹⁾ Dopis z dné 13. julija 1788.

²⁾ Dopis z dné 12. novembra 1789.

mu je izročil v oskrb tudi soseske Zaklanec, Lesno Brdo in Koreno. Dekret prvega kanonično vmeščenega horjulskega župnika se glasi:

*Dilecto Nobis in Christo Thomae Rosmann Capellano
locali in Schönbrun Salutem!*

„Resolutionem Caesaream dd^o. 22da Novembris 1787, et excelsi I. A. Gubernii dd^o. 12ma hujus exequi volentes, te praefatum cum tuo beneficio ad locum Horjul praesentium vigore transferimus, tibi prae assignatas jam in Decreto de 29ma Novembris 1786 vicinitates, Schönbrun, Samatorza, Horjul, Lubgoina, insuper vicos Saklanz, Hölzeneg, et Korena comittimus, in Domino hortantes, ut boni, et fidelis pastoris animarum partes adamussim explere studeas. Ex Offo. Archiep^opli.

Labaci die 25ta Novembris 1789.“

Michael Archi Episcopus m. p.

Za kapelana je bil določen č. g. Tomaž Cuderman, ki je nastopil svojo novo službo še pred preselitvijo župnikovo z Vrzdencu. — Župniku je ukazala kresija ¹⁾ da se mora v treh tednih preseliti v novosezidano horjulsko župnišče. Pograjski graščinski oskrbnik bode ž njim vred podpisal izkaz o prejetem cerkvenem posodju, katero bode vzel seboj iz vrzdenške cerkve. Tudi naj pripomni, katere stvari še neobhodno potrebuje. Splošno naj se ravna po danih navodilih.

Selitev župnikovo z Vrzdencu v Horjul najboljše popisuje oskrbnik Ignacij Čebulc v svojem dopisu z dné 22. decembra 1789. Navesti hočemo slovenski prevod tega poročila:

Species facti.

Kaj se je zgodilo 21. decembra v hiši vrzdenškega beneficijata pred in po prisodbi beneficijatove hiše na

¹⁾ Dopis z dné 12. decembra 1789, št. 4591.

Vrzdencu dotičnim soseskam, ki so plačale stroške za novo župnišče v Horjulu, in radi prenosa posodja in paramentov iz vrzdenške cerkve v horjulsko vpričo spodaj podpisanih. To jaz podpisani ponižno naznamim slavní kresiji.

19. decembra t. l. sem prejel pismo od gospoda Tomaža Rozmana, benef. na Vrzdencu, v katerem me prosi brž ko mogoče priti na Vrzenec, da bi vse uredil po najvišjem ukazu radi njegove skorajšne preselitve v Horjul in radi prenosa potrebne cerkvene priprave od vrzdenške cerkve k horjulski.

Da bi hitreje izvršil visoki nalog, sem se poda 21. decembra v Horjul in od tam na Vrzenec z Andrejem Čepom in Boštjanom Stanovnik, kot zastopnikom Horjulcev. Tam so sklenili g. Tomaž Rozman, beneficiját na Vrzdencu, in zastopnika iz Horjula, da se bo drugi dan preselil omenjeni vrzdenški g. beneficiját. Zastopnika sta potem šla domov. Takoj na to, to je ob šestih zvečer, pridejo Marija Petrovčič, Elizabeta Slovša, Helena Rus, Ana Logar, Jera Zorc in več drugih v sobo, kjer smo bili, g. beneficiját, g. kapelan in jaz. Marija Petrovčič reče: „Prišle smo, ker smo slišale, da boste prenesli presv. Zakramente in ostalo cerkveno pripravo. Toliko vam rečemo, da se bo prelilo mnogo krvi, če se to zgodi. Zastran tega se hočemo boriti do zadnje kaplje krvi.“ — Mi smo jih pogovarjali in na vse mogoče načine svarili. Vse je bilo zastonj. Trdile so vedno svojo. Brž potem pride večina vrzdenških mož. Ti so nam povedali isto, in da ne dovolijo vzeti nobene stvari od vrzdenške cerkve za novoustanovljeno farno cerkev. Kakor preje žená, tako tudi teh nismo mogli pomiriti in kričanje ni prenehalo do devetih zvečer. Po večerji, ob enajstih, so

prišle ravno tiste ženske kot prvič. Rekel sem duhovnikoma, naj nihče ne odgovori. In tako so ženske zopet odšle.

Drugi dan, namreč 22. decembra, sta šla duhovnika v cerkev maševat. Po maši so ostali še nekaj časa v vrzdenški cerkvi Valentin Zdešar iz Zaklanca, Urban Rožnik iz Horjula in še eden. Kar pride Urban Nagode, cerkovnik dotične cerkve, in reče tem trem možem, naj se spravijo iz cerkve. Možje so šli iz cerkve; Marija Petrovčič, ki je varovala cerkev z drugimi ženami, je zaprla cerkev in vzela seboj cerkveni ključ.

Potem prideta dva zastopnika iz Horjula, Andrej Čepon in Boštjan Stanovnik, dva zastopnika za Zaklanec, Andrej Zdešar in Nikolaj Kucler, in namesto treh ali štirih zastopnikov za Vrzdenc pride večina mož in žensk. Vprašal sem jih, zakaj jih je toliko prišlo z Vrzdenc, ko sem vendar rekel, da zadostujejo trije ali štirje zastopniki iz vasi Vrzdenc? Odgovorili so mi: „Mi vsi hočemo slišati, kaj nam boste povedali.“ Na to sem jim besedno in kolikor mogoče natančno in umljivo prebral odlok slavne kresije, katerega je poslala graščini pograjski glede preselitve vrzdenškega g. beneficijata v Horjul in glede prenosa cerkvene priprave, ki se nahaja pri vrzdenški cerkvi, v horjulsko. Tudi sem jim rekel, da noče prenesti novi g. župnik horjulski nobene druge stvari iz vrzdenške cerkve v horjulsko, kot presv. Zakramente, monštranco, krstni kamen in nebo (baldahin). Na to začno kričati Vrzdenci: „Ničesar ne pustimo prenesti iz naše cerkve!“ Ženske so vpile, da se rajše hočejo boriti do zadnje kaplje krvi, kot dopustiti, da se odnese najmanjša stvar od cerkve. Jaz sem jim prigovarjal in jih skušal

pomiriti; toda zastonj je bilo moje prigovarjanje. Slišal nisem drugega kot: „Duhovnik sme iti s svojimi reči, kamor hoče in kadar hoče; toda od naše cerkve niti najmanjšega ne damo.“ Potem so se izjavili Horjulci nasproti Vrzdencanom, da hočejo vrniti čez nekaj časa vrzdenško monštranco in povrniti svoto, katero so darovali Vrzdenci za nebo. Tudi ta predlog ni bil po volji Vrzdencanom. Na to sem poslal po cerkovnika. Ko je prišel, zahtevam od njega cerkveni ključ. Odgovoril mi je, da ga nima sam, pač pa Marija Petrovčič.

Rekel sem na to Vrzdencanom: „Ker nočete biti pokorni na noben način višjemu povelju, bodem natančno naznanil ves dogodek slavni kresiji. Zagotovim vas pa, da boste v kratkem obžalovali svojo trmoglavnost. Vaše kesanje bode gotovo prepozno. Vsi spoznate, da sem vas skušal z lepa pregovoriti in odvrniti vsak pretep in prepir, katerega nameravate. Ker so pa pri vas brezvspešne vse moje prošnje in prigovarjanje, vas zagotovim, da vas bode gotovo najostreje kaznovala slavna kresija.“

Na to odidejo Vrzdenci in g. beneficijat začne nakladati svoje reči. Ko so pa vozniki naložili na vozove drva, katera so dali Vrzdenci za preteklo leto gosp. beneficijatu kot njegov letni delež in so jih bili dolžni dajati, je takoj pripomnil Urban Slovša, naj ukažem razložiti drva, sicer se bode druga zgodila. Isto se je zgodilo z butarami, katere je ukazal gospod beneficijat na njegove stroške nasekati in zvezati na občinskem pašniku. Da bi ne prišlo do prepira, sem takoj ukazal razložiti drva in butare. Vrzdenci so odpeljali gosp. beneficijatova drva k svojim hišam.

Kakor hitro so bile prepeljane v Horjul g. beneficijatove stvari, je prišel gospod, spremljan od mene,

g. župnika dobrovskega, g. kapelana horjulskega in okolu 20 horjulskih vaščanov, 22. decembra ob dveh v Horjul. Vsa oprava vrzdenške cerkve je ostala nedotaknjena na zahtevo Vrzdencanov. Nadalje so se izjavili Vrzdenci, da nikakor ne dovolijo v izročitev beneficijatove hiše na Vrzdencu onim soseskam, ki so kaj pripomogle k zidanju horjulskega župnišča.

Vrzdenc, 22. decembra 1789.

Ignacij Tschewuls, s. r., oskrbnik; *Andrej Tshepon* in *Boštjan Stanounig*, zastopnika horjulska; *Andrej Sdeschar*, *Niklas Kutzler* in *Luka Smrekar*, zastopniki zaklanški.

Horjulci so bili zelo veseli, da so dobili lastno faro kljub raznim vrzdenškim spletkarijam. Vaščan Tomaž Cepin (umrl leta 1833.) je zložil v spomin na ustanovitev fare naslednjo, sicer z ozirom na pisavo nekoliko predelano, pesem:

Pesem od fare v Horjulu.

<p>1. Naš kralj Jožef tadrugi
rimsk cesar imenvan,
zakar je bil on tudi
od teh ljudi držan,
je dal venkaj povelje
na vse svoje dežele:
storiti ta nove fare,
kjer je zadost ljudi.</p>	<p>3. Na sopélko taprvo
je nam vse prav kazal,
ko bi se ne bla zaprla
dobili bi bli kmal,
v sopélki je pisan stalo:
dobili bote kmalo
Cesar vam bo tudi
enga kaplana dal.</p>
<p>2. Mi smo potem položili
kmal sopélko¹⁾ naprej,
tamkaj se pritožili,
prosili smo, Bog dej,
krajsamta smo prosili,
da bi štiftengo dobili,
ktera pred enimi leti
je bila vzeta od nas.</p>	<p>4. Ali fovšija velika
nagajivih ljudi,
katera se ne šika,
žiher se je vsak boji,
je sopélko skazila,
s tinto vse počrnila,
da se ni moglo brati,
kar je blo pisano.</p>

¹⁾ Sopélka je suplika (prošnja.)

5. V sopélk je pisan stalo,
to se nima zgodit,
al to se je spoznalo,
da imamo hitet
druge sopélke storiti,
tistga pa ven spustiti,
kje nam najbolj nagajev
zmirom nam zoper biv.
6. Potem tri cele leta
smo mi hodil okol,
povsod nam vse obeta :
za vas je zmeram bolj,
kamne vkup pripravljajte
in farovž izzidajte,
vi bote v vaših prošnjah
zagvišno uslišani.
7. Kakor hitro so horjulci
farovž zidati začel
precej so vrzdenčani
komisije prejel
iz škofije ino s krasa
noter do tistga časa
nam na nobeno vižo
je ni blo moč dobit.
8. Pri tej komisiji tudi
Te vrzdenške može
so začeli ti gospodi
postavljat na lepše,
da so doktorju lagali
napk sopélke ravnali,
takrat pa vendar djali:
mi ne vemo zato.
9. Potem so vrzdenčanje
te križce podpisal,
zdaj pa še tako pravjo:
preveč smo se bli vdal;
marencja so se bali,
da so skor trepetali,
ker zavolj teh cekinov
jih je močno svariv.
10. Enmu doktorju v lublani
so dvajst cekinov dal,
al ubogi vrzdenčanje
so se bli zapeljal,
k so se z volkom pečali,
tolk denarjev mu čez dali
za enmalo popirja,
za ena sopélka.
11. Al kaj bom več govoru
od tega zanaprej,
deb le povedat mogu,
kaj se je godil potlej,
ker glih ravno o adventu
po cesarskemu patentu
je prišlo pismo z graca
de bo fara v horjul.
12. Bodmo tedaj veseli
smo mi rekli takrat,
tud flisek v našmu delu,
da bo storjen enkrat;
potlej se sme zgoditi,
da zna kaplan tud priti,
tedaj bo mogu tudi
z Vrzdenca se prestavt
13. Mesca velga srpana
je blo dodelan vse,
tud rajtenga storjena,
kolk je koštalo vse,
to smo višjim čez dali,
da so v nemšk grac poslali,
potem pa ravn k božiču
je spet nazaj prišlo.
14. Da se ima pripravit
gospod po letéh dneh
ter se v horjul prestavit
precej v kratkih dneh,
ker bode kaplan tudi
po cesarski zapovdi
poslan gori z lublane
in bo ostal pri nas.
15. Potem se je pisalo
v gradaško kancelijo,
da ima priti kmalu
felboltar s flegarijo;
nato on pride kmalo,
kakor se mu je pisalo,
glih tri dni pred božičem
je prišel na vrzdenc.
16. Al kakor hitro pride
felboltar na vrzdenc,
žensk folk se vkupajsnide,
je bil prav poštalenc,
ter so začele vpiti:
rajš hočmo kri preliti,
kakor pa vam horjulcem
kaj venkaj s cerkve dat.

17. Zvečer kmalo po šestih
se je letó godil,
tú potlej po devetih
farovž jih je polen bil;
ker pa na njih vprašanje
noben ni maral zanje,
tedaj so mogle zopet
s farovža se pobrat.
18. Drugi dan kje maša bila,
sta dva z naše vasi
bla segnana s sila
prec s cerkve po maši,
mežnar ni mogel čakati,
gonila ga je lakata,
da je cerkev zaperu,
babe so vzele ključ.
19. V farovž so priletele,
kakor pred ta večer,
ključ so pri sebi imele,
delale velik preper,
za ključarje se vendale,
njih može zaničvale:
naši možje so babe,
me pak ključarice.
20. Potem kje blo zadosti
neumnih besedi,
smo začel vkupaj nosti
gospodove reči,
ter na voze nakladat
in v te jerbaze spravljat:
naenkrat vse z gospodom
smo mi vzdignil preč.
21. Tedaj so se začele
babe jokati na glas,
ker niso pred verjele,
kakor še le takrat,
da bode tako kmalo
vse gladko šlo preč, pol
farovž prazen ostane,
vse je obropano.
22. Dost so horjulec špendali,
ker so farovž zidali,
drug so pak zmirom djali,
da se bojo kesali,
do se le posmehvali,
za norce jih držali,
horjulec pa le s korajža
so delali naprej.
23. Potem k je že prestavljen
le ta duhoven bil,
je nekater pripravljen,
dokler bode on živ,
da če raj dalj hoditi,
kakor pod horjul biti,
ker so tud k procesjam
hodil drugod okol.

Po preselitvi beneficijatovi v Horjul so se takoj potrudili Vrzdenci, da bi imeli vsaj sv. mašo v domači cerkvi ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Obrnili so se do kresije¹⁾ in obljubili, da hočejo sami vzdržavati duhovnika, ki pride na Vrzenec. Če tega ne dosežejo, naj se jim izpolni obljuba komisarja Marenzija. Ta je obljubil 19. avg. 1788 v Polhovem Gradcu Vrzdencanom, da bodo imeli sv. mašo v domači cerkvi

¹⁾ 27. decembra 1789.

vsako nedeljo in zapovedan praznik, eno nedeljo prvo, drugo nedeljo pa veliko mašo, kakor hitro bodeta v Horjulu dva duhovnika. Prošnjo sta podpisala tudi Urban Hudadounig za Samotorico in Jurij Prošnik za Smrečje. — Graščinski oskrbnik se je tudi podvizal naznaniti¹⁾ beneficijatovo preselitev. Priložil je zgoraj navedeno poročilo, da bode nadaljno ukrenila sl. kresija.

V Postojni so zaslišali Vrzdencane 30. jan. 1790. Mesto štirih je prišlo osem Vrzdencanov k obravnavi, namreč Urban Slovša, Jakob Logar, Štefan Petrovc, Lovrenc Maren, Janez Buh, Martin Rus, Florijan Slovša in Matevž Seliškar. Pri obravnavi so se sklicevali na svojo pritožbo, trmoglavnost so pa opravičevali s tem, da se jim godi krivica. Na prigovarjanje komisarjevo so umaknili svojo prošnjo proti temu, da bode vsako nedeljo in zapovedan praznik prva sv. maša na Vrzdencu. Obljubili so dovoliti v popis cerkvene oprave in v izročitev beneficijatove hiše horjulski soseski, kakor hitro bodo prejeli pisano povelje iz Postojne. Dopis na horjulskega župnika so vzeli seboj ter ga izročili 31. januarja po prvi sv. maši. Še tisto nedeljo je oznanil župnik za Svečnico prvo sv. mašo na Vrzdencu. Naslednji dan so prišli Horjulci na Vrzenec po krstni kamen. Ker ni bilo ž njimi župnika ali grašč. oskrbnika, jim niso pustili Vrzdencani nobene stvari odnesti iz cerkve.

Na Svečnico so zastonj pričakovali Vrzdencani horjulskega kapelana. Le nekaj dečkov je prišlo povedat, da bodete v Horjulu obedve sv. maši. Horjulci so se namreč zbrali zjutraj pred župniščem in niso pustili kapelana iz vasi, da bi šel maševat na Vrzenec. Kmalu so se prišli pritožiti Vrzdencani k župniku in

¹⁾ 28. decembra 1789.

kapelanu radi nespolnjene obljube. Dolgo se niso mudili v župnišču, ker so jih zapodili Horjulci, češ da nimajo pravice hoditi v to, na horjulske stroške sezi-dano hišo.

Drugi dan so vložili Horjulci pritožbo pri nadškofijskem ordinarijatu zoper glavarjev ukaz. Prosili so, naj preloži knez in nadškof beneficij z Vrzdencu v Horjul, zapre vrzdenško cerkev in ostro kaznuje uporne Vrzdencane. Sklicevali so se predvsem na to, da je zelo odležna vrzdenška cerkev, ker celo en del Vrzdencanov preje pride k farni cerkvi kot na Vrzenec. Prebivalci iz Zaklanca, Podolnice, Korena, Lesnega Brda in Samotorice tudi hitreje pridejo v Horjul. Čemu bo vsako nedeljo sv. maša na Vrzdencu? Samo v nadlogo bo kapelanu, ki bo moral hodit maševat vsako nedeljo in zapovedan praznik na Vrzenec. Iz ostalih vasi bodo vsi varuhi brez službe božje, ker ostalih domačih ne bo pravočasno domov z Vrzdencu. In če se ozirajo na obstoječi cerkveni red, morate biti vsako nedeljo obedve sv. maši pri farni cerkvi, če ni več duhovnikov na enem mestu. Podpisali so pritožbo Jožef Medič in Andrej Čepon za vas H o r j u l, Andrej Zdešar in Kaspar Grampovčnik za Z a k l a n e c, Martin Škof in Luka Velikovrh za P o d o l n i c o, Matevž Čamernik in Jakob Kavčič za L e s n o B r d o, Valentin Končan in Andrej Tomc za K o r e n o, Jurij Tominc in Štefan Hudadobnik za S a m o t o r i c o.

Da bi popisal opravo vrzdenške cerkve, je prišel graščinski oskrbnik 4. februarja 1790 v Horjul. Pri tej priložnosti so vprašali Vrzdencani Horjulce, zakaj niso pustili g. kapelana na Vrzenec? Ti so odgovorili, da mu tudi v bodoče ne bodo pustili hodit maševat na Vrzenec. Vrzdencani so se potem izjavili, da ničesar

ne dajo Horjulcem iz svoje cerkve. Drugi dan so se pritožili zopet pri kresiji in prosili glavarja, naj prisili Horjulce, da bodo spolnovali dani ukaz, ali jim naj preskrbi posebnega duhovnika, četudi na njihove stroške.

Oskrbnik je še enkrat posredoval. Pozval je v Polhov Gradec zastopnike obeh sosesk. Toda njegov trud je bil brezuspešen. Vrzdenci so zahtevali za svojo cerkev beneficijata, Horjulci pa tudi niso odje-njali in so se izjavili, da bodo sami kupili vse potrebno za farno cerkev in nič več nadlegovali Vrzdencanov.

Nadškofijski ordinarijat se je tudi pritožil pri kresiji radi danega ukaza z dné 30. januarja. Ko je prejel glavar poročilo o brezuspešnem posredovanju oskrbnikovem, je naznanil ordinarijatu, da je bila samo začasna ta zapoved. Zato prekliče svoj ukaz in bode prosil potrebnih navodil v Gradcu. Isto je sporočil glavar tudi horjulskemu župniku.¹⁾ — V poročilu, katero je poslal glavar guberniju v Gradec, je nasvetoval najstrožje kazni za Vrzdence. Ordinarijat naj prepove vsem duhovnikom, da ne smejo hodit maševat na Vrzenec. Tudi naj začasno ustavi opravljanje ustanovljenih sv. maš v tej cerkvi. Potem se bode kmalu uklo-nilo uporno ljudstvo. Dovolilo bode v popis cerkvene oprave, kakor tudi v izročitev beneficijatove hiše.

Med tem je bila redno vsako nedeljo prva sv. maša na Vrzdencu. Ko so zvedeli Horjulci, da je glavar preklical svoj ukaz, so šli 18. marca osebno v nadškofijsko pisarno ter se tam pritožili, da je župnik celo za velikonočno nedeljo oznanil sv. mašo na Vrzdencu. Na to pritožbo je naročil ordinarijat župniku, naj se ravna po danem ukazu in opusti nedeljske sv. maše

¹⁾ Dopis z dné 14. marca 1790, št. 642.

na Vrzdencu. Ustanovljene sv. maše sme opravljati med tednom, v kolikor mu dopušča dušno pastirstvo.

Na vprašanje deželnega gubernija je odgovoril ordinarijat,¹⁾ da ni nobenega razloga, zakaj bi se kršil veljavni cerkveni red. Ta zapoveduje, da morate biti dve sv. maši v farnih cerkvah ob nedeljah in praznikih. Tega naj se držita tudi horjulska duhovnika. Ustanovljene sv. maše lahko opravljata med tednom. Sploh ne zaslužijo nobene izjeme uporni Vrzdenci. Te razloge je uvaževalo deželno poglavarstvo v Gradcu in zavrnilo pritožbo vrzdenške soseske.

Sedaj so poskusili Vrzdenci z zvijačo doseči svoj namen. Da bi lažje očitali graščini, kresiji in ordinarijatu pristransko postopanje, so poskusili dokazati z neresnično mapo vrzdenške okolice, da je Vrzenec pravo središče horjulske doline. Vas Horjul so narisali blizu farne meje in vse Vrzdencanom neprilичne vasi so kar izpustili. V novi pritožbi so ponovili vse ugovore, katere je izpodbil ordinarijat l. 1788. Sklicevali so se predvsem na priloženo mapo in trdili, da imajo zlasti Samotorčani predaleč v Horjul. Po njihovem mnenju ustreza nova fara samo graščini in Zaklančanom. To pritožbo so poslali 14. januarja 1791 deželnemu guberniju v Gradec s prošnjo, naj jo predloži visoka vlada cesarju Leopoldu II., ki jim bode gotovo vrnil odvzeti beneficij in napravil novo kapelanijo v Zaklancu. — Vlada je bila pripravljena dovoliti nekatere prednosti vrzdenški soseski, samo da bi pomirila razdraženo ljudstvo. Poslala je pritožbo ordinarijatu²⁾ in vprašala, če dovoli knez in nadškof, da bode ob navadnih nedeljah in praznikih večkrat (manchmal) prva

¹⁾ Dopis prejeli v Gradcu 4. junija 1790.

²⁾ Dopis z dne 24. marca 1791.

sv. maša na Vrzdencu. Horjulci se bodo že potolažili, ker nimajo daleč na Vrzenec; nasprotno pa bodo Vrzenčani nekoliko odškodovani za odvzeti beneficij. Ordinarijat ni nasprotoval temu nasvetu. Opomnil je le vlado, da Vrzenčani gotovo ne bodo zadovoljni z uspehom te lažnjive pritožbe, marveč bodo kmalu še več zahtevali.¹⁾

¹⁾ Kako so bili zapisani Vrzenčani pri ordinarijatu, najbolje pojasni ta odgovor z dné 30. aprila 1791: „Ich fände gar keinen Anstand auf das Ansinnen eines Hochlöbl. Guberniums von 24. März, Empfang 2te dieses mich dahin zu äußern, daß an jenen Sonn- und Feyertagen, an welchen keine Haupt Andacht bei der Pfarrkirche zu Horiul vorkömmt, der Frühe Gottesdienst wenigstens manchmal zu Schönbrunn abgehalten würde; wenn ich mit Grund hofen könnte, daß diese Willfährigkeit die ungestümten Schönbrunner eines Theils befriedigen, und die Ruhe unter der Gemeinde wieder herstellen würde; allein selbst die von den Bittstellern in dem hier rückgebogenen Anlagen geäußerte Gesinnungen, in welchen sie ein hohes Gubernium mit Unwahrheiten und einer gefließentlich entworfenen Mappa, auf welcher sie um die nach allen Direktiv Regeln bestimmte Pfarrkirche Horiul an die äußersten Gränzen zu sezzen, die unter Horiul befindlichen und dahin eingepfarrten Ortschaften hinweggelassen haben, zu hintergehen, dem Adelsberger Kreisamt sowohl als dem Ordinariat und der betreffenden Herrschaft wegen der höchsten Orts anbefohlenen Uebertragung des Benefiziums zu der Pfarrkirche zu Horiul, aus welcher sie eine Glaubens- und Gewissenssache, für welche die Abgestorbenen werden leiden und büßen müssen, machen, Hinterlistigkeit, Partheylichkeit, Grausamkeit, Gewissenlosigkeit, Unterdrückung der Bittschriften ganz unverschämt zumuthen, sind ein nur zu deutlicher Beweiß, daß diese Willfährigkeit sie, wie es auch der betrefende Orts-Dechant befürchtet, in ihrem gefaßten Starrsinne bestättigen, und sie auf die Vermuthung, daß sie auch einen weiteren Rechtsanspruch darauf haben, verleiten, welche sie endlich auf den Entschluß bringen würde auch weitere Schritte zu wagen, weil ihnen dieser gelungen ist.“

Dvorna pisarna je rešila pritožbo Vrzdenčanov dné 6. junija 1791, kakor je nasvetovalo deželno poglavarstvo v Gradcu. Nato je prosil¹⁾ kresijski glavar ordinarijat, naj pošlje 9. avg. t. l. horjulskega župnika v Postojno, da bode prebral vpričo njega odlok visoke vlade zbranim vrzdenškim in horjulskim zastopnikom. Od ordinarijata je prejel horjulski župnik razun poziva, naj zastopa svojo zadevo, tudi izkaz onih dni, ob katerih morate biti dve sv. maši v farni cerkvi. Ti prazniki so bili: Božič, Novo leto, Sv. Trije Kralji, Svečnica, Sv. Jožef, Cvetna nedelja, Vel. četrtek, Vel. petek, Vel. sabota, Velika noč, Kristusov vnebohod, Binkoštna nedelja, Sv. Rešnje Telo, Sv. Peter in Pavel, Vnebovzetje M. D., patrocinijski pri farni cerkvi, 3. ned. v oktobru, God vseh svetnikov in Vseh vernih duš dan (takrat se morajo opraviti molitve za umrle v farni cerkvi).

V Postojni so isti dan obravnavali še dve drugi pritožbi gledé Vrzdenčanov. — Kolovodje upornih Vrzdenčanov so našuntali vaščane, da so zabranili horjulskemu župniku užitek beneficijatovega sveta, katerega so se polastili Vrzdenčani takoj po preselitvi g. župnika v Horjul. Ravno tako so se branili dajati drva horjulskemu župniku, češ da so to obljubili samo svojemu beneficijatu. Vsled tega se je pritožil župnik pri kresiji. — Podobno pritožbo so vložili pograjski duhovniki. Kakor hitro se je ustanovila nova fara v Horjulu, je nehal pograjski župnik opravljati soseskine sv. maše. Vrzdenčani so se nato pritožili²⁾ po svojih zastopnikih Štefanu Petrovčiču in Jakobu Logarju pri ordinarijatu in prosili, da se ohrani stari običaj glede

¹⁾ Dopis z dné 20. julija 1791, št. 2219.

²⁾ 8. maja 1790.

opravljanja raznih cerkvenih obredov in ustanovljenih sv. maš. — Tudi pograjski kapelan ni opravljal soseskinih sv. maš ob določenih dnevih. Skliceval se je na odlok kn. in nadšk. ord. iz meseca marca 1790, ki dovoljuje tako ravnanje. Kadar je bil zadržan, ga je nadomeščal horjulski kapelan. Ko je pa prišel pograjski kapelan po biro in po denar za soseskine sv. maše, so mu vse odrekli vrzdenški možje, ker se ni držal določenih dnij. Ob enem so se pritožili¹⁾ pri ordinarijatu.

Vrzdenški zastopniki so bili zadovoljni z odlokom visoke vlade glede službe božje v vrzdenški cerkvi. Tudi pograjskim duhovnikom so obljubili dati dolžno biro. Nasprotno so pa zahtevali od horjulskega župnika, naj dokaže svoje pravice do beneficijatovega sveta in do drv, katera so dajali svojemu beneficijatu. Pridelke iz l. 1790. dobi lahko na Vrzdencu, pravico do nadaljnega užitka pa mora dokazati z ustanovnimi listinami in z oporko prvega beneficijata. Kresija je na to sporočila²⁾ horjulskemu župniku, da so se udali Vrzdenci. Zato postane polnomočen visoki dvorni ukaz z dné 6. junija t. l. in župnik naj se strogo ravna po njem. Po lanske pridelke naj pošlje na Vrzenec, ker jih nočejo pripeljati Vrzdenci. Da bode konečno vse v redu, naj dokaže svojo pravico do beneficijatovega sveta s potrebnimi listinami, zlasti z oporoko prvega beneficijata Jožefa Rozmana.

Župnik ni takoj poslal zaželenih listin. Posve-toval se je z znanci in nek Peter Suppan mu je sestavil potrební odgovor. Nekako pred božičem leta 1791. je prišel g. Tomaž Rozman v Postojno. Skliceval se je na oporoko r. Gregorja Töttinger-ja z dné 20. julija 1720,

¹⁾ 9. junija 1791.

²⁾ Dopis z dné 23. avgusta 1791, št. 3283.

v kateri je ta zahteval od Vrzdenčanov, da morajo sezidati beneficijatu hišo, skrbeti zanjo in dajati predvsem drva za kurjavo. Sedaj je horjulski župnik ob enem beneficijat in tako opravičen zahtevati potrebna drva od Vrzdenčanov. — Zemljišče je kupil g. Jožef Rozman. Iz kupnega, oziroma prodajnega pisma z dné 23. aprila 1729 je razvidno, da je določen kupljeni svet v užitek gospodu beneficijatu. V oporoki z dné 30. julija 1784 ni g. Jožef Rozman ničesar določil glede tega sveta, toraj je smatral vse to za priboljšek svojim naslednikom. Zato so povsem opravičene njegove zahteve. — Nadalje je prosil g. župnik, naj sl. kresija kaznuje voditelje vrzdenških nezadovoljnežev, namreč Štefana Petrovčiča, Lovrenca Marna, Urbana Slovšo in Urbana Sedeja. Ko bodo ukročeni glavni hujskači, bode prav kmalu zavladal zaželeni mir v horjulski fari.

V dopisu z dné 25. januarja 1792 je naznanila deželna vlada nadšk. ordinarijatu, da so bili izpuščeni 15. t. m. iz tridnevnega zaporu štirje vrzdenški vaščani. Prosila je ob enem, naj zanaprej opravljajo tudi soseskine sv. maše horjulski duhovniki. Njihovo število naj določita vrhniški dekan in horjulski župnik skupno s tremi zastopniki vrzdenške soseske. Svojo in cerkovnikovo bíro sme župnik tudi s silo iztirjati in postojnska kresija mu bode pri tem gotovo pomagala.

Vrhniški dekan je vsled bolezni odložil posvetovanje do 9. maja. Takrat je prišel na Vrhniko horjulski župnik in ž njim štirje vrzdenški zastopniki. Ti so se izjavili, da ne bodo toliko časa zadovoljni, dokler jim vlada ne vrne odvzetega beneficija. Ordinarijat je vsled tega prosil¹⁾ vlado, naj sama užene uporneže.

¹⁾ Dopis, 8. junija 1792.

Med tem je bila 13. aprila zopet obravnava v Postojni radi drv. Vrzdenci so vedno trdili, da so drva obljubili samo na Vrzdencu stanujočim duhovnikom.

Vlada je potem pozvala¹⁾ ordinarjat, naj ukrene vse potrebno, da se določi vzajemna služba božja v Horjulu in na Vrzdencu. V slučaju, da še ne bodo hoteli dajati Vrzdenci drv in dolžne bíre, naj prosi župnik pomoči postojnsko kresijo. Na prošnjo župnikovo je poslala kresija nekaj vojakov na Vrzenec, ki so se nastanili pri znanih štirih hujskačih. Dne 18. julija je pisal komisar Anton baron Marenzi horjulskemu župniku, da pride prihodnji dan v Horjul. Zato naj napravi pregleden izkaz o pridelkih, katerih ni dobil tekom treh let od beneficijatovega sveta. Na ukaz g. komisarija so vklenili vojaki glavne štiri hujskače in jih gnali v Horjul k županu. Tam so jim menda s palico izsilili obljubo, da bodo odnehali od brezuspešne trme. Župnik je naznanil komisarju, da je bila vsejana na beneficijatovi njivi l. 1790. pšenica in potem ajda, l. 1791. ječmen in ajda, l. 1792. so pa pustili njivo neobdelano, čeprav bi bilo treba vsejati soršico in ajdo. Za žito zahteva odškodnino v denarjih, seno in otavo bo pa dobil pod streho beneficijatove hiše. S to mrvo hoče biti zadovoljen, če je niso preveč porabili Vrzdenci. Komisar je potem s silo iztirjal pridržane pridelke in denarno odškodnino za žito.

Ker je bilo brezuspešno pogajanje z vrzdenškimi zastopniki, je prosila²⁾ vlada ordinarjat, naj imenuje svojega zastopnika, ki bode vse potrebno ukrenil glede vrzdenških soseskinih sv. maš. Ordinarjat je naročil

¹⁾ Dopis, 23. junija 1792, št. 4321.

²⁾ Dopis, 4. avg. 1792, št. 5444.

vrhniškemu dekanu, naj skliče komisijo in sicer župnika iz Polhovega Gradca in Horjula ter nekaj vrzdenških mož. Dekan Franc Marenick je poklical obedve stranki na Vrhniko še-le 3. decembra. Opravičil se je s tem, ker je poleti vedno deževalo, v oktobru je pa bil zadržan župnik pograjski. Vrzdenčane so zastopali Mihael Rozman, Štefan Petrovčič, Florijan Slovša, Jakob Logar in Urban Slovša. Navzoče zastopnike je vprašal dekan, če so voljni dajati obljubljena drva horjulskemu župniku, ki bode odslej opravljal soseskine sv. maše na Vrzdencu. Možje so obljubili, da bodo dajali drva, a le tedaj, kadar bode vsako nedeljo in zapovedan praznik sv. maša na Vrzdencu. Vselej mora biti tudi pridiga ali krščanski nauk. Izvzeti so samo večji prazniki, ker morate biti takrat dve sv. maši v farni cerkvi. Ljubše jim je, če bodo opravljali soseskine sv. maše tudi nadalje pograjski duhovniki, ker morajo tem dajati biro in denar za opravljene soseskine sv. maše. Tudi želijo, da bi zopet spadali pod pograjsko faro, ker so bili zadovoljnejši v prejšnjih razmerah. Drva hočejo pripeljati do beneficijatove hiše na Vrzdencu. Od tam jih lahko odpeljejo župnikovi vozniki. Dve uri je prigo-varjal dekan možem, naj se udajo in odnehajo od svojih neopravičenih zahtev. Ker ni nič opravil, je sestavil zapisnik. Podpisali so ga vsi navzoči; vrzdenški zastopniki so se podkrižali. V dopisu na kn. in nadškofijski ordinarijat je obširno poročal o brezuspešnem pogajanju in prosil, naj ga v bodoče oprostite takih obravnav.

Pri deželni vladi v Ljubljani niso bili zadovoljni z izidom te komisije. Dolžili¹⁾ so vrhniškega dekana, da je še bolj razdražil Vrzdenčane. Sklenili so še enkrat

¹⁾ Dopis z dné 27. febr. 1793, št. 1356.

obravnavati z Vrzdenci v Postojni. Nadškofijski pooblaščenec je bil pograjski župnik. Prišel je 16. aprila 1793 v Postojno s horjulskim župnikom. Tudi pri kresiji niso odnehali Vrzdenci. Nadškof. ordinarijat jih je kaznoval s tem, da je prepovedal dné 5. septembra nadalje opravljati nedeljsko službo božjo na Vrzdencu. Storil je to še le na priganjanje deželne vlade, ko je došel ordinarijatu že drugi dopis¹⁾ v tej zadevi. S tem so zopet zgubili Vrzdenci svoje predprave. Kresijski glavar jim je sporočil,²⁾ da toliko časa ne bo nedeljske službe božje na Vrzdencu, kolikor časa ne bodo redno dajali dolžne bire in drv horjulskemu župniku in pograjskim duhovnikom. Še le v avgustu 1. 1794 so se udali trdovratni Vrzdenci. Drv pa vsejedno niso hoteli pripeljati v Horjul, marveč so jih pustili pred beneficijatovo hišo na Vrzdencu. To so naznanili tudi ordinarijatu³⁾ in prosili za nedeljsko službo božjo. Če tega ne dosežejo, naj ustanovi knez in nadškof lokalijo na Vrzdencu, kakor se je to zgodilo 26. decembra 1787, ali naj vrne odvzeti beneficij. Župnik Tomaž Rozman je naznanil⁴⁾ ordinarijatu, da Vrzdenci niso hoteli pripeljati drv k župnišču, toraj niso stóрили svoje dolžnosti. Za vzajemno službo božjo v Horjulu in na Vrzdencu on nikakor ni, ker zgubi duhovnik preveč časa. Kdaj bode spovedoval ob takih dnevih? Kako bo šel obhajati, če bo moral priti duhovnik z Vrzdence v Horjul po sv. Zakramente in potem še le k bolniku? Kolikrat bode prišel duhovnik prekasno! Tudi druge soseske niso s tem

¹⁾ Dopis z dné 28. avg. 1793, št. 5687.

²⁾ Dopis z dné 16. jan. 1794.

³⁾ Prošnjo so podpisali 30. avgusta, izročili so jo še le 20. dec. 1794.

⁴⁾ Dopis z dné 7. jan. 1795.

zadovoljne, ker bode potem njim predaleč na Vrzdenec. Že tako so ljudje nezadovoljni radi vednih prepиров z Vrzdenci. Potem bode še huje. Mogoče bodo kar s silo zahtevali dve sv. maši v farni cerkvi. — Na ta dopis je odgovoril¹⁾ ordinarijat Vrzdencanom, naj preje pripeljejo drva pred župnišče, potem bodo zopet dobili nedeljsko službo božjo.

Župnik Tomaž Rozman se je naveličal vednih prepиров z Vrzdenci. Vložil je prošnjo za lokalijo Dobrunje (sedaj podružnica v fari Sostro). Deželna vlada je naznanila ordinarijatu,²⁾ da prezentuje vsled dvornega dekreta z dné 6. marca t. l. župnika Tomaža Rozmana za izpraznjeno lokalijo Dobrunje. Oglasilo se je za razpisano službo osem prosilcev. Tomaž Rozman je zapustil Horjul 19. maja 1795. Skoraj osemnajst let je pastiroval na Vrzdencu in v Horjulu. Po ustanovitvi nove horjulske fare so zlasti njemu očitali Vrzdenci, da so zgubili Töttingerjev beneficij. Zato so mu na vse mogoče načine kljubovali in ga zavirali v duhovski službi. Lahko je zapustil svojo župnijo in se preselil v Dobrunje, kjer mu ljudstvo ni stavilo takih zaprek.

Novi župnik Nikolaj Cipriani je prišel v Horjul 9. junija 1795. Slovesno je bil vmeščen še le 12. julija. Vrzdenci so hoteli nagajati tudi novemu župniku. Zato nista prišla vrzdenška ključarja, kakor tudi ne cerkovnik v Horjul, da bi izročili ključe svoje cerkve novemu župniku in tako priznali njegovo duhovsko oblast. Nadšk. komisar, prodekan Bonaventura Humel, jih je poklical naslednjega dné na odgovor v župnišče. Mesto teh so prišli štirji drugi Vrzdenci,

¹⁾ Dopis z dné 8. jan. 1795.

²⁾ Dopis z dné 28. marca 1795, št. 1564.

ki so izjavili, da priznavajo pograjskega župnika za svojega dušnega pastirja, zase pa navrh zahtevajo posebnega beneficijata. Na podlagi prodekanove pritožbe z dné 13. julija je zahteval ordinarijat pri vladi, naj strogo kaznuje znane štiri hujskače in prisili vrzdenška ključarja, da bodeta osebno prinesla v Postojno cerkvene ključe in jih izročila kresijskemu glavarju. Tudi glavar je poročal vladi dné 12. septembra o novem uporuh vrzdenške soseske. Vlada je naznanila ordinarijatu,¹⁾ da bodo za kazen delali štirje hujskači tri dni cesto v Postojni in sicer vklenjeni v svarilo upornim vaščanom. Vrzdenške cerkvene ključe je poslal glavar dné 31. oktobra horjulskemu župniku.

Stroga obsodba glavnih hujskačev je dobro uplivala na Vrzdenčane. Vložili so prošnjo za ponovitev vzajemne službe božje in obljubili, da bodo zvesto spolnovali svoje dolžnosti. Vlada je vstregla njihovi prošnji, ter je prosila kn. in nadškofijski ordinarijat,²⁾ naj zopet vpelje vzajemno službo v smislu dvornega ukaza z dné 6. junija 1791. Tej prošnji so pri ordinarijatu takoj ustregli. Poslali so župniku horjulskemu ukaz,³⁾ naj zopet vpelje vzajemno službo božjo na Vrzdencu in v Horjulu; in sicer takó, da bode enkrat na Vrzdencu prva sv. maša, druga pa v Horjulu; drugič naj bode prva sv. maša v Horjulu in druga na Vrzdencu.

Župnik Cipriani je moral ugovarjati temu odloku. V svoji pritožbi se je skliceval že na to, da je v horjulski fari več podružnic, pri katerih mora tudi opravljati ob gotovih nedeljah in praznikih ustanovljene

¹⁾ Dopis z dné 23. sept. 1795, št. 5074.

²⁾ Dopis z dné 9. dec. 1795, št. 6594.

³⁾ 14. dec. 1795.

soseskine sv. maše. Pokoren danemu ukazu bi moral opustiti te soseskine sv. maše, ker mora biti ob nedeljah in praznikih vsaj ena sv. maša v farni cerkvi. Nadalje je določila dvorna pisarna vzajemno službo božjo samo za prvo sv. mašo. Izvzetih je devetnajst nedelj in praznikov, ker se mora vršiti ob teh dnevih služba božja samo v farni cerkvi. Večina faranov je nezadovoljna s to novo naredbo, ki koristi samo Vrzdenčanom. Posebno težavno bode na ta način za prebivalce iz vasij Lesno Brdo, Zaklanec, Podolnica in Koreno, ki so na drugi strani horjulske fare. Večina teh bode morala hoditi k sv. maši v Polhov Gradec ali na Vrhniko, ker ob grdem vremenu ni mogoče priti po bližnjicah na Vrzdenec. Najhujša kazen bode pa ta ukaz obema duhovnikoma. Tudi najslabše vreme potem ne bode izgovorilo kapelana. V najhujši zimi bode moral gaziti sneg brez kažipota vsako nedeljo od Horjula do Vrzdenca. — Nadalje je treba tudi to vpoštevati, da je bila ustanovljena nova fara v Horjulu, kot središču cele fare, v polajšavo vsem ondotnim prebivalcem. Novi ukaz naravnost nasprotuje temu namenu. Kakor hitro bode vstregla vlada Vrzdenčanom, takoj bodo začeli godrnjati ostali farani. Z upornostjo in lažnjivimi pritožbami bodo skušale tudi ostale soseske doseči svoj namen. — Konečno je še sporočil g. župnik, da je pripravljen opravljati službo božjo na Vrzdenecu ob gotovih nedeljah in praznikih, kadar mu bodo dopuščala duhovska opravila. Samo to zahteva, da ga mora preje priznati vrzdenška soseska za svojega dušnega pastirja. V dokaz resničnosti svojih trditev in dokazov je priložil ugovoru pismeno potrdilo pograjskega grajščaka barona Jožefa Antona. To pritožbo je odposlal župnik dne 28. decembra 1795 nadšk. ordinarijatu.

Ordinarijat je poslal ta ugovor deželni vladi¹⁾ s pripombo, da bode župnik največ dosegel, če se odpove biri in pusti v miru uporno sosesko. Potem se bodo kmalu udali Vrzdenci, ko bodo spoznali, da ničesar ne dosežejo s silo. Ta nasvet ni obveljal. Vrzdenci so zvedeli, kaj je ukrenila vlada. Župnik ni hotel vpletati vzajemne službe božje, dokler ne dobi odgovora na svojo pritožbo. To priliko so porabili hujšaki. Sestavili so pritožbo na kresijo²⁾ in prosili pomoči. Tudi vlada je med tem poslala kresiji ugovor horjulskega župnika. Kresijski glavar je odgovoril na ta dopis dné 9. februarija 1796 in se ni posebno laskavo izrazil o g. župniku. Očital mu je, da preveč misli na zložno življenje, a premalo na svojo službo. Vrzdenci ne zahtevajo vzajemne službe božje za vsako nedeljo in praznik, marveč so pripravljeni odnehati od svoje zahteve, kadar bode sv. maša pri drugi podružnici. V obče se je zelo potegnil glavar za Vrzdence. Nasvetoval je vladi, naj zagrozi Horjulcem, da bodo zgubili kapelana, če ne bodo odnehali. V tem smislu je tudi rešila vlada župnikovo pritožbo.³⁾ Župnik Cipriani se je takoj uklonil višjemu odloku. Naznanil je ordinarijatu, da je pri ostalih podružnicah 12 soseskinih sv. maš (v Zaklancu 2, na Korenu 4, na Lesnem Brdu 3 in na Samotorici 3). Ob enem je prosil za bolj zdravega kapelana, ker je fara pretežavna za bolehnega duhovnika. Ordinarijat je takoj potrdil⁴⁾ naznanjene soseskine sv. maše. Za ostale nedelje in praznike je pa določil, da mora biti enkrat prva sv. maša v Horjulu, drugič

¹⁾ Dné 7. jan. 1796.

²⁾ Dné 18. jan. 1796.

³⁾ Dopis z dné 20. febr. 1796, št. 775.

⁴⁾ Dopis z dné 5. marca 1796.

na Vrzdencu. Tudi naj naznani župnik čez en mesec, kako so zadovoljni farani s tem vladinim odlokom.

Vrzdenci so za enkrat vsaj deloma dosegli svoj namen. S tem pa niso bili zadovoljni. Hoteli so vse nazaj dobiti, duhovnika in tudi odvzeti beneficij. Zato so takoj povedali župniku, da ne bodo preje mirovali, dokler jim vlada in ordinarijat ne vrneta beneficija. Veliki teden so posnemali v domači cerkvi vse cerkvene obrede. Odprli so tabernakelj, omaro za shranjevanje sv. olja in krstni kamen. Oltarje so oropali in izpostavili sv. razpelo v javno češčenje. Domačo cerkev so rabili tudi v grešne namene. Skrivali so namreč v nji prepovedano ali skrivaj uvažano blago. Vse to je naznanil župnik ordinarijatu.¹⁾ Ob enem je omenil, da je komaj pomiril nezadovoljne Horjulce. Ostale soseske še nadalje kljubujejo. Izjavili so se prebivalci, da jim je ljubše, če so zopet pri stari fari, kakor da bi morali hoditi čez močvirnato Lipalico tako daleč k sv. maši. Cesar Jožef II. je ustanovil horjulsko faro za celo dolino, da bi bilo vsem prebivalcem te doline polajšano z ozirom na službo božjo. Polajšavo bodo še le takrat čutili, ko bodete v Horjulu vsako nedeljo dve sv. maši. Ordinarijat bi že rad ugnal uporno sosesko. Nasvetoval je na ta dopis vladi,²⁾ naj skupno prisilite obedve gosposki uporno sosesko, da bode konečno mirovala.

Med tem³⁾ so vložili Vrzdenci pri kresiji novo prošnjo za ponovitev beneficija. Deželna vlada je poslala to prošnjo ordinarijatu, da se izjavi, v koliko je zadovoljen z ustanovitvijo pesebne lokalije na Vrzdencu. Kresijski komisar baron Marenzi je nasvetal v odgovoru

¹⁾ 9. maja 1796.

²⁾ 13. maja 1796.

³⁾ 6. maja 1796.

z dné 10. junija, naj zahteva ordinarijat od horjulskega župnika nekaj podrobnih podatkov o tamošnjih razmerah. Ordinarijat se ni ravnal po tem nasvetu, marveč je predlagal¹⁾ vladi, naj se razdeli horjulska fara v dve lokaliji in sicer v horjulsko in vrzdenško. Vsak lokalist naj oskrbuje polovico sedanje fare in uživa polovico sedanjih župnikovih in kapelanovih dohodkov. — Dunajska vlada pa ni hotela privoliti v tako razdelitev horjulske fare. V smislu odloka z dné 6. junija 1791 je zopet rešila²⁾ prošnjo Vrzdencanov. Horjulskemu župniku je naznanil ordinarijat to zanj povoljno rešitev dné 16. julija, kresija, pa 6. avgusta 1796.

Kapelan Evgen Sabukovitz je zapustil Horjul 31. julija 1796. Nekaj časa je bil župnik brez kapelana. Dokler je bilo lepo vreme, je hodil župnik tudi na Vrzenec maševat. Ko je pa nastopila zima, je prosil ordinarijat, naj ga odveže od te dolžnosti. Dné 21. decembra 1796 so mu odgovorili, da lahko odneha, dokler bode brez kapelana. S tem zopet niso bili zadovoljni Vrzdenci. Da bi jih pomiril, je zapovedal³⁾ generalni vikarij pograjskim duhovnikom, da morajo začasno sami opravljati soseskine sv. maše pri podružnicah horjulske fare. Vsled tega ukaza je župnik horjulski samo oznanjeval te sv. maše v horjulski farni cerkvi. Pograjskim duhovnikom ni ugajala ta zapoved. K sreči je bil 1. novembra 1797 imenovan g. Jakob Tanzmann kapelanom horjulskim. Novi duhovni pomočnik je nastopil svojo službo 18. novembra. Ko je zvedel, da bode moral maševati vsako drugo nedeljo

¹⁾ 13. junija 1796.

²⁾ Dopis deželne vlade z dné 13. julija 1796; št. 3555 na intimacijo dvorne direkcije z dné 30. junija 1796.

³⁾ Dopis z dné 14. julija 1797.

na Vrzdencu, je prosil župnika, naj posreduje zanj pri ordinarijatu, da ga bodo oprostili teh nadležnih potov. Župnik je na to sestavil ¹⁾ prošnjo in skušal dokazati nesposobnost svojega duhovnega pomočnika, da bi opravljal vzajemno službo božjo. Zjutraj ob 6. uri je še vse temno in po blatni cesti komaj hodi g. kapelan, ker se mu še ni popolnoma pozdravila zlomljena noga. Nadalje ne more noben kapelan živeti svojemu stanu primerno s 150 gld. plače, dokler bode moral plačevati luč, služabnika in obutev, katero rabi za oskrbovanje vzajemne službe božje. Generalni vikarij je na to ²⁾ dovolil, da sme opustiti g. kapelan toliko časa službo božjo na Vrzdencu, kolikor časa bode slaba pot vsled blata in snega. Ob enem je nepripravno, če se opravlja tako zgodaj služba božja pri podružnici. Župnik naj naznani ljudstvu ta odlok in obljubi, da se bode začela vzajemna služba božja na Vrzdencu, kakor hitro se bode vreme zboljšalo. Takrat bodo določili tudi pripravejši čas za službo božjo.

Posestniki hiš. št. 1, 10 in 12 iz soseske Koreno, stanujoči ob vznožji hriba, so prišli prosit horjulskega župnika, naj deluje na to, da bodo prišli zopet nazaj k pograjski fari. Dokazali so, da so oddaljeni od Polhovega Gradca komaj pol ure, dočim imajo eno uro daleč v Horjul in navrh morajo iti še čez strmi hrib Koreno in potem navzdol k horjulski farni cerkvi. Župnik jih je poslal prvič v Polhov Gradec k gospodu župniku, kateremu je kraj bolj znan. Ta jih je pa zavrnil z odgovorom: „Kjer je glava, naj bo še rep!“ Ko je šel dné 23. septembra 1797 župnik Cipriani obhajat v eno teh hiš, se je osebno prepričal, da so ti trije

¹⁾ Dné 26. novembra 1797.

²⁾ Dné 30. novembra 1797.

kmetje (Matej Hribernik, iz hiše št. 12, Matej Hudnik, iz h. št. 1, in Jurij Stanovnik, iz h. št. 10) oddaljeni od horjulske cerkve dobro uro, od pograjske pa samo pol ure. Pot v Polhov Gradec je ravna, v Horjul pa morajo nositi novorojence in mrličke čez strmi hrib Koreno. Tudi se je zgodilo, da sta nesla botra novorojenca v Polhov Gradec k sv. krstu, ker nista upala priti z otrokom ob slabem vremenu v Horjul. Župnik Cipriani je priporočil ¹⁾ prošnjo teh treh posestnikov. Vlada je naglo ustregla tej prošnji ²⁾ v dopisu krožnega urada in dné 17. januarja 1798 je ukazal ordinarijat, naj se reši ta zadeva mirnim potom med obema župnikoma.

Kapelan Jakob Tanzmann je ostal v Horjulu samo do marca l. 1798. Potem zopet ni bilo več časa naslednika. Radi tega je prenehala vzajemna služba božja na Vrzdencu in tudi med tednom je bil pogosto zadržan g. župnik, da ni mogel opraviti oznanjenih ustanovljenih sv. maš. Kasneje tudi ni prišel na Vrzenec, marveč je navadno doma maševal v ta namen. Znani vrzdenški zastopniki Miha Rozman, Štefan Petrovčič, Florijan in Urban Slovša so vložili pritožbo radi te nerednosti dné 16. februarja 1799 pri okrožnem poglavarstvu. Prosili so za neprejenljivo vzajemno službo božjo ob nedeljah in praznikih, kakor tudi za redno opravljanje ustanovljenih sv. maš. Župnik Cipriani je dokazal v posebnem dopisu z dné 4. aprila 1799 neumestnost teh zahtev. Posebno predrzna se mu je zdela zahteva, da mora tudi horjulski župnik, kedar je brez kapelana, opravljati vzajemno službo božjo na Vrzdencu. Kakor hitro ugotovi vlada tej pritožbi, potem ne bode

¹⁾ Dopis z dné 20. oktobra 1797.

²⁾ Dopis z dné 8. januarja 1798, št. 4673.

v farni cerkvi vsako drugo nedeljo sv. maše. Vsi farani bodo morali hoditi k sv. maši mnogo dalje in po slabi poti na Vrzenec. V tem slučaju župnika ne bode izgovarjalo niti slabo vreme, niti izvrševanje duhovske službe. Vrzenčani bodo nasprotno imeli več sv. maš v svoji podružni cerkvi, kot jih bode v farni cerkvi. Kedar ni kapelana v Horjulu, takrat opravlja pograjski kapelan soseskine sv. maše na Vrzenecu. Toraj v tem oziru ne trpijo nobene krivice. Konečno je še pripomnil, da so Vrzenčani redno dajali biro pograjskim duhovnikom, njemu pa drva za kurjavo.

Dné 1. junija 1798 je zaslišal okrožni komisar Schrei vrzenške zastopnike Mihaela Rozmana, Štefana Petrovčiča in Florijana Slovšo. Izjavili so ti, da Vrzenčani mrmrajo, ker župnik kasneje ne opravi ustanovljenih sv. maš, če je bil slučajno zadržan na oznanjeni dan.

Nadalje trdi g. župnik, da radi Vrzenčanov ne ostane noben kapelan več časa v Horjulu. Komisar jim je obljubil, da bode vlada posredovala in izprosila novega kapelana. — Na to je priporočil¹⁾ okrožni glavar ordinarijatu prošnjo Vrzenčanov v blagohotno rešitev. Da bi vsaj deloma ustregel, je poslal generalni vikarij duhovnika Mateja Sokolitscha v Horjul. Ker novi kapelan ni bil zmožen slovenščine, je naročil ordinarijat horjulskemu župniku, naj ga nauči deželnega jezika. Na Vrzenecu so potem imeli vsako drugo nedeljo sv. mašo brez pridige. Na jesen je bila zopet slaba pot. Zato je oznanil župnik dné 3. novembra 1790, naj pride vselej cerkovnik vrzenški z lučjo v Horjul, da bode spremljal g. kapelana. Prosil je tudi Vrzenčane,

¹⁾ Dopis z dné 12. julija 1799, št. 2204.

naj pošiljajo konja za gospoda, dokler bode pot tako slaba. Vrzdenčani niso hoteli ustreči. To je naznanil župnik ordinarijatu.¹⁾ Na željo generalnega vikarija je poklical župnik 1. decembra 1799 štiri Vrzdenčane v župnišče, da bi se ž njimi dogovoril o tej zadevi. Prišli so že znani Matej Petrovčič, Štefan Petrovčič, Florijan Slovša in Urban Sedej. Ti možje niso hoteli privoliti, da bi hodil cerkovnik s konjem po gospoda kapelana. Izjavili so, da tega ne bodo storili, če jih bode tudi priganjalo okrožno poglavarstvo. Naznanili so tudi, da v bodoče ne bode več dobil drv g. župnik od Vrzdenčanov, ker novi g. kapelan ni sposoben za pridigarstvo in pastirstvo. Dva dni kasneje je že sporočil župnik ta odgovor ordinarijatu. Pri kresiji se je pritožil še-le 20. novembra 1800, da zopet nočejo dajati drv Vrzdenčani. Ker te vloge niso kmalu rešili, se je drugič pritožil 15. maja 1801. Na ta dopis je pisalo poglavarstvo graščinskemu oskrbniku Čebulcu v Polhov Gradec, naj zasliši zastopnike vrzdenške. Dné 31. julija 1801 sta prišla v tej zadevi v Polhov Gradec Štefan Petrovčič in Florijan Slovša. Izjavila sta, da župnik toliko časa ne bode dobival drv, dokler ne bode vpeljal od visoke vlade in nadškofijskega ordinarijata potrjenega reda, da bo eno nedeljo na Vrzdencu prva sv. maša s krščanskim naukom, drugo pa ob deseti uri duhovno opravilo s pridigo. Zapisnik je poslal oskrbnik v Postojno in prepis horjulskemu župniku. Ta je ovrigel²⁾ te zahteve kot neopravičene. Nekaj časa je bila res samo sv. maša brez pridige vsako drugo nedeljo na Vrzdencu, ker ni bil kapelan zmožen slovenskega jezika. Z veliko težavo je sedaj

¹⁾ Dopis z dné 9. novembra 1799.

²⁾ Dopis z dné 2. oktobra 1810.

toliko naučil novega kapelana (Fr. Veritija), da bode za naprej že lahko razlagal krščanski nauk Vrzdenčanom. Na to je sporočilo¹⁾ okrožno poglavarstvo pograjski graščini, naj opomni Vrzdenčane na njihovo dolžnost nasproti horjulskemu župniku.

Iz l. 1802. se je ohranila v farnem arhivu tudi v slovenskem jeziku spisana pritožba vrzdenške soseske. Neznaten del (kar je v oklepajih) so sicer odjedli molji, večina je pa dobro ohranjena. Glasi se pritožba tako-le:

Per (tosh) ne
lete gma(ine s ve)rsdenza.

pervizh nam ie blv osnaienv bo / sdei oboshizh 16 leit,
kar nam ie blv / osnaienv na svetiga Shtephana dan / per velki
Mashi v te dvanaisti vri / letv ie osnaniv gospvd koplan gra-
daski / jnv ie osnaniv takv Sdei se vam na nov / osnani vam
versdenzhanam Horjvlzam / jnv Samatozhenam lete tri soseiske /
bote tvkai naletem versdenzi iskali vse / potrebe, katere ste do-
sdei iskali tamkai / vgraz jnv sdei bote jmeli tvkai ena / nova
goff koplaniia. //

jnv mi sma zhakali tri leita jnv sma od / lag dali gnadlivi
Shkoffij deb nam / koplana dali, letvkai smami kvij ker / viza
terpeli na andogti sato kie le en / sam dvhoven biv tvkai na
versdenzi / sgraza ni hodev koplana nisa dali / jnv kabe se blv
tako sgodilo koker ie blo / osnaienv takv bi nam nabla kerviza
stvriena / kabe bli tvkai dali koplana naversdenz / takv bi nabla
noben Soseiski kerviza / stvriena letv ie stal dvei leit jnv . 8 . /
Meszav. //

potem ie pershla komesiia v Horrjvl / jnv nataka vishe ie
bla dershana komesija / leta komesar jerekv tvkai je env zesar /
skv povele dese jma tvkai ena farra / narediti v Horjvl ali ste vi
versden / zhani tega kontent leti verzdenzhani / sma sami persebi
diali zheie zesarskv / povele takv mi se nasmema zesarskimv /
povell svper stavit naletv je pa prezei / leta gnadlivi komesar
Marenz rekv / jnv oblbbiv nam versdenzhanam koker / gitro bota

¹⁾ Dopis z dné 25. oktobra 1810, št. 3493.

letvkai / pershla dva dvhovna / tokv bote vi versdenzhani jmeli
vsaka / Nedele jnv vsak sapovedan prasn timer / Mashe ena (ne) dela
perva Mashe druga / nedela pa (velk)a Mashe jnv leta / gnadlivi
ko(mesar je r) ekv kar jest / govarim (je koker d)ebi sam zesar
govariv / Kar jest pishem koker debi sam / zesar pisav //

Mi pa nisma vedel al bise mogla / ena taka zerkv dol per-
praviti al ne / v kater so se she vezh stvv leit / sveti Sakramen
gor der shali jnv tvdi / ta dvhoven sraven misma miselni de /
komesar more she vedet letaike rizhi ali ie zesarstv povele ali
ne taike / zerkve dol perpraviti tamkai ven / na gmetig //

jnv patem sma vender mi shlishali / de zesar ni dav pavelle
taike zerkve / dol perpraviti per katerig ieshe dvhoven / jnv vsi
sveti Sakramenti jnv vse potrebe / koker per eni fari jnv vender
sa nam / od vsel dvhovna svete Sakramente / stem ker ie nam
sam gnadlivi komesar / v zesarstvm jmenv oblvbiv de per vashi /
zerkvi bote jmeli vsaka Nedela jnv / vsak sapovedan prasn timer
Mashe / jnv letv sa nam vezhkrat poterdili / jnv zelv dva dni eden
sa drugim / noter vgnadlivi krasij //

ta zhes kader sma mi klvzhe zes daiali / sa nam oblvbili
jnv poterdili kar ie / nam tam ta gnadlivi komesar Marenz / ob-
lvbiv per komesij //

Mi sma pa diali de na bo nez leta / gnadliva krasija je pa
rekla veriemite / de bo res ena Nedela bote jmeli perva / Mashe
druga Nedela pa velka Mashe / sdei bote jmeli spovienv kar ie
vam / blo oblvblenv per komesij natv sma mi / diali kei bo pa-
tazhes bres Mashe kader / bo per drvsig zerkvag opravk leta /
gnadliva krasija je rekla de per farri bo / bres Mashe per vas bo
vsaka Nedela / jnv vsak sa poveda prasn timer //

jnv natv sma pa mi rekli kai pabo kader / bo le en sam
dvhoven natv je pa svpet / rekla krasija leta gnadliva Shkofija /
more pa smeram der shati dva dvhovna / satv ker bota na dva
kraie opravka / natv sma mi svpet diali de naboie oti / ti duhovni
takv opravlati leta gnadliva / krasija ie pa rekla le k nam pridte /
mi boma vam takv dali debote le / pokasali prezei bote jmeli
opravk / jnv od lete glignige nam ie dala / krasija env pismv jnv
vender na vse / tv mi nimama opravkav takv koker / nam je leta
gnadliva krasija oblvbila / jnv paterdila tvdi pismv dala / natv
sma pa mi tista Shrifta nasai / vkrasija poslali satv debi ta gna-
dliva / krasija vidla kakv nam je oblvbila / letega zaita ie she

dvei leit misma / satv nasai dali debi nam leta gnadliva / krisija
lete opravke dala katere nam ie / oblila //

pashe Sdei ni saij ne Shrifte jnv ne / odgovora //

Misma tvdi dali ena svpelga pred gnadliviga / Shkofa ali
fershta sakai / on ie shev ven navisita jnv je pvstev / osnanit
naprei zheie katerimv kashna / kerviza takv se pertoshite jnv
misma se pertoshili jnv prosili gnadlivga fershta / ali Shkofa deb
blo nam tv dapovienv / kokor ie blv na dan Svetiga Shtephana /
osnaienv ali pa zhe se namore tokv / sgoditi smaga tvdv prosili
debi pa / takv blv koker ie blv nam oblvbleno / per komesij deb
bla vsaka nedela jnv vsak sapovedan prashnik Mashe / ena nedela
velka Mashe drvga prva / jnv she na prei sma prosili zhese na-
more / tokv sgodit deb pa takv blv koker ie blv / pred letem
osnanilam jnv na vse tv nisma / mi nobeniga odgovara preieli //

Mimorema vse od raitant dvhovnam / leti duhovni sa verb
nashig Shtarshev / oblvb Mi pa nisma verb kar so dvhovni /
nashim Starshem oblvbili jnv she Sdeij kar nam je ta gnadliva
krasija oblvbila / nam ne opravie //

jnv sdaij sma bli rigtik derva dovshni / od sterig leit
dovshni vsak leit . 40 . / tavor Mi sma pa ta derva satv noter /
dershali ker nimama opravkov koker / nam je ta gnadliva krasija
oblvbila / sdei pa nam ie ferboltar takv sasha- / fav zhe na daste
dervv letemv duhovnv / vi boste terpeli Shtrafniga na moshni /
jnv na shivotv mi sma prezei diali ja / dama derva pavender sma
dali od / govar ali pa veie kaisa nam / v Krašij oblvbili de vi
bote jmeli / vsaka nedela jnv vsak sapovedan / prashnik Mashe
natv mi per seshema / deset krat en dan zheie treba de ie / nam
rigtik ta (gnadliva kra) sija takv / oblvbila //

bera morema mi (sdei od)raitat v graz / sma she v teg
(shestnaist) leitag dali / povdrvgv Stvv Mer(nik)ov vshenize /
Shedeset vos sena sra(ve)n nekaignaiov / jnv prediva jnv vender
mi pomankaine / terma na andogti dvhovni verbaie / Smeram vsak
leit kar so nashi / Starshi / oblvbili mi pa nisma Sdei verbi kar
sa / leti dvgovni nashem Starshem oblvbili / Sakai tvdi mi bi otl
biti radi verbi tega / kar sa nashi Starshi verbali od dvhovnav /
/ jnv letv prosma //

Sakai mi morem S potam nashiga Shivota / jnv obrasa nash
kosz krvha si perdel- / vati jnv boga prositi Sa en niegov Sveti /
Shegen debi mi mogli Sami sebe jnv na- / she otrozhizhke pre-
shivit zhe nam bog da / jmama zhe na da nimama //

leta dvhoven pa pride naprashe ali si / kai perdelav ali ne
on le pravi dei meni / tv moie kar so men toij Starshi oblvbili /
tv men gre jnv tvdi mi be otl radi / imeti karsa nam nashi prvi
dvhovni / oblvbili //

jnv tod okvll nas lesheiozhig kraiv / kar morma mi vedit
jnv shlishati / se ni nobeni soseiski na kmetig ena taka / kerviza
sgodila koker se ie nam / versdenzhanam sgodila sakai kerkoli /
sa te nave fare ravnali nisa noben- / mv kervize storili ampak
le dobrvta / debi enmv vsakarmv blishei bilo / nam sa pa odvseli
de jmama dalei / goditi kdv ie vrsheg leta nava farra / jnv mi
velika kerviza terpma sovol te / farre //

Koker leta Meshnar terpi velika kerviza / Sakai on be
shebiv potegniv od Horjvla / v teg trinaistig leitag . 169 . mer-
nikov / prosa . 169 . glebav krvga . 900 jaiz / jnv she nekai gnariov
sraven / kdoie vrsheg fara Mi sosedie terpema / kerviza kdv nam
ie vrsheg leta farra / Mimorema nadalei g Mashi godit / kdv ie
vrsheg leta farra / Mimorema nadalei g kerstv nositi / kdv ie
vrsheg leta farra / is ena beseda leta fa(rra) nam ni nez / knvzv
namorma zel(nezh) sposnati / jnv savole te ker v(ize) smashe mi
mogli / velik Sht(rafnige plazh)ati per vizh / sma jmel (sovdashk e-)
sekazio pet dne / sraven tega (sma mogli t) vdi Shtrafniga / dati
50 go(ldinari) v sraven te Shtrafnige sma bli tv(d vkl) eieni tri dni /
drvgizh sma (m) i vkleieni tri dni v krasij / jnv sma mogl(i) zesta
delati koker en / hvdadelnik vkleieni savole te nashe / kervize
katera ie nam leta farra naredila / Morema pashe mi shtrafnige
terpeti / jnv glig tazhes kader smami leto / Shtrafniga prestali
katera nam je ta / gnadliva krasija naloshila desma tri / dni zesta
mogli delat vkleieni / poleteg treg dneq je ta gnadliva / krasije nas
pred se poklizala jnv / je nam oblvbila jnv poterdila de / per vas
na versdenzi bote sdei / jmeli vsaka Nedele jnv vsak Sapa / vedan
prasn timer Mashe //

jnv od lete glignige namie dala / ta gnadliva krasija en
pismv jnv / letv pismv je blv tvdi poterien / od gnadlivga lozavt-
mana jnv tvdi / od gnadliviga Skhova aali ferrsta / jnu glig letv
pismv smami nasaj / v krasija poslali jnv satega vrshega / vola
ker nam nisa takv opravlali / koker nam ie blv oblvblenv debi /
She ta gnadliva krasija prav vidla / soie Shrifte deb nam lete /
opravke pershafala debi ti dvgovni / nam opravlali lete Mashe
vsaka / Nedela jnv vsak sapavedan prasn timer / natv pa nimama
nasaj ne pisma / jnv ne obenga odgovara //

zhe Mi pravma tem dvhovnam Mi nadama / bere satv ker
nam ne opravte koker / nam grehdo opravki jnv koker nam ie /
oblvblenv //

ta dvhoven pa prezei pravi zhe vi men / nadaste bere jnv
kar men gre kar ste / men oblvbili tako vi men ena / kerviza
(store)te na ker viza pa / jest vas (bom) toshev vi bote mohli /
men d(ati kar) men gre //

jnv tudi mi sma per morani / toshet na krivza sa kai mi
morama / vse odraitat temv dvhovnv kar / nemv gre mi pa ni-
mama od teg / dvhovnav kar nam gre //

Satega vole nam je ker viza stvrie- / na na kerviza pa tvdi
mi toshma / koker ta dvhoven na kriviza toshi / takv tvdi mi na
krviza toshma. //

Podpisov ni na listini. Najbrže je bil to nekaj
vzorec prošnji.

Prebivalci v Podolnici, Zaklancu, Horjulu, na
Lesnem Brdu in Korenu niso bili zadovoljni s to vza-
jemno službo božjo. Nek Jakob Korpé je sestavil pri-
tožbo. Podpisali so jo 24. dec. 1802 ključarji in sicer
Andrej Zdešar za Zaklanec, Kaspar Grabelšek za
Podolnico, Andrej Čamernik za Lesno Brdo in Lenart
Kozjak za Koreno. Prosili so knezonadšk. ordinarijat,
naj odpravi na splošno željo vzajemno službo božjo v
zimskem času t. j. od 1. novembra do sv. Jurija. Skli-
cevali so se predvsem na oddaljenost Podolnice in
ostalih sosesk od Vrzdence, na slabo, močvirno pot in
na zgubo časa. Tudi ne morejo priti vsi ljudje na vrsto
za spoved, ker kapelana ni do 9. ure v Horjul. Dosegli
niso prosilci ničesar. Pri ordinarijatu so bili veseli, da
so mirovali Vrzdenci. Zato je dobil horjulski župnik
naročilo,¹⁾ naj pomiri nezadovoljne farane.

Mihael baron Brigido, knez in nadškof ljubljanski,
je izdal z dovoljenjem vlade dné 23. marca 1804 po-

¹⁾ 5. jan. 1803.

seben pastirsk list. V tem je natančno določil pravila glede bogoslužja v ljubljanski škofiji. Predvsem je omejil število nedeljskih sv. maš pri podružnicah, tako da je bila sv. maša pri podružnicah navadno samo v nedeljo po patrociniju. Na Vrzdencu ni prenehala vzajemna služba božja vsled te naredbe. Število soseskinih sv. maš je pa skrčil horjulski župnik. Opravljajo se še sedaj samo sv. maše ob kvaternih nedeljah, v nedeljo po sv. Kancijanu in po sv. Lovrencu. Po l. 1804. ni bilo več sv. maše na Vrzdencu v praznik razglašanja Gospodovega, velikonočno nedeljo, vnebohod Gospodov, binškošno nedeljo, na praznik vseh svetnikov, o božiču in na praznik sv. Štefana.

S to spremembo zopet niso bili zadovoljni Vrzdenci. Novo prošnjo za vzajemno službo božjo so vložili še le v januarju l. 1807. Najpreje so prosili deželnega poglavarja Janeza grofa Trautmansdorfa, naj jim dovoli proti plačilu pristojbin prepise vladnih odlokov gledé vzajemne službe božje na Vrzdencu. Vlada je poslala prošnjo ordinarijatu, da izjavi svoje mnenje.¹⁾ V odgovoru z dné 10. marca 1807 je opozoril ordinariat deželno vlado, da se Vrzdenci že 20 let pritožujejo in niso nikdar zadovoljni. Najbrže zopet rujejo zoper obstoječi red. Zato naj naznani vlada Vrzdencanom, da bodo samo toliko časa imeli zjutranjo službo božjo, kolikor časa bodo mirovali. Drugače se bode tudi za njihovo cerkev vporabila nova škofijska naredba. Na to je posvarila vlada prosilce, naj mirujejo, ker več ne bodo nikdar dosegli.

Koncem l. 1806. je zapustil župnik Cipriani Horjul in se preselil na Brezovico. Župnijo horjulsko je

¹⁾ Dopis z dné 11 febr. 1807; št. 842.

upravljal do 6. maja 1807 kapelan Janez K. Floriančič. Dné 23. marca 1807 je bila podeljena izpraznjena župnija g. M a t e j u W o l f - u, lokalistu na Bohinjski Beli. Novi župnik je prišel v Horjul 6. maja 1807.

Ker niso Vrzdenci ničesar dosegli pri vladi, so se pritožili pri Nj. Vel. cesarju Francu I. in ga prosili, naj zapove horjulskemu župniku, da se mora strogo ravnati po odloku vis. vlade z dné 6. junija 1791 in po ustanovnem pismu. Iz dvorne pisarne so poslali to pritožbo dné 2. avg. 1808 deželni vladi in ta dné 17. avgusta kresiji v Postojno.

Župnik Matej Wolf je prejel še le 4. febr. 1809 nalog od kresije, naj izkaže, kako se je dotedaj opravljala vzajemna služba božja na Vrzdencu in v Horjulu. Župnik je v svojem odgovoru¹⁾ zopet ovrgel neopravičeno pritožbo nikdar zadovoljnih Vrzdencanov in dokazal, da duhovnika še več storita, kakor je njuna dolžnost. Konečno je še pripomnil, da bode večini faranov in tudi duhovnim pastirjem zelo ustrezno, če vlada odpravi to vzajemno službo božjo. Vrzdenci se bodo že pomirili, ko bodo spoznali, da ničesar ne dosežejo z upornostjo.

Župnikov ugovor je obveljal. Vrzdencanom je vlada pustila l. 1796. dovoljeno odškodnino za odvzeti beneficij, družega pa nič. V naslednjem letu so prosili Horjulci ordinarijat, naj odpravi škofijski konzistorij vzajemno službo božjo. Njihovi prošnji niso ustregli,²⁾ kakor tudi ne prošnji, da bi dobival horjulski župnik biro in štolnino mesto pogradskega.

Koncem l. 1811. je zapustil Horjul kapelan Luka Zajec. Njegov naslednik je ostal v Horjulu samo do

¹⁾ Dné 15. febr. 1809.

²⁾ Odgovor z dné 16. jun. 1810.

decembra. Potem so bili Horjulci brez kapelana. Bolehni župnik ni mogel sam upravljati fare s petimi podružnicami in 1335 farani. Zato je prosil ordinarijat,¹⁾ naj začasno izroči v oskrbovanje pograjskim duhovnikom soseski Vrzdenec in Samotorico (s 383 stanovniki), sosesko Lesno Brdo (s 107 stanovniki) pa vrhniškim. Ostale vasi Horjul, Zaklanec, Podolnico in Koreno (z 845 prebivalci) bode sam oskrboval. V slučaju, da še huje zboli, bode prosil kasneje še za izločitev soseske Koreno s 107 stanovniki. Vsled škofijskega odloka z dné 3. januarja 1812 je prenehala kapelanija v Horjulu, ker zanjo ni bila nakazana plača. Tudi so začasno izločili soseske Lesno Brdo, Vrzdenec in Samotorico, dokler vlada ne določi, ali naj preneha fara v Horjulu ali naj se zanjo uredi plača na stroške stare fare. Ljudstvu se je ta sprememba naznanila v cerkvi.

Župnik Jožef Konstantin ni bil zadovoljen s to premembo. Čudno se mu je zdelo, zakaj je odstopil župnik Wolf pograjski duhovnji soseski Vrzdenec in Samotorico, pridržal si je pa na strmem hribu ležeče Koreno. Svoje pomiselke je tudi sporočil ordinarijatu:²⁾ Samotorica je oddaljena od Polhovega Gradca dve uri. Pot je zlasti po zimi zelo zamudna, ker je treba napraviti velik ovinek čez Koreno. Iz Horjula se pride do cerkve na Samotorici v dobri uri, do zadnje hiše je pa najdalje poldrugo uro. Tudi pelje precej zložna pot iz Horjula na Samotorico. — Do Vrzdenca je čez Koreno dve uri daleč, po zimi pa skozi Horjul mimo župnišča poltretjo uro. Tudi leži cela vrzdenška soseska v ravlini. Če bode ostal Vrzdenec pri Polhovem Gradcu, ni gotovo, da bodo prišli dvakrat v letu Vrzdenčani k

¹⁾ Dopis 26. dec. 1811.

²⁾ Dopis 15. jan. 1812.

službi božji v Polhov Gradec. — Nasprotno je Koreno, čez katero vodi pot iz Polhovega Gradca na Vrzdenc, oddaljeno samo 1 $\frac{1}{4}$ ure. Iz Horjula se sicer pride na Koreno v eni uri, a pot je jako strma in utrudljiva. Ljudje tudi radi prihajajo s Korena v Polhov Gradec k sv. maši, kadar je prvo duhovno opravilo na Vrzdencu. In vendar hoče bolehní horjulski župnik oskrbovati to sosesko, med tem ko prosi za izločitev vrzdenške soseske, ki leži v ravnini. S tem hoče kaznovati Vrzdenci in Pograjce, čeprav jih na ta način tudi ne bode spreobrní. Če je mogoče, naj se vpoštevá njegov nasvet: Vrzdenc mora ostati pri Horjulu, Samotorica in Koreno naj se pa izloči in vrne pograbski fari. — V slučaju, da se prestavi fara na Vrzdenc, naj se združijo ž njo soseske Samotorica, Horjul in Žažar (iz podlipške lokalije); Zaklanec, Podolnica in Koreno bode potem prevzel pograbski župnik. Na to pa ni treba misliti, da se bodo kasneje prijazneje gledali Vrzdenci in Horjulci. — Tudi ni umestna ureditev plače horjulskega župnika na škodo pograbskih duhovnikov. Če odvzame ordinarijat biro, bode zmanjšal za polovico že tako pičle dohodke prvega kapelana. Drugi kapelan živi že sedaj od milosti dobrih faranov, ker ne dobiva obrestij od naložene glavnice. Do sv. Jurija ga bode ljudstvo vzdrževalo, kasneje ne več. Na vsak način sta pa potrebnejša dva duhovnika v Polhovem Gradcu, kot en sam v Horjulu. Tukaj je bilo še nedavno središče cele okolice in tudi sedaj lažje pride duhovnik iz Polhovega Gradca v Horjul, kakor v slučaju sile iz Horjula v Polhov Gradec.

Župnikov nasvet je samo deloma ugajal škofijstvu. Potrebo samostojne duhovnije v horjulski ravnini so vsi spoznali. Č. g. Franc Veriti, vikarij v Rovtah, je

bil imenovan¹⁾ provizorjem izpraznjene horjulske fare. Poslušen ukazu svojih predstojnikov se je preselil g. Veriti v Horjul dné 16. marca. Novo službo je prevzel takoj naslednji dan; kanonično vmeščen je bil še-le 1. okt. 1812.

Kmalu nato je stalno določil²⁾ ordinarijat meje horjulski fari. Vrnili so soseski Vrzdenec in Samotorico. Nasprotno je ostalo Lesno Brdo pri Vrhniki, Koreno pa vsled zložnejše poti pograjski fari. Ljudem s tem odlokom ni bilo ustreženo. Pograjski „maire“ Franc Sorre je naznanil³⁾ ordinarijatu prošnjo Vrzdenčanov in Samotorčanov, da bi smeli ostati pri pograjski fari. Nasprotno spadata Lesno Brdo in Koreno vsled naravne lege k horjulski fari in tudi prebivalci iz teh sosesk želijo ostati pri tej duhovniji. Maire ni ničesar dosegel. Soseski⁴⁾ Samotorica in Vrzdenec sta bili samo začasno izločeni. Ker je novi župnik zdrav in krepak, zgubi veljavo začasna izločitev. Podružnici Samotorica in Vrzdenec bodeta ostali pri horjulski fari, dokler ne bode drugače odločila nova ureditev horjulske župnije.

Ker so hodili 1. 1812. pograjski duhovniki na Vrzdenec, je maire odločil za odškodnino pograjskemu župniku užitek od beneficijatovega zemljišča na Vrzdencu. S to samovoljno naredbo ni bil zadovoljen župnik Veriti. Da bi se nekoliko odškodoval za odvzeto zemljišče, ni poslal štolnine v Polhov Gradec. Ko je prišel⁵⁾ pograjski cerkovnik po zastalo štolnino, je odpisal župnik Veriti:

¹⁾ Dekret z dné 21. febr. 1812.

²⁾ Odlok z dné 26. nov. 1812.

³⁾ Dopis z dné 22. dec. 1812, št. 408.

⁴⁾ Odgovor z dné 23. dec. 1812.

⁵⁾ Dné 28. apr. 1813.

„Dominus Maire litteris de die 14. Junii 1812. agrum pratumque Vicinitati Schönbrunensi adjudicavit, ut D. Curatis Billichgraecensibus pro excursibus etc. facilius Satisfacere posset, idque eo tempore, quo a nemine, nisi a jam pergravatis parochianis Substantationem Curatus Horjulensis Sperare poterat. — Si ergo quod Parochus Horjulensis inperturbate ex Fundatione possidebat in Schönbrun, aliis (Saltem indirecte) adjudicatum fuit, illis nempe, qui curam Supradictae Vicinitatis gerebant, ego a pari judicium circa Stollam faciendum puto . . . Horjul die 6. Mai 1813.“

Pograjski župnik se je pritožil na to pri ordinarijatu,¹⁾ a kasneje sta se mirnim potom pobotala župnika.

Po odhodu Francozov iz dežele je zopet določila plačo avstrijska vlada za l. 1787. ustanovljeno kapelansko službo v Horjulu. Kapelana tudi potem niso dobili Horjulci. L. 1816. ni mogel ustreči ordinarijat njihovi prošnji vsled splošnega pomanjkanja duhovnikov. L. 1817. je pomagal v dušnem pastirstvu deset mesecev vpokojeni duhovnik Jožef Messisnev. L. 1818. so imeli kapelana Horjulci dva meseca. Še le po l. 1824. so redno dobili Horjulci kapelana.

Župnik Veriti se je ravnal po pastirskem listu iz l. 1804. Zato ni bilo več na Vrzdencu vzajemne službe božje. Samo kadar sta bila dva duhovnika v Horjulu, takrat je bilo vsako leto šestkrat v nedeljo duhovno opravilo na Vrzdencu. Vrzdenci so prosili 20. maja 1825 škofa A. A. Wolfa, naj jim dovoli sv. mašo s pridigo za vsako drugo nedeljo. Ostali vaščani so prosili, naj se vrneti fari odvzeti podružnici Koreno in Lesno Brdo. Obedve prošnji sta bili nepovoljno rešeni. V oktobru l. 1836. so zopet poskusili Vrzdenci svojo srečo. Prosili so ordinarijat za lastnega kurata ali vsaj vzajemno službo božjo. Vrhniški dekan je natanko po-

¹⁾ Dné 17. avg. 1813.

pisal razmere v horjulski fari in odsvetoval vsako spremembo obstoječega reda. Na podlagi tega pojasnila je zavrnil ordinarijat prošnjo vrzdenške soseske. Skliceval se je na oporoko Töttingerjevo, ki ne nasprotuje ustanovitvi beneficija v Horjulu, in na število sv. maš, katere opravlja beneficijatov naslednik, horjulski župnik, na Vrzdencu. Nadalje zaračuni vlada obresti glavnice v kongruo župnikovo, tako da nima župnik nobenega dobička od beneficija. Lastnega duhovnika tudi ne morejo zahtevati, ker so komaj pol ure oddaljeni od farne cerkve horjulske. Ta odgovor¹⁾ je sporočil vrhniški dekan župniku horjulskemu kakor tudi Vrzdencanom.

Vrzdenci niso odnehali. Vložili so novo prošnjo pri vladi. Opravičenost svojih zahtev so skušali dokazati s tem, da so že preje imeli samostojen beneficij na Vrzdencu, katerega je odvzela vlada. Za to zgubo so jim obljubili l. 1796. službo božjo za vsako drugo nedeljo. Ker so Horjulci l. 1723. obljubili, da hočejo sami vzdržavati duhovnika, nimajo pravice do Töttingerjevega beneficija. Tudi so pripravljeni sami plačevati potrebnega duhovnika, ker imajo predaleč (eno uro) v Horjul.

Knez in škof Anton Alojzij je ovrget²⁾ tudi te trditve: Gregor Töttinger ni določil Vrzdenca za sedež ustanovljenega beneficija. Hotel je ustreči vsem prebivalcem horjulske doline, da jim ne bode treba hoditi k sv. maši dve uri daleč v Polhov Gradec. Prvi beneficij, g. Jožef Rozman, se je naselil brez višjega dovoljenja na Vrzdencu, kjer se je kasneje ustanovil kuratni beneficij. Zato ni ravnala krivično vlada, ko je ustanovila l. 1787. v Horjulu samostojno faro z dvema

¹⁾ Dopis z dné 16. jan. 1832.

²⁾ Odgovor z dné 12. nov. 1832.

duhovnikoma za vse vasi, ki leže v horjulski dolini Vrzdenci so hoteli imeti vse ugodnosti zase. Zato niso privoščili boljših razmer ostalim sofaranom. Toliko časa so se pritoževali, da jim je dovolila vlada l. 1796. vzajemno službo božjo. Dosegli so to ugodnost samo na podlagi lažnjivih poročil, češ da je bila neopravičena premestitev beneficija z Vrzdencu v Horjul. Poročilo vrhniškega dekana z dné 23. okt. 1831 jasno dokazuje, da so neopravičene vse zahteve vrzdenške soseske. Ker se ravnata horjulska duhovnika po od vlade potrjenem pastirskem listu z dné 23. marca 1804, ni treba več hoditi ostalim faranom pol ure dalje k sv. maši na Vrzenec.

Kljub temu uživa tudi sedaj vrzdenška podružnica nekaj predprav. Na Vrzdencu je vsako leto šestkrat sv. maša s pridigo v nedeljo, pri drugih podružnicah pa samo enkrat. Tudi ob delavnikih se opravi v tej cerkvi štirideset sv. maš. — Vrzdenci očitajo župniku, da uživa njihov beneficij! Res dobi horjulski župnik po 56 gld. na leto od beneficija, a to svoto mu vlada zaračuni v kongruo. Zraven tega je združenih več sv. maš z beneficijem, katere mora vse opraviti na Vrzdencu. — Horjulci so obljubili l. 1723, da bodo podpirali lastnega duhovnika z dovoljenjem deželnega vicedoma. Sedaj dobiva župnik večino plače iz verskega zaklada, kapelan pa celo plačo (200 gld. k. v.). Ker obadva duhovnika plačuje vlada, sme samo ta določiti, kje naj opravljata službo božjo. — Konečno trdijo Vrzdenci, da so več kot eno uro oddaljeni od Horjula. Iz dekanovega poročila je razvidno, da imajo samo pol ure daleč v Horjul, ki je središče cele doline. Od nobene vasi se ne potrebuje do Horjula nad tri četrtinke ure. Nasprotno leži vas Vrzenec v zapadnem delu fare. Cerkev je še zunaj

vasi. Dve tretjini faranov bi potrošili še pol ure več, ker bi morali vsi iti skozi Horjul na Vrzdenc k sveti maši. Iz tega je razvidno, da bi povzročila med farani samo prepire in sovraštvo vzajemna služba.

Tudi vlada je zavrnila prošnjo Vrzdencanov. Radi neugodne rešitve so se pritožili Vrzdenci pri dunajski dvorni pisarni. Tam so potegnili s prosilci. Deželna vlada je prejela ¹⁾ poseben odlok v tej zadevi s pripombo, da horjulski župnik ni prav ravnal, ker je ustavil vzajemno službo božjo na podlagi pastirskega lista iz l. 1804. Vlada je dovolila to ugodnost Vrzdencanom še-le potem, ko se je sporazumela z nadškofijskim ordinarijatom. Deželna vlada je to sporočila ²⁾ ordinarijatu. Ob enem je priložila poročila v tej zadevi z dné 14. aprila 1791, št. 1037 in 18. junija 1796, št. 3129, da se bode škofijstvo podučilo.

Knez in škof Anton Alojzij je kmalu odgovoril ³⁾ in dokazal, da je l. 1791. vlada samovoljno vpeljala vzajemno službo božjo na Vrzdencu in v Horjulu. Ordinarijat je kasneje dovolil, da sme večkrat biti služba božja na Vrzdencu in to samo radi ljubega miru. Kakšen mir je nato zavladal, najbolje pojasnijo poročila prvih dveh župnikov horjulskih iz leta 1795. in 1796. Ko je l. 1796. nasvetoval ordinarijat razdelitev horjulske fare v dve lokaliji, vlada ni sprejela tega predloga, ker bi bili duhovniki preblizo skupaj. Nato je naročil ordinarijat horjulskemu župniku vsled višjega ukaza, naj zopet začne opravljati vzajemno službo božjo. Kakor sedaj, tako tudi takrat niso bili zadovoljni duhovniki s to naredbo. Župnik Veriti se že naprej boji novega

¹⁾ Dopis z dné 17. dec. 1833, št. 30198.

²⁾ Dopis z dné 11. jan. 1834, št. 29002.

³⁾ Dopis z dné 26. febr. 1834.

sovraštva, ki bode nastalo med farani, kakor hitro vlada ustreže Vrzdenčanom. Knezošk. ordinarijat ne more dovoliti, da bi se pomnožilo število nedeljskih sv. maš na Vrzdencu, ker bi to oviralo duhovnika horjulska v pastirski službi, kakor tudi farane v spolnovanju cerkvenih dolžnostij.

Te razloge je vpoštevala dvorna pisarna. Prepustila je deželni vladi rešitev prošnje vrzdenške soseske.¹⁾ Konečno rešitev te prepirne zadeve je naznanil²⁾ dekan Ignacij Božič horjulskemu župniku z naslednjim dopisom:

„Diesemnach ist laut hoher Gub. Verordnung vom 5. Juni d. J., Nr. 10323, die benannte Gemeinde durch das k. k. Kreisamt Adelsberg sowohl mit der erwähnten Bitte als mit dem Ansuchen um Anstellung eines eigenen Kuraten zu St. Kanzian zurückgewiesen worden.“

Vrzdenčani dolgo niso pozabili tega poraza. Več let so živeli popolnoma ločeni od ostalih sofaranov. Ščasom se je potolažila njihova jeza, čeprav se še sedaj z žalostjo spominjajo preteklih časov. Krstni kamen za velikimi vrati, omarica za sv. olje in stojalo za veliko-nočno svečo so dragoceni spominki nekdanjega kuratnega beneficija. V župnišču je stanoval več let cerkvenik. Vaščani niso posebno skrbeli za poslopje. Polagoma je začelo razpadati in l. 1897. so podrli zidavo. Gradivo se namerava porabiti za novo mežnarijo.

Znamenitejše dogodke iz poznejše dōbe hočem omeniti pri popisu posameznih cerkvá horjulske fare.

¹⁾ Dopis z dné 1. maja 1834, št. 9577.

²⁾ Dopis z dné 25. jun. 1834, št. 91.

VII.

Cerkve v fari horjulski.

V horjulski fari so razun farne cerkve tri podružnice. Vse štiri cerkve so nekdanj spadale pod pograjsko faro. Kot take jih omeni Valvazor. Dotično mesto¹⁾ se glasi v slovenskem prevodu: Podružnice župnije Polhov Gradec.

VII. Sv. Urha v Zaklancu; v nji so trije oltarji: sv. Urha, sv. Florijana in sv. Helene. Ta cerkev stoji na taboru. Cerkveni shod je v nedeljo pred praznikom Rojstva sv. Janeza Krstnika.

VIII. Sv. Marjete v Horjulu²⁾ še-le nekako pred sedmimi leti sezidana. V nji stojé trije oltarji: sv. Marjete, sv. Janeza Evg. in sv. Radegunde. Cerkveni shod je drugo nedeljo po vseh Svetnikih.

IX. Sv. Mihaela nadang. na Samotorici,³⁾ ki ima tri oltarje, namreč sv. Mihaela, Naše Ljube Gospe in sv. Jurija. Cerkveni shod je v nedeljo po prazniku Rojstva M. D.

XX. Sv. Kancijana na Vrzdencu (Schönbrunn). Ta ima tudi tri oltarje: sv. Kancijana, Matere Božje in sv. Katarine. Tukaj je cerkveni shod v nedeljo po sv. Lovrencu.

Koncem julija l. 1631. je bila generalna vizitacija vrhniške dekanije. V vrhniški fari je sam knez in škof Rajnald Scarlichi obiskal in pregledal vse cerkve. Ker se mu je mudilo v Ljubljano, je izročil vizitacijo pograjske fare svojemu avditorju Maksimu Rigo, rodom

¹⁾ Valvazor. Ehre des Herzogthums Krain. II. str. 725.

²⁾ V. piše „Hérjul.“

³⁾ V. piše „Samaturca.“

Ljubljančanu, ki je prišel dné 31. julija leta 1631. na Vrzdene c. V vrzdenški cerkvi je bilo že takrat shranjeno presv. Rešnje Telo in sicer na evangelijski strani v neki omarici, ki je bila vzdana v steno in se je zapirala z železnimi vraticami. Hranili so sv. Rešnje Telo v mali posodici, ki je bila spravljena v večji iz medenine in pokrita s koščekom korporala. Ključ od tabernakeljna je hranil ključar. Na velikem oltarju ni bilo križa in povoščenega platna. Na oltarju M. B. je bila počena plošča. Na obeh stranskih oltarjih so bile stare podobe in oba brez najpotrebnejše oprave. Pregledovalec je zapovedal napraviti nov lesen in pozlačen tabernakelj, katerega naj postavijo na veliki oltar. Ključ sme hraniti župnik ali kapelana, nikakor ne ključar ali drug sveteni človek. Za veliki oltar so morali preskrbeti sv. razpelo, povoščeno platno, čolniček in posodico za blagoslovljeno vodo. Tudi stranska oltarja so morali popraviti, nove podobe preskrbeti in portatile za oltar M. D. Okno zraven oltarja M. D. je ukazal razširiti in kropilni kamen so prestavili v kot za vrata. Pred cerkvenimi vrati je stal tudi mal oltarček. Tega so morali podreti in položiti kamne na pokopališčino obzidje. Nad pokopališčine vhode je zapovedal pregledovalec postaviti železne ali lesene križe. — Na pokopališču je stala takrat tudi mala, okroglo zidana kapelica sv. Mihaela. Na oltarju sv. Mihaela je prepovedal vizitator toliko časa opravljati presveto daritev, dokler ne bode preskrbljen z vsem potrebnim in okrašen z novo podobo. Vsi trije oltarji v cerkvi, kakor tudi oltar sv. Mihaela so bili posvečeni.

V H o r j u l u sta bila takrat posvečena samo dva oltarja, veliki in stranski, ki je bil posvečen sv. Rade-gundi. Na teh dveh oltarjih so bile nove, lepe podobe.

Primanjkovalo je tudi v tej cerkvi vseh najpotrebnejših stvari. Za veliki oltar je naročil pregledovalec nov križ, kanon-tablice, novo povoščeno platno, nov rimski misale in pateno. Na oltarju sv. Radegunde je naravnost prepovedal maševati. Napraviti so morali na vsaki strani eno novo okno, ono pri vratih je pa ukazal zazidati.

Cerkev sv. Urha v Zaklancu še ni bila posvečena, ker je malo preje pogorela. Za veliki oltar je ukazal vizitator preskrbeti vse potrebne stvari. Stranski oltar sv. Helene so pa morali podreti, ker mu ni ugajal. Napraviti so morali na vsaki strani po eno novo okno, ki se bo dobro zapiralo. Okrog cerkve je bilo že takrat pokopališče, a mrličev niso tam pokopavali.

Na Samotorico je prišel škofijski vizitator 1. avgusta 1631. Vsi trije oltarji so bili posvečeni, a zelo zanemarjeni. Napraviti so morali vaščani nove podobe za vse tri oltarje, preskrbeti jih s potrebno opravo in popraviti v cerkvi štiri okna.

Sedaj si hočemo ogledati posamezne cerkve, njihove posebnosti in zgodovino, v kolikor jo zamoremo zasledovati.

1. Farna cerkev sv. Marjete v Horjulu.

Vas, ki šteje sedaj že 93 hiš, večjidel leži v ravnini. V vrsti ne stojé hiše, marveč vsaka je tako obrnjena, kakor je ugajalo njenemu zidavcu. Zato je v Horjulu toliko ulic, da tujec kar ne vé, kje je prava pot k farni cerkvi. Skrbni vaščani so napravili cestno kazalo z napisom „Cesta v farovž“. Nedavno so pa podrli to znamenje kot nepotrebno.

V Horjulu sta dve kapelici. Na Šmarjetino nedeljo 1. 1896. je bila blagoslovljena kapelica rožnivenske M. B., ki stoji ob poti pred pokopališčem. Kip je podaril pokojni

vaščan Martin Kogelšek; napravil ga je ljubljanski kamnosek g. A. Vodnik. Kapelico je preslikal g. Peter Ogrin z Vrhnike. Zunaj je naslikal prav lepi podobi sv. Dominika in sv. Katarine Sijenske. — Drugo kapelico, (posvečeno sv. Jožefu) so začeli zidati vaščani l. 1897. v Grabnu za župniščem. Tudi na Ljubgojni se pripravlja nova kapelica, ker bode procesija sv. Rešnjega Telesa v bodoče šla po polji okrog pokopališča. — Leseno znamenje pri vhodu v vas so postavili horjulski mladeniči.

S svojo farno cerkvijo se lahko ponašajo farani horjulski. Če sedaj pride Horjulec v cerkev, nekako s ponosom pogleda na krasno izdelane kamenite oltarje, na nove orglje in na novi križev pot. Tudi za nov tlak je bilo nabranih l. 1896. že nad 900 gld. Ako zasledujemo zgodovino te cerkve, jo prvi omeni Valvazor. Sezidana je bila l. 1678.¹⁾ Do ustanovitve bratovščine sv. rožnega venca so bili v tej cerkvi trije oltarji. Nov rožnivenški oltar so postavili l. 1744. in ostale tri so popravili. Cerkev in vse štiri oltarje je posvetil 20. maja 1744 ljubljanski knez in škof Ernest grof Attems. Ko je vlada ustanovila v Horjulu samostojno faro, je postala cerkev premajhna.

Župnik Veriti toži, da je premajhna za vse farane, premalo ozaljšana in ima prepičle dohodke. Dolgo so se Horjulci obotavljali in premišljevali, kako bi razširili svojo cerkev. Več faranov je ponujalo večje svote, celó po 200 gld. župniku Jerali, da bi smeli podreti staro cerkev in sezidali novo, dokaj večjo. Toda župnika je skrbelo, kaj bode, če se pripeti kaka nezgoda. Farani so želeli, da bi bil glavni vhod nasproti mežnji,

¹⁾ Veriti: „Haec ecclesia (priori parvula eversa) aedificata fuit anno 1678;“ Comp. d. p. 4.

sedanjemu šolskemu poslopu. Žagrad so nameravali postaviti pri zvoniku, nasproti župnišču. Prav dobra je bila ta misel. Še sedaj pripovedujejo starejši Horjulci, da so jih zadrževali gospod oče, drugače bi že davno imeli lepo in prostorno cerkev. V novejšem času se je zopet sprožila misel, da se veliki oltar prestavi na drugi konec in fasada napravi pred šolo.

Ob času Marnovega bivanja v Horjulu se je sprožila misel, naj bi se prezidala in razširila pretesna farna cerkev. Vnet za lepoto hiše božje je hodil gospod kapelan s cerkvenimi ključarji po vsi župniji od hiše do hiše ter prosil in nabiral prostovoljnih darov za cerkev. Nabral je res toliko, da je zadostovalo za prezidavo. Nabiralci niso pričakovali tako bogatih darov; videč toliko velikodušnost so se župljani celó kesali, da niso stare cerkve podrli in nove sezidali.¹⁾ Res škoda za horjulsko faro, da jih je pokojni g. kanonik Marn prehitro zapustil. No njegovo prigovarjanje bi bil najbrže privolil g. župnik Jerala v zidanje nove cerkve.

V prošnji z dné 18. februarja 1857 je omenil župnik, da je obljubljenih 2500 gld. za razširjenje cerkve. Potrebni načrt je napravil polir Anton Leben, zidarski mojster iz Polhovega Gradca. Zidarji so začeli podirati stranski steni dné 7. junija 1858. Napravili so dve kapeli in tako malo razširili cerkev, ki je dobila prav lepo podobo križa. Zid in obok so tudi napravili višji, ondi pa, kjer se pokončna in poprečna ladija križate, je obok izdelan na kupolo.²⁾ Popravljen cerkev je blagoslovil 24. oktobra 1858 vrhniški dekan g. Andrej Pečar. Svetega opravila se je udeležilo devet drugih duhovnov in

¹⁾ Drobtinice, 1893, str. 155.

²⁾ Zgodnja Danica, 1858, str. 181.

obilna množica se je veselila nad delom, ki je bilo storjeno v večjo čast božjo.

V prenovljeni cerkvi so hoteli imeti Horjulci tudi lepše oltarje. Z gosp. Matejem Tomcem, podobarjem iz Šent Vida nad Ljubljano, je napravil g. župnik Jerala pogodbo, da bo že izvršil po napravljenem načrtu za 570 gld. k. v. nov lesen oltar sv. Križa s šestimi izrezanimi podobami. Veliki oltar je popravil za 600 gld. k. v. Napraviti je moral nad njim nov okvir, podobo sv. Trojice, dva keruba in kar je bilo pokvarjenega. Dve stari podobi je nazaj postavil. Ves oltar je tudi prezlatil in marmoroval. Za nov tabernakelj je dobil 250 gld. k. v. — Vse poprave so stale približno 4000 gld. brez tlake, zidarske snovi, lesa in dr. Potrebno gradivo so darovali farani.

Prenovljeno cerkev in popravljeni veliki oltar je posvetil ¹⁾ 6. julija 1862 knez in škof Jernej Widmer. Pri posvečevanju je pomagalo več sosednjih in ljubljanskih duhovnikov razun vč. g. vrhniškega dekana A. Pečarja. Cerkveni govor je prevzel preč. g. kanonik I. Zl. Pogačar, ki je prekrasno razlagal obilni množici, kako zunanja in znotranja lepota hiše Božje razjasnuje um in srce blaži in povzdiguje.

Sedanja cerkev je dolga 27 *m*, široka 16 *m* in obseg zidovja meri 80 *m*. Za farane komaj zadostuje, nikakor pa ne za farane in tujce, ki hodijo iz petih fará v Horjul k službi božji.

Tudi med prezidavanjem cerkve ni bilo mogoče odstraniti vlažnosti, ki je posebno slabo vplivala na lesene oltarje. Pokojni kanonik Marn je prvi sprožil misel, da so se postavili s časom mesto lesenih oltarjev

¹⁾ Zgodnja Danica, 1862, str. 162.

novi kameniti. Kdor pozna revščino horjulske fare, mora naravnost priznati, da so se Horjulci prav žrtvovali za olepšavo hiše Božje tekom zadnjih štiridesetih let.

Najpreje so skušali Horjulci nadomestiti popravljeni veliki oltar z novim kamenitim. Dne 7. julija 1874 je prejel g. župnik knjižico kranjske hranilnice za 600 gld. To svoto je darovala oseba iz Ljubljane, ki želi ostati neimenovana, sv. Marjeti za vezilo, da bode kmalu dobila nov kamenit oltar. Poslovodja vdove ranjkega Ignacija Tomana, g. D. Mattelich je prinesel 30. avgusta 1874 obris novega velikega oltarja. Cerkveno predstojništvo je na njem samo nekaj malega popravilo. Pogodbo so napravili 7. oktobra 1874. Vdova Antonija Tomanova se je zavezala, da hoče izgotoviti do septembra 1. 1877. po sprejetem obrisu nov kamenit oltar iz nabrežinskega in grizinjanskega marmorja za pogojeno ceno 3000 gld. Kasneje je navrglo cerkveno predstojništvo še 100 gld., ker je bilo več dela pri tabernaklju. — Za sliko sv. Marjete je poslal znani domači umetnik Janez Šubic iz Rima dva načrta. Naznanil je, da hoče napraviti sliko za veliki oltar za 200 gld. Odbrani načrt mu je poslalo predstojništvo dne 17. nov. 1875 s 50 gld. are. — Dne 16. dec. 1875 je napravil pogodbo akademični podobar Franc Zajec, da bode izdelal za 400 gld. vse podobe iz mavca.

Novi oltar je bil izgotovljen že v juliju 1. 1876. Horjulci so podrli 25. julija 1876 stari oltar sv. Marjete. Tabernakelj so prepustili za 25 gld. podružni cerkvi sv. Urha. Dne 31. julija 1876 je pripeljalo sedemnajst voznikov iz Horjula in Ljubgojne na lepo ozaljšanih vozovih novi oltar. Vsak voznik je dobil 2 gld. odškodnine za stroške. Mogočno pokanje možnarjev je oznanjevalo faranom in njih sosedom, da je srečno

došlo delo, za katero so domačini darovali s hvalevredno radodarnostjo toliko truda in svojih žuljev. Takoj drugi dan so začeli kopati zidarji šest čevljev globoko dno pod oltarjem. Radi močvirnate podlage so zabili v tla šestnajst hrastovih kolov in nanje položili dva borovčeva hloda počez, ter navalili tri velike po dvajset centov težke skale. V štirih dneh je bilo dno vloženo in 7. avgusta se je začelo postavljanje oltarja. Dne 24. avgusta je bil oltar postavljen in križ na vrh zasajen. — Štiri dni pozneje sta pripeljala župan Primož Čepon iz Horjula, hiš. št. 37 in ključar Tomaž Zdešar z Ljubgojne, hiš. št. 12, podobe svetnikov. Horjulska dekleta so svojo ljubezen in spoštovanje do farne pomočnice sv. Marjete s tem pokazala, da so s cvetličnimi venci ozaljšala njeno podobo. Z vbranim zvonjenjem so sprejeli Horjulci, ki so skoraj vsi prihiteli v cerkev, lepo izdelane podobe svojih nebeških zavetnikov! — Slikar Janez Šubic je poslal 8. sept. 1876 v resnici krasno sliko sv. Marjete. Vsled njegove prošnje mu je dodalo cerkveno predstojništvo še 50 gld., tako da velja slika brez poštne 250 gld. — Tabernakelj, narejen iz celjskega kamena, so pripeljali 11. septembra. Dne 23. septembra je bil srečno dodelan novi veliki oltar.

Mil. gospod knez in škof Janez Zl. Pogačar so posvetili novi oltar dne 24. septembra 1876 vpričo čč. gg. dekana Martina Šlibarja, pograjskega župnika Jakoba Fada, Antona Hočevarja, farnega upravitelja iz Št. Jošta, Antona Vonča, ekspozita iz Beyk, dobrovskega kapelana Fr. Mekinca, knšk. tajnika Žige Bohinca in domačih dveh duhovnikov. V oltarno ploščo so vzdali svetnije sv. mučencev Pacijenta, Severina in Reparate, ki so bile vzete iz starega oltarja. Ker je bila ravno nedelja (16. po binkošti), so mil. škof tudi nagovorili

zbrano ljudstvo in potem prvi maševali na novoposvečenem oltarju. Popoldne so se udeležili litanij, katere je imel vrhniški g. dekan.

Vseh stroškov za novi veliki oltar je bilo 4670 gld. Kameniti oltar iz delavnice vdove Tomanove je prelepo, res umetno delo.¹⁾ — Znani umetnik Zajec je vrlo izdelal podobe sv. Marjete, sv. Barbare, sv. Neže, dveh kerubov in dveh drugih angeljev, pa izbuknjeno podobo sv. Trojice za ceno 450 gld. — Sliki sv. Marjete pričujejo poznavalci umetnosti, da je prav dobro narejena.

Že naslednje leto je dobila horjulska cerkev nov kras. Dné 19. julija 1877 je pričel akad. slikar Janez Šubic slikati presbiterij na presno. S pomočjo svojih bratov Jurija, Tineta in Pavleta je dovršil delo 20. oktobra 1877. Horjulski rojak in mecen, preč. g. kan. Andrej Zamejic, mu je plačal za slikanje 600 gld. Cerkev je dala za stanovanje, hrano in postrežbo delavcev na Turnišah 204 gld., za vino 60 gld., za zlato 46 gld., za apno, pesek in plačo zidarjem okoli 90 gld. Vsa slikarija toraj stane približno 1000 gld. Slikar Šubic je naslikal na evangeljski strani zaslišanje sv. Marjete pred Olibrijem, na listni pa njeno mučeniško smrt. Na stropu so podobe štirinajsterih pomočnikov v sili, katerim prišteva sv. cerkev tudi sv. Marjeto.

Dné 28. oktobra je bila zopet lepa slovesnost v Horjulu.²⁾ Misijonsko obletnico so sklenili z zahvalo za srečno dovršeno slikarijo. Povabljeni Št. Joški gospod je pridigoval. Prav jedrnato je govoril o nestanovitnosti sploh in posebej o dobrih sklepih, katere so storili farani ob sv. misijonu. Opominjal je farane, naj posne-

¹⁾ Zgodnja Danica, 1876, str. 325.

²⁾ Zgod. Danica, 1877, str. 360.

majo v stanovitnosti sv. Marjeto in se zlasti k nji radi zatekajo. — Vlažnost cerkvenih sten je kmalu škodovala novim slikam. Čez pet let je bilo treba osnažiti stene, da so se zopet videle podobe. Sedaj je vlažnost popolnoma uničila lepoto slikarij. Barve so se razlezele in zgubile svežost, tako da podobe sedaj kazijo lepo cerkveno notranjščino.

O Veliki noči 1. 1878. je prejelo cerkveno predstojništvo iz ljubljanske livarne deset vlitih svečnikov, ki so veljali 122 gld. Večje so plačali po 16 gld., manje po 6½ gld. Ob enem je kupil g. župnik za 3 gld. mali zvonček, ki se rabi pri slovesnih svetih mašah, in za 5 gld. nov mutec. Teh 130 gld. so darovali farani pri velikonočnem izpraševanju.

Po posredovanju preč. g. kan. Andreja Zamejica je dobil veliki oltar sv. Marjete dné 10. septembra 1878 oltarni privilegij za večne čase, rožnivenški oltar pa s pismom z dné 6. septembra 1878 za sedem let. Privilegij za vse čase je dobil tudi oltar svetega Kancijana na Vrzdencu dné 10. septembra 1878. Vsa tri papeževa pisma so došla v Horjul 3. oktobra 1878.

Obhajilno mizo iz rudečega marmorja je napravil že l. 1869. kamenosek Ignacij Toman za akordno ceno 240 gld.

Drugi kameniti oltar je dobila farna cerkev l. 1882. Pokojni kan. Marn je izročil 1. oktobra 1876 prvi dar za novi kameniti oltar rožnivenške M. B. Skozi šest naslednjih let so predvsem udje družbe živega rožnega venca donašali prostovoljne darove. Nabralo se je v ta namen 1900 gld. Vdova gospa Antonija Tomanova je obljubila v pogodbi z dné 14. novembra 1880, da bode izdelala do 1. oktobra 1882 za 1600 gld. nov kamenit oltar za horjulsko farno cerkev.

Stari oltar so podrli 24. julija 1882. Kar je bilo porabljivega, so prodali za 5 gld. pograjskemu podobarju Jerneju Trnovcu. Isti dan je pripeljalo dvanajst voznikov iz domače soseske izdelane kose novega oltarja. Dobili so po 2 gld. povračila za stroške. Takoj drugi dan so začeli kopati dno in vkladati temelj za oltar. Do 10. avgusta je bil oltar postavljen. Sestavil ga je g. Feliks Toman z dvema delavcema. Kipe svetnikov je pripeljal ključar Andrej Čepon dné 9. avgusta iz Ljubljane. Deset dnij kasneje je bil oltar popolnoma dodelan.

Novi r o ž n i v e n s k i o l t a r je izklesan iz grizinjanskega kamena, stopnice so iz nabrežinskega, stebri iz hotaveljskega (v poljanski dolini), tabernakelj iz kararskega, okvir okoli slike iz lesnobrdskega kamena. Vmes so še drugi marmorji vloženi. — Kipe (šest angeljev in dva svetnika) je mojstersko izdolbel akademični kipar Franc Zajec iz istrijskega kamena za 430 gld. Zlasti kipa sv. Jožefa in sv. Ane se lahko štejeta med najlepša dela umetnikova. — Sliko, ki predstavlja Marijo Devico z Jezuščekom v naročju, ko se je prikazala sv. Dominiku, je za 100 gld. naslikal akademični slikar Janez Wolf. — Zlatarska dela je izgotovil pasar Valentin Zadnikar.

Ves oltar je delo domačega uma in rok, ter stane z vsemi stroški 2519 gld. 6 kr. V oltar je vložen portatile iz starega oltarja.

Vrhniški dekan vč. g. Martin Šlibar je blagoslovil 20. avgusta 1882 (12. nedelja po binkošti) novi tabernakelj in podobe svetnikov vpričo Št. Joškega župnika Antona Hočevarja, borovniškega kapelana Tomaža Potočnika in domačega župnika Franca Dolinarja. Ljudstvu je v prelepem govoru razložil pomen oltarjev sploh in

posebej pomen novega oltarja. Možem je v posne-manje priporočil sv. Jožefa, ženam sv. Ano, ki sta varuha njih družbe poštenja, mladeničem in dekletom pa Marijo Devico. Vsem skupaj je na srce pokladal češčenje rožni-venske Kraljice z molitvijo sv. rožnega venca. Ob enem je očitno pohvalil duhovnijane radi tolike darežljivosti in vneme za lepoto farne cerkve.

Za novi oltar je naročil gospod župnik tudi šest vlitih svečnikov pri zvonarju Albertu Samassi za 96 gld.

Tretji kameniti oltar sv. Križa je bil po-stavljen l. 1893. Prejšnji leseni oltar sv. Križa je imel obliko sedanjega oltarja in štiri podobe svetnikov: sv. Petra in sv. Marije Magdalene ob straneh in podobi Marije in sv. Janeza pod križem v tronu. V vlažni cerkvi se je tekom 30. let leseni oltar skoraj čisto pokvaril. Na rožnovensko nedeljo leta 1889. je pokojni kanonik in horjulski častni občan vč. g. Jožef Marn daroval prvi desetak za nov kamenit oltar sv. Križa. V treh letih se je nabralo toliko prostovoljnih darov, da je cerkveno predstojništvo lahko sklenilo pogodbo dné 24. aprila 1892 z mojstrom g. Feliksom Tomanom. Novi oltar je pripeljalo 26. junija 1893 dvanajst voz-nikov iz Ljubljane. Drugi dan so začeli postavljati oltar in 13. julija je bilo delo dovršeno. V nedeljo, 23. julija, ko je domačin g. Tomaž Rožnik obhajal svojo novo mašo, je blagoslovil domači g. župnik novi oltar zjutraj pred duhovnim opravilom. V oltarno ploščo so vzdali portatile iz starega oltarja.

Tudi tretji kameniti oltar so izdelali sami do-mačini. Kamnoseška opravila je prevzel g. Feliks Toman za 1809 gld. 7 kr., kipe angelov, svetnikov in Kri-stusa pograjski podobar Jernej Trnovec za 400 gld.,

(prvo njegovo delo iz kamena); relief zadnje večerje je izklesal za 61 gld. Josip Grošelj, podobar v Selcih. Ves oltar stane 2478 gld. 3 kr. — Kamen, iz katerega je narejen oltar, je iz Grizinjana v Istriji, stebri so iz hotaveljskega marmorja, okvir okoli trona iz lesnobrdskega, stopnice iz kraškega, križ iz nabrežinskega, rudeče ozadje za križem iz veroneškega in črno ozadje iz lesnobrdskega kamena. Rudeči marmor zgoraj na reliefu je iz Solnograda, rumenkasti okoli križa v menzi je pa s Tirolskega. Kamen za vse kipe je bil pripeljan iz Pulja.

Na starem oltarju je bil postavljen misijonski križ kot spomin sv. misijona l. 1868. Pri podiranju oltarja so ga prenesli na zaklansko pokopališče. Pri zadnjem sv. misijonu l. 1895. je bil blagoslovljen novi križ v oltarju.

Prav ličen je križev pot Prvi križev pot so dobili Horjulci v svojo cerkev l. 1797. To leto je prosil župnik Cipriani nadškofijski ordinarijat, naj mu dovoli postaviti sv. križev pot v horjulski farni cerkvi. Potrebno dovoljenje je prejel 3. julija 1797 s pripombo, da ljudstvo ne sme v procesijah obiskavati posameznih postaj. Tudi ne smejo oo. frančiškani blagosloviti novega križevega pota:

„Nihil obstat, quominus imagines passionis Domini nostri, quae hactenus in dioecesi usitatae fuerant, et recenter in Parochia Iggensi erectae sunt, in ecclesia S. Margaritae erigantur. Ut vero populus ab imagine ad imaginem processionaliter ducatur, vel erectio imaginum a PP. Franciscanis fiat, admitti non potest.“ — Labaci ex offo. Archiepp. 3. Julii 1797.

*L. B. de Raigersfeld m. p.
Epp. Suffr. et Vic. Gen.*

Drugi križev pot je blagoslovil 11. marca 1860 č. o. Kalist Omejc O. S. F. Podobe so radi vlažnosti zidu zelo trpele. Zato je začel gospod župnik že v februariju l. 1886. nabirati prostovoljne doneske za nov križev pot. Pogodil se je z g. Jurijem Šubicem slikarjem v Parizu, da bode napravil slike za 700 gld. Krasne okvirje je izgotovil podobar Valentin Šubic iz Poljan za 360 gld. Vseh stroškov je bilo za križev pot 1153 gld. 12 kr. — Blagoslovil je novi križev pot v nedeljo po sv. Marjeti, t. j. 15. julija 1888, č. o. Angelik Hribar, ki je tudi pridigoval in orglal med slovesno sv. mašo, katero je opravil preč. g. kanonik Andrej Zamejic. Oba brata Šubica sta jako dobro in vestno izvršila svojo nalogo s slikami in okvirji.¹⁾

S podobarjem Valentinom Šubicem se je pogodil gospod župnik, da je napravil nov božji grob za 350 gld. V ta namen je položil prvi dar pok. g. kanonik Marn dné 15. julija 1888. Prostovoljnih darov so nabrali za 185 gld. 16 kr. Ostali znesek je plačala cerkev, ker so znašali stroški za l. 1889. postavljeni božji grob 440 gld. 60 kr.

Orgle imajo 10 spremenov, in sicer v manualu 1. Principal 8'; 2. Violon 16'; 3. Viola di Gamba 8'; 4. Dvojna flavta 8' (zaprt); 5. Oktava 4'; 6. Flavta dolce 4' in 7. Mikstura 3—4 na (v prvi oktavi 2'—1 $\frac{1}{3}$ '—1', naprej 1 $\frac{1}{3}$ '—1'— $\frac{2}{3}$ '— $\frac{1}{2}$ '); v pedalu so spremenjeni 8. Subbas 16' (zaprt); 9. Oktavni bas 8' (odprt) in 10. Pedalni sklep. — Stare orgle, katere je napravil župnik Veriti, so mnogo trpele vsled vlažne cerkve. Od 1. do 10. julija 1878 sta jih popravljala in vglasila brata Mazi iz Borovnice za 42 gld. 63 kr. Kmalu potem je začel župnik nabirati prostovoljne doneske za nove orgle.

¹⁾ Slovenec, 1888; št. 164.

Dné 3. aprila 1884 je sklenilo cerkveno predstojništvo pogodbo z g. Francem Goršičem, da bode napravil nove orgle za 1500 gld. Pripeljali so jih v Horjul 19. oktobra 1885 in postavili do 29. oktobra.¹⁾ Da bi se slavnost tem dostojneje in veličastneje vršila, je povabil gospod župnik odlična gospoda iz Ljubljane, preč. g. Janeza Kulavica, kanonika, in č. g. prof. Jožefa Marna. — Izvrstne orgle res hvalijo mojstra Goršiča. Posebno pohvalno sta se o novih orglah izrekla dva strokovnjaka že v Ljubljani, in kdorkoli jih pride poslušat, jih ne more prehvaliti. Glasovi so čisti, polni, milodoneči, vsa harmonija lepo vbrana. — Orglarski mojster Franc Goršič je prejel za izdelovanje in postavljanje orgelj 1700 gld., ostalih stroškov je bilo še 57 gld. 56 kr.

Leta 1899. je župnik P. Bohinjec dal vso cerkev znotraj in zunaj prebeliti in prenoviti, in postaviti nov šamotni tlak, ki ga je vkladal zidarski mojster Tavčar. Tlak je stal 900 gld.

Žagrad zadostuje za duhovnike in cerkvene strežnike. Za rožnovensko nedeljo leta 1878. je naredil in postavil v žagradu nov predalnik iz hrastovega lesa domači mizar Franc Buh. Prejel je zanj 130 gld. — Posebno lepih paramentov nima cerkev. Lepo delo je vezeni oltarni prt iz leta 1897. Monštranca je pozlačena, napravljena iz medi, ciborij s srebrno kupo in srebrn kelih. Manjši ciborij ja lastnina vrzdenške cerkve.

Zvonik, ki se vzdiguje pri velikih vratih, je prav trdno zidan. Le streha na njem potrebuje poprave glede oblike in snovi. Streha je bila prebarvana l. 1864. Od 22. julija do 23. avgusta 1878 je popravljaj in prebarval streho na cerkvenem zvoniku mojster Gregor Sedej iz Suhega Dola. L. 1898. je zidarski mojster Gr. Stanonik

¹⁾ Slovenec, 1885; št. 259.

iz Horjula stranski fasadi pri cerkvi vzdignil, da je streha zdaj ravna in ne zamaka.

V zvoniku visi čvetero zvonov. Mali in najnovejši zvon tehta 335 funtov. Vlil ga je l. 1869. Albert Samassa kot 165. delo. Krasite ga podobi rožnevske M. B. in sv. Križa. Prejšni mali zvon je tehtal 328 funtov. Ker se njegov glas ni ujema z ostalimi zvonovi, so ga dali preliti. Stroškov je imela pri tem cerkev 108 gld. 70 kr. — Drugi zvon tehta 808 funtov. Vlil ga je l. 1881. zvonar Anton Samassa kot svoje 882. delo. Na njem so podobe sv. Križa, sv. Jožefa in sv. Janeza Ev. — Tretji zvon je najstarejši. Vlil ga je l. 1793. Janez Jakob Samassa. Zvon tehta 1335 funtov in je okrašen s podobami sv. Boštjana, sv. Roka, sv. Križa in Vnebovzetja M. D. — Veliki zvon tehta 2410 funtov in je 874. delo Antona Samassa iz l. 1851. Ta zvon ima tri napise, katere je zložil tačasni kapelan g. Janez Volčič. Glasijo se ti napisi:

„Nr. 874. Anton Samassa v Ljubljani me je vlil l. 1851.“

Zgoraj je kronogram (1851):

V HVDIH CASIH SIM IEST VESEL
STVARNIKV HVALO V VESELIV ZAPEL.

Pod podobami sv. Križa, sv. Marjete in rožnevske M. B. se bere napis: „Sveta Marjeta čista devica, bodi nam zvesta pomočnica!“

Stara zvonova, katera je poslal g. župnik Jerala v Ljubljano, sta tehtala 1041 in 704 funte. Za vlitje novih dveh zvonov je bilo treba plačati 1610 gld. 10 kr. k. v. — Sedanji zvonovi imajo glasove *Cis*, *F*, *Gis*, *cis* (visoko). Mali zvon je imel preje gla, *d* (visoko). Preje

se ni strinjal z ostalimi, a tudi sedaj se zgubi njegov glas, kadar zapojó vsi štirje zvonovi.

Okoli cerkve je zidana ograja. Zid okoli farne cerkve in zidane stebriče sta postavila Matija Prosen in Primož Merljak z Lesnega Brda o Binkoštih l. 1873. Skale na ograji so 18" široke, ob kraju $2\frac{3}{4}$ ", v sredi pa $4\frac{3}{4}$ " debele, z vodenim žlebom na vrhu. Spodaj je ograja zidana. Zid je debel 15" in za pičel palec na debelo ometan. — Isto leto so napravili tudi vodnjak pred cerkvijo. Preje je bila tam jama, iz katere so zajemali ljudje vodo s korcem.

Pokopališče je zunaj vasi za župniščem. Ker ima vsaka podružnica lastno pokopališče, zadostuje za domačo sosesko, čeprav ni veliko.

Edino pravo cerkveno zemljišče je njiva „Zeljnik“ od gabra do poti (parc. št. 20), ki meri 365 kvadratnih sežnjev in donaša čistega dobička 2 gld. 56 kr. Župnik ima to njivo v najemu in plačuje zanj cerkvi 5 gld. 77 $\frac{1}{2}$ kr. Cerkev sv. Marjete ima tudi nekaj „cerkovnic“, namreč parcele št. 1016/1, 838, 850, 856, 873, 877. Uživa jih 35 posestnikov iz Horjula in Ljubgojne. Cerkev dobiva vsako leto od cerkovnic in treh horjulskih bajt 11 gld. 52 $\frac{1}{2}$ kr. — Od cerkvenih sedežev dobiva vsako leto 52 gld. 50 kr. — Svojinske glavnice farne cerkve znašajo¹⁾ v obligacijah 526 gld. 94 kr. in v osebinskih dolžnih pismih 52 gld. 35 kr. L. 1898. je župnik P. Bohinjec kupil za cerkev njivo ob farovžu, parc. št. 262, od Antona Čepona iz Horjula, št. 23, za 200 gld.

Cerkvenik uživa pridelke iz pareel št. 121, 165, 396, 576, 828/13, 228/14. Svet je lastnina horjulske farne soseske, ki ga prepusti za užitek cerkveniku. Na

¹⁾ L. 1896.

stavbišču št. 116/2 je sezidano šolsko poslopje. V njem je imel do l. 1900 cerkvenik prosto stanovanje, kuhinjo in klet. Domači učitelj se je vedno pritoževal, da ne more stanovati pod streho. Končno mu je prepustila občina tudi cerkvenikovo stanovanje, ker je imel ta lastno hišo.

Leta 1898. pa je župnik P. Bohinjec sezidal na parc. št. 5 in 6, kupljeni od „kmet. društva“ za 100 gld., novo enonadstropno cerkveno mežnijo, ki je stala čez 2000 gld. 580 gld. je dala šolska občina za odkup služnosti mežnijskega stanovanja v šolskem poslopju; tlako in les so preskrbeli farani, ostalo vsoto pa je dala cerkev in dobrotniki. Dvorana v I. nadstropji služi za zbirališča Marijine družbe in za izpraševanjsko sobo. Slikar M. Strnen je naslikal zadaj nad vratmi na presno podobo brezmadežne Device, zavetnice Marijinih otrok.

Dokler je spadala horjulska cerkev v pograjsko faro, toliko časa so opravljali soseskine sv. maše pograjski duhovniki. Tem so dajali farani „počešno“. Ta počešna je prav za prav red, po katerem so plačevali posestniki cele soseske za soseskine sv. maše. V Horjulu je plačeval počešno lastnik Terčekove kmetije. Iz spisa g. kapelana Jožefa Vogler-ja posnamem, da so bile v navadi leta 1758. pri horjulski cerkvi naslednje sv. maše:

1. V torek po drugi postni nedelji je bila v Horjulu skupna velikonočna spoved. Prišlo je k spovedi do 120 odraslih in kakih 15 otrok. Za trud in sv. mašo je dobil kapelan 1 gld. n. velj.

2. Velikonočni ponedeljek je imel kapelan sv. mašo s pridigo. Dobil je počešne 30 kr., od cerkve 8 kr.

3. Belo nedeljo je bil cerkveni shod. Župnik je imel „asperges“, pel je večernice, pridigoval in maševal. Počešne je plačala cerkev 48 kr.

4. Enkrat v tednu po četrty veliko-
nočni nedelji je imel kapelan poljsko sv. mašo s procesijo. Če ni dobil kosila, so mu plačali 30 kr. in cerkev mu je dala počesne 40 kr.

5. Na god sv. Marjete, dev. in muč., je bilo patronsko opravilo. Kapelan je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo, pel večernice, pokadil oltarje, maševal in pridigoval ob 10. uri. Počešne je dobil 30 kr., od cerkve pa 8 kr.

6. Kadar ni bil zadržan, je maševal kapelan tudi naslednji dan. Cerkev je dala počesne 40 kr.

7. Okoli sv. Jakoba je pobiral župnik seneno biro. Za sv. mašo je prejel iz počesne 20 kr.

8. Dne 11. avgusta, na god sv. Radegunde, kralj., vdove, je maševal kapelan pri oltarju te svetnice in prebral evangelij. Iz počesne je prejel 30 kr.

9. V torek po kvaterni nedelji v septembru je bila skupna bira za žito. Župnik je prejel za sv. mašo počesne 20 kr. od cerkve.

10. Isti dan je pobiral tudi kapelan v tej soski biro in maševal v Horjulu; dobil je od cerkve počesne 20 kr.

11. V nedeljo po godu sv. Martina je bilo zopet slovesno opravilo. Kapelan je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo, pel večernice, maševal in pridigoval. Iz počesne je dobil 30 kr., od cerkve pa 8 kr.

12. Okoli godu sv. Katarine so bili cerkveni računi. Župnik je prejel za sv. mašo in račune 2 gld. 13 $\frac{1}{4}$ kr.

13. Isti dan je maševal tudi kapelan v Horjulu in dobil od cerkve 40 kr.

14. Na god sv. Barbare, (4. dec.), je ob 9. uri maševal in pridigoval župnik. Plačila je prejel 48 kr.

15. Sveti božični dan je opravil kapelan v Horjulu po 6. uri drugo sv. mašo in prebral sveti evangelij. Za to ustanovo je dobil od cerkve 48 kr.

16. Že na predvečer 27. dec., godu sv. Janeza Ev., so bile večernice pri oltarju sv. Janeza. Ob 10. uri je imel kapelan sv. mašo s pridigo. Po sv. maši je blagoslovil vino sv. Janeza (šentjanževce). Iz počesne je prejel 1 gld., od cerkve 8 kr.

Za vsako naročeno sv. mašo je dobil duhovnik, če je maševal v Horjulu, 48 kr., za obhajilo z Vrzdencu pa 40 kr. Pokopavat so nosili Horjulci večjidel v Zaklanec, ker takrat še niso imeli lastnega pokopališča. Tam so plačali za sv. mašo 40 kr.; za pogreb odraslega 16 kr., za bilje 16 kr.; za otročji pogreb 8 kr., in sedmi dan za „libera“ 8 kr. nem. velj.

Sedaj opravi župnik v Horjulu vse farne sv. maše. Posebni soseskine sv. maši ste na god sv. Roka in dné 14. aprila za odvrnitev šibe potresa.

Nadalje se opravijo v farni cerkvi sv. Marjete naslednje ustanovljene sv. maše:

1. Za ustanovitelja vrzdenškega beneficija Gregorija Töttinger-ja vsako leto 55 sv. maš in 4. marca obletnica smrti z biljami; ena sv. maša in 4. septembra obletnica smrti z biljami se opravi za prvega beneficijata Jožefa Rozmana na Vrzdencu.

2. Milost. g. knez in škof Anton Alojzij Wolf je daroval 3000 gld. Grof Blagay je namreč prosil za malo podporo horjulskemu župniku Alešu Jerala, češ, da bode imel vsaj za kozarec vina. Nato je ustanovil pokojni knez mašno ustanovo pri horjulski

cerkvi. Župnik mora zanj opraviti eno sv. mašo vsak kvaterni teden in dné 7. februvarija (na obletnico smrti). Obletnico mora prejšno nedeljo oznaniti. Štipendija za teh pet sv. maš je prejel g. župnik vsako leto 121 gld. 81 kr., ki se mu niso smeli všteti v kongruo.

3. Za r. Tomaža Šešek se opravi ena (preje dve) sv. maša.¹⁾ Ravno taka je ustanova 4. r. Gregorija Kuclar, in 5. r. Andreja Zdešar.

6. Za r. Urbana Stanonik se opravite dve sv. maši (preje tri).

7. Jurij Vrhovec je volil 319 gld. 20 kr., da se opravi v farni cerkvi osem (preje 16) sv. maš, in sicer dve sv. maši za r. Jurija Vrhovec, dve za r. Marjeto Zdešar, dve za r. Elizabeto Zdešar, ena za r. Valentina in Marušo Križaj, ena za r. Marjeto in Mihaela Stanonik.

8. Za r. Mihaela Korenčan se opravite dve sv. maši (preje štiri).

9. P. Viktor Rauber, bivši horjulski kapelan, je zapustil za mašno ustanovo 64 gld. 84 kr. Sedaj se opravi za njegov dušni blagor ena sv. maša (preje tri).

10. Za r. Jožefa in Jero Mrovle se opravi vsako drugo leto ena sv. maša.

11. Jurij Samatorčan je napravil mašno ustanovo, da se opravijo tri (preje štiri) sv. maše za r. Mico Samatorčan.

12. Za r. Tomaža Stanonik in sorodnike se opravi vsako leto ena sv. maša.

13. Vsled Janez Kuclarjeve ustanove se darujete za njegov dušni blagor vsako leto dve sv. maši.

¹⁾ Število ustanovljenih sv. maš je skrčil knšk. ord. z odlokom z dné 17. julija 1880.

14. Ena sv. maša iz Matevž Lončarjeve ustanove za r. Matevža Lončarja, njegove stariše in Nikolaja Pajsarja.

15. Mina Grdadolnik je dala srebrno rento za 100 gld., da opravi župnik vsako leto dve sv. maši za Tomaža in Mino Grdadolnik in njene sorodnike.

16. Mina Samotorčan je kupila za 300 gld. njivo, parc. št. 7, od Pratkarjeve kmetije v Horjulu. Prepustila jo je župniku v užitek, da opravi zanjo šest sv. maš v Horjulu, eno pa v soboto pred praznikom sv. Imena Marijinega na Samotorici. Njiva meri 688 □ sežnjev in daje čistega dobička 3 gld. 65 kr.

17. Franc Veritijeva mašna ustanova je tako-le nastala: Župnik Fr. Veriti je posodil posestniku Matiji Fajdiga, vulgo Pratkarju, l. 1821. svoto 150 gld. in l. 1832. še 50 gld. konv. v. Pred svojim odhodom je zapustil dolžni znesek 200 gld. konv. v. župnikom horjulskim v užitek in zahteval, da opravijo vsako leto 10 sv. maš v farni cerkvi za r. Pavla Urh. Na Pratkarjevo zemljišče vknjiženi dolg je prevzel r. Luka Jerala. Mesto da bi plačal dolg, je dal parcelo št. 46/2, vredno 210 gld. Ta „stari vrt na Vovčnah“ meri 506 kvadrat. sežnjev in nosi čistega dobička 3 gld. 95 kr. Župnik opravi sedaj sedem sv. maš, in sicer eno 7., eno 25. januarija, ostalih pet pa ob poljubnih dnevih.

2. Podružnica sv. Kancijana na Vrzdencu.

Med horjulskimi podružnicami je treba na prvem mestu omeniti cerkev sv. Kancijana na Vrzdencu. Vsaj so tukaj imeli prvega duhovnika v horjulski dolini in le radi odročnosti vrzdenške cerkve se je kasneje ustanovila nova fara v Horjulu.

V r z d e n e c je zadnja vas v horjulski dolini. Oddaljena je od Horjula dobre pol ure. Vrjetno je, da so se ljudje zgodaj naselili v tem kraju. Hrib „Tabor“ (491 *m*) na južni strani vasi je bil dobro utrjen proti turškim navalom. Sedaj šteje vas 60 hiš s približno 450 stanovniki, ki se večjidel bavijo s poljedelstvom in živinorejo. Znamenitosti ne najdeš na Vrzdencu. Pred vasjo je lepo razpelo, dar vrzdenških mladeničev in deklet. Sredi vasi stoji zidano znamenje, slikano od Pavla Šubica iz Poljan. Slike se mu niso posrečile.

Cerkev stoji za vasjo pod severnim pogorjem (398 *m*). Njena starost je neznana. Prezbitarij in zvonik nosita znamenje poznejše gotike, ladija je zidana v renesanskem slogu. Na zvoniku je letnica Ao. 1658. Krstni kamen, v steni vdolan armarij za sv. olje in vzdano stajalo za velikonočno svečo nas spominja na odpravljeni kuratni beneficij.

Vsi trije oltarji so leseni. Leta 1859. je bil popravljen veliki oltar, stranska so takrat napravili nova. Blagoslovil je oltarje dné 14. avgusta 1859 vrhniški dekan, vč. g. Andrej Pečar. — Veliki oltar je posvečen sv. Kancijanu. Na straneh sta kipa sv. Lavrencija in sv. Štefana. Zgoraj je v tronu kip M. B., na straneh pa sv. Tomaža ap., in sv. Matije. Veliki oltar ima privilegij za večne čase. — Stranski oltar na evangeljski strani je posvečen brez. spoč. M. D. Na straneh sta kipa sv. Joahima in sv. Ane, zgoraj pa sv. Jožefa. — Na listni strani je oltar sv. Katarine s kipi sv. Lucije, sv. Barbare in zgoraj sv. Petra ap. — Cerkev in veliki oltar sta posvečena, v stranskih oltarjih je portatile. Pred l. 1859. so bili vsi trije oltarji posvečeni, kakor piše Jožef Vogler v popisu pogradske fare. — Na leseni prižnici so naslikani štirje evangelisti.

V cerkvi je tudi rakev z dvema mrličema. Vrhna plošča z napisom:

(17 Josephus Rosman 76)
Imus Benef. Curat.

se je odkrušila na eni strani. Zato so jo zamenili z novo; staro so vzdali na vrh pokopališnega obzidja.

Cerkev je dolga 18 *m*, široka 8 *m*, obseg zunanjega zidu meri 64·5 *m*. Zunaj je na listni strani na presno slikana velikanska podoba sv. Krištofa. Jezušček drži sv. Krištofa z desno roko za lase, v levici nosi zemeljsko kroglo s križem. Ne sedi na rami Krištofovi, marveč kleči, da kaže pete gledavcu. Palica sv. Krištofa je polna jabolk. Prepasano vrhno oblačilo mu sega do kolen. V torbi ima ribo in štruco kruha. Spodaj v vodi med nogama plava morska deklica, ki drži z vsako roko en nazaj zavihan rep. Ribič na levi strani podobe lovi ribe na trnik in v mrežo. Pod njim plava pet rib, v sredi med njimi trobi majhen triton. Na dnu sta naslikana rak in žaba. Na desni strani sveti puščavnik s svetilnico. Pod njim plavajo štiri ribe. Zgoraj stojita dva viteza z velikimi lasuljami; levi ima palico naslonjeno in izliva iz vedrice vodo, desni se pa opira ob palico.

V zvoniku visijo trije zvonovi. Veliki zvon tehta 15 *c* 45 funtov. Vlil ga je l. 1845. Anton Samassa kot 579. delo. Okrašen je s podobami sv. Kancijana, sv. Križa in Marijinega vnebovzetja. — Srednji zvon je nekaj nad 7 *c* težak in nosi napis: „Casparus Franchi me fudit anno MDCCIX.“ Na njem so podobe M. B., sv. Kancijana, sv. Križa in sv. Boštjana. — Mali zvon je vlil l. 1845. Anton Samassa kot 580. delo. Tehta 4 *c* 42 funtov in ima podobe sv. Florijana, sv. Katarine in sv. Križa.

Na Vrzenec so prav pogosto prišli maševat pograjski duhovniki. Od Velike noči do kvaterne nedelje v septembru je bila pred sv. mašo vsako nedeljo procesija po pokopališču. Duhovnik je nesel presv. R. T. (malo sv. hostijo) in je potem enega ž njo obhajal pri sv. maši. Duhovnika so plačevali Vrzenčani iz „počešne“, katero so plačevali l. 1758. lastniki Vidmarjeve kmetije: Jurij Kenk, Jurij Klama, Matej Maren in Luka Rožmanec. Ti štirje so se vrstili med seboj, samo pri velikonočni spovedi so skupaj plačevali počešno. Č. g. Jožef Vogler navede sledeče soseskine sv. maše:

1. V praznik Razglašenja Gosp., 6. januarja, je imel kapelan sv. mašo s pridigo. Počešne je plačal Kenk 30 kr. nem. velj.

2. Na god sv. Matije, 24. ali 25. febr., je imel zopet kapelan sv. mašo s pridigo. Počešne je dal Klama 30 kr.

3. Drugo postno (kvaterno) nedeljo je plačal ključar za sv. mašo in pridigo 40 kr.

4. V ponedeljek po kvaterni nedelji je bila za Vrzenčane skupna velikonočna spoved. Iz počešne je prejel kapelan 1 gld. K spovedi je prišlo 90 odraščenh in 10 otrok.

5. Na veliki petek je opravil kapelan cerkvene obrede in prenesel sv. R. T. v božji grob. Na to je prebral pasijon. Kenk je plačal počešne 30 kr.

6. Na velikonočno nedeljo je bilo najpreje vstajenje. Med sv. mašo je prebral kapelan samo sv. evangelij. Klama je plačal 30 kr.

7. V praznik vnebohoda Gospodovega so prišle na Vrzenec procesije z zastavami od sosednjih podružnic. Na to je bila procesija po pokopališču okoli

cerkve, sv. maša in pridiga. Kapelan je prejel od cerkve 20 kr.

8. Na god sv. Kancijana, 31. maja, je bilo patronsko opravilo: procesija, sv. maša in pridiga. Kapelanu je plačala cerkev 20 kr.

9. Binkoštno nedeljo je bila procesija, sv. maša in pridiga. Počešne je dal Maren 30 kr.

10. V četrtek po binkošti so bili cerkveni računi pri enem ključarju. Maševal je župnik, ki je prejel za sv. mašo in račune 2 gld. 13 $\frac{1}{4}$ kr.

11. Isti dan je imel kapelan poljsko sv. mašo s procesijo. Od cerkve je dobil 40 kr.

12. Prvo nedeljo po binkošti je bila zopet procesija, sv. maša in pridiga. Ključar je dal kapelanu počešne 40 kr.

13. Okoli sv. Jakoba je pobiral kapelan seno biro. Za sv. mašo je dobil iz počešne (Maren) 30 kr.

14. Na god vezij sv. Petra, 1. avgusta, je imel kapelan procesijo in mašo brez pridige, ter prejel od cerkve 20 kr.

15. V nedeljo po sv. Lovrencu je bil cerkveni shod. Župnik je zjutraj maševal in dobil iz počešne 1 gld.

16. Isto nedeljo je imel kapelan procesijo, sv. mašo, pridigo in potem še večernice. Počešne so mu plačali vaščani 1 gld.

17. V ponedeljek po sv. Lovrencu ali enkrat tekom tedna je zopet maševal kapelan in dobil iz počešne Kenkove 30 kr.

18. Na god sv. Matevža, 21. sept., ni bilo procesije, marveč samo sv. maša s pridigo. Klama je plačal kapelanu 30 kr.

19. K v a t e r n o n e d e l j o v s e p t e m b r u j e bila zadnjič v letu procesija in na to sv. maša s pridigo. Ključar je dal počesne 40 kr.

20. V p o n e d e l j e k p o k v a t e r n i n e d e l j i je bila skupna bira za žito. Maševal je kapelan. Počesne 30 kr. je plačal Rožmanec, kosilo in pijačo so preskrbeli v župnišču.

21. N a g o d s v. S i m o n a i n J u d e, 28. okt., je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Kapelan je prejel od cerkve 20 kr.

22. N a p r a z n i k v s e h s v e t n i k o v j e bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Počesno (30 kr.) je dal Rožmanec.

23. V e r n i h d u š d a n j e pel kapelan ob 9. uri velike bilje. Potem je bila sv. maša s pridigo in končno blagoslovljenje kostnice (ossuarium). Iz počesne (Kenk) je prejel 30 kr.

24. N a g o d s v. K a t a r i n e, 25. nov., je maševal kapelan ob 10. uri pri oltarju sv. Katarine in prebral sv. evangelij. Od cerkve je dobil 20 kr.

25. N a g o d s v. T o m a ž a, 21. dec., je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Počesno (30 kr.) je plačal Klama.

26. Č e t r t o a d v e n t n o (k v a t e r n o) n e d e l j o je maševal in pridigoval kapelan. Ključar je dal počesne 40 kr.

27. P r e d B o ž i č e m s o bile ob treh popoldne slovesne večernice in kapelan je kadil po hišah. — Pred polnočjo je pel kapelan zornice, potem je maševal in pridigoval. Intencijo je imel prosto.

28. S v e t i d a n, 25. dec., je bila ob 10. uri sveta maša s pridigo. Počesne je dal Maren 1 gld. Popoldne ob štirih so bile zopet slovesne večernice.

29. Na praznik sv. Štefana, 26. dec., je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Po sv. maši je šel kapelan na prižnico, da je blagoslovil sol in vodo sv. Štefana, oves in klajo za konje. Potem je blagoslovil tudi konje, katere so pripeljali vaščani pred pokopališče. Iz počesne Rožmanec je prejel 1 gld.

Pokopavali so na Vrzdencu pograjski duhovniki. Za naročeno sv. mašo je dobil duhovnik na Vrzdencu $53\frac{1}{4}$ kr. k. v. Kadar je šel obhajati, je dobil na Vrzdencu za pot 24 kr., v Horjulu in na Samotorici pa 40 kr. Za poroko je bilo štolnine 16 kr., za oklice 2 gld. 20 kr., če se je omožila nevesta v drugo faro, je plačala za oklice 5 gld. Od krsta je dobil župnik 16 kr., kapelan 4 kr., in cerkvenik 4 kr. Vrzdenški beneficijant je štolnino dal pograjskim duhovnikom. Za vpeljavko je dobil duhovnik $3\frac{1}{4}$ kr. Pogreb s sv. mašo brez bilj je stal 1 gld. $10\frac{1}{2}$ kr., bilje posebej 16 kr., in sedmi dan sv. maša z „libera“ 1 gld. $10\frac{1}{2}$ kr. Kadar je umrl gospodar, je prejel župnik 16 kr. k. v. za „ius mortuale“, po smrti gospodinje pa 8 kr.

Procesije je prepovedal in odpravil cesar Jožef II. Po ustanovitvi nove fare v Horjulu so ostale skoraj vse soseskine sv. maše. Opustila se je samo kapelanova maša v nedeljo po sv. Lovrencu in na božični praznik, kakor tudi vsa cerkvena opravila na praznik sv. Štefana. — Vsi duhovniki so morali opravljati te sv. maše za vrzdenško sosesko. Še le župniku Fr. Dolinarju je dovolilo škofijstvo, da sme vzeti lastno intencijo pri teh mašah. Soseska plača vselej 90 kr. za pot, ob nedeljah in križevi teden pa 1 gld. 40 kr., ker je takrat sv. maša s pridigo. Te soseskine sv. maše pri horjulskih podružnicah opravlja g. kapelan; samo če njega ni, pride maševat g. župnik.

Sedaj so v navadi naslednje soseskine sv. maše: 1.—4. Vsako kvaterno nedeljo; 5. na god sv. Matija; 6. sv. Kancijana; 7. v nedeljo po sv. Kancijanu (patronsko opravilo); 8. tekom binkoštné osmine poljska maša za sosesko (kapelan dobi za pot in sv. mašo 1 gld. 50 kr.); 9. na god vezij sv. Petra; 10. v nedeljo po sv. Lovrencu (cerkven shod); 11. v ponedeljek po tej nedelji (ker je bila nekđaj v nedeljo z blagoslovom sv. maša); 12. na god sv. Matevža; 13. sv. Simona in Juda; 14. enkrat tekom tedna po vseh Svetnikih (opravilo za rajnke, župniku plača soseska 2 gld.); 15. na god sv. Katarine in 16. na god sv. Tomaža.

Vrzdenska cerkev je samo lastnica parcel št. 240 in 256, na katerih stoji. Je pa nekaka solastnica parcel št. 340, 625, 635, 640, 643, 846, 849, 869 davčne občine Vrzenec in parcel št. 743 in 751/1 davčne občine Horjul. Te „cerkovnice“ koristijo v toliko cerkvi, da njihovi lastniki (22 vrzdenških posestnikov) plačujejo vsako leto cerkvi za njeno vzdrževanje 8 gld. Tudi se smejo te cerkovnice samo z dovoljenjem cerkvenega predstojništva drugim prodati. Vrzdenska soseska plačuje tudi 7 gld. na leto cerkvi za soseskine sv. maše. Nadalje prepusti cerkveniku v užitek svoj pašnik „na Gradišču“ (parc. 829/3) in gozd „Strojnica“ (parc. 1048/8).

Staro župnišče so Vrzenčani po trudu župnika P. Bohinjca podrli l. 1897. in l. 1898. sezidali na novo kupljeni parceli pri cerkvi od ključarja Janeza Slovša, novo pritlično mežnijo pod vodstvom podžupana Janeza Logarja št. 18. Parcela je stala 300 gld. in jo uživa vrzdenški mežnar, le da povrne cerkvi vsakoletne davke. — Lastnega premoženja ima cerkev v obligacijah za 600 gld., v osebinskih dolžnih pismih za 131 gld.

V cerkvi sv. Kancijana se opravljajo naslednje ustanovljene sv. maše:

1. Za r. vč. g. Jožefa Rozman ena sv. maša v osmini praznika sv. Jožefa.

2. Za r. Jurija Rozman se opravi 8 (preje 19) sv. maš in obletnica z enim nokturnom.¹⁾

3. Iz Štefan Rozmanove mašne ustanove se opravi 8 (preje 16) sv. maš za p. Štefana Rozman, Janeza Marinčič, Boštjana Marinčič in Jurija Železnik.

4. Ravnotako 2 (preje 4) sv. maši za r. Uršulo Jazbar in

5. Za r. Florijana Slovša in uboge duše v vicah ena sv. maša.

6. Za r. Jurija Kenk, Florijana Slovše in za uboge duše v vicah ena sv. maša (preje dve);

7. Za r. Jurija Žagar ena (preje tri); jednako 8. za r. Jurija Cepin; 9. za r. Jurija Žagar; 10. za r. Jurija Rožmanec; 11. za r. Tomaža Pohleven; 12. za r. Janeza Malavašec in 13. za r. Luka Rožmanec (preje dve). 14. Za r. Jerneja in Lucijo Slovše se opravita dve sv. maši (preje štiri) iz Jernej Slovše-ve ustanove.

15. Preč. g. kanonik Andrej Zamejic je napravil l. 1861. mašno ustanovo, da se opravijo zanj, za njegove stariše Gregorija in Jero Zamejic in vse sorodnike tri sv. maše. Z ustanoviteljevim dovoljenjem se opravi sedaj samo ena sv. maša 12. ali 17. marca z „libera“.

16. Za r. Matevža Seliškar se opravi ena sv. maša na Vrzdencu, ena v farni cerkvi (preje štiri na Vrzdencu).

¹⁾ Ustan. sv. maše pod št. 2. do 5. se opravljajo sedaj v farni cerkvi.

17. Jurij Samotorčan je napravil ustanovo, da se opravijo štiri sv. maše (preje sedem) za r. Mihaela in Marijano Samotorčan.

18. Za r. Jurija Petrovčič se daruje vsako leto ena sv. maša; 19. za r. Jakoba Rožmanec in sorodnike dve (preje štiri); 20. za r. Nikolaja in Katarino Rozman tri (preje štiri) in 21. iz Anton Slovsheve ustanove ena sv. maša za r. Primoža in Nežo Ravnohrib.

3. Podružnica sv. Mihaela nadangela na Samotorici.

Za vrzdenško cerkvijo se razteza severno pogorje, čegar srednja višina je 650 m. Na tej višavi so sezidali Samotorčani cerkvico sv. Mihaela. Izprva je bila podružnica pograjske fare, dve leti vrzdenške lokalije in sedaj spada pod horjulsko faro.

Oddaljena je ta podružnica eno uro od farne cerkve. Pot je izprva jako neprijetna, ker v deževnem vremenu zavirajo ilovnata tla človeka. Leta 1900. pa so Ljubgojnci in Samotorčani pod vodstvom župana T. Zdešarja in s pomočjo kmetijskega društva napravili složno vožno pot okrog Trnovčevega hriba. Samotorica tvori z Vrzdencem posebno davčno občino. V cerkvenem oziru je razdeljena med tri župnije, vendar spada večina (12 hiš) pod horjulsko faro. Število stanovnikov se manjša od leta do leta. Leta 1838. je bivalo na Samotorici 123 horjulskih faranov, l. 1890. jih je bilo samo še 79. Gostači so se preselili v dolino, kjer več zaslužio. Tudi poslov je sedaj manj. Kraj je zelo zdrav. Novo pokopališče so dobili l. 1894. Preje so Samotorčani nosili mrliča na Vrzdenc.

Prebivalci se pečajo s poljedelstvom in živinorejo. Drobnice še nekaj redijo, a vendar pašo vedno bolj opuščajo. Dva posestnika (Grdadolnik in Tominec) imata celo zemljišče. Znamenitosti ne dobiš na Samotorici. Edina posebnost v teh hribih je, da ima tukaj govorica že prehod v poljansko narečje.

Cerkev stoji ob kolovozni poti, 669 *m* visoko nad morjem. Zidana je v renesanškem slogu, zvonik pa nosi sledove pozne gotike. Starost te podružnice je neznana. Na cerkvenem zidu se vidi zunaj na prezbiteriju letnica 1722, na kropilniku v žagradu je pa vsekana številka 1724. Mogoče so takrat popravljali to podružnico.

Vsi trije oltarji so leseni. Veliki je najbrže posvečen, ker še sedaj pripovedujejo ljudje, da so prišli iz Goriškega škof posvetit cerkev in veliki oltar. V tronu je soha sv. Mihaela. Slikano podobo pred to soho je dal napraviti na lastne stroške ključar Pavel Sečnik. Slikal je podobo l. 1880. Matija Bradaška iz Kranja po fotografiji nekega rimskega mozaika. Podoba dela vso čast svojemu mojstru. Na strani stojita kipa sv. Ahacija in sv. Florijana. Zgoraj je podoba presv. Trojice in kipa sv. Ignacija in sv. Frančiška Ksaverija. Leseni oltar je blagoslovil 26. septembra 1858. vrhniški dekan vč. g. Andrej Pečar. — Stranska oltarja sta bila prenovljena l. 1868. Evangeljski je posvečen sv. Juriju; na straneh sta kipa sv. Elizabete in sv. Notburge; listni ima v tronu podobo M. B., na straneh pa kipa sv. Joahima in sv. Ane.

Pri vhodu je na cerkvenem zidu naslikana presno podoba sv. Krištofa, ki se že prav malo pozna. Spodaj je že bila enkrat prebeljena. Zraven sv. Krištofa je manjša podoba sv. Križa. — Cerkev je dolga 8½ *m*, široka je 5 *m*, v obsegu meri zidovje 50 *m*.

V zvoniku visijo trije zvonovi. Veliki zvon tehta 1406 funtov. Vlil ga je l. 1861. Anton Samassa kot 1454. delo. Okrašen je s podobami sv. Križa, brezmad. spoč. M. D. in sv. Mihaela. Srednji zvon je približno sedem stotov težak. Vlil ga je l. 1751. Jožef Samassa. Okrašen je s podobami sv. Jurija, sv. Mihaela, sv. Janeza Nep. in sv. treh kraljev. Zgoraj je napis: „Sancte Michael Archangel veni in advitorium (!) nostrum.“ Pod napisom je venec raznih okraskov. — Mali zvon je vlil l. 1861. Anton Samassa kot 1453. delo. Tehta 400 funtov in nosi podobe sv. Križa, sv. Florijana in sv. Jurija. — Pred l. 1861. sta bila samo dva zvonova v samotorškem zvoniku. Župnik Aleš Jerala je poslal manjši 493 funtov težki zvon zvonarju, da je vlil dva nova zvonova. Soseska je doplačala 1545 gld. 42 kr. — Ure ni v zvoniku.

„Počešno“ za soseskine sv. maše so zaporedoma plačevali gospodarji. Ker ni bilo sv. maše z blagoslovom, je šel ob gotovih dnevih duhovnik po cerkvi ter pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo (circuitus). Okoli l. 1758. so opravljali pograjski duhovniki naslednje soseskine sv. maše na Samotorici:

1. Kvaterni teden v postu je bila prva sv. maša. Kapelan je dobil iz počesne 40 kr. n. velj. — 2. Tekom tedna po tretji postni nedelji je bila velikonočna spoved. Prišlo je k spovedi približno štirideset odrasčenih in osem otrok. Za vse opravilo in sv. mašo je prejel kapelan 1 gld. 20 kr., ker mu niso več dajali večerje in kosila. — 3. Na god sv. Jurija, 24. aprila, je imel kapelan mašo s pridigo. Potem je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo in opravil večernice. Cerkev mu je dala 20 kr., iz počesne je prejel 40 kr. — 4. Tretjo nedeljo

po veliki noči je bilo jednako opravilo. Kapelan je dobil prašička (ali pa $13\frac{1}{4}$ kr.) in cerkev je dodala 20 kr. — 5. Na god prikazni sv. Mihaela nadangelja, 8. maja, je prebral kapelan med sv. mašo evangelij. Dobil je iz počesne 40 kr., od cerkve 8 kr. — 6. Pred binkoštni so bili cerkveni računi, poljska sv. maša in procesija s štirimi evangeliji. Župnik je dobil za opravilo 2 gld. $13\frac{1}{4}$ kr. — 7. Isti dan je imel kapelan kvaterno mašo za poletje. Cerkev je plačala 40 kr. počesne za ključarja, pri katerem so bili računi. — 8. V osmini presv. R. T. je bila na Samotorici bira za sir. Župnik je maševal in dobil 40 kr. iz počesne. — 9. Isti dan je opravil tudi kapelan sv. mašo in dobil 40 kr. iz počesne. — 10. Na god sv. Ahacija, 21. junija, je maševal in prebral evangelij kapelan. Počesne je prejel 40 kr., od cerkve pa 8 kr. — 11. V nedeljo po osmini (ali med osmino) rojstva M. D. je bil cerkven shod. Sv. mašo za srečo pri svinjereji je opravil župnik. — 12. Isto nedeljo je imel veliko opravila z večernicami in blagoslovom kapelan. Za sv. mašo in „asperges“ je dobil 8 kr. od cerkve in 40 kr. iz počesne, za večernice 12 kr. in mesto prašička tudi $13\frac{1}{4}$ kr. — 13. V ponedeljek potem je zopet maševal kapelan in dobil počesne 40 kr., od cerkve 8 kr. — 14. Kvaterni teden v septembru je opravil kapelan tretjo kvaterno mašo in dobil je iz počesne 40 kr. — 15. Na god sv. Mihaela nadang. je bilo patronsko opravilo. Dobil je kapelan iz počesne 40 kr., od cerkve 8 kr. in za večernice 12 kr. — 16. Med tednom po prvi nedelji v oktobru je bila bira za žito. Župniku so dali za sv. mašo iz počesne 40 kr. — 17. Isti dan je pobiral žitno biro tudi kapelan. Dobil

je za sv. mašo iz počesne 40 kr. Obedoval je ta dan v župnikovi hiši. — 18. Na god darovanja M. D. je maševal kapelan pri oltarju M. B. in prebral evangelij. Počesne je prejel 40 kr., od cerkve 8 kr. — 19. Kvaterni teden v adventu je opravil kapelan četrto kvaterno mašo in dobil iz počesne 40 kr.

Za naročeno sv. mašo je dobil duhovnik na Samotorici 53 $\frac{1}{4}$ kr. n. v. Kadar je prišel obhajati z Vrzdenca, je dobil 40 kr. za pot. Štolnina za poroke, krste in vpeljavke je bila jednaka vrzdenški. Pokopavat so nosili mrliča na Vrzdenec ali v Polhov Gradec, kakor je bilo priročno ljudem.

V novi matrikuli horjulske fare ni zapisanih sv. maš ob biri in cerkvenih računih, odpravljene so tudi procesije, blagoslovljenje in večernice. Sedaj opravlja kapelan soseskine sv. maše. S škofijskim privoljenjem opravi samo poljsko sv. mašo za sosesko, pri drugih mašuje na poljuben namen. Soseska plačuje za pot 90 kr., kadar pride s procesijo ali v nedeljo na Samotorico, takrat dobi 1 gld. 5 kr. Sedaj je trinajst zapisanih sv. maš na Samotorici: 1.—4. vsak kvaterni teden, 5. tretjo nedeljo po veliki noči, 6. na god sv. Jurija, 7. dne 8. maja je poljska maša za sosesko¹⁾, 8. na god sv. Ahacija, 9. v nedeljo Imena Marijinega (cerkven shod), 10. v ponedeljek po tej nedelji, 11. na god sv. Mihaela nadang., 12. v nedeljo po sv. Mihaelu, 13. na god Marijinega darovanja.

Prostor, na katerem stoji cerkev, spada k parc. št. 109. Mežnija je na stavbišču parc. št. 108 in je tudi cerkvena lastnina. Njivico (parc. št. 1191), ki meri 583□ sežnje in nosi čistega dobička 53 kr., ima v najemu cerkvenik, ki plačuje cerkvi najemnino 52 $\frac{1}{2}$ kr.

¹⁾ Kapelan dobi za pot in intencijo 1 gld. 50 kr.

Davka z dokladami plačuje cerkev od te njive 9 kr. — Premožnja ima v obligacijah za 194 gld. 51 kr., v osebinskih dolžnih pismih za 273 gld.

Na Samotorici se napravijo naslednje ustanovljene sv. maše:

1. Soseska na Samotorici je ustanovila šest sv. maš. Sedaj se opravijo tri sv. maše v postu na dober namen ustanovnikov in soseske. — 2. Za Pavla Martinčiča ste vsako leto dve (preje štiri) sv. maši. — 3. Za Mino Samotorčan mašuje župnik dva- (preje tri-) krat. — 4. Eno sv. mašo opravi župnik v soboto pred praznikom Marijinega Imena za r. Mino Samotorčan.¹⁾

4. Podružnica sv. Urha v Zaklancu.

Horjulska ravnina se prav za prav začne šele pri Podolnici, prvi horjulski vasi. Potnika, ki pride po okrajni cesti z Dobrove, kar preseneti pogled. Dolinica se razširi pred njegovimi očmi, da prav blagodejno vpliva na človeka. Še bolj zanima vsakega cerkvica, katero zapazi pred seboj na 426 m visokem griču. Precej visoko zidovje z dvema stolpičema, ki obdaja zaklanško cerkev, nas spominja preteklih časov, ko so naši predniki v podobnih taboriščih branili dom in vero. Pri zaklanški cerkvici so imeli prebivalci iz Zaklanca in Podolnice svoje zavetišče, tukaj so shranjevali svoje premoženje, tukaj so branili sebe in svojo družino ter hrabro odbijali napade krvooločnih Turčinov. Veliko pripovedk je razširjenih še sedaj o zaklanški cerkvi med horjulskimi farani.²⁾ Zid okoli cerkve

¹⁾ Prim. šestnajsto mašno ustanovo pri farni cerkvi

²⁾ Nekega dne je Turek kosil pod Kajžarjem v Podolnici. Kar nekdo ustrelil in strel izbije Turku žlico iz rok. Prestrašen

je bil nekdanj višji. Štirje stolpiči so služili vaščanom za shrambe in brambo. Kakor pripovedujejo stari ljudje, je bila prva cerkev lesena, ter je zgorela v začetku 18. veka. Za zidanje nove cerkve so potrebovali mnogo kamenja. Nevarnosti ni bilo nobene več za vaščane. Zato so začeli podirati obzidje okoli cerkve. Kasneje so tukaj napravili pokopališče. Velik del tega prostora so zasuli, zamašili so tudi vse strelne luknje, ki se sedaj nič več ne poznajo. Zahodnji in severni stolpič so tudi podrli. Na zahodnji strani stoji mežnarija, ki je zidana s kameni podrtega stolpiča. Zaklanška cerkev ima še možnar iz turških časov. Kasneje so ga dali prisekati, da lahko ž njim streljajo ob slovesnih dnevih. V cerkev prav rado trešči.

Velika nesreča se je zgodila 4. julija l. 1862. Pred mežnarijo so streljali na čast mil. gosp. knezu in škofu Jerneju, ki je prišel birmovat in posvetit novopredelano cerkev in veliki oltar sv. Marjete v Horjulu. Iskra je odletela v slamnato streho, ki je takoj začela goreti. Kmalu je bila tudi cerkvena streha v ognju. Veter je vlekel proti vzhodu in iskre so letele v Podolnico, kjer je zgorelo 17 poslopij in 9 goved. Ostala je samo hiša, ki stoji prav pod zaklanškim hribom. Zaklanški zvonovi, ki so najlepše peli v celi fari, so se stopili. Novi jih niso dosegli. Škode je napravil požar za 23.268 gld. — Še ne dvajset let kasneje je začelo goreti ob polu dveh dné 12. jan. l. 1882. v stelji h. št. 17

skoči Turek na noge rekoč: „Sveteč pljuje doli, zdaj pa le bežimo!“ — Zopet drugič so hoteli Turki prijahati na vrh zaklanškega griča. Kar se začne zemlja udirati pod kopiti in konji niso mogli naprej. Ko vprašajo, kako daleč seže moč tega svetnika, jim pokažejo ljudje po dolini naprej. Turki potem v tem kraju niso ropali in požigali.

v Zaklancu. Zgorelo je 11 hiš z gospodarskimi poslopji (h. št. 5, 7—12, 15 [samo hlev], 16—19). Razun posestnika h. št. 19 so bili vsi zavarovani za 5252 gld. Škođa se je cenila na 25.300 gld. Zažgali so najbrže otroci. Denarne podpore so poslali razni dobrotniki osebno ali po „Zgodnji Danici“ 370 gld. Sosedje so dali les in druge potrebne stvari.

Za lepim križem, katerega so postavili zaklanški mladeniči in dekleta, se odcepi od okrajne ceste stranska pot, ki vodi pod zaklanški grič. Deset minut je treba iti navzgor, da se pride do cerkve. Zaklanška cerkev je najbolj pravilno zidana. Potres jo je l. 1895. zelo razdejal. L. 1897. pa se je po trudu župnika P. Bohinjca in ključarjev Nagodeta in Sečnika spet zvezala z močnimi vezmi, osnažila in olepšala.

Dolga je ta podružna cerkev 15·8 *m*, široka 7·6 *m* in obseg zidovja meri 57 *m*. V cerkvi so trije leseni oltarji. Veliki je posvečen sv. Urhu. Na straneh stojé kipi sv. Tomaža Kant., sv. Janeza od Boga, sv. Nikolaja in sv. Tilna. Zgoraj je podoba Matere Božje. Oltar je prenovil podobar Valentin Šubic iz Poljan. — Stranski oltar na evangelijski strani je posvečen sv. Heleni. Podoba kaže najdenje sv. Križa. Ob straneh sta kipa sv. Ane in sv. Marije Magdalene, zgoraj je podoba Žalostne Matere Božje. — Na listni strani je oltar svetega Valentina. Podobo je prav dobro naslikal domačin Primož Škof, Mrakov iz Zaklanca. Zgoraj je podoba sv. Florijana, ob straneh pa kipa sv. Janeza Nep. in sv. Ignacija. Stranska oltarja je prenovil podobar Jernej Trnovec iz Polhovega Gradca.

Veliki oltar kakor tudi cerkev je posvetil 15. junija l. 1772. pomožni škof Karol grof Herberstein. Cerkveno in zvonikovo streho so popravili l. 1843. za

360 gld. 15 kr. Soseska je dala 75 gld., ostali znesek so plačali s cerkvenim denarjem. Sedanja cerkev je bila dozidana okoli l. 1757., kakor kaže letnica, ki je vsekana na kropilniku v žagradu. V stranskih oltarjih je portatile. Veliki oltar ima privilegij za sedem let. V zvoniku visijo trije zvonovi. Mali zvon tehta 170 *kg* in je okrašen s podobo sv. Križa; na drugi strani je napis: Albert Samassa I. A. Camp. Fusor. Anl. Labaci. — № 898 * 1879. — Srednji zvon tehta 763 funtov. Nosi podobe sv. Križa, sv. Valentina, sv. Helene in spodaj napis: № 1586. Opus Antonii Samassa. Labaci. 1862. — Veliki zvon je okrašen s podobami sv. Križa, sv. Nikolaja in sv. Florijana. Spodaj ima napis: № 1587. Opus Antonii Samassa, Labaci. 1862. Tehta 1233 funtov.

Pokopališče okrog cerkve je staro nekaj nad 250 let. Vendar ni znano, kdaj so začeli tukaj pokopavati mrličje. Križ na pokopališču je podarila farna cerkev. Za mrtvašnico služi en stolpič, v drugem spravlja cerkvenik razno poljsko orodje.

Za soseskine sv. maše so zaporedoma plačevali počesno gospodarji iz Zaklanca in Podolnice. Ok. l. 1758. so bile v navadi sledeče soseskine sv. maše:

1. Na god sv. Valentina je dobil kapelan iz počesne 30 kr., od cerkve 8 kr. nem. veljave.
2. Kvaterni teden v postu je maševal župnik ter prejel 28 kr.
3. V sredo po drugi postni nedelji je bila skupna velikonočna spoved. Prišlo je k spovedi približno 80 odraščениh in 10 otrok. Mesto večerje je dobil kapelan iz počesne 30 kr., za sv. mašo pa 40 kr.
4. V saboto pred ali po sv. Juriju je bila poljska sv. maša s procesijo. Vsi vaščani so zložili za kapelana 48 kr.
5. Dné 3. maja, ko se je obhajal spomin Najdbe sv. Križa, je bila procesija, sv. maša in pridiga.

Cerkev je dala počesne $34\frac{1}{2}$ kr. 6. Isti dan so bili cerkveni računi. Župnik je prišel maševat. Dobil je 2 gld. $13\frac{1}{4}$ kr. in kosilo. Tudi kapelanu so pripravili kosilo. 7. Na god sv. Florijana so prišle procesije od sosednjih podružnic. Župniku so dali za sv. mašo in pridigo iz počesne 30 kr., cerkev pa 8 kr. 8. Drugo kvaterno mašo je zopet opravil župnik, ki je prejel iz počesne 20 kr., od cerkve pa 8 kr. 9. Nedeljo pred godom sv. Janeza Krstnika je bil cerkven shod. Župnik je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo, pel večernice, maševal in pridigoval. Prejel je za vse opravilo iz počesne 40 kr., od cerkve 12 kr. 10. Na god sv. Urha je bilo patronsko opravilo. Maševal in pridigoval je župnik, ki je dobil počesne 30 kr., od cerkve 8 kr. 11. Okoli godu sv. Jakoba je bila kapelanska bira za seno. Za sv. mašo je dobil iz počesne 20 kr. 12. Nekaj dnij kasneje je zopet maševal kapelan ter prejel 20 kr. 13. Na god sv. Tilna je maševal kapelan pri oltarju sv. Helene in prebral evangelij. Iz počesne je dobil 30 kr., od cerkve 8 kr. 14. Kvaterni teden je opravil župnik tretjo kvaterno mašo. 15. V sredo po kvaterni nedelji je pobiral župnik žitno biro. Za sv. mašo je dobil iz počesne 20 kr. 16. Isti dan je maševal tudi kapelan. 17. Na god sv. Nikolaja je imel kapelan ob 10. uri sv. mašo s pridigo. Prejel je iz počesne 30 kr., od cerkve 8 kr. 18. Kvaterni teden je opravil župnik četrto kvaterno mašo. 19. Na god sv. Tomaža Kant., 29. dec., je maševal kapelan pri velikem oltarju in prebral evangelij. Iz počesne je prejel 30 kr., od cerkve 8 kr.

Kapelan Jožef Vogler omeni v svojem spisu, da je nedavno ustanovil neznan dobrotnik šest sv. maš,

katere opravijo med letom pograjski duhovniki ob nedeljah, praznikih ali sopraznikih v zaklanški cerkvi. Ob enem razlagajo krščanski nauk. Za vsako teh svetih maš je bil določen stipendij 1 gld. 10 $\frac{1}{2}$ kr. n. v. V osmini po spominu vernih duš je naročila soseska sv. mašo z biljami (en nokturn in hvalnice) za umrle vaščane. Plačala je 1 gld. 4 kr. n. v. — Za navadno naročeno sv. mašo, katero je opravil duhovnik v cerkvi sv. Urha, je bilo darilo 40 kr. Za črno mašo je dobil 40 kr., za pogreb 18 kr., za bilje posebej 16 kr., za otročji pogreb 8 kr. in ravno toliko sedmi dan za „libera“.

Sedaj opravlja kapelan soseskine sv. maše. Za pot dobi iz cerkvenega premoženja ob delavnikih 90 kr., ob nedeljah in kadar pride s procesijo v Zaklanec, pa 1 gld. 5 kr. V navadi so sv. maše: 1.—4. Vsak kvartni teden; 5. na god sv. Valentina; 6. v soboto po beli nedelji (poljska sv. maša, cerkev plača 1 gld. 50 kr.); 7. na god najdbe sv. Križa; 8. na god sv. Florijana (procesija pride iz Horjula); 9. v nedeljo pred sv. Janezom Krstnikom (cerkven shod); 10. na god sv. Urha, soseskega varuha; 11. v nedeljo po sv. Urhu (patronsko opravilo); 12. na god sv. Tilna; 13. prvi pripravi dan po 2. novembru z biljami (kapelan dobi 1 gld. 75 kr.); 14. na god sv. Nikolaja; 15. na god sv. Janeza Ev. (mesto na god sv. Tomaža Kantv.).

Cerkev ima lastnega premoženja za 177 gld. 58 kr. Soseska plača prostovoljno za soseskine svete maše 11 gld. 3 kr. in za vzdrževanje cerkve 11 gld. 9 $\frac{1}{2}$ kr. L. 1893. so neznani hudobneži ukradli srebrn kelih s pateno. — Cerkev je lastnica posestva v obsegu 10 oral 1551 □ sežnjev. Svet ima v najemu cerkvenik (parcele št. 754, 1213, 1243, 1245, 1248, 1250, 1251, 1260,

1409/8, 1252), ki plačuje najemnine 4 gld. $16\frac{1}{2}$ kr. Davke plača cerkev. Čisti donesek cerkvenega sveta je cenjen na 15 gld. 79 kr. „Cerkovnic“ je tudi nekaj v Zaklancu (parc. št. 277, 359, 361, 364, 369, 377/1, 377/2, 390, 316, 360, 315, 278/2, 276). Zanje plačuje 31 posestnikov iz Zaklanca in Podolnice cerkvi 4 gld. 48 kr. Mesto žita dobi cerkev 5 gld. $77\frac{1}{4}$ kr. od 14 posestnikov. Za železno kravo (vacca ferrea) plačuje sedem posestnikov po 12 kr., skupej 84 kr. Železna krava pomeni najbrže stalni priboljšek.

V cerkvi sv. Urha je devet mašnih ustanov: 1. Za r. Jurija Marovt opravi župnik eno sv. mašo (preje dve). Po sv. maši dá enemu domačemu ubožcu $55\frac{1}{2}$ kr. miloščine. 2. Iz Andrej Zdešarjeve in Marije Nagličeve ustanove se opravi ena sv. maša (preje dve) za pok. ustanovnika in uboge duše v vicah. 3. Za r. Matijo Mrovle opravi župnik pet (preje deset) sv. maš in sicer štiri ob določenih dnevih (na god sv. Matije, sv. Filipa in Jakoba, sv. Lovrenca in sv. Mihaela). Obresti so tako razdeljene, da dobi župnik za šolske podobice $83\frac{1}{2}$ kr., za dva reveža, katerih jeden mora biti iz Zaklanca, drugi iz Podolnice, po 1 gld. 68 kr. 4. Za r. Jakoba Nagode se daruje ena sveta maša. 5. Za r. Jakoba Slovše dve (preje štiri). 6. Za Florijana in Lucijo Kozina štiri, 7. za Jurija in Jero Potrebuješ dve (preje tri), 8. za Andreja Prosen eno in 9. za pok. Štefana in Marijo Velikovrh dve (preje tri) sv. maši.

VIII.

Poslopja, posestvo in dohodki horjulskih duhovnikov.

Brez oporekanja bode vsakdo pritrdil, da je najlepše in najpripravnejše poslopje v horjulski fari novo župnišče. Njegovo zgodovino pove spominska plošča, ki je vzdana nad glavnim vhodom, z napisom:

**Aedificata 1788; exaltata 1833:
Munificentia R. D. Can. Andr. Zamejic
reconstructa 1887.**

Župnišče, katero so l. 1788. v naglici sezidali Horjulci, ni zadostovalo vsem potrebam. Spodaj je bila na vsaki strani ena soba, pod streho pa na eni strani dve, na drugi ena. Knez in škof Anton Alojzij Wolf je prenočil v tem župnišču dne 20. maja l. 1825. V svojih zapiskih je tudi omenil ta župni dvorec.¹⁾ L. 1833. je vzdignil župnik Fr. Veriti župnišče za eno nadstropje in je tudi znotraj popravil vse potrebno. To popravo je naznanil knezoškofu, ko je bila 26. julija l. 1835. birma v Polhovem Gradcu.²⁾ To prezidavo je pregledal knezoškof dne 26. julija l. 1841.³⁾

¹⁾ Der Pfarrhof hat unten auf jeder Seite ein Zimmer, oben unter dem Dache auf einer Seite zwei, auf der andern eines. Er ist im ziemlich guten Zustande.

²⁾ Dotično naznanilo se glasi v zapisniku na str. 405: Zu Horjul hat der Pfarrer den Pfarrhof mit der Gemeinde um einen Stock erhöht.

³⁾ Der Pfarrhof hat einen zweiten Stockwerk erhalten, der zwei Wohnzimmer für den Pfarrer, zwei für den Kaplan enthält, während zu ebener Erde noch Wohnzimmer für die Geistlichkeit sind.

Staro župnišče je bilo dolgo 16·2 *m*, široko 11·1 *m* in visoko do strehe 6·2 *m*. Pokrito je bilo z opeko. V pritličju so bili štirje prostori, na levo stanovanje župnikovo, na desno družinska soba, zadej na levo shramba za razno orodje, na desno pa obokana kuhinja s shrambo za jedila. V zgornjem nadstropju je imel na levo eno sobo župnik, na desno pa dve sobici kapelan, zadej je bila na levo spalnica za družino, na desno pa kašča. Pod zemljo ste bili dve obokani kleti.

Popravljen župnišče je le malo časa zadostovalo raznim potrebam. Vendar so dolgo odlašali s temeljito popravo. Šele l. 1887. so poskusili odstraniti vse napake in nepopolnosti župnega dvorca. Potrebni načrt je napravil c. kr. nadinženir Konrad Grimm v Ljubljani. Gospodu župniku in zidarskemu mojstru Martinu Kogelšek se je zdel preokoren ta načrt. Popravila sta ga sama in potem popolnoma samovoljno vodila delo. Ljudstvo je hodilo na tlako, vozilo kamenje in opeko, ter dovažalo potrebni les za popravo. Približno 5000 glđ. je daroval domačin preč. gosp. kanonik Andrej Zamejic. Domača občina je svojega dobrotnika imenovala častnim občanom. — Delati so začeli v maju. Župnik se je preselil s pisarno v šolsko poslopje, kjer je pet mesecev prebival v nekdanjem mežnarjevem stanovanju. Družina je spala na hlevu v senu. Ko je prišel nadinženir Grimm delo nadzorovat, je sam priznal, da bode župnišče bolje in pripravneje sezidano po popravljenem načrtu, kakor bi bilo po njegovem navodilu.

Sedanje novo župnišče je dolgo 19 *m*, široko 11·1 *m* in visoko do strehe 6·5 *m*. Desna polovica ima stari zid, levo so podaljšali za 3 *m* v vrt; vse so vzdignili za 30 *cm*. Spodaj so štirje prostori, spredaj na desno obednica, na levo je pisarna, zadej na desno

kuhinja, na levo pa shramba za jedila in kašča. Zgoraj ima župnik tri lepe sobe, kapelan pa dve. Kleti pod zemljo ste tudi popravljeni.

Novo gospodarsko poslopje je bilo postavljeno l. 1879. Dolgo je 19 *m* in široko 11.5 *m*. Med župniščem in gospodarskim poslopjem je 7 *m* široko dvorišče. Spodaj so trije obokani prostori, hlev, drvarnica in kolarnica. Zgoraj na desno je skedenj, na levo pa shrambe za mrvo. Na jugozapadnem oglu je prizidan obokan svinjak, nad njim kurnik in golobnjak. Streha je škrlinata. Gradivo so dali farani, ki so tudi hodili delat tlako. V pokritje ostalih stroškov so si prostovoljno naložili 60 % naklado na davke, katero so sami pobrali po hišah. Vse delo je stalo nekaj nad 2000 gld. Dné 9. marca je oznanil tč. upravitelj Franc Dolinar, naj pripeljejo farani les. Dné 22. aprila je bil vložen temeljni kamen, 29. maja so postavili krov, 18. junija je bila dodelana streha in 11. oktobra so odšli zadnji delavci. Delo je zato tako napredovalo, ker se je vsak faran potrudil pomagati po lastnih močeh.

Pravi kras horjulske fare je tudi vrt pred župniščem. Župnik Fr. Veriti je dal l. 1812. iz lastnega premoženja 142 gld. za svet, ki ga je kupil od Matije Fajdiga, 40 gld. pa posestnik Štefan Zdešar iz Zaklanca, h. štev. 15. Župnik je obljubil zase in za svoje naslednike, da bo opravil vsako leto dve sv. maši za r. Nežo Zdešar in sicer 21. jan. v Zaklancu ali v Horjulu, 18. avgusta pa v Zaklancu. Sedaj mašuje župnik samo 21. jan. v farni cerkvi, plača davke in nekaj malega cerkvi in mežnarju. Prepisnino (10 gld.) je plačal župnik dné 26. aprila l. 1813. v Polhovem Gradcu. Iz kupljenega sveta je napravil župnik farovski vrt. Kmalu je bil poln žlahtnega drevja, ki je obilna pla-

čalo župnikov trud.¹⁾ Vrt je imel gabrovo ograjo, ki je ostala do leta 1883. Stari vrt (parc. št. 1) je meril 500 □ sežnjev in donášal čistega dohodka 2 gld. 6 kr. L. 1883. je ukazal župnik Fr. Dolinar iztrebiti gabrovo mejo. Privzel je k vrtu še dobro tretjino njive (parcelo št. 7). Srenja je po prostovoljnih darovih v lesu, denarju in delu ogradila farovski vrt, ki meri sedaj skoraj pol orala.

Ostalega sveta, ki služi župniku za užitek, ni posebno veliko. Na Vovčnah za Horjulom so skupaj tri farovške parcele št. 57, 58 in 46/2. „Njiva“ (parc. št. 57) meri 1225 kvadratnih sežnjev in donáša čistega dohodka 4 gld. 40 kr. „Travník na Vovčnah“ (parc. 58) meri 1 oral 305 kvadratnih sežnjev in daje čistega dobička 10 gld. 12 kr. Ta travník in njivo je prepustila občina v užitek domačemu župniku. Dné 1. maja l. 1823. so napravili posebno pogodbo. Vsak župnik je plačal tekom prvega leta svojega službovanja v Horjulu 25 gld. k. velj., opravil je za sosesko štiri sv. maše in prevzel vse manjše poprave pri župnišču. Zato je imel užitek omenjenih dveh parcel. Davke je plačevala horjulska občina. — L. 1880. so pristavili tej pogodbi pripombo, da odpusti horjulska občina svojim župnikom plačilo 25 gld. konv. velj. pri nastopu župnije, zato pa mora župnik plačevati davke. Tudi število sv. maš so znižali na dve, kateri mora župnik opraviti za sosesko 24. junija in 12. julija.

Parcelo št. 46/2 s ploščino 506 kvadratnih sežnjev je prevzel župnik Fr. Dolinar dné 3. marca 1881

¹⁾ Knezoškof A. A. Wolf omenja v svojem zapisniku: „Dieser Pfarrer hat die Pfarre Horjul dadurch sehr verbessert, dass er durch Ankauf den pfarrhöfflichen Terrain um den Pfarrhof erweiterte, und einen schönen Garten bildete.“

za odpisani dolg iz Fr. Veritijeve mašne ustanove. Imenuje se „stari vrt na Vovčnah“.

Na Ruparjevem griču je „Kapsnik“ (parc. št. 208) v obsegu 15 kvadratnih sežnjev in z doneskom 5 kr.

Pri delitvi občinskih pašnikov je podarila vrzdenška soseska župniku v Lipalici ležeči travnik „za Zajčico“ (parc. 634) v obsegu 1061 kvadratnih sežnjev (1 gld. 92 kr. čistega dobička). Horjulska soseska je darovala sosednjo parcelo št. 629/3, ki meri 130 kvadratnih sežnjev in donaša 24 kr. dohodka.

Hrib „Brezovec“ (parc. 1016) je soseskina cerkovnica, vrh (1016/2) je pa farovška lastnina. Vsakih šest let se enkrat poseka grmičevje za butare. Tudi nekaj vejevja in praproti se dobi na tem vrhu, ki meri 1460 kvadratnih sežnjev in nosi čistega dobička 69 kr.

Kot Töttingerjev beneficijat ima župnik nekaj sveta tudi na Vrzdencu, namreč parcele št. 67, 273 in 274 davčne občine Vrzenec. Travnik „za grobljo“ meri 648 kvadratnih sežnjev in donaša dohodka 2 gld. 73 kr. Vrt za bivšim župniščem meri 245 kvadratnih sežnjev, njiva pa 440 kvadratnih sežnjev. Dohodka daje prvi 73 kr., druga pa 2 gld. 34 kr.

Župnikovi dohodki so bili vedno pičli. Vsled dvornega ukaza z dné 18. junija l. 1785. je bila določena župnikova plača na 400 gld. Ker so obresti ustanovnih glavníc znašale 283 gld., drva so bila cenjena na 11 gld. 40 kr., je dobival župnik iz verskega zaklada letni prispevek 105 gld. 20 kr. Biro in štolnino so pobirali pograjski, oziroma na Lesnem Brdu vrhniški duhovniki. — Župniku Alešu Jerala so določili l. 1842. prispevek 321 gld. 25 kr. k. v. Dné 1. novembra l. 1843. so ga znižali na 319 gld. 12 kr. Župnik je zato do-

bival tak prispevek, ker je vlada plačevala samo 2 % obresti ustanovnih glavníc. Štolnino je prevzel horjulski župnik l. 1853.¹⁾ Tudi za biro je hotela odškodovati pograjske duhovnike. Polovico bire je vsled vladinega odloka²⁾ prevzel horjulski župnik od kapelanov, ostala mu je pripadla po smrti pograjskega župnika Jakoba Fada. Zapisane bire je bilo v horjulski fari: 30 $\frac{1}{4}$ mernikov pšenice, 3 $\frac{1}{4}$ mešanice, 2 $\frac{1}{2}$ rži, 3 $\frac{1}{2}$ ovsa, 203 pesti prediva, 109 $\frac{1}{2}$ košev sena, 5 funtov volne in 3 gld. $\frac{1}{2}$ kr. za sir. Na Vrzdencu, v Zaklancu in Podolnici je dobival seno kapelan, drugod je je delil z župnikom. Pograjski cerkvenik je dobival na Samotorici 1 $\frac{1}{2}$ mernika mešanega žita, cerkvenik pri sv. Lovrencu pa štiri kose sira. V ostalih vaseh sta dobivala nekaj prostovoljne bire. — Novo fasijo je dobil župnik Aleš Jerala l. 1861. Dobival je od 1. oktobra l. 1861. do 31. jan. l. 1864. vsako leto 304 gld. 62 $\frac{1}{2}$ kr. prispevka iz verskega zaklada. Tedaj so zasledili neko pomoto in horjulski „gospod oče“ so morali povrniti 587 gld. 57 $\frac{1}{2}$ kr. Znanprej je dajal verski zaklad samo letnih 52 gld. 80 $\frac{1}{2}$ kr. Za doplačilo je moral opravljati župnik 30 sv. maš. To število so znižali l. 1863. na osem. Po smrti pograjskega župnika Jakoba Fada³⁾ je dobil horjulski vso biro. Zato mu je takoj ustavila vlada neznatni prispevek. Župnik Fr. Dolinar je vrnil vladi še ostalih osem sv. maš.⁴⁾ Kasneje so se nekoliko zboljšale razmere. Župnik je zopet dobival prispevka 235 gld. 37 kr. — Vsi dohodki župnikovi so bili do l. 1896. zaračunjeni z 895 gld. 80 $\frac{1}{2}$ kr. Zato je moral porabiti

¹⁾ Odlok dež. vlade z dné 15. jun. 1853, št. 6079.

²⁾ Odlok dež. vlade z dné 24. sept. 1853, št. 10.705.

³⁾ Dné 3. aprila l. 1885.

⁴⁾ Odlok knezoškof. ord. z dné 10. avg. 1885, št. 1357.

vsako leto 10 gld. za manjša popravila. L. 1899., 15. jan. s števil. 18.426 pa je deželna vlada nakazala kongruo 610 gld. 13 kr.

Prvi horjulski kapelani so dobivali iz verskega zaklada 150 gld. k. v. L. 1803. so jim povišali plačo na 200 gld.¹⁾ Za časa francoske vlade je prenehala horjulska kapelanija. Kasneje so zopet dobili kapelana. Plača mu je bila izprva določena s 150 gld., l. 1824. so jo zvišali na 200 gld.²⁾ Opraviti je moral za ta prispevek letnih 34 sv. maš. Sedaj dobiva kapelan iz verskega zaklada 300 gld. V priboljšek mu farani prostovoljno dajo nekaj bire.

IX.

Duhovni pastirji v fari.

Ker je že zgoraj popisano delovanje obeh vrzdenških beneficijatov, hočem tukaj navesti samo kratke životopise vseh horjulskih župnikov, kapelanov in subsidijarijev.

A. Župniki.

1. *Tomaž Rozman* (od 22. decembra l. 1789. do 19. maja l. 1795.). — Rojen v Mošnjah v novembru l. 1748. je bil posvečen dne 21. decembra l. 1771. (star 22 let 11 mesecev). Prvi dve leti je bil subsidijarij na Vrzdencu, potem sedem mesecev subsidijarij v Žusemu (Siessenheim) na Štajerskem in poldrugo leto kapelan v Kranjski Gori. Nato je prišel zopet na Vrzenec, kjer je postal beneficijat l. 1784. V naslednjem letu je napravil župnijski izpit „cum profectu 1^{mae} classis“. Po ustanovitvi nove fare v Horjulu je bil imenovan dne

¹⁾ Odlok dež. vlade z dne 27. julija 1803, št. 3988.

²⁾ Odlok dež. vlade z dne 28. maja 1824, št. 7178.

25. novembra l. 1789. župnikom horjulskim. Sit vednih prepirov z Vrzdenčani je prosil za izpraznjeno lokalijo v Dobrunji, kamor se je preselil dné 19. maja l. 1795. Umrl je v Dobrunji 13. avgusta l. 1801.

2. *Nikolaj Cipriani* (od 9. junija l. 1795. do konca l. 1806). — Rodom Italijan je bil l. 1787. prvi kapelan na Brezovici. Kasneje je prišel za farnega vikarija v Kresnice. Ker je bil zelo strog in natančen, se je sprl s svojimi farani in prosil za izpraznjeno horjulsko župnijo. Tudi v Horjulu se je moral prepirati z upornimi Vrzdenčani in trmoglavimi Horjulci.¹⁾ Zato se je rad preselil na Brezovico, kjer je deloval kot farni vikarij do smrti. Umrl je 12. dec. leta 1828., star 68 let.

3. *Matej Wolf* (vulgo „Vouk“ od 6. maja l. 1807. do konca febr. l. 1812). — Porojen v Radoljici l. 1752., se je šolal v Ljubljani. Posvečen je bil v duhovnika „ad titulum agrorum civitati Rattmanstorfensi subditorum (Andreae Gollmayr, Bartholomaei Douschan et Matthaei Pretner)“ in sicer je prejel subdijakonat dné 20. decembra l. 1777., dijakonat 13. junija l. 1778. in mašništvo 20. marca l. 1779. Eno leto je preživel kot bogoslovec v Gornjem Gradu. Potem je bil kapelan v Grižah na Spodnjem Štajerskem sedem mesecev, v Podbrezju štiri in pol leta in na Igu pet let. Dné 17. avgusta l. 1791. je bil vmeščen na faro Spodnji Tuhinj. Od l. 1795. do 22. nov. l. 1796. je služboval v Lešah²⁾,

¹⁾ Župnik Cipriani ni dovolil cerkveniku, da bi zvonil k hudi uri. L. 1804. je nastal vsled tega v Horjulu pravi upor. Horjulci so ulomili zaprta vrata v zvonik in samovoljno začeli zvoniti. Ker je tisti dan napravila toča neznatno škodo, so metali skozi okna točo v župnišče in grozili gospodu župniku. Komaj je potolažil pograjski župnik razburjene vaščane, da so šli domov.

²⁾ Zgodovina župnij v dekaniji Radolice, str. 100.

1. 1797. je bil lokalist na Koprivniku, od 1. 1798. do 1. 1807. pa lokalist na Bohinjski Beli. Radi bolehnosti je zapustil Horjul 1. 1812. in se preselil v Kovor, kjer je služboval kot župnik do 1. 1817. V pokoju je živel v Tomišlju, 1. 1821. v Horjulu, potem do 1. 1826. v Dobrunji in naposled v Radoljici, kjer je umrl 6. januarja 1. 1827.

4. *Franč Veriti* (od dné 17. marca 1. 1812. do 24. aprila 1. 1840.). — Rojen 17. decembra 1. 1771. v trgu Tolmezzo nadškofije Videmske, je hodil v latinske šole v Vidmu, služil v štacuni trgovski v Požunu, štiri leta v mornarstvu na Laškem, potem bil nekaj časa go-podar doma, nato bogoslovec v Vidmu, posvečen mašnik dné 12. aprila 1. 1800., je služil za kapelana v Horjulu. Prestavljen v Selca je tam deloval do sv. Filipa 1. 1804., potem na Krki do leta 1806. To leto so mu izročili vikarijat v Rovtah, kjer je ostal do sv. Jožefa 1. 1812. Na sv. Urbana 1. 1840. se je preselil iz Horjula v Novo Mesto, kjer je na svoje stare dni prišel v častito družbo novomeških kanonikov. Umrl je ravnotam dné 16. julija 1. 1849.¹⁾

Ker je na Kranjskem pomanjkovalo duhovnikov, je pisal župnik Cipriani v Videm po enega novomašnika, ki naj bi prišel v Horjul za kapelana. Ker pa ta ni hotel iti, se je podal na pot Fr. Veriti in prišel v Horjul dné 26. maja 1800. Ali siromak ni znal slovenske besede. Bil je „mutast kapelan“. Takoj v začetku se je začel z vsem pridom učiti slovenščine. Čez malo časa je že lahko bral na glas v cerkvi sv. evangelij, ko mu je župnik zaznamenal naglaske. Potem je začel po malem spovedovati in drugo leto je lahko brez vsake pomoči slovensko pridigoval in vse duhovske reči opravljal. V Horjulu je začel g. Veriti delovati v Gospodovem vinogradu kot mutast kapelan, v Horjulu je

¹⁾ Obširen životopis se nahaja v „Drobtinicah“ 1. 1850, str. 116—123, v „Zgodnji Danici“ 1. 1849., str. 383—386, v „Jezičniku“ XXIII. leto, str. 50.

tudi služil kot zgovoren in skrben župnik celih 28 let na velik prid krščanskih duš. Pero in vrtnarski vinjek sta mu bila najljubše orožje. Moliti in učiti, pisati in drevje žlahtniti je bilo župnikovo vsakdanje delo.

Svoji fari je bil Veriti skrben oče; ojster do sebe, je tudi želel in tirjal, da naj bi podložni v vsem prav storili. Z nekakim posebnim veseljem se ga še sedaj spominjajo starejši farani. Pa tudi Veriti ni pozabil svojih nekdanjih ovčic. Kot kanonik jih je še prišel nekaterikrat obiskat. Tudi cerkve, v kateri je toliko let opravljal službo božjo, ni pozabil. L. 1847. je poslal dva lepa mašna plašča z drugo pripravo. — V cerkvi je napravil orgle, katerih poprej ni bilo. Tudi župnišče je vzdignil in zlepšal. Zlasti vrt je tako lepo uredil, da daleč na okrog ni bilo takega. Tudi v svoji oporoki z dné 16. decembra l. 1848. ni pozabil Horjulcev:

„§ 14. Kranjske bukve bodo poslane v Horjul, de jih g. Fajmošter med farmane po svoji previdnosti razdeli, stroški za vožnjo, ali drugo bo iz mojega plačano.

„§ 20. Jožef Leben, sin ranciga Jakoba Leben iz Vasi Horjul Nr. 10. je meni dolžan 167 f. ker sim bil v leto 1841 posodil njegovimu očetu, ki je bil $\frac{1}{2}$ Grunta kupil.

„Iz tega dolga zapustim v Kapital, ktiriga obrest bo za vboge Horjulske fare 100 f.

„De gospod fajmošter horjulski zamorejo dolžno, intabulirano pismo plačati, zapustim 6 f.

„Farni zerkvi s. Margarite v Horjuli 25 f.

„Podružnici s. Kanciana na Verzdencu 12 f.

„ „ s. Urha v Zaklancu 12 f.

„ „ s. Mihela v Samotorci 12 f.

167 f.

5. *Matej Arnol* (od 25. aprila l. 1840. do 25. okt. l. 1842). — Rojen v Stari Loki 29. avgusta leta 1780 je bil posvečen v mašnika 18. marca l. 1810. Najprej je služboval kot kapelan v Škocijanu; 22. okt. l. 1812. je bil prestavljen na Bloke in 28. jan. 1815 v Šmarije. Konkurzni izpit je napravil 6. avgusta leta 1817. Od l. 1820.—1825. je bil mestni vikarij in zadnja tri leta

ob enem dekanijski upravitelj v Radoljici. Župnijo Selca je nastopil 18. jan. l. 1826. Leta 1829. je začasno opravljal posle loškega dekana. Za horjulsko faro se je oglasilo 27 prosilcev. Dne 13. marca l. 1840. je bila podeljena župniku Mateju Arnolu. Najbrže je pričakoval boljših prihodkov, ker se je naglo naveličal nove službe. V pokoju je živel še 17 let v Stari Loki, kjer je umrl 5. nov. l. 1859.

6. *Aleš Jerala* (od 25. oktobra l. 1842. do 4. decembra l. 1878). — Rodil se je v Hrašah pri Smledniku, h. št. 23, dne 14. julija l. 1792. Šole je dovršil v Ljubljani in sicer bogoslovje z izvrstnim uspehom. V duhovnika ga je posvetil 22. septembra l. 1816. prošt stolne cerkve in naslovni škof Druženski Janez Anton Ricci. Novomašnik je opravil prvo sveto daritev dne 29. septembra v domači farni cerkvi v Smledniku. Prvo službo je nastopil v Gorjah.¹⁾ Posebno se je odlikoval v tej službi kot odgojitelj. Zato je dobil od škofijskega konzistorija pohvalno pismo. Iz Gorij je bil predstavljen dne 26. marca leta 1818. na Vače, 20. aprila l. 1819. v Dol in 3. maja l. 1822. je bil imenovan za drugega mestnega kapelana v Kranju. Tukaj je služboval do 19. februarja leta 1834. Vmes ga je poslal škof Anton Alojzij Wolf za provizorja v Tržič, kjer je oskrboval župnikove posle od 22. novembra l. 1827. do 24. aprila l. 1828. Potem je prišel nazaj v Kranj za prvega kapelana. Konkurzni izpit je napravil v majniku leta 1832. Prosil je za faro Poljane nad Škofjo Loko, ter bil kanonično vmeščen 20. febr. l. 1834. V Poljanah ni mogel izhajati župnik Jerala s kmetijo, katero ima poljanski župnik za užitek. Vedno se je

¹⁾ Dekret z dne 25. sept. l. 1816

bal, da bo zalezal v dolgove. Zato je prosil 27. julija l. 1842. za razpisano horjulsko faro. V priznanje njegovih zaslug mu je podelil knez in škof Anton Alojzij dné 6. avgusta l. 1842. to župnijo.¹⁾ V Poljanah je ostal župnik Jerala do 24. oktobra. Potem je prevzel horjulsko župnijo, v kateri je deloval kot pravi duhovni oče celih 36 let. Umrl je demantnomašnik 4. decembra l. 1878.²⁾

Kanonik Janez Novak je dejal l. 1855., ko se je pri odhodu v Horjul poslavljaj pok. kanonik Marn: „V Horjulu bodele dobili župnika, ki ima velike obrvi in ostro, odurno zunanost: toda nikar se ga ne bojte, srca je zlatega.“ Resnico je govoril pok. gospod kanonik. Ranjki horjulski „gospod oče“ so bili res vzoren duhovnik, izkušen župnik, mož, ki je res plodorno deloval v Gospodovem vinogradu.

Novi župnik je prav kmalu pridobil srca horjulskih faranov. Z besedo in zgledom jih je napeljeval k pobožnemu življenju. Za vsakega je imel prijazno očetovsko besedo. Kadar je moral katerega posvariti, je vedno skrbel, da dotičnega ni razžalil. Da bi povzdignil gorečnost v srcih svojih faranov, je ustanovil zlasti po prizadevanju tedanjega kapelana Janeza Volčiča l. 1852. družbo živega rožnega venca; deset let kasneje je vpeljal bratovščino vednega češčenja presv. Rešnjega Telesa, l. 1868. so obhajali Horjulci prvi sv. misijon in leta 1871. so imele veliko uspeha duhovne vaje.

Da bi olajšal sebi delovanje, je pred vsem skrbel, da je dobro vzgojil svoje duhovne pomočnike. Imel je res posebno srečo in blagoslov božji pri tem poslu. Kapelana čč. gg. Luka Jeran in Janez Volčič sta slovela kot goreča dušna pastirja in in tudi s svojimi spisi sta poslavila sicer neznatni Horjul.

¹⁾ „In freudiger Anerkennung Ihrer, bald 26-jährigen gewissenhaften Dienstleistung in der Seelsorge, und Ihres männlichen stets unbescholtenen Betragens willfahre ich recht gerne Ihrem Ansuchen und verleihe Ihnen hiemit die . . . erledigte Pfarr Horjul in der vollen Ueberzeugung, dass Sie dieser Pfarr-Gemeinde allseitig würdig vorzustehen nie ermangeln werden.“

²⁾ Viri: „Drobtinice“ 1893, str. 154; „Zg. Danica“ 1866, št. 29, 30; 1876, št. 40 do 42; „Slovenec“ 1876, mes. oktobra in 1878, št. 135.

Pokojni Jožef Marn je sam v pismu izrazil svoje veselje in zadovoljnost, da je dobil tako izkušenega in pobožnega župnika. Pisal je namreč nekemu tovarišu: „Blagor nam novincem, kateri imamo na strani tako vrle in dobre in izkušene može, kakor je moj ljubeznivi gospod župnik! Sama dobrota in ljubezen ga je, da smo mu vsi udani, jaz in farani. Ne želim si kmalu priti od tod i t. d.“

Kako vneti so bili horjulski „gospod oče“ za čast božjo, razvidimo že iz raznih del, katera so izvršili pri farni cerkvi in podružnicah. Leta 1843. je bila napravljena streha na cerkvi in zvoniku v Zaklancu. Dve leti kasneje so naročili v Ljubljani veliki in mali zvon za vrzdenško cerkev. V Horjulu so dobili l. 1851. tri nove zvonove. Mali zvon so dali l. 1869. preliti, ker ni ugajal njegov glas. L. 1858. je dobila samotorška cerkev nov veliki oltar; naslednje leto so prenovili veliki oltar na Vrzdencu. Mnogo truda je imel g. župnik s farno cerkvijo, katero je bilo treba razširiti. L. 1861. je naročil dva nova zvonova za samotorško podružnico in l. 1862. tri zvonove za podružnico v Zaklancu, ki je pogorela. L. 1868. sta bila prenovljena stranska oltarja na Samotorici. Farna cerkev je dobila novo obhajilno mizo, l. 1873. zidano ograjo in vodnjak pred cerkvijo. Nabiranje prostovoljnih doneskov za veliki oltar sv. Marjete je sicer prevzel duh. pomočnik g. Fr. Dolinar, a župnik Jerala je sklenil pogodbo s kamnosekom in je tudi kasneje nadzoroval postavljanje velikega oltarja. Leta 1877. je preslikal Janez Šubic prezbiterij. Zadnje župnikovo naročilo je bilo deset vlitih svečnikov za domačo farno cerkev.

Pokojnega horjulskega g. očeta niso ljubili samo farani in duhovni sobratje, marveč so ga cenili in odlikovali tudi cerkveni in svetni predstojniki. Knez in škof Anton Alojzij je ustanovil z glavnico 3000 gld. mašno ustanovo gospodu očetu v priboljšek. Grof Blagaj je bil iskren prijatelj gospoda župnika. In tudi vlada je priznala zasluge g. župnika Jerala s tem, da mu je podelilo Nj. Veličanstvo zlat križec s krono za zasluge tekom šestdesetletnega zvestega službovanja.

Tudi milostni Bog je počastil svojega služabnika že tukaj na zemlji. Pod Njegovim varstvom so zdravi in krepki praznovali gospod oče petdesetletnico in tudi šestdesetletnico mašništva. Obedve slovesnosti je obhajala s slavljencom vsa fara horjulska. Krog cerkve so farani postavili več mlajev, naredili dva slavoloka, spletili

mного vincev, ter jih sklenili med seboj. K zlati maši (30. septembra 1866) je prišlo več odličnih gostov, med njimi preč. g. stolni prošt Anton Kos, kanonik J. Novak in na čelu dekanijske duhovščine vrhniški dekan J. Boner. Milostni gospod prošt poda s kratkim nagovorom gospodu zlatomašniku imenitno, nalašč v ta namen narejeno palico s cvetličnim šopkom na vrhu. Gospod dekan nato pokloni slavlencu prelep križec v imenu dekanijske duhovščine. V cerkvi so pozdravili zlatomašnika pevci s posebno pesmijo, katero je za to slavnost zložil g. L. Jeran, g. Gregor Rihar mlajši je pa naredil primeren napev. Pred sv. mašo je na prižnici povedal gospod stolni prošt vzrok slavnosti, pokazal je na častitljivega starčka pred oltarjem s palico, katero je poslal slavlencu nekdanji kapelan g. L. Jeran, naznanil ob kratkem njen pomen in potem razložil resnico, da je starost dar božji, ki se doseže na potu pravice. Pri slovesni sv. maši so stregli bližnji gospodje župniki, popoldne pa navzoči štirje kapelani gospoda zlatomašnika. Pri obedu se je zopet prav odkritosrčno razodevalo, kako v čislih so častiti gospod oče Aleš Jerala vsem pričujočim gostom. G. dekan Boner poda drug spominek, lepo tobačnico z vpisanima črkama A. J. in z letnico 1866. Nato izroči zlatomašniku č. g. kanonik Novak v spomin podobo prevzv. gospoda nadškofa goriškega s posebno knjižico, v katero so se vpisali vsi pričujoči gosti; g. prof. Andrej Zamejic podá zvezek svetih podob, na katerih so z zlatimi črkami brati besede: „V spomin na zlato mašo, ki jo je imel v Horjulu 30. kimovca Aleš Jerala.“ Bivši g. kapelan L. Jeran se ni mogel osebno udeležiti slovesnosti. Zato je poslal kratko razlago zlatomašne palice, ki se je brala pri mizi: Palica je enoletna smokvina mladika, katero je urezal L. Jeran na božji poti v Jeruzalem v Kani Galileji. Na vrhu ima držaj iz terebintovega lesa z gore Tabor. Drugi les je bila molkovina, potem je bilo vdelane nekaj mirte iz Cezareje Filipove, košček lesa libne od enega največjih Jordanovih virov, kosec palme in trnja, po imenu „ávusses“, iz kakoršnega je bila Zveličarjeva krona na križu. — Razun teh so vloženi lesovi iz Smlednika, rojstnega kraja, in vseh tistih krajev, po katerih so služili v duhovski službi g. Aleš Jerala. — V sredi sta bili dve mali steklenici dragih pijač in mazil, tri so pa posebej podali gospodu zlatomašniku: malo vina iz Jeruzalema, Jordanove vode in olja iz oliv na vrtu Getzemani.

Svojo demantno mašo je opravil g. Aleš Jerala rožnovensko nedeljo leta 1876. Vse je bilo zopet ozaljšano: mlaji, slavaloki, zastave po vasi, zlasti bližje cerkve, ob cerkvi in v cerkvi, mogočno zvonilo, pokanje možnarjev, ljudstvo povsod veselih obrazov je to spričevalo. Za demantno mašo svojega častitega duhovnega ženina, kakor za vezilo, je prejela farna cerkev prelep kamenit oltar. Pred tem novim, ravno prejšnjo nedeljo posvečenim oltarjem je obhajal svojo duhovsko šestdesetletnico starosta kranjske duhovščine v pastirski službi, horjulski gospod oče Aleš Jerala v 85. letu svoje starosti. Novo, krasno mašno obleko je daroval domačin veleč. g. Andrej Zamejic. V roki je imel slavljenec v novo preslikano palico, katero je nosil že pred desetimi leti pri zlati maši. Zbralo se je kjub slabemu vremenu 17 duhovnikov in neštevilno ljudstva, ki je s tem očitno pokazalo, kako spoštujejo Horjulci svojega duhovnega očeta, ki jih vodijo že 34 let. Pri demantni maši je pridigoval preč. gospod kanonik Jurij Volc, kolik dobrotnik je mašnik vernikom, tu posebej demantnik. — Dné 15. oktobra leta 1876. je pripel po veliki maši c. kr. okrajni glavar pl. Fladung g. župniku Alešu Jerali zlati zaslužni križec s krono po primernem nagovoru, v katerem je posebno povdarjal slavljenčevo neutrudljivost v spolnovanju svetih dolžnosti tekom 60letnega duhovnega pastirstva.

Dve leti po tem slavnostnem dogodku je poslavil tudi Bog demantnika s krono večnega življenja. Zelo ganljivo je popisovanje smrti pokojnega gospoda župnika po prof. Marnu v „Slovincu“. Dné 4. decembra l. 1878. opoldne po angelovem zvonjenju je izdihnil svojo blago dušo kakor pravi junak na bojišču duhovskem. Pogreba se je udeležilo 15 duhovnov in obilno število vernikov.

Takoj po smrti horjulskega gospoda očeta sprožil je urednik „Zgodnje Danice“ misel, da se postavi blagemu pokojniku dostojen spominek. Razni spoštovalci, večjidel duhovni tovariši iz cele škofije, so poslali doneske. Izdelan je bil spominek iz nabrezinskega marmorja pri vdovi Tomanovi v Ljubljani za 120 gld., z napisi 27 gld. 70 kr. več. Monsignor Luka Jeran je prišel dné 13. julija 1879. slovesno blagoslovit krašni spominek. Ob enem sta prišla iz Ljubljane preč. gg. prof. Jožef Marn in semeniški podvodja dr. Anton Jeglič. Ljudstva se je tudi veliko zbralo, ker so ravno obhajali patrocinij. Govoril je pred sv. mašo gospod prof. Marn, monsignor Luka Jeran je pa imel slovesno sv. mašo.

Po sv. maši je šla z duhovniki skoraj vsa množica na pokopališče, kjer je bil že med tednom postavljen lepi spominek. Monsignor Luka Jeran je blagoslovil križ in vdelani podobi Jezusa in žalostne Matere božje. S kratkim nagovorom do pričujočih in z molitvijo za ranjkega so sklenili slovesnost.

Napise je sestavil mons. Luka Jeran. Spredaj je podoba Jezusova in spodaj napis:

Tukaj počiva preč. gospod
Aleš Jerala,

rojen v Smledniku
14. mal. serp. 1792;
posveč. 1816; fajmošter
v Horjulu 36 let;
zlatomašnik 1866;
demantnomašnik z zlatim
križcem 1876;
umerl 4. grud. 1878.

Mirno pasel svoje si ovčice,
Kazal pot do čednosti, resnice;
Strasti si krotil v krotkosti,
Sam ne vedil, kaj je strast;
Kar preziral si v modrosti,
To povsod si našel čast.

Na zadnji strani je zgoraj vdelana podoba žalostne Matere božje in spodaj napis:

Služil je za kapl.: V Gorjah,
na Vačah, v Dolu, Kranju,
Tržiču; za fajm. od 1834
v Poljanah, od 1842 do
smerti v Horjulu.

R. I. P.

Postavili spoštovalci.

Tudi na straneh je napis in sicer:

na desni strani:

Smiljenost, ki serca greje
In dobrotljivost brez meje
Čednosti naj blagši vse
So ti dušo lepšale.

Na levi pa beremo:

Znal si vsac'ga posvariti,
Serca nikdar ne raniti,
Bil z ljubeznijo Bogu si vdan,
Od ovčic, prijatlov spoštovan.

Osirotela fara je kmalu dobila novega dušnega pastirja, ki je vestno nadaljeval delo sprednikovo. Za izpraznjeno faro sta prosila g. Franč. Svetličič, župnik v Godoviču, in domači kapelan g. Fr. Dolinar. Mil. knez in škof so podelili horjulsko faro g. Fr. Dolinarju. Kanonično vmeščen je bil novi župnik 16. aprila, doma pa v nedeljo 20. aprila.*) Farani so slovesno sprejeli novega župnika. K slovesnosti je prišlo v Horjul 17 duhovnikov. Od župnišča do cerkve je bilo vse okičeno z venci in mlaji. S pismom udanosti, z darili i. t. d. so duhovnjani počastili vrednega naslednika rajnega očeta Jerala, pri katerem je novi gospod župnik veliko let — rekel bi — bil v šoli.

7. *Frančišek Dolinar* od 16. aprila l. 1879. do 10. novembra 1896. — Rojen dné 24. januarija l. 1841. v poljanski fari pri mežnarju podružnice sv. Križa. Farno šolo je obiskaval v Poljanah. Potem ga je oče poslal v Škofjo Loko [in komaj deset let starega v prvi gimnazijski razred v Ljubljano. Vsa gimnazijska leta se je moral boriti s pomanjkanjem, ker mu stariši niso mogli pošiljati izdatne podpore. L. 1859. se je oglasil za vsprejem v bogoslovje in 1. avgusta l. 1863. je bil posvečen v mašnika. Prvo sv. daritev je opravil novomašnik v Poljanah nad Škofjo Loko. Določen je bil za drugega kapelana in vodjo glavne šole v Postojni. Tóda Bog je na drugem kraju določil delokrog gospodu novomašniku. Pokojni župnik Janez Volčič je prišel prosit kapelana za dragatuško faro. Želel je dobiti prav potrpežljivega in tihega duhovnega pomočnika. Nato je predlagal semeniški vodja Janez Novak g. Frančiška Dolinar-ja. Sredi meseca septembra je nastopil prvo službo v Dragatušu. Tam je deloval do adventa l. 1864. Prestavljen v Lašče, je prišel tje 6. decembra l. 1864. Tudi Laščanom se je naglo prikupil gospod kapelan. Ribniški dekan Holzapfel je že prosil zanj, da bi ga pre-

*) Prim. Zgodnja Danica, 25. aprila 1879.

stavili v Ribnico, pa oglasil se je prekasno. G. Dolinar je bil že določen v pomoč horjulskemu zlatomašniku gospodu Alešu Jerali. Z obljubo, da bode samo malo časa ostal v Horjulu, je zapustil 21. oktobra l. 1867. Velike Lašče in se preselil v Horjul. Te fare ni kmalu zapustil, kakor je pričakoval. Enajst let je pomagal župniku Jerali v pastirstvu in skoraj 18 let je potem sam uspešno deloval kot naslednik horjulskega gospoda očeta. Kaj je dosegel v Horjulu tekom 29 let, smo že na raznih mestih omenili. Na kratko ponavlja isto „Slovenec“ v dopisu z dné 10. nov. l. 1896.:

S svojimi izvrstnimi govori na prižnici, v spovednici, v šoli in sploh občevanju z ljudstvom in z dobrimi sveti je dosegel, da je tukajšnje ljudstvo verno in nravno dobro. Gospod se je tudi dobro razumel na dela, bodisi pri prezidavi ali pri novi napravi. Pri farni cerkvi je notranja oprava do malega vsa nova. Pod njegovim vodstvom dobila je farna cerkev nove, krasne kamenite oltarje, križev pot, orglje itd. Vse to se je omislilo po prostovoljnih darovih. Ker je fara bolj majhna, ljudstvo pa revno, si je lahko misliti, da je bilo treba mnogo žrtvovati v priporočilo. Dalje je gospod prezidal župni dvorec, ki je ponos fare in za katerega je stroške prevzel tukajšnji rojak visokoč. g. Andrej Zamejic. Gospodarsko poslopje je popolnoma na novo pozidano. Tudi vrt je dobil vso novo ograjo, v katerem se nahaja polno mladega drevja, ker je vse gospod dekan zasadil. Razume se, da podružnične cerkve tudi niso ostale zapuščene. Blagi gospod dekan ni imel skrbi samo za dušni, ampak tudi za telesni blagor svojih faranov. Dokaz temu je ustanovitev kmetijske podružnice pred petimi leti, katera se je pod njegovim vodstvom tako lepo razvijala. Svojim duhovnijanom je dve leti oskrboval dvojno božjo službo. Horjulski občinski zastop je gospoda dekana Franceta Dolinarja izvolil častnim občanom. Diploma se mu je 8. novembra izročila. Gospodu dekanu na čast pa je bila 8. novembra zvečer od 7. do 8. ure napravljena razsvitljava vasi; požarna bramba je napravila podoknico z godbo.

Dné 9. novembra je gospod dekan zapustil prijazni Horjul, da nastopi novo službo dekana in župnika v

Ribnici. 15. novembra pa je predstavil prečast. g. stolni kanonik Janez Sušnik gospoda dekana novim faranom. V najkrajšem času si je pridobil gospod dekan ljubezen in naklonjenost vseh Ribničanov.

8. *Peter Bohinjec* od 9. nov. l. 1896. nadalje. — Rodil se je na Visokem (fara Št. Jurij pri Kranju) dné 21. februarja l. 1864. Gimnazijske nauke je dovršil v Ljubljani l. 1884. in dné 22. julija l. 1888. je bil posvečen v mašnika. Prvo službo je nastopil v bohinjski Srednji vasi dné 11. sept. l. 1888. Že 16. dec. l. 1888. je zapustil Bohinj in prišel v Dobropolje 19. decembra za drugega kapelana in beneficijata, koder je farno cerkev vso prenovil. Tu je služboval do 23. septembra l. 1890. Na Vrhniki je bil drugi in kasneje prvi kapelan od 3. okt. l. 1890. do 26. nov. l. 1893. in je ondi ustanovil „rokodelsko društvo katoliških pomočnikov“. Vmes je bil tudi farni in dekanijski upravitelj od 23. januarja do 16. avgusta l. 1893. Kot ekspozit v Trnji je sezidal novo cerkev svete Trojice. Dné 9. novembra l. 1896. se je preselil za župnika v Horjul, kjer še sedaj vspešno deluje.

Pod njegovim vodstvom se je sezidalo dvoje znamenj, lurške Matere božje na Ljubojni in sv. Jožefa v „Grabnu“. — Stanovska družba mladeničev in deklet se je razvila l. 1898. v Marijino družbo mladeničev in deklet. V prvem letu se je vpisalo 36 mladeničev in 105 deklet. Preskrbel je svojim faranom od 17. do 24. decembra l. 1899. obnovitev sv. misijona. Sezidal je novo mežnijsko poslopje, lepo enonadstropno hišo. Spodaj stanuje cerkvenik, zgoraj so pa prostori za „Marijin Dom“. — Tudi v gmotnem oziru skuša pomagati gospod župnik svojim faranom. Pomagal je ustanoviti kmetijsko društvo v Horjulu, ki dobro uspeva, kakor se razvidi iz letnih poročil. Koncem l. 1899. je štelo 260 udov in ima že čez 2000 gld. rezervnega zaklada. Pod župnikovim vodstvom si je postavilo kmetijsko društvo lastno hišo za prodajalnico in skladišče. V znak priznanja in

hvaležnosti ga je horjulski občinski odbor v seji dné 16. aprila l. 1900. izvolil za častnega občana.

B. Duhovni pomočniki.

1. *Tomaž Cuderman* (Zudermann) od 26. decembra l. 1789. do 23. novembra l. 1792. — Rojen v fari Preddvor je bil posvečen dné 14. novembra l. 1789. (ad titulum Seminarii generalis Graecensis seu fundi Religionis). Prvo službo je nastopil v Horjulu. Predstavljen (dekret z dné 12. novembra l. 1792.) v Staro Loko, je tam deloval eno leto, na Vačah do l. 1796., na Raki do l. 1800. (nekaj časa tudi kot upravitelj), in v Kranju do l. 1804. Župnik je bil v Zatičini do l. 1807. in v Predosljih do smrti (26. novembra l. 1824.).

2. *Matej Boštijančič* od 26. decembra l. 1792. do 1. avgusta l. 1793.¹⁾ — Porojen 12. septembra l. 1749. v Mešačah, fare mošenjske, je bil v mašnika posvečen 12. decembra l. 1773. (ad titulum mensae a ferrariis Croppensibus assignatum). Bogoslovja se je učil v Gradcu. Pastiroval je do leta 1776. kot subsidijarij v Gorjah, na Vrhniki, 1. januarija l. 1780. je bil poslan v Lipoglav, dalje k sv. Joštu nad Kranjem, potem v Moravče. Poldrugo leto je bil kapelan v Preserju, 6. maja l. 1780. so ga poslali za lokalista na Šenturško goro, kjer pa ni dolgo ostal, ker že nastopno leto ga nahajamo subsidijarija v Cerkljah, od koder je bil 7. maja l. 1791. dekretiran za kapelana v Selca. Ker je bil za to težavno službo prešibek, prosil je prestave in je bil še isto leto, 23. avgusta, poslan kapelanovat v Dol, potem 12. novembra l. 1792. premeščen v Horjul in od tod za manemisarija v Kamnik. Tam je ostal do sv. Jurja l. 1796. Potem je bival nekaj časa v Ljubnem

¹⁾ Zgod. Zbornik št. 19.

in na Dobravi pri Kropi. L. 1799. mu je dovolilo škofijstvo preseliti se v Št. Jurij pri Kranju ter pomagati v pastirstvu. Kapelanoval je ondi od 12. sept. l. 1799. do 28. junija leta 1804. Dné 24. oktobra l. 1804. je bil nastavljen na prošnjo ljubenske občine kot provizor kuratnega beneficija ali manemisarijata v Ljubnem. Že 5. maja l. 1805. je zapustil Ljubno. L. 1808. ga nahajamo kurata v Kamni Gorici. Umrl je v svoji rojstni vasi v Mešačah 4. marca l. 1812.

3. *Franc Jerkič* od 1. avgusta leta 1793. do 16. septembra l. 1793. — Rojen pri Sv. Križu na Vipavskem l. 1742, se je učil humanističnih predmetov in modroslovja v Gorici. Tudi bogoslovske nauke je dovršil v Gorici. Posvečen l. 1765. (ad tit. Patrimonii) je služboval na Avstrijskem, Štajerskem in Kranjskem. L. 1788. je bil že peto leto kurat v Begunjah. Pred prihodom v Horjul je služboval v Idriji kot drugi kapelan (od 16. maja leta 1792.). Kam se je preselil iz Horjula, je nam neznano.

4. *P. Viktor baron Rauber* od 4. oktobra l. 1793. do 1. februarija l. 1794. — Rodil se je leta 1735. na graščini Weinegg na Dolenjskem. Šole je obiskoval v Celovcu in Gradcu. Potem je vstopil v kapucinski red. L. 1785. je prišel za ekspozita na Kurešček. Od 27. junija l. 1792. nadalje je bil subsidijarij na Vrhniki in od 11. marca l. 1793. provizor v Rovtah. V Horjul je bil dekretiran 22. septembra l. 1793. Umrl je v Horjulu dné 1. februarija l. 1794. Zapustil je za mašno ustanovo potrebno glavnico in ustanovo za reveže horjulske fare (70 gld. konv. velj.).

5. *Andrej Schustig* od 6. februarija l. 1794. do 23. maja l. 1794. — Rojen v Vipavi l. 1746., se je šolal v Gorici. Bogoslovja se je učil v Gradcu. V mašnika

posvečen leta 1770. (ad tit. mensae Patrimonii) je služboval brez stalnega nameščenja v Vipavi, na Štajerskem in Dolenjskem. L. 1788. je živel kot kurat in valetudinarius v Moravčah. Dne 15. februarja l. 1791. so ga vmestili na lokalijo Žalina, l. 1793. poslali za subsidijarija v Metliko in potem v Horjul. Iz Horjula je prišel za kapelana v Ljubno, leta 1801. za vikarija v Bevke in l. 1804. v Prežganje. Umrl je kot kurat na Savi dné 19. jul. 1811.

6. *P. Feliks Mušič* (bivši frančiškan) od 23. maja l. 1794. do 12. septembra l. 1794. — Iz Horjula je prišel za kapelana k M. D. v Polje, l. 1795. za upravitelja v Toplice, leta 1796. za lokalista na Košico; l. 1798. je bil kapelan na Trebelnem in l. 1801. provizor v Travi (Obergrass, sedaj pod župnijo Draga). Čas in kraj smrti je neznan.

7. *P. Albin Božič* (bivši frančiškan), od 22. septembra l. 1794. do 31. januarija l. 1795. — Rojen v Vipavi l. 1753. je obiskoval humanistične šole v Ljubljani. Modroslovja in bogoslovja se je učil v samostanu. L. 1788. je bil že tri leta in pet mesecev kapelan pri farni cerkvi Marijinega oznanjenja v Ljubljani. Iz Horjula je prišel za kapelana na Ig, leta 1801. za farnega upravitelja in kapelana v Preserje. Tam je postal l. 1806. župnik. Umrl je v Preserju 17. decembra l. 1822.

8. *Janez Jarnevič* od 31. januarija l. 1795. do 30. aprila l. 1796.¹⁾ — Porojen v metliški fari 21. decembra l. 1767.; posvečen 23. oktobra l. 1791.; l. 1793. kapelan pri D. M. v Polji, l. 1794. in 1795. vikarij na Vrhniki, potem kapelan v Horjulu, do l. 1798. Pred-

¹⁾ Prim. Zgod. Nakelske fare, str. 92.

dvorom, potem od septembra l. 1798. do srede aprila l. 1806. v Naklem. Od l. 1806. do 1816. župnik v Selcih in pozneje v Dobropoljah. Zarad slabega zdravja je prosil za Predoslje in prišel tja meseca aprila l. 1825., kjer je umrl 6. marca l. 1834. Bil je izveden v zdravilstvu in pravoznanstvu ter dober govornik.

9. *P. Eugen Zabukovič* (Sabukovitz) od 25. maja l. 1796. do 31. julija l. 1796. — Rojen l. 1750. se je izšolal v samostanu. V mašnika posvečen l. 1776. je bil sedem let spovednik v samostanu oo. kapucinov. L. 1788. je prišel za kapelana k sv. Križu, l. 1792. je bil mestni vikarij v Krškem, l. 1793. v Šmihelu pri Novem mestu. Iz Horjula je prišel za kapelana na Trebelno, l. 1798. je bil tretji kapelan pri sv. Jakobu v Ljubljani. L. 1799. je postal vikarij v Pečah, kjer je umrl 5. decembra 1817.

10. *Jakob Tancman* (Tanzmann) od 1. novembra l. 1797. do 13. marca l. 1798. — Rojen v Kranju l. 1748., je bil posvečen v mašnika l. 1772. (ad titulum mensae dominii Rattmansdorf). Bogoslovja se je učil v Ljubljani. Do l. 1788. je deloval že trinajst let v pastirstvu in sicer kot officialis v Ljubljani, kot substitutus v Polhovem Gradcu in Krašnji, kot kapelan v Šent Jerneju in v Smledniku. Potem je bil provizor lokalije Št. Jurij pod Kumom; 5. oktobra l. 1791. je bil vmeščen za vikarijat Dobovec, l. 1794. je prišel v Spodnji Tuhinj, l. 1796. je bil vikarij na Studencu, potem kapelan v Horjulu, lokalist na Jančem, l. 1800. vikarij v Bevkah, l. 1801. lokalist pri sv. Lenartu, l. 1802. kapelan v Svibnem, l. 1804. beneficijat v Višnji Gori, l. 1805. kapelan na Rovi, l. 1807. provizor na Šenturški Gori, leta 1813. vikarij in kapelan v Dobu. Umrl je kot penzionist v Kranju, dné 29. junija l. 1816.

11. *Matej Sokolič* od 30. avgusta leta 1799. do 3. februarija l. 1800. — Odkod je prišel v Hojul in kam se je preselil, ni znano.

12. *Franc Veriti* od 26. maja l. 1800. do 12. aprila l. 1803. (kasneje župnik horjulski).

13. *Antonius a Rivo* od 10. junija l. 1803. do 7. marca l. 1804. — Prišel je iz videmske nadškofije. Prijavil se je 7. junija l. 1803. pri ordinarijatu v Ljubljani, da bi rad dobil službo pri takem župniku, ki ga bo naučil slovenščine. Iz Horjula je odšel v lavantinsko škofijo.

14. *Jošef Kmet* od 6. septembra l. 1804. (dekretiran) do 7. septembra l. 1805. — Kje je služboval pred l. 1804. ni znano. Iz Horjula je prišel v Škocijan pri Turjaku, od oktobra l. 1807. do l. 1808. je bil subsidijarij v Preski, star že 63. let,¹⁾ l. 1809. je bil kapelan na Trati, l. 1813. vikarij v Dobrempolji, l. 1815. v Čemšeniku, l. 1817. provizor v Vranji Peči. V pokoj je šel 5. januarija 1821. Živel je potem v Trbojah in tudi tam umrl dné 4. marca 1823.

15. *Janez Krst. Floriančič* od 12. septembra l. 1805. do 26. septembra l. 1807. — Rojen v Kranju dné 25. junija l. 1779.; v mašnika posvečen 22. avgusta l. 1805., je nastopil prvo službo v Horjulu.²⁾ Po odhodu župnika N. Cipriani je bil farni upravitelj do 6. maja l. 1807. Iz Horjula je prišel za kapelana v Škofjo Loko, l. 1808. na Mirno; l. 1813. je bil kapelan v Rovtah, l. 1815. v Šent Jerneju, l. 1817. v Sostrem in od l. 1818. do leta 1836. vikarij v Rakitni. Umrl je penzionist v Kranju, dné 2. marca l. 1839.

¹⁾ Zgod. Sorške in Preške fare, str. 128.

²⁾ Dekret z dné 10. septembra 1805.

16. *Gregor Žun* od 28. septembra leta 1807. do 28. septembra l. 1809. — Rojen v Smledniku (Trbojah) dné 10. marca l. 1780., v mašnika posvečen 6. septembra l. 1807. je prišel za kapelana v Horjul. L. 1813. je bil kapelan v Moravčah, l. 1815. pa vikarij v Logatcu. Kot župnik je deloval v bohinjski Srednji Vasi od l. 1816. do leta 1835. in potem do l. 1843. v Šent Jurju pri Kranju. Vsled bolezni se je odpovedal službi, ter je umrl v Kranju dné 13. avgusta l. 1850.

17. *Luka Zajec* od 9. oktobra leta 1809. do 27. avgusta l. 1811. — Rojen v Češnjicah 3. oktobra l. 1780. in posvečen 9. avgusta l. 1809., je nastopil prvo službo v Horjulu. Dné 16. avgusta l. 1811. je dobil dekret za kapelana v Ložu. L. 1817. lokalist na Bohinjski Beli, l. 1822. na Homcu. Župnik je postal v Ihanu l. 1830. Tam je umrl 21. okt. l. 1849.

18. *Kaspar Soklič*, od 14. septembra l. 1811. do 21. novembra leta 1811. — Rodil se je 30. decembra l. 1783. na Lazih, Gorjanske fare. V mašnika so ga posvetili kot bogoslovca-tretjeletnika 23. septembra leta 1810. V dekretu z dné 16. avgusta l. 1811. mu je bilo zaukazano, naj nastopi dné 31. avgusta službo duhovnega pomočnika v Horjulu. L. 1813. je bil kapelan na Bledu, l. 1815. mestni kapelan v Kranju, l. 1821. vikarij v Ovsišah in od l. 1830. do l. 1861. župnik na Breznici. Umrl je 6. junija l. 1861. ob eni popoldne, ravno ko so ga obiskali knez in škof Jernej.¹⁾

19. *Janez Strel* od 9. januarija l. 1815. do 1. maja l. 1815. — Rojen v Mokronogu 13. septembra l. 1790. je prišel kot novomašnik (14. decembra 1814.) v Horjul. L. 1817. je bil kapelan v Šmartnem pri Kranju, l. 1819. je postal stolni vikarij v Ljubljani, l. 1825. pa župnik

¹⁾ Zgod. župnij in zvonov v dekaniji Radolice, 44.

in dekan v Gorjah. L. 1845. se je preselil v Trebnje, kjer je umrl 30. aprila l. 1847.

Ordinarijat ni poslal naslednika v Horjul. Zato je prosil župnik Veriti vpokojenega duhovnika Jožefa Mesisnel, da se je preselil z Vrhnike v Horjul.

*Jožef Mesisnel*¹⁾, subsidijarij od 13. januarija l. 1817. do 21. aprila l. 1818. — Porojen je bil v Erzelu na Vipavskem. Služboval je kot subsidijarij v Vipavi tri leta, misarij na Uncu štiri leta, manemisarij v Gorenji Planini dve leti, vikarij v Rakitni nekako osem let. L. 1791., 7. decembra mu je bila podeljena lokalija na Golem. Ko je bila vsled ces. odloka z dné 1. oktobra leta 1792. odpravljena lokalija na Golem, je bil 8. novembra istega leta premeščen za lokalista v Lučine, kamor se je selil 5. decembra. L. 1795. v oktobru, je prosil za izpraznjeno lokalijo Podlipo, katero so mu tudi naklonili. Preselil se je še isto leto. Od tod je bil premeščen 19. novembra l. 1811. za vikarijatnega provizorja v Rakitno. Bil je tu farni vikarij do 5. maja l. 1817. Tedaj je stopil v pokoj ter ga vžival najprej nekaj časa na Vrhniki in v Horjulu, nekoliko časa tudi v Dobrunji, potem pa na Spodnjem Berniku in od leta 1824. v Trbojah. L. 1828. jel je splošno pešati in oči so mu odpovedale. V nadi, da ga bode okrepčala sprememba zraka, je sklenil iti zdravja iskat v toplo vipavsko podnebje, kamor se je poleti preselil. L. 1829. je prebival v Gorici. Toda smrt ni prizanesla 82 letnemu starčku, ki je umrl v Vipavi dné 22. decembra l. 1829.

20. *Janex Venier* od 30. julija leta 1818. do 29. septembra l. 1818. — O tem gospodu je znano, da je bil l. 1802. kapelan v Svibnem, l. 1803. v Škocjanu, l. 1815. ekspozit v Bevkah, potem kapelan v Horjulu.

¹⁾ Zgod. Zbornik, št. 19.

Umrl je kot penzionist v ljubljanski bolnici 27. januarija l. 1821.

Matej Wolf, bivši župnik horjulski, je vžival pokojnino v Horjulu od 13. februarija leta 1821. do 4. maja l. 1821.

21. *Andrej Kump* od 26. marca leta 1824. do 16. junija l. 1825. — V mašnika posvečen 31. avgusta l. 1806. je nastopil prvo službo v Stari Loki. L. 1808. je bil prestavljen v Dobropolje. Ko so ga poslali na Krko, je odšel l. 1810. na Štajersko. Nazaj je prišel najbrže l. 1817. Poslali so ga za kapelana v Sorico in l. 1821. je bil kapelan v Kočevski Reki (Rieg). Potem je živel nekaj časa v začasnem pokoju. Novo službo je prevzel v Horjulu, od tam je šel v Črmošnjice in l. 1827. v Mozelj. Umrl je v Ljubljani 11. dec. l. 1828.

22. *Filip Jakš* od 16. septembra leta 1825. do 21. julija l. 1828. — Rojen Ljubljančan dné 28. aprila l. 1801., posvečen 27. avgusta leta 1825., je prišel za kapelana v Horjul, potem v Dole, kjer je ostal do leta 1831., nato v Kolovrat in l. 1834. v Spodnji Tuhinjski. L. 1838. je prosil za pokojnino, ki se mu je dovolila. Stanoval je v Ljubljani do smrti (19. januarija l. 1853.).

23. *Janež Prokelj*¹⁾ od 7. oktobra leta 1828. do 4. oktobra l. 1830. — Novomeščan, rojen 19. januarija leta 1804., v mašnika posvečen 26. avgusta leta 1828. Pastiroval je kot kapelan v Horjulu l. 1828. do 1830., kurat na Spodnjem Brniku l. 1830. do 1832, kapelan in beneficijant v Šmartnem pri Litiji l. 1832. do 1835., kapelan v Dobropoljah l. 1835. do 1838.; l. 1838. najdemo ga v začasnem pokoju v Ljubljani, potem ekspozita v Bevkah pri Vrhniki l. 1839. do 1841. in naposled

¹⁾ Zgod. Cerkljanske fare, str. 110.

vikarija in župnika v Št. Lovrencu ob Temenici; umrl je zlatomašnik v pokoju v Novem mestu dne 20. avgusta leta 1884.

24. *Janez Skubic* od 5. oktobra leta 1830. do 31. julija l. 1831. — Rojen v Šmariji 12. maja l. 1806., posvečen 14. julija l. 1829., je prišel za subsidijarija v Šent Vid nad Ljubljano, potem za kapelana v Polhov Gradec. 16. septembra l. 1830. je dobil dekret za Horjul, naslednje leto se je preselil na Vrhniko. Z Vrhnike je prišel leta 1835. za vikarija v Rakitno, l. 1841. pa v Borovnico, kjer je ostal do l. 1862. Potem je živel v pokoju na Mirni Peči do smrti. Umrl je zlatomašnik 29. maja l. 1886.

25. *Matija Schmidt* od 24. avgusta l. 1831. do 9. septembra l. 1833. — Rojen v Selcih 24. februarja l. 1801., posvečen 19. julija l. 1831., je prišel za kapelana v Horjul, potem v Senožeče, l. 1836. na Vrhniko in l. 1844. za vikarija v Planino. Tam je postal župnik l. 1849. Deset let kasneje mu je bila podeljena mestna fara v Idriji. Kot dekan je umrl 28. marca l. 1863.

26. *Kajetan Konc* od 19. septembra l. 1833. do 7. oktobra l. 1834. — Rojen v Kranju 7. avgusta leta 1802., posvečen 20. avgusta 1830., je prišel za kapelana v Logatec, l. 1831. v Vipavo, l. 1832. za beneficijata v Podrago. Dne 20. avgusta l. 1833. je bil prestavljen v Horjul, potem na Trato in l. 1836. v Ljubno. L. 1841. je postal lokalist v Babnem Polji, kjer je umrl 17. maja leta 1870.

27. *Jožef Germek* od 8. oktobra leta 1834. do 29. aprila l. 1835. — Rojen v Ljubljani 11. marca leta 1806., posvečen 19. julija leta 1831., je nastopil prvo službo v Št. Janžu, potem v Horjulu. L. 1835., se je selil na Vinico, leta 1836. v Črmošnjice, leta 1839. k

sv. Križu poleg Kostanjevice, l. 1841. na Polšnik, leta 1842. v Cirknico, l. 1846. na lokalijo v Spodnjem Logu in leta 1852. za vikarija na Dobovec. Župnik je postal l. 1860. na Studenem, kjer je ostal deset let. Pokojnino je užival v Ljubljani do smrti (24. februarija l. 1876.)

28. *Jakob Poličar*¹⁾ od 28. aprila leta 1835. do 28. septembra l. 1836. — Porojen 5. aprila l. 1807. pri Poličarju na Policah v Nakelski fari, se je šolal v Celovcu in v Ljubljani; posvečen 27. julija l. 1834.; novo mašo je pel na sv. Jerneja dan v Naklem; 15ega decembra je nastopil službo tretjega kapelana v Ložu; potem je kapelanoval v Horjulu, l. 1836. v Križih pri Tržiču, l. 1840. v Spodnji Idriji; meseca junija l. 1841. je šel v začasni pokoj. Zdravil se je na Spodnjem Brniku; jeseni leta 1844. je sprejel kapelanijo v Podbrezjah; o sv. Juriju l. 1858. je dobil lokalijo na Dobravi²⁾; jeseni l. 1879. pa faro v Podbrezjah, kjer je 24. avgusta l. 1884. pel zlato mašo. Umrli je v Podbrezjah 15. novembra l. 1892.

29. *Valentin Sever*³⁾ od 28. septembra l. 1836. do 18. septembra leta 1838. (prvič) in od 25. oktobra l. 1838. do 13. maja leta 1839. (drugič). — Rojen na Brezovici 19. januarja l. 1804.; posvečen 21. avgusta l. 1830., je služboval kot kapelan na Jesenicah do l. 1834., v Križih pri Tržiču do l. 1836., v Horjulu, na Breznici do leta 1843., v Poljanah do leta 1848., kot kurat na Spodnjem Brniku do l. 1856. To leto se je preselil v Št. Jurij pri Kranju, kjer je kapelanoval eno leto. L. 1857. je prišel za beneficijata v Olševke, kjer je ostal do

¹⁾ Zgod. Nakeljske fare, str. 107; zgodovina Cerkljanske fare, str. 112.

²⁾ Zgod. župnij v dekaniji Radolice, str. 50.

³⁾ Zgod. Cerkljanske fare, str. 112.

l. 1870. Nato se je vrnil na Spodnji Brnik, kjer je umrl 28. januarja l. 1879.

30. *Jakob Kapelj* ¹⁾ od 19. septembra l. 1838. do 23. oktobra l. 1838. — Ižanec, rojen dné 9. maja l. 1801., posvečen 20. septembra l. 1831. Bil je kapelan v Kamni gorici, od 22. oktobra l. 1833. dalje kurat v Zalogu, pet tednov kapelan v Horjulu, potem dve leti kot deficijent pri bratu Ivanu v Turjaku. L. 1840. je prišel za kapelana v Sostro, od l. 1846. do 1851. in od l. 1856. do smrti (14. avgusta l. 1871.) je zopet živel bolehen pri bratu na Šenturški Gori in pri sv. Jakobu ob Savi. Od l. 1851. do 1856. je živel pod Šinkovim Turnom pri Vodicah. — Prednik Valentin Sever ni takoj dobil nove službe po odhodu iz Horjula. Stanoval je začasno na Viču. Ker je novi kapelan zbolel, je ordinarijat zopet prestavil kapelana Severja v Horjul.

31. *Jožef Gogala* od 14. maja l. 1839. do 7ega oktobra l. 1839. — Rojen na Bledu 10. aprila l. 1811., posvečen 3. avgusta l. 1836., je bil najprej subsidijarij v Šmartnem pri Kranju. Vsled bolezni je stopil v začasni pokoj ter bival na Bledu in v Škofji Loki. Zopet je stopil v službo kot horjulski kapelan. Čez pet mesecev se je preselil na Vače in l. 1844. na Breznico. Dve leti kasneje je zopet zbolel in umrl v Rodinah pri Breznici dné 8. februarja l. 1847.

32. *Fanez Kastelic* od 18. oktobra l. 1839. do 16. septembra leta 1841. — Rodil se je v Višnji gori dné 23. decembra l. 1809. Posvečen 3. avgusta l. 1836., je prišel za subsidijarija v Št. Rupert, l. 1839. za kapelana k sv. Križu pri Litiji (pod Turnom), potem v Horjul, in l. 1841. v Preddvor. L. 1849. je bil prestavljen

¹⁾ Zgod. Cerkljanske fare, str. 113 in 117.

v Šmartno pri Kranju in od leta 1852. do 1855. je bil mestni kapelan v Kranju. Nato je prevzel lokalijo v Kokri. Župnik v Mokronogu postal je l. 1861. Umrli je ravnotam l. 1870.

33. *Žurij Plemel*, od 22. septembra l. 1841. do 27. oktobra l. 1844. — Rojen v Gorjah 16. aprila l. 1805., posvečen 2. avgusta l. 1835. L. 1837. je prišel pastirovat na Vreme, l. 1840. je postal ekspozit v Harijah, potem je prišel za kapelana v Horjul in odtod za beneficijata v Lozice. L. 1850. je služboval v Koprivniku (Nesselthal) in od leta 1850. do smrti (17. septembra l. 1853.) kot lokalist v Zaplani.

34. *Franc Strmole*¹⁾, od 1. novembra l. 1844. do 9. aprila l. 1847. — Rodil se je v Zatičini 30. julija l. 1801., v duhovnika so ga posvetili 12. avgusta l. 1827. Kot kapelan je služboval v Dobropolji l. 1828., v Podzemlju od l. 1828. do 1830., v Kostanjevici leta 1831., subsidijarij v Šmarjeti l. 1832., kapelan v Št. Lovrencu l. 1833. in 1834., v Dolini l. 1835., Metliki od l. 1836. do l. 1839., v Starem Trgu pri Poljanah do l. 1841., odkoder je prišel dné 16. oktobra l. 1841. v Adlešiče. Tam je ostal do l. 1844. Iz Horjula je šel za lokalista v Lučine, kjer je bil do l. 1862. To leto se je preselil v Kokro, kjer je končal tek življenja dné 25. sept. l. 1874.

35. *Luka Feran*²⁾ od 9. aprila leta 1847. do 26. junija leta 1851. — Rodil se je dné 16. oktobra l. 1818. v Javorjah pri Škofji Loki. V Loki je hodil v ljudsko šolo, na gimnazijo pa je šel v Karlovec, ker ga zaradi prevelike starosti niso sprejeli v Ljubljani. V šesto šolo je prišel pa v Ljubljano l. 1840; tukaj je

¹⁾ Zgod. Adlešičke fare, str. 33; zgodovina Šmarješke fare, str. 108.

²⁾ Dom in Svet 1896, str. 755.

dovršil tudi filozofijo v dveh naslednjih letih, v katerih se je pridno pečal s slovenščino. Tedaj je tudi zlagal prve pesmi. L. 1843. je vstopil v ljubljansko semenišče in se posvetil duhovskemu stanu. Za mašnika so ga posvetili l. 1845. (kot bogoslovca-tretjeletnika), l. 1847. poslali v Poljane, kmalu potem za kapelana v Horjul, in l. 1851. postavili za kapelana pri sv. Petru v Ljubljani. Gorečnost za sv. vero in ljubezen do vernikov ga je gnala v misijon. L. 1853. je šel z drugimi tovariši vred v Afriko, da bi bil ob strani Knobleharjevi blagovestnik za osrednje afriške dežele. A huda bolezen ga je zavrnila iz Afrike v domovino, in istotako še drugi pot, ko se je napotil tjekaj. Doma je bil kapelan v Trnovem v Ljubljani več let, in urejal „Zgodnjo Danico“, za katero je že poprej deloval ves čas njenega življenja. L. 1869. je popustil kapelanijo in odtlej živel samo za „Danico“ in pisateljevanje, dokler ga niso l. 1882. izvolili za šenklovškega kanonika, kar je ostal do smrti. Izdihnil je v Gospodu dušo dné 25. malega travna l. 1896.

V Horjulu¹⁾ je imel pok. Jeran v neki najeti hiši šolo za silo, v kateri je učil mladino razun krščanskega nauka tudi brati in pisati. Bil je precej oster, pa kaznoval ni nobenega. Zlasti je gledal na lepo vedenje v cerkvi. Pri neki priliki je fante, ki so med službo Božjo postajali pred cerkvenimi vrati, s sv. razpelom v roki pognal v cerkev. Da je bil ljubljeneц rajn. g. očeta Jerala, mi ni treba šele opomniti. Zato je vedno tako rad zahajal v Horjul, k zlati in demantni maši r. Jerala, k njegovemu pogrebu, ob vseh večjih cerkvenih slovesnostih; pripeljal je pokazat svoje zamurčke, ki jih je nakupil v Afriki. Nabiral je po „Danici“ darove za nagrobni spominek rajn. g. Jerala, za katerega je sam zložil napise v pesniški obliki, ter ga je tudi prišel blagoslovit, ko je bil postavljen na pokopališču. — Za omiko Horjulcev je ves gorel, zato je rad podpiral posebno horjulske dijake. Marsi-

¹⁾ Zgod. Dan. 1896, str. 303.

katerega fantiča so stariši poslali v šolo zaradi upanja, da bo dobil v Jeranovi kuhinji zdatno podporo. Zadnja pot ga je pripeljala v Horjul 1. 1894., ko je pridigoval na novi maši tukajšnjega rojaka g. A. Oblaka. Sploh so v horjulski fari v najbolj blagem spominu trije kapelani: gg. Luka Jeran ter njegova naslednika Jan. Volčič in Jos. Marn.

36. *Janez Volčič* od 27. januarja leta 1851. do 10. oktobra 1. 1855. — Rojen ¹⁾ 27. aprila 1. 1825. v Gabrovem, Loške mestne župnije, je obiskoval latinske šole deloma v Novem mestu, deloma v Ljubljani. Modroslovski šoli je dovršil v Ljubljani ter stopil na jesen 1. 1845. v ljubljansko semenišče. V mašnika posvečen 31. julija 1. 1849., je imel novo mašo pri čast. nunah v Loki dné 15. avgusta. Potem je čakal službe in nadomestoval duhovnike v Škofji Loki, v Dražgošah in v Šmarjeti. Šele leta 1851. je postal kapelan v Horjulu. Zavoljo nekega dopisa v „Zgodnji Danici“ tožen, je bil prestavljen v Semič. Tam je bila služba pretežavna. Dné 4. grudna 1. 1858. je prišel zopet v Šmarjeto za kapelana. Dné 26. avgusta 1. 1863. je šel v Dragatuš za župnika. Od tam se je preselil 5. maja 1. 1870. v Podgrad, odkoder je prišel za župnika v Šmarjeto 31. sušca leta 1875. Umrl je v Šmarjeti kot duhovni svetovalec dné 14. decembra 1. 1887.

Delovanje Volčičevo v Horjulu smo že omenili. Pripomniti še moram, da je Volčič uvel majniško pobožnost v Horjulu ²⁾. Odtod se je razširila kmalu po vsem Slovenskem. Janez Volčič je dal tej pobožnosti naslov „Šmarnice“ in kot očeta slovenske šmarniške pobožnosti ga bodo pomnili še pozni rodovi. Tu je spisal tudi knjižico „Žganju slovo.“

37. *Jožef Marn*, od 11. oktobra leta 1855. do 30. septembra leta 1857. ³⁾ — Rojen v Dragovškem

¹⁾ Zgod. Šmarješke fare, str. 100.

²⁾ Koledar družbe sv. Mohorja 1897, str. 25.

³⁾ Drobotnice 1893, str. 137.

(f. Štanga) dné 13. marca l. 1832., je prišel l. 1839. v ljubljanske šole. L. 1846. je bil med prvimi sprejetimi gojenci novoustanovljenega Alojzijevišča tudi četrtošolec Marn. V mašnika posvečen 21. julija l. 1855. je obhajal novo mašo 18. avgusta v Štangi. Radi slabotnega zdravja so ga poslali za kapelana v Horjul. Dné 1. oktobra l. 1857. se je ločil od Horjulcev, poklican za profesorja na ljubljansko gimnazijo. Tukaj je deloval kot veroučitelj in profesor slovenščine do leta 1892. Ljubljanski knez in škof ga je imenoval dné 11. marca l. 1887. konzistorijalnim svetovalcem. Presvetli cesar ga je imenoval dné 26. januarija l. 1889. za častnega kanonika ljubljanskega stolnega kapitelja. In 2. septembra l. 1892. je bil o priliki umirovljenja poslavljen z viteškim križcem Franc Jožefovega reda. Dné 27. jan. leta 1893. okrog desete ure dopoldne je nehalo bíti plemenito srce Jos. Marna.

Tudi Jožef Marn je pristopil zopet oživljeni družbi živega rožnega venca dné 1. januarija leta 1856. kot predsednik rožice. Ostal je družbi zvest ud in rožici goreč prednik do konca svojega življenja. Vsako leto, če le ni bil zadržan, je dohajal poznejša leta iz Ljubljane v Horjul, obhajati društveni praznik. — Za časa svojega bivanja v Horjulu je nabiral denar za prezidavo cerkve. Prezidavanja sicer ni dočakal v Horjulu, ker se je preje preselil v Ljubljano. Pa tudi poprejšna leta mu je bila vedno pri srcu lepota horjulske župnijske cerkve. Prvi znameniti dar, ki ga je dobila za vsako napravo, prišel je navadno iz njegovih rok. In kako se je veselil vsake nove naprave! S kakim veseljem je razkazoval gospodom, ki so prihajali ž njim v Horjul, oltarje in druge novosti v cerkvi, novo župnišče in gospodarsko poslopje! Še bolj pa ga je veselilo Horjulcev lepo vedenje v cerkvi in zunaj nje. Saj so bili to — vsaj deloma — bogati sadovi njegovega delovanja.

Že v Horjulu je Marn ves gorel za šolo. Na lastne stroške je najel sobo, v kateri je podučeval otroke v krščanskem nauku ter v slovenskem branju in pisanju.

Na žalost Horjulcem in njihovem župniku se je moral Marn le prehitro ločiti od Horjula. Lahko se reče, da mu je srce ostalo v Horjulu. Sinovska ljubezen do župnika Jerale, vlekla ga je zopet in zopet v Horjul. Prav do smrti je bil — če ne večkrat — vsako leto vsaj enkrat v Horjulu. Po pravici se je pohvalil leta 1892., da ga razun njega morebiti ni duhovnika v škofiji, kateri bi hodil nazaj celih petintrideset let na prvo službo. Ni je bilo slavnosti, obhajane pri gospodu „očetu“ Jerali, da bi se je Marn ne bil udeležil. Prihittel je tudi k njegovemu pogrebu; saj ga je izguba duhovnega očeta prav tako bolela, kakor izguba telesnega očeta. Tolažila ga je pa misel, da njuna ljubezen s smrtjo ni pretrgana.

Da bi imel tudi kak viden spominek gospod očetove ljubezni po smrti njegovi, izprosil si je podobo patrona sv. Aleša. Čedno jo je dal popraviti ter jo obesil nad svojo posteljo. Ukazal pa je, izročiti jo po smrti zopet v Horjul. „V Horjulu sem jo dobil“, rekel je za smrt bolan, „v Horjul naj gre zopet nazaj!“

Ljubezen, katero je pokojni Marn gojil v srcu do gospoda očeta, imel je tudi do njegovega naslednika. Ni jih bilo skoro velikonočnih praznikov, ali godovanja sv. Marjete ali rožnivenške nedelje, da bi ne bil prišel v Horjul službo božjo opravljat. Vesel je bil, videč, kako ljudstvo pridno v cerkev dohaja in kako zvesto posluša njegove vselej dobro premišljene govore. Vesel je bil vspodbudnega obnašanja vernikov zlasti pri velikonočni procesiji, ko je malo da ne vsa fara glasno molila sveti rožni venec. Videli so ga pri takih prilikah do solz ganjenega.

Njegova prva pot, kadar je prišel v Horjul, bila je vselej v cerkev, počastit presv. Rešnje Telo, druga pa na pokopališče, pomolit na grobu gospoda očeta Jerale. Praznih rok ni prišel nikoli. Najrajši je delil med razne osebe, starejše in mlajše, primerne knjige.

Da so horjulski župljani „gospoda Jožefa“ jako spoštovali in prisrčno ljubili, umevamo torej lahko. V hvaležno priznanje mnogih zaslug za cerkev in za poveličanje službe božje v Horjulu so ga dné 24. februarija l. 1889. enoglasno izvolili za častnega občana.

Horjulski gospod župnik Fr. Dolinar ga je poslal na prav poseben način tako-le: Ko je bival Marn nekako l. 1886. na počitnicah v Horjulu, povabil je gospod župnik sedem svojih součencev iz Ljubljane v Horjul, da bi skupno pozdravili svo-

jega nekdanjega učitelja. Pod jablano na vzvišenem kraju je dal gospod župnik postaviti preprosto klopico. Nanj posadé Marna ter krstijo prostor za „Marnomir“, kar je zelo veselilo častitega gospoda profesorja.

Ker zaradi svojega proslavljenja dné 4. oktobra l. 1892. ni mogel priti v Horjul, da bi obhajal tam rožnivenski bratovski praznik, prišel je z mil. gosp. prelatom dr. Čebašekom nekaj dnij pozneje. Vrnivšega iz Horjula je napadla z vso silo bolezen, ki ga je spravila v prezgodnji grob. Tako je bila gosp. Josipa Marna prva in zadnja pot kot duhovnega pastirja v Horjul, ki se je po njem še bolj poslavil, upamo ne samo pred ljudmi, ampak tudi pred Bogom.

38. *Mavricij Gosler* od 20. oktobra l. 1857. do 2. oktobra l. 1859. — Rojen v Idriji dné 9. septembra l. 1831., posvečen 30. julija l. 1857., je služil za kapelana v Horjulu, potem v Št. Vidu pri Vipavi, leta 1862. v Mokronogu, l. 1865. v Dolu, l. 1868. v Starem Logu, l. 1870. v Križah pri Tržiču. Tri leta kasneje je postal lokalist v Podlipi in l. 1875. župnik v Ledinah, kjer je umrl 19. marca l. 1875.

39. *Anton Ĵakič*, od 30. septembra l. 1859. do 20. oktobra leta 1862. — Rojen v Velikih Laščah dné 8. januarija l. 1834., posvečen 26. julija l. 1859. je prišel najprej v Horjul. Tukaj je vodil delo, ko so zidali šolo. Ljudje so ga dolžili, da je povzročil nesrečo v kamenolomu, ker je priganjal delavce. To ga je zelo užalilo. Prosil je za drugo službo in bil prestavljen v Zatičino. Leta 1864. je bil mestni kapelan v Idriji, l. 1866. pri D. M. v Polju. Župnik v Mokronogu je postal l. 1869. Tam je umrl 8. septembra l. 1871.

40. *Anton Hočevár* od 24. oktobra l. 1862. do 4. oktobra l. 1864. — Rojen Ljubljčan dné 7. maja l. 1835., posvečen 29. julija leta 1860., je bil najprej kapelan v Knežaku, potem v Horjulu, v Starem Logu; l. 1867. je prišel v Dobrniče in l. 1874. za lokalista v

Kopanj. Čez dve leti je postal ravnotam župnik. L. 1880. se je preselil v župnijo Sv. Lovrenc ob Temenici. Zadela ga je kap na lovu dné 24. septembra l. 1892.

41. *Tomaž Bašelj*, od 5. oktobra leta 1864. do 13. oktobra l. 1867. — Rodil se je v Stari Oselici dné 10. dec. l. 1835. V mašnika posvečen dné 3. avgusta l. 1862., je prišel za kapelana v Vipavo in od tam v Horjul. Jetika ga je prisilila, da je šel v pokoj. Zadnje dneve je preživel v Horjulu, kjer je umrl 19. novembra l. 1867. Na pokopališču so mu postavili spominek z napisom:

Gospodu

TOMAŽU BAŠELJNU

kaplanu v Horjulu,

rojen 10. grudna 1835

umrl 19. listopada 1867;

postavili zvesti prijatli

in hvaležni Horjulci

v pobožni spomin.

Blagor njim, kateri

v Gospodu zaspé,

V slavi nebeški se

tam prebudé.

Zapustil je pisane Šmarnice v rokopisu.

42. *Franc Dolinar*, od 22. oktobra l. 1867. do 16. aprila l. 1879. Po smrti župnika Jerale je bil farni upravitelj od 4. decembra l. 1878. do 16. aprila l. 1879. in potem župnik horjulski do l. 1896.

43. *Tomaž Potočnik*, od 15. oktobra leta 1879. do 19. januarija leta 1882. — Rojen v Železnikih dné 15. decembra l. 1855., posvečen 26. julija l. 1879., je

prišel za kapelana v Horjul, potem v Borovnico. Od leta 1883. do 1887. je bil na Vrhniki (zadnje leto kot dek. upravitelj) in do l. 1890. v Dobu (zadnje leto ob enem farni upravitelj). Dné 13. novembra l. 1890. je dobil župnijo Breznico, kjer še sedaj deluje.

*Franc Dolinar*¹⁾, od 29. oktobra leta 1883. do 3. januarija l. 1884 (prvič) in od 11. septembra l. 1884. do 18. novembra l. 1885. (drugič). — Rojen je bil v vasi Kozarje (fare Dobrovske) dné 23. marca l. 1859., v mašnika posvečen 27. julija l. 1881. kot tretjeletnik. Služboval je eno leto v Polhovem Gradcu. Nekaj v grlu bolehen stopil je v začasni pokoj in bival v Horjulu, kjer takrat ni bilo kapelana. Od l. 1885. do 1888. je kapelanoval v Borovnici, nato je bil štiri mesece upravitelj v Planini in od 3. decembra l. 1889. nadalje deluje kot župnik Topolski pri sv. Katarini.

44. *Vincenc Vidergar*, od 24. oktobra l. 1892. do 29. avgusta l. 1893. — Rojen v Moravčah 24. marca l. 1860., posvečen je bil 21. julija l. 1889. Kapelanoval je v Spodnji Idriji, l. 1890. v Polhovem Gradcu, l. 1891. v Šent Jurju pod Kumom in potem v Horjulu. Sedaj je beneficijat v Moravčah.

45. *Janez Meršolj*, od 31. avgusta l. 1893. do 5. decembra l. 1894. — Rodil se je v Radovljici dné 29. decembra l. 1868. V mašnika je bil posvečen kot tretjeletnik dné 23. julija leta 1892. Radi slabotnega zdravja je dobil prvo službo v Horjulu, potem je služboval v Železnikih, l. 1897. je prišel v Presko in zadnji čas deluje na Dobrovi pri Ljubljani. V Železnikih in v Preski je bil več časa farni upravitelj.

46. *Anton Hribar*, od 31. januarija l. 1896. do 17. marca l. 1896. — Znani slovenski pesnik se je rodil

¹⁾ Zgod. Dobrovske fare, str. 158.

na Korenu v Krški fari na Dolenjskem dné 12. januarja l. 1864. V mašnika posvečen 23. julija l. 1891., je bil eno leto kapelan na Vinici, dve leti v Košani, ostali čas pa na Dobrovi pri Ljubljani. V Horjulu je deloval samo začasno radi župnikove bolezni. Z Dobrove se ga prestavili l. 1896. v Smlednik in sedaj je kapelan v Polhovem Gradcu.

47. *Ivan Rihtaršič*, od 21. novembra l. 1897. do 21. februarja l. 1898. — Rojen v selški župniji dné 18. oktobra leta 1869., je bil kot tretjeletnik posvečen dné 9. julija l. 1893. Prvo službo je nastopil v Mokronogu, drugo je opravljal v Velikih Lašičah in tretjo na Vrhnikih. Radi bolezni gospoda župnika ga je škofijstvo poslalo začasno v pomoč v Horjul. Z Vrhnike se je preselil l. 1899. kot župnik v Loški Potok.

48. *Ivan Smukavec*, od 29. novembra leta 1898. do 1. marca l. 1900. — Rodil se je v Bohinjski Bistrici dné 12. maja l. 1870. Posvetili so ga tretjeletnika dné 23. julija l. 1896. Prvo težavno službo je opravljal na Blokah. Bolehneza so prestavili v Horjul in ozdravelega na Vače.

X.

Šola in učitelji.

Pred l. 1861. ni bilo v Horjulu rednega šolskega poduka. Podučevali so sicer goreči duhovniki ukaželjno mladino v hiši št. 70 (na Turnišah), a silili niso starišev, da bi redno pošiljali v šolo otroke.

Šolska kronika pripoveduje, da so začeli zidati Horjulci šolsko poslopje l. 1864. Podrli so staro mežnijo in zidali novo poslopje, v katerem bo šolska soba in stanovanje za dva gospodarja, za učitelja in cerkvenika. Dokler je bil učitelj ob enem cerkvenik in organist,

je bilo vse v redu. Ko je pa to prenehalo in je prišel nov cerkvenik, je učitelj naposled dosegel, da je prepustil občinski odbor hišico samo za šolske namene. Zadnji čas je dobil cerkvenik posebno stanovanje v Katoliškem domu.

Všolani so skoraj vsi otroci iz občine horjulske. Ker je tekom časa število otrok zelo naraslo, dovolil je deželni šolski svet dvorazrednico, ki se je otvorila leta 1899. v novem šolskem poslopju. Učiteljica, kot druga učiteljska moč, je že imenovana, nastopila bode pa službo šele v jeseni l. 1900.

Redno je šolski poduk obiskovalo leta 1866. že 118 otrok (55 + 63); l. 1871. — 138 (75 + 63); l. 1876. — 187 (95 + 92); l. 1881. — 182 (112 + 70); l. 1886. — 256 (139 + 117); l. 1891. — 199 (106 + 93). Tega leta je bilo v šolskem okolišu za šolo godnih otrok 249. V l. 1896. je redno obiskavalo poduk 98 dečkov in 92 deklic, ponavljalno pa 25 dečkov in 28 deklic.

Dosedaj so podučevali horjulsko mladino naslednji gg. učitelji:

1. *Anton Petrovčič*, od jeseni l. 1861. do 1866. — Zraven učiteljske službe je bil ob enem organist, cerkvenik in mrliški ogleda. Po petletnem službovanju je bil prestavljen v Dovje. Za njim je prišel v Horjul

2. *Matija Hudovernik* (od l. 1866. do aprila 1870). Kraja se je naveličal in menjal je službo z žabniškim učiteljem. Sedaj živi v pokoju kot bivši nadučitelj v Dobrempolju.

3. *Anton Pošar*, od aprila l. 1870. do 18. novembra l. 1870. — Tudi temu ni ugajal Horjul. Menjal je službo in se preselil v Logatec. Sedaj je nadučitelj na Trati.

4. *Janez Pokoren* je prišel iz Logatca v Horjul. Tukaj odgojuje že trideseto leto z velikim uspehom horjulsko mladino. Občno spoštovanje Horjulcev in hvaležnost bivših učencev ga potrjuje v sklepu, da bode še nadalje kot nadučitelj deloval za blagor izročene mu mladine.

XI.

Razne dobrodelne ustanove.

V horjulski fari je tudi nekaj dobrodelnih ustanov, katere hočemo tukaj navesti. Na prvem mestu moramo omeniti

A. Dijaške ustanove Töttingerjeve.

Gregor Töttinger je zapustil razun glavnice za beneficij na Vrzdencu v oporoki z dné 24. decembra l. 1723. tudi svoto 3343 gld. 45 kr., posojenih mestu Kranju, da se bodo vzdržavala z obrstmi te glavnice brezplačna mesta v jezuitskem kolegiju v Ljubljani za dijake, ki so rojeni v župnijah Vrhnika, Polhov Gradec in Bled, v pomanjkanju teh pa za druge marljive učence.

Dotični odlomek iz poslednje volje ustanoviteljeve se glasi:

Extract

Aus dem Georg (pravilno Gregor) Töttingerschen Stifters
Testament de d^o Laybach den 24ten Xber 1723.

Omissis 11. — Dieses in Vorgehenden blat benanntes Capital v. 3343 fl. 45 kr. mit samt unerlassenen schuldig Interesseexpensen und Entrathung, wann auch diese einbringlich sein wird, Verschaffe und legire ich denen P: P: D: D: alhier zu Laybach, damit sie so viel Alumnos in Seminario halten und erhalten wolten, als so viel das Interesse austragen wird, auf Jeden 50 fl. T. w. geradtet: gedachtes Capital samt dem Interesse

1. solle man nach und nach punctualiter einbringen, und von gedachter Stadt Crainburg ledig machen, selbiges in dem

2. C. al Ein-Amt, oder anderswo auf einen gewissen Orth anlegen, die Alumni aber sollen Vor andern erwehlet und angenommen werden, welche in Oberlaybacherischer, und Pillichgräzerischer, oder Entlich auch in Veldeser Pfarr gebürtig seind, und dem Studiren fleissig obligen, auf welches achtung zu geben, und eine Recomendation bey denen P: P: Soc. J. einzulegen, wird dem Beneficiato in Ober od. Schönbrunnerischen Thall obligen, und sorg sein. In Abgang aber deren kann man anders nach belieben aufnehmen.

actum Laybach den 24ten Xber

A^o 1723

LS.

Georgius Töttinger Vic. ad
S. Petrum.

Concordat cum Suo originali de Verbo ad Verbum ex offio.
Eppli. Labaci die 22. Martij 1724.

LS.

Franciscus Josephus Kaltschitsch
Officii Epplis Notarius.

Collationirt mit Einer vidimirten Abschrift.

Laybach den 17ten Aug. 1764.

Pr. Kays. Königl. Mild. Stiftungs
Hof-Commissions Registratur in Crain,

V novoustanovljenem seminariju oo. Jezuitov v Ljubljani so uživali po trije ali štirje dijaki to Töttingerjevo ustanovo. Leta 1759. je nehalo mesto Kranj plačevati obresti. Jezuitski rektor je nato odpovedal stanovanje in brano Töttingerjevimi štipendistom, ker zanje ni dobil plačila. Vsled tega se je pritožil l. 1762. vrzdenški beneficijat Jožef Rozman pri komisiji za dobrodelne ustanove, da mesto Kranj ne plačuje dolžnih obresti. Advokat „piarum causarum“ dr. Anton Kappus je naznanil mestnemu pisarju v Kranju, da bode sodnijsko iztirjal glavnico in obresti, če ne bode mesto naglo plačalo zastalih obresti. Kranjski mestni sodnik

je prišel leta 1762. ob sejmu sv Filipa in Jakoba v Ljubljano. Zglasil se je pri rektorju jezuitskega zavoda ter obljubil, da bode kmalu plačal v treh obrokih zastale obresti. S tem se je zadovoljil regens seminarii. Toda ostalo je pri sami obljubi. L. 1765. se je zopet pritožil gosp. Jožef Rozman in naravnost zahteval, naj komisija iztirja glavnico in obresti. Sam noče prevzeti odgovornosti za to, ker v seminarju ni nobenega Töttingerjevega štipendista.

Pri razpuščenju jezuitskega reda je rešila vlada Töttingerjevo glavnico. V poročilu iz l. 1816. je navedeno, da je takrat mesto Kranj še dolgovalo 1675 gld. k. v. Število dijaških ustanov je tekom časa znižala vlada, ker je glavnica obrestovala samo z 2 %. Leta 1809. ste bili samo dve ustanovi. Uživali so pa ustanove učenci, katere je predlagal vladi horjulski župnik kot Töttingerjev beneficijant. L. 1816. je sicer vlada nekaj oporekala župniku horjulskemu to pravico, češ, da je zavezan po ustanovnem pismu samo paziti, kako se zadržijo in napredujejo Töttingerjevi štipendisti. Vendar se je zadeva mirnim potom rešila in župnik horjulski še sedaj prezentuje dijake za Töttingerjeve ustanove.

Leta 1816. ste obstajali samo dve Töttingerjevi ustanovi. Mesto Kranj je dolgovalo 1675 gld., v obli-gacijah je pa bilo naloženih 1775 gld. Vsak štipendist je dobil na leto 41 gld. 52½ kr. v srebru in 17 gld. 53¼ kr. v bankovcih. Preostanek se je vedno priložil glavnici, da bi polagoma naraslo število ustanov. Nekaj let kasneje so bile že tri ustanove, dve po 50 gld. 37½ kr. konv. veljave, tretja pa za 31 gld. 48½ kr. (l. 1828.). Istega leta so pa izžrebali dné 1 junija 4 % kranjsko erarično obveznico št. 412 za 3135 gld. Vsled

tega je narasla glavnica Töttingerjevih ustanov in vlada je takoj razpisala še četrto mesto. Prva tri mesta so bila določena s 50 gld. k. v., uživalec četrtega mesta je pa vsako leto dobival večji znesek. Prvo leto je prejel samo 37 gld. 31³/₄ kr., l. 1833. že 43 gld. in l. 1849. popolni znesek 50 gld. konv. veljave. — Po vpeljeni srebrni valuti (avstr. velj.) so znašale ustanove letnih 52 gld. 50 kr. — L. 1865 so ustanovili peto mesto. Tri leta kasneje so zvišali ustanove, vsako za 84 kr., od leta 1869. nadalje prejme vsak Töttingerjev štipendist letnih 59 gld. 90 kr.

Kolikor je razvidno iz ohranjenih zapiskov, je bila podeljena Töttingerjeva dijaška ustanova naslednjim prosilcem:

L. 1790. je užival ustanovo (67 gld. n. velj.) *Jožef Resch*, učenec 1. gram. razreda v Ljubljani. L. 1792. je dobil njegovo ustanovo *Jožef Pegan* z Vrhnike (62 gld. 43 kr. n. v.), učenec na normalki v Idriji. L. 1805. so jo podelili *Ferneju Kovaču* iz Polhovega Gradca, uč. 2. lat. šole; l. 1807. *Matevšu Zorcu* iz Polhovega Gradca, učenec 3. razr. normalke (66 gld. 47 kr.) L. 1816. sta uživala ustanovi prvošolec *Anton Perko* z Vrhnike in *Gregor Rihar* iz Polhovega Gradca. L. 1823. je dobil drugo mesto (50 gld. 37¹/₂ kr.) *Primož Bach*; leta 1824. prvo mesto petošolec *Andrej Skopec* in drugo mesto petošolec *Tertmann*. Četrto mesto so podelili leta 1828. učencu 1. hum. razreda v Ljubljani *Matiji Gogala*. V naslednjih letih so prejeli te ustanove: l. 1831. *Gašper Velkaverh* (I. mesto); l. 1832. *Janez Ferjan* (II.); *Jožef Pichler* (III.); l. 1833. *Valentin Plemel* z Bleda (IV.); l. 1834. *Jakob Rihar* iz Polhovega Gradca (III.); l. 1836. *Jakob Smrtnik* iz Horjula (II.); l. 1837. *Janez Kastelic* (I.); l. 1838. učenec 2. gram. razreda *Andrej Zamejic* iz Horjula (I.); l. 1842. *Anton Rožnik* iz Zaklanca; l. 1844. *Jožef Adamič* z Vrhnike; l. 1846. *Janez Oblak* iz Horjula (II.); l. 1847. *Jakob Leben* iz Horjula (III.); l. 1849. bogoslovec *Andrej Martinčič* s Samotorice (I.) in *Fortunat Maček* iz Polhovega Gradca (IV.); l. 1851. drugošolec *Janez Janša* iz Zaklanca (IV.); leta 1852. petošolec *Janez Lenarčič* iz Bevk (I.); leta 1853. drugošolec *Friderik Krišnar* z Bleda (IV.); l. 1857. drugošolec *Jakob Trobec* iz

Polhovega Gradca (II.); leta 1859. šestošolec *Leopold Cvek* z Vrhnikе (III.); l. 1861. šestošolec *Tomaž Ravnikar* iz Polhovega Gradca (III.); l. 1862. prvošolec *Nace Leben* iz Polhovega Gradca (IV.); leta 1863. šestošolec *Ferdinand Ullrich* z Bleda (III.) in drugošolec *Jakob Koritnik* iz Polhovega Gradca (IV.); l. 1864. prvošolec *Janez Rihar* (I.) in drugošolec *Anton Rihar* (II.), oba iz Polhovega Gradca; l. 1865. drugošolec *Anton Gerjol* iz Polhovega Gradca (IV.) in novoustanovljeno V. mesto šestošolec *Matija Pasler* z Bleda. L. 1868. je dobil ustanovo (III.) tretješolec *Anton Žvokelj* iz Podolnice; l. 1870. petošolec *Franc Korenčan* z Ljubogjne (IV.) in še isto leto *Štefan Dolinar*, petošolec z Ljubogjne (IV.); l. 1871. drugošolec *Jožef Rihar* iz Polhovega Gradca (I.); l. 1872. prvošolec *Janez Cetelj* z Bleda (III.) in četrtošolec *Jožef Košuh* iz Polhovega Gradca (V.); l. 1874. četrtošolec *Franc Peteln* iz Polhovega Gradca (V.) in petošolec *Jožef Košuh* (drugič, IV.); l. 1875. prvošolec *Pavel Lenasi* z Vrhnikе (II.), učiteljski pripravnik *Anton Žvokelj* (drugič, IV.) in petošolec *Janez Nagode* z Vrhnikе (III.); l. 1877. šestošolec *Matej Pretnar* z Bleda (V.); l. 1878. prvošolec *Leopold Rihar* iz Polhovega Gradca (IV.). — L. 1882. je dobil I. mesto prvošolec *Tomaž Rošnik*, v drugem polletju pa prvošolec *Matej Rihar* iz Polhovega Gradca; l. 1884. drugošolec *Anton Zdešar* z Ljubogjne (III.); l. 1886. petošolec *Tomaž Rošnik* iz Horjula (II.) in tretješolec *Anton Oblak* iz Horjula (V.); l. 1890. tretješolec *Anton Vrhovec* iz Horjula (IV.), l. 1892. tretješolec *Franc Brezic* iz Horjula (III.); leta 1894. prvošolec *Gregor Vrhovec* iz Horjula (I.), prvošolec *Franc Medič* iz Vrhnikе (II.) in sedmošolec *Anton Koritnik* iz Polhovega Gradca (IV.); l. 1896. drugič sedmošolec *Anton Vrhovec* (V.) in l. 1897. prvošolec *Andrej Prebil* iz Horjula (prvo mesto); l. 1900. *Janez Vrhovec* (III.) in *Fr. Logar* iz Horjula četrto mesto.

L. 1882. je oporekalo vodstvo ljubljanskega gimnazija, da Horjulci nimajo pravice do teh ustanov. Gosp. župnik je potem pojasnil, zakaj imajo prednost ravno horjulski dijaki. Za te ustanove so Horjulci lahko hvaležni blagemu ustanovitelju. Mala podpora spodbode stariše, da pošljejo nadarjene otroke v šolo. Bivši Töttingerjev štipendist *Jakob Trobec* je postal škof v Ameriki; *Andrej Zamejic*, stolni dekan; *Friderik Križnar*,

kanonik; ustanovo je užival tudi slavni *Gregor Rihar*. Sedaj delujejo razun omenjenih v duhovski službi bivši stipendisti: lokalist *Jakob Leben* (v Istri), župnik *Jakob Koritnik*, dekan *Janez Nagode*, župnik *Leopold Rihar*, kapelani *Matevž Rihar*, *Tomaž Rožnik*, *Anton Oblak*, *Anton Koritnik* in misijonski duhovnik *Anton Zdešar*. Zopet drugi so med svetom dosegli odlična mesta, kakor *Anton Rožnik* (sodnik), *Franc Korenčan* (c. kr. blagajnik v Trstu), dr. *Štefan Dolinar* (v Gradcu), pok. *Jožef Rihar* (c. kr. deželne vlade tajnik), profesor *Jožef Košuh*, odvetnik *Matej Pretnar* i. dr. Vsi se morajo vsaj deloma zahvaliti pok. Gregorju Töttingerju, da so z njegovo podporo lažje dovršili šolske nauke.

B. Andrej Pečarjeva ustanova za šolska darila.

Preč. g. *Andrej Pečar*, častni kanonik, dekan in okr. šolski nadzornik na Vrhniki, je podaril z ozirom na vesele uspehe, katere je dosegel v vrhniškem okraju s svojim trdom za povzdigo šolstva, in v hvaležen spomin, da je bil radi tega od cerkve in države, in sicer od poslednje z zlatim križem s krono za zasluge, odlikovan, dné 13. avgusta leta 1863. farnima šolama v Horjulu in Hotedršici 100 gld. s tem namenom, da se zanje kupi obligacija z imenom: „Ustanova za šolska darila za farno šolo v Hotedršici in v Horjulu“, in da se njene obresti vsako leto enakomerno razdelijo med obe šoli. — Za ta denar se je kupila 5% obligacija v nominalni vrednosti 140 gld., št. 12.361 z dné 1. septembra 1. 1863. Ustanovo je sprejel 4. novembra 1. 1863. knezoškofijski konzistorij, deželna vlada jo je potrdila z odlokom 16. marca 1. 1864., št. 2628. Ustanovo je oskrboval do 1. 1887. vrhniški dekan. Vsako leto je izročil horjulskemu župniku 2 gld. 79 kr., da so se zanje kupila darila otrokom koncem leta. Ker je pa nova šolska postava prepovedala šolska darila, so se

obrnile do l. 1877. nabrane obresti v ta namen, da se je isto leto vpisala horjulska šola kot ustanovnica v družbo sv. Mohorja. Njene knjige ostanejo v šolski bukvarni ali se pa razdelijo med pridne otroke. Leta 1887. je bila obligacija spremenjena v papirno rento z dné 1.¹ februvarija l. 1887., št. 146.755, v nominalni vrednosti 150 gld., od katerih pripada 75 gld. ljudski šoli v Horjulu, 75 gld. pa ljudski šoli v Hotedršici. Njeno oskrbovanje je izročila deželna vlada (16. julija l. 1887., št. 7091) po medsebojnem sporazumljenju obeh krajnih šolskih svetov krajnemu šolskemu svetu v Horjulu. Naložila mu je dolžnost, da pošlje polovico letnih obresti (3 gld. 15 kr.) vsako leto vsaj štirinajst dnij pred sklepom šolskega leta krajnemu šolskemu svetu v Hotedršici. V omenjenem odloku je posebno imeniten stavek: „Z ozirom na § 24. alineja 2 šolske postave od 20. avgusta l. 1870., ki vsakoletna šolska darila (Jahresprämien) izključuje, nagrade pa dopušča, se smejo obresti od obligacije le za nagrade (Belohnungen) obračati.

C. Ustanove za reveže.

1. Č. g. *Viktor* baron *Rauber*, kapelan horjulski, ki je umrl l. 1794. je zapustil v svoji oporoki 70 gld. k. v. za reveže v horjulski fari. Po njegovem volilu se je za ta denar kupila državna 5% obligacija dd. 1. avgusta l. 1799., št. 6744, katere obresti so znašale 3 gld. 30 kr. k. v. in jih je župnik razdelil med domače reveže. S tem je bil okoli l. 1800. ustanovljen zaklad za uboge. Po ukazu okrožne oblasti v Postojni (14. marca l. 1800.) se je temu zakladu pridružilo tudi premoženje zatrte rožnivenske bratovščine v Horjulu, katero je znašalo 460 gld. k. v. v obligaciji, in 29 kr. v gotovini. Obe obligacije ste sedaj v papirni renti za 550 gld. a. v.

z dné 1. avgusta l. 1869. Po novi deželni postavi oskrbuje od l. 1886. nadalje občinski urad ubožni zaklad.

2. *Ignacij Jelovšek*, posestnik in trgovec na Vrhniki, ki je umrl 10. avgusta l. 1889. je zapustil v svoji oporoki glavnico 1200 gld., naloženo po 5 % in vknjiženo na posestvo Jerneja Grom na Stari Vrhniki s tem namenom, da se vsakoletne obresti v znesku 60 gld. razdelijo med revne bolnike (bettlägerige Arme) v farah Borovnica, Preserje, Horjul, Št. Jošt, Podlipa in Zaplana, in sicer tako, da pride na vrsto vsako leto zaporedoma ena teh fara. Pravico ta denar deliti imajo le župniki. Ustanovo, potrjeno od dež. vlade dné 24. novembra l. 1891. oskrbuje, pobira obresti in razpošilja podlipški župnik. Blagemu dobrotniku ostane v srcu revežev trajen spomin!

XII.

Ustanovno pismo vrzdenškega beneficija.

Wir Maria Theressia von Gottes Gnaden Römische Kayserin in Germanien, zu Hungarn Böhheim Dalmatien, Croatien, Slavonien, Königin, Erz-Herzogin zu Österreich, Herzogin zu Burgund, Ober- und Nieder Slessien, zu Steyer, zu Kärnten, zu Crain, Marggravin des H: Röm: Reichs, zu Mähren, zu Burgau, zu Ober- und Nieder Laussnitz, gefürstete Gräfin zu Habsburg, zu Flandern, zu Tyroll, und Görtz, Herzogin zu Lothringen, und Baar, Gross Herzogin zu Toscana etc. etc.

Bekennen mit diesem Brief öffentlich, wassmassen Unss angezeigt worden, dass der Ehrwürdige Priester

Gregor Töttinger: gewester Vicarius Bey St. Peter unter Laybach Nunmehr seel. laut seines hinterlassenen Stift Briefs in folgenden formalibus ad pias Causas disponieret habe.

In Nahmen der Heiligisten ungetheilten Dreyfaltigkeit, Gott des Vatters, Gott des Sohns, und Gott des Heil. Geistes Amen.

Ich Gregor Töttinger Priester, Vicarius Bey S. Peter unter Laybach gebe für mich, und alle Meine Erben in kraft dieses Briefs Jedermänniglich zu Vernehmen: Nachdem ich zu Hilf, und Trost so wol Meiner Seele, als angehender befreinter mit wol bedachten Muth, guten Rath, und rechten Wissen auss Meinem Vermögen zu einem Beneficio Curato bey der Kirchen ad S. Cantianum in der Nachbarschaft zu Schönbrunn, oder bey der Pfarr Pilligrätz nach Einem beywesenden Eigenen Curaten lange Jahre hero geseyfzet, hat zur beyschaft und unterhaltung desselben Eine Summam gelts benanntlich v. 5860 fl. T. W. gewidmet, worzu Herr Joseph Rossmann dermallige Beneficiatus gegen hinnachfolgender Obligation 140 fl. T. W. beygetragen, mithin zusammen ein Capital von 6000 fl. T. W. bey dem löblichen Stift Cistercienser Ordens zu Mariabrun bey landstrass vermög Schuld briefs de dato letzten Merz 1733 à 5 pro Centum auf ewig angelegt, welche Stiftung ich mit folgender ordnung auf Ewige Weltzeiten zu halten, und zu befolgen hiermit verordne.

Erstlich wird der Beneficiatus obligieret, alle Wochen für Mich, und Meine Befreinte eine H. Mess zu lesen, und zwar am freytag, wann aber es nicht geschehen könnte, bevor zu verrichten, anbey auch dass Anniversarium cum offo. defunctorum sambt drey besonderen Messen in die depositionis richtig zu vollziehen.

Weiter solle derselbe alle Sontag vor Mittag die Christliche lehre per modum Cathecismi halten, wie dann

auch alle Tag nach der Mess (celebriere Er sollte, wo er will in selbigem Revier) die Lauretanische Litaney U. L. F. nach lezten Evangelio vor dem Altar Knyend Betten, wie auch

Ferner wird Er Beneficiatus Verbunden wegen des bemel(de)ten Priester Joseph Rossmann zu diesem Beneficio beygestifteten Beytrages für Ihm das anniversarium cum offio defunctorum, et libera sammt einer Mess in die depositionis alle Jahr zu verrichten.

Weiterfort soll der Beneficiatus schuldig sein zu mehrern Nuzen deren Nachbarschaft alda in loco beständig zu residieren, in erwegung dessen angegen sollen Sie Nachbarschaften, Nachdeme dieselbe Vermög deren von ihren grundobrigkeits aussgestellt hinnachfolgenden Attestaten, und respective Consens-Briefen denselben zu fundieren sich schon beuor ohne dem kräftigist erkläret, dessen Wohnung nicht allein Stift und Baulich erhalten, sondern dahin gehalten sein, alles dass wenige, wass zu unterhaltung eines Geistlichen erfordert, Worunter fürnemblich das genugsame Brennholz zu verstehen ist, Ihm unverwaigerlich auf ewig zu verschaffen.

Consens Brief

Von dem lands-Vizd: amt in Crain.

Ich Franz Sigmund Khappus vom Pichlstein der Röm. Kayl. Maytt. etc. Ober Berg Richter, und Lands Vizdom-Ambts Buchhalter in Crain Urkunt hiermit, dass Nachdeme sich die gesamte in drey Dörfern Saklanz, Cariul, und Lubigoina wohnhafte Unterthannen einhöllig, und festiglich entschlossen haben, zu grösserer Ehre Gottes und Wolfarth ihrer Seellein Heyls von nun an einen eigenen Priester bey der in obbemelten Dorf Cariul sich befindlichen Kirche S.^{ae} Margarethae zu halten, und denselben nach möglichkeit auss ihren eigenen Mitteln zu ver-

sehen, und dass hero die unter dieses löbl. lands Vizdom-
 ambt gehörig daselbst bewohnte Unterthanen bey Mir
 gehörl. angelanget. Ich geruhete Ihnen in Ihr Vornehmen
 einzuwilligen. Weiter nun dann dieses ihr Begehren, und
 Vorhaben Ich nicht allein vor heylsam, sondern auch vor
 höchst Nothwendig zu sein befunden, Alss habe ich solches
 von amtswegen hiermit und in Kraft dits sogestalten rati-
 habieren und bestatten wollen, dass der daselbst haltende
 Priester von diesen lands -Vizdomischen Unterthanen gleich
 denen anderen in diesen Dörfern bewohnten unterthanen,
 und frembden Erbhalden die Emolumenta zu genüssen
 haben solle. Jedoch denen amtlichen Juribus ganz un-
 præjudicierlich, zu Urkunt dessen ist Meine amtliche
 Fertigung. Laybach den 14.ten Marty 1723.

(L. S.)

Franz Sig: Kappus v. Pichlst.

Lsds.- Vizdom-Amts-Buchhalter.

Consens Brief

von der Herrschaft Pilligrätz.

Ich Marx Antonius Frh. v. Pilligrätz, alss Inhaber der
 Herrschaft Pilligrätz Urkunde hiermit, dass Hansche Jama,
 Mathias Mraule, Hansche Grabelscheg, Marca Drobtina,
 Jacob Schlouscha, und Jacob Prossnig in hernachbenanten
 Dorfschaften, alst Schönprun, Hariul, Saklanz, und Podo-
 unza sesshafte der Herrschaft Pilligrätz angehörige Unter-
 thanen Vor mich erschienen, und Mir gehors. vorgestellt,
 wassmassen selbe mit ihren Mitnachbaren in ermelten
 Dorfschaften sesshafte Unterthanen Einen Geistlichen Herrn
 Curaten (Welcher in ein- oder anderer in dieser obbemel-
 ten Dorfschaft wohnen würde) zu fundieren Vorhabens
 sind. Diesemnach Mich besagte unterthanen gehors. ge-
 betten, dass ich Jenen eine solche Attestation ertheillete,
 das ich deroselben Vorhaben-Maynung, und Entschlüssung

zu wider nicht sein wolte, habe also ich hiemit und in Kraft dits unter Meiner Hand- und Petschafftfertigung Meine Erklärung thun wollen, dass ich gegen obgedachten Unterthanen Vorhaben, unternehmung, und Entschlüssung besagter fundation wegen Keinen Eintrag, oder opposition Thun, weder in solch Ihr Vorhaben nicht allein nicht einmängen, und dits orts auf Keine Weiss Verfänglich machen wolle, noch solte, sondern mehr ernente Unterthanen dero Vorhaben bey dem löbl. Dom Capitul, wie sie immer Mögen, und können, ohne Meiner Hindernus, doch der Herrschaft Pilligrätz Recht, und gerechtigkeit, und allen anderen Juribus unpræjudicierlich schlichten, und dass Werk richten, und aussführen können, und mögen. Pilligrätz den 2ten Merzy 1723.

(L. S.)

Marx Ant. Frh. v. Pilligrätz m. p.
alss Inhaber d. Hschaft Pilligrätz.

Consens-Brief

von dem Collegio Soc. Jesu zu Laybach.

Ich Benedictus Quadri, als Erzherzoglichen Collegy Soc. JESU zu Laybach Rector. Bekenne hiermit für Mich und Meine Successores, dass Nachdeme sich N. die Nachbarschaft zu Saklanz, Hriul, und Lubgoi Von nun an zu grösserer Ehre Gottes und Wolfarth Ihrer Seellen Heyls einen Priester zu halten und denselben nach Möglichkeit aus ihren eigenen Mitteln zuuersehen vestiglich entschlossen: ich aber in allen diesen dreyen obbenannten Dörfern allein Vier besezte Muth Huben habe, als willige ich auch respectu solchen Meinen Unterthanen sogestalten wegen ausschaltung dieses geistlichen ein, gleichwie andere ditsorts Verfangene parthey deren Grundobrigkeiten eingewilliget habe und solle Mir diese Einwilligung an Meinen

Juribus ganz unpræjudicierlich sein. Urkunt dessen Meine eigene Handschrift, und Collegy gewöhnliches Insigl. Laybach den 11.ten Marty 1723.

(L. S.) **Benedictus Quadri Collegy Labac.**
Soc. JESU Rector.

Wir dann eben zu einer Mehreren sicheren unterhaltung solle über dieses dem Beneficiato Curato Jenes bey dem löbl. Stift landstras anliegendes Capital der 6000 fl. T. W. hiermit sogestalten consignieret werden, damit derselbe dass abfallende Interesse naeh ausslauf Jeden Jahrs von gedachten Stift gegen Quittung behöben möge, wass aber

Schlüsslicher dass Jus præsentandi et confirmationis anbelanget, wird solches Einem Jeden Zeitlichen Fürst, und Herrn Herrn Bischofen zu Laybach vollständig eingeraumbet gegen gehorsamer Zuversicht. Es werden S^e Hochfürstl. Gnaden bey künftiger ersezung dieses Beneficii des Stifters Töttinger Anverwandte, und in Specie zu Schönbrun bewante Taugliche Rosmanische Befreinte Vorzüglich reflectieren: Nicht minder dem Beneficiato (zumal derselbe wegen entlegenheit von d. Pfarr die Curam animarum bisshero gratis vertrettet, und darbey grösste Mühe, und unkosten anwendet) auch mit der Zeit mit einer leydentlichen Collectur in gnaden Zu verhelfen geruhe. Alles mit Urkunt dieses Stiftbriefs getreulich und ohne gefährde, auch bey allgemainen landschadenpunct des Herzogthumbs Crain. Actum

(L. S.) **Gregor Töttinger Priester**
Vicarius bey St. Peter un- Laybach in Crain.

Welches fromme Geschäft wir dann durch Unser in geist und weltlich und Milden Stiftungssachen allergnädigst

angeordnete Commission mit Zuziehung der Cammer Procuratur untersuchen zu lassen gnädigst anbefohlen, die Unss sodann allerunterthänigst einberichtet, dass diese Stiftungssache nach Vorschrift und erfodernuss in allen seine Richtigkeit habe: und auch der Priester dermallige Töttingerische Beneficiatus Josephus Rossmann Vermög des unter d^o 20^t Febr. 1766, herrin gegebenen Reverses für sich und seine Nachkommende zu verrichten übernehmen habe, wie folgt:

Revers

Vermög dessen Ich Endsuntergefertigter bekenne, und Mich verbünde, dass ich, und alle Meine Successores diese nach Inhalt des Stiftbriefs von Herrn Gregor Töttinger Priester seel. und gewesten Vicario bey St. Peter unter laybach angeordnete lezte Willens disposition, und respective Beneficiats Schuldigkeiten sowol wegen Verrichtung der wochentlichen Messe, als auch Jährlichen Anniversary, wie auch übrige puncta, so in gedachten Stiftbrief enthalten, und vorgemerket seind, Treulich, und Vollkommen zu verrichten, so lang dass Interesse richtig einfallen wird. Alles Treulich, und ohne gefährde, auch bey Verbündung dess allgemainen landschadenpunts in Crain: zu Urkunt dessen habe diesen Revers-brief pro aeterna memoria Verfertiget, und solchen mit eigener handunterschrift, und Sigill bekräftigen wollen. Datum Schänbrunn den 20ten 9^{ber} A^o 1766.

(L. S.)

Joseph Rosmann Erster Töttingerischer
Beneficiatus Curatus m. p.

So hat nicht Minder auch der daselbstige Ordinarius Unser landsfürstl^r Bischoff, und Fürst zu laybach leopold Joseph Graf von Petazi laut hierzu gefertigten Confirma-

tion Sub d^o 6.ten May 1767. diese Stiftung angenommen, und die Verrichtung folgendmassen festgestellet.

Nos Leopoldus Josephus DEI, et Apost^{us} sedis gratia Episcopus labac. S. R. Imp. Princeps è Comitibus de Petaziis etc.

Universis et Singulis præsentium tenore notum facimus, fuisse nobis nuper expositum, quod honorabilis Sacerdos pia memoria Gregorius Töttinger Vicarius quondam Parochia nostra ad Sanctum Petrum in Suburbio labacensi de maturis animam suam Suorumque Consanguineorum Subsidijs provideres volens, nec non Spiritualibus Indigentys quarundam Vicinitatum Parochiae Pilligracensis, qua ob nimiam ab eâdem Matrice Ecclesia distantiam à multis iam annis proprium Sacerdotem Curatum nancisci enixe suspirabant, nimirum S. Cantiani in Schönbrun Santa Margaretha in Heriul, et Sancti Michaëlis in Samatorz prospectum esse cupiens, Sano Consilio, et matura deliberatione Beneficium Curatum in una dictarum Ecclesiarum filialium Parochiae Pilligracensis fundare statuerit, ac pro dote florenos quinquies Mille Octingentos Sexaginta Moneta germanica ex Suis facultatibus constituerit cum Obligatione continua Sacerdotis Beneficiati in loco Residentiæ, et ut Beneficiatus huiusmodi Singulis Septimanis pro se fundatore, ac Consanguineis Suis unam Missam feriâ Sextâ, quoties fieri poterit, legere, Secus verò eandem anticipare quot annis anniversariam depositionis diem pro eodem pio fundatore cum officio defunctorum et tribus Missis celebrare, singulis diebus dominicis per annum Doctrinam Christianam rudibus tradere, quotidie in fine Missæ in quacunque Ecclesia dictarum Vicinitatum eam legerit, lytanas lauretanas flexis genibus recitare teneatur. Praeterea intelleximus, quod foundationem hanc modernus Beneficiatus honorabilis Præsbiter Josephus Ros-

mann alys centum quadraginta florenis ejusdem monetæ auxerit cum onere celebrandi pro eodem Singulis annis diem anniversariam obitûs Sui cum officio defunctorum, liberâ et Missa. Quo proinde factum, quod Summa dotis memorati Beneficy non solum in Sex Millibus florenorum moneta germanica universim fuerit constituta, verum etiam ad perpetuum Censum in Monasterio Ordinis Cisterciensium ad fontes B. M. V. prope Landstrass ad rationem quinque pro Centum effective investita Vigore litterarum debitorialium dicti Monastery dd^o ultimâ Marty 1733.

Etsi vero fundatio has jam tempore Prædecessoris nostri Sigismundi Felicis effectum suum sit sortita, dum Beneficium præfatum in Ecclesia Sancti Cantiani in Schönbrunn canonice fuit erectum et dictus Presbyter Josephus Rosmann de eodem, quâ primus Beneficiatus Canonicè pariter investitus. Quia tamen hucusque Instrumentum publicum Super eadem fundatione fuit ad Scripturam redactum, nec Confirmatio ab Ordinario in Scriptis formiter obtenta. Hinc pro parte prædicti Beneficiati Josephi Rosmann nobis humiliter Supplicatum fuit, quatenus defectum hunc Supplere, ac fundationem eandem Auctoritate nostra Ordinaria Confirmare dignaremur.

Nos igitur Supplicationibus huiusmodi inclinati dictam piam animabus salutarem fundationem ratam habemus et quantum Opus est, denuò approbamus, et confirmamus atque prædictam Ecclesiam filialem Sancti Cantiani in Schönbrunn in Curatam elevamus, et in ea Beneficium Curatum perpetuum erigimus, et instituimus, ac Beneficiato moderno Josepho Rosmann Auctoritate Ordinaria denominato, et instituto, ac Successoribus eius â nobis, et nostris Successoribus in perpetuum pariter denominandis, et instituendis pro ejus, et eorum dote præfactum Capitale Sex millium florenorum, et pro præbenda Censum

annuum de dicto Capitali cadentem assignamus, applicamus, et appropriamus, eundem Beneficiatum, omnesque illius Successores ad Constantem in loco Residentiam, nec non ad oia suprà recensita onera fideliter adimplenda, præcipue verò ad doctrinam Christianam parvulis, ac rudibus sedulo, ac fructuosè tradendam, et Sacramenta opportunè administranda, absquo ullo tamen Curatorum Pilligracensium præjudicio paterne hortamur, ac districte sub interminatione divini Judicy obligamus. In quorum fidem, et majus robur præsentis manum nostram in Spiritualibus Vic. Generalis Subscriptas et offo. nostri Epalis Sigilli munitas expediri jussimus ex eodem offo Epali Labaci die 6ta Mensis May 1767.

(L. S.)

Carolus Peer Vic. Gralis.

Wie wir dann nun Unsers orts alles dieses Vorge-
nehm halten, und allergnädigist bestättigen als wollen wir
auch dass deme zu Ewigen Zeiten unnachbrüchlich Nach-
gelebet werde. In Urkunt dessen haben wir dieses Will-
briefs drey gleichlautende Exemplarien errichtet, und
Eines dem Töttingerischen Beneficiato, und resp.^{ve} ältesten
Anverwanten, dass 2te dem Bischöflichen Ordinario, dass
3te aber Unserer Milden Stiftungs Coons-Canzley ad de-
positum zur genauen befolgung dessen bestellen lassen.
Gegeben in Unserer landsfürstl. Haubt Stad Laybach
den 3. 7^{ber} 1767.

Jos. Frh. v. Brigido m. p.

Jos. Frh. v. Jamoscheg m. p. (?)

N. R. Frh. v. Raab m. p.

Leopold Schwab v. Lichtenberg m. p.

Joh. Bapt. Weringhofer m. p.

(L. S.)

Ex Consilio Cæs^o Regae
Apost^a majestatis Supremi
Capitaneatus Carnioliae.

Joseph Späbinerein m. p.

XIII.

Compendiosa descriptio Parochiae Horjul.

Parochia Horjul in planitie (excepta parvula vicinitate Samatorza) sita est; et pro incolis sana. Domus parochialis in medio Parochiae constructa satis praestans et spatiosa invenitur. Haec Parochia habet ad orientem Parochiam Dobrova, ad occidentem Localiam Podlipa, ad meridiem Parochiam Hyperlabacensem, et ad mediam noctem Parochiam Billichgrazensem.

Parochiani Horjulenses sunt omnes catholici, in religione mediocriter instructi. Potestatibus subditi, generatim laboriosi et mitae indolis; in moribus non nimis corrupti, tamen deteriores facti, dabuntque progeniem vitiosorem, quia peccantes in leges immunitatem habent.

In hac Parochia nihil admiratione dignum.

Parochi proventus sunt 400 f. — partim ex Beneficio fundato a Revd. D^{no} Gregorio Töttinger olim Vicario ad S. Petrum in Suburbio Labacensi, partim ex aliis foundationibus et ex fundo Religionis. — Notandum, anno 1733 in filiali ecclesia S. Cantiani in Schönbrun erectum fuisse Beneficium curatum jussu et auctoritate excelsi Regiminis Graecensis, simulque Celsissimi et Reverendissimi Principis Dⁿⁱ Dⁿⁱ Felicis de Schrattenbach episcopi Labacensis, supradictum Beneficium (Töttinger) in erectione hujus Parochiae huc translatum fuit, sub augusto Josepho II. et Celsissimo Principe ac Reverendissimo D^{no} D^{no} Michael e Lib. Bar. Brigido pmo. Archiepiscopo Labacensi anno 1789.

Liber baptizatorum jam ab anno 1733 extat: copulatorum vero et mortuorum tantum ab anno 1789.¹⁾

¹⁾ Prav za prav od l. 1787.

Primus Beneficiatus Schönbrunnensis fuit Rev. D^{nus}

Josephus Rosman . . . ab anno 1733 inclus. ad 1783.

Secundus Benef. fuit R. D.

Thomas Rosman . . . „ 1783 „ 1789.

Primus Parochus Horjulensis fuit idem R. D. Tho-

mas Rosman . . . „ 1789 „ 1795.

Secundus Parochus fuit R.

D. Nicolaus Cipriani . . „ 1795 „ 1806.

Tertius fuit R. D. Matthaeus

Wolf . . . „ 1807 „ 1812.

Quartus fuit subscriptus a

17ma Martii . . . „ 1812 ad 24^{tum}
Aprilis 1840.

Quintus¹⁾ fuit R. D. Mat-

thaeus Arnol . . . „ 1840 ad Oct. 1842.

Sextus fuit R. D. Alexius

Jerala . . . „ 1842 ad 4. Dec. 1878.

Septimus fuit R. D. Fran-

ciscus Dolinar 16. Apr. . „ 1879 — — —

Patronus vel Colator hujus Parochiae est Reverendissimus D^{nus} D^{nus} Ordinarius Labacensis.

In hac Parochia invenitur Institutum pauperum ab anno 1799, cujus Cap. pr. 530 f. in fundo publico quiescit.

Parochus Horjulensis habet jus Patronatus quatuor studiosis stipendium conferrendi, uti constat ex Testamento Rev. Dⁿⁱ Gregorii Töttinger de anno 1723.

Quatuor vicinitates hanc Parochiam constituunt, quae a Parochia Billichgrazensi anno 1789 abscisae fuerunt; nempe Horjul et Lubgojna-Schönbrun-Saklanz et Podounza-Samatorza.

¹⁾ Pripisal g. župnik Fr. Dolinar.

In Horjul domorum Nus modo .	65.
In Lubgojna	15.
Schönbrun	48.
Saklanz	26.
Podounza	27.
Samatorza	16.

197.

Notandum, in erectione hujus Parochiae vicinitates Koreno, Parochiae Pillichgrazensis, et Hölzeneg, parochiae Hyperlabacensis huc adjudicatas fuisse; at R. D. Matthaeus Wolf Parochus viribus et cooperatore destitutus anno 1811 a Reverendissimo episcopali officio obtinuit remissionem harum vicinitatum ad matrices Parochias.

Ecclesia Parochialis in Horjul sub titulo S. Margarithae V. M. in medio Parochiae stat. Etiam si omnibus filialibus major, vix satis ampla invenitur: firma, medio-criter ornata est, at proventibus vix sufficienter munita. Haec ecclesia (priori parvula eversa) aedificata fuit anno 1678: solemniter autem consecrata anno 1744 die 20 Maji a Celsissimo et Reverend^{mo} D^{no} D^{no} Ernesto Comite de Attems Episcopo Labacensi.

Ecclesia filialis S. Cantiani M. in Schönbrun a Parochiali ecclesia tribus horae quadr. distat, quae pervetusta, tamen firma, satis ampla, optimisque redditibus pro loci circumstantiis provisa invenitur; at aedificationis et consecrationis tempus ignoratur.

Ecclesia filialis s. Udalrici Ep. in Saklanz tribus horae quadr. ab ecclesia Parochiali distat. Omnibus, nec Parochiali excepta, pulchrior, optime ornata, et redditibus satis amplis provisa invenitur. Priori eversa (consecrata ab eppo. Labacensi Rainaldo Scarlichi 19. Junii 1637), aedificata fuit anno 1745, sed consecrationis tempus indubitate

non constat. Seniores tradunt, consecratam fuisse anno circiter 1774 a Reverendissimo D^{no} D^{no} Comite de Herberstein, Episcopo Labacensi.

Ecclesia filialis S. Michaelis Arch. in Samatorza ab ecclesia Parochiali una hora distat. Haec satis ampla, firma, mediocriter ornata, et redditibus provisa invenitur. Tempus ejusdem aedificationis et consecrationis ignoratur.

Horjul 20.ma Martii 1840.

Franc. Veriti m. p.
parochus loci.

Tiskovni pogreški.

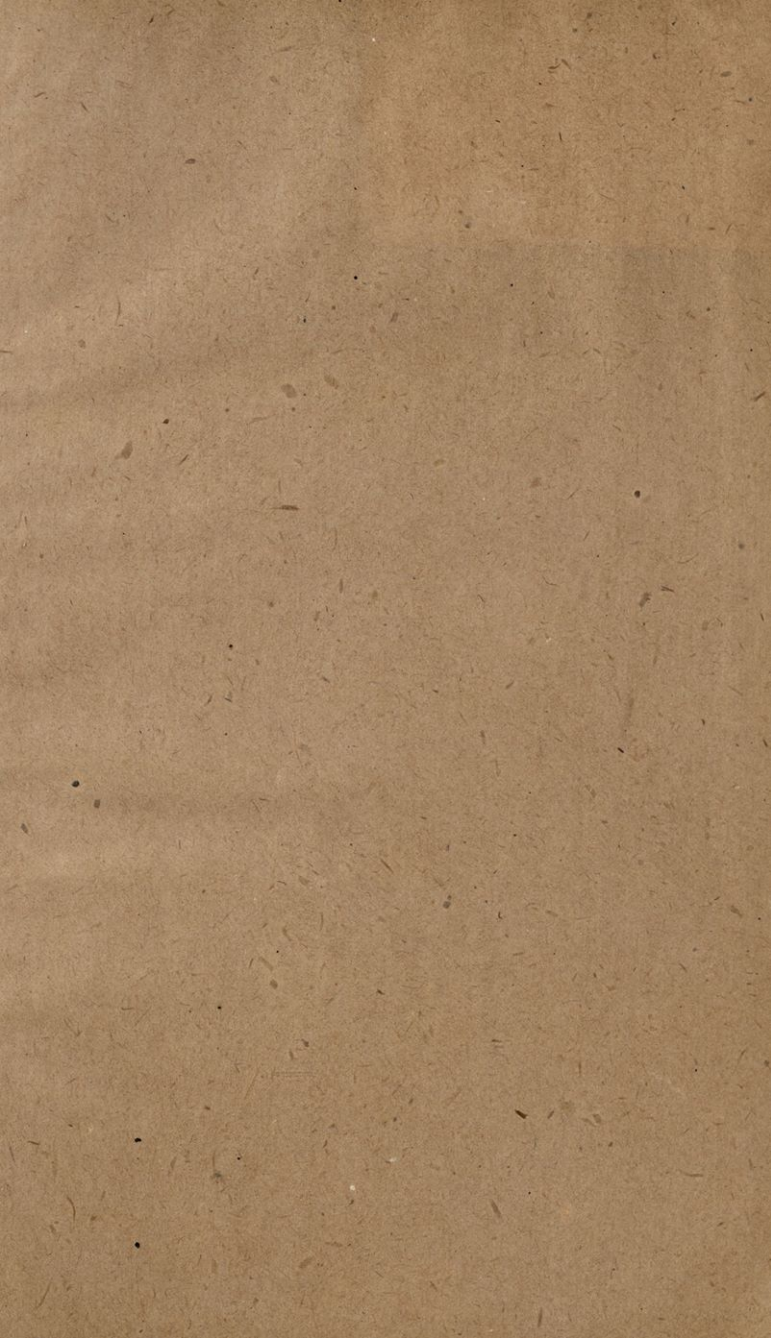
Str. 13, vrsta 22.	mesto i r p r v a —	<i>isprva.</i>
Str. 14, „ 3. (spodaj)	„ ob 4. uri —	<i>ob 4. uri.</i>
Str. 73, „ 10.	„ 7 bris —	<i>7 brIs.</i>

KAZALO.

	Stran
Vvod	3
I. Prirodoznanski opis horjulske fare	5
II. Statistični opis horjulske fare	16
III. Gospodarske razmere v horjulski fari	38
IV. Verska in intelektualna stran v fari	47
V. Beneficij na Vrzdencu	59
A. Ustanovitev beneficija	59
B. Opravila Töttingerjevega beneficijata	63
C. Bratovščina sv. rožnega venca v Horjulu	68
D. Mašne ustanove pri kuratnem beneficiju	70
E. Kronika vrzdenškega beneficija	72
F. Na Vrzdencu se ustanovi lokalija	74
VI. Ustanovitev fare v Horjulu	77
VII. Cerkve v fari horjulski	123
1. Farna cerkev sv. Marjete v Horjulu	125
2. Podružnica sv. Kancijana na Vrzdencu	144
3. Podružnica sv. Mihaela nadangela na Samotorici	152
4. Podružnica sv. Urha v Zaklancu	158
VIII. Poslopja, posestvo in dohodki horjulskih duhovnikov	165
IX. Duhovni pastirji v fari:	
A. Župniki	171
B. Duhovni pomočniki	184
X. Šole in učitelji	203
XI. Razne dobrodelne ustanove:	
A. Dijaške ustanove Töttingerjeve	205
B. Andrej Pečarjeva ustanova za šolska darila	210
C. Ustanove za reveže	211
XII. Ustanovno pismo vrzdenškega beneficija	212
XIII. Compendiosa descriptio Parochiae Horjul	222
Tiskovni pogreški	225

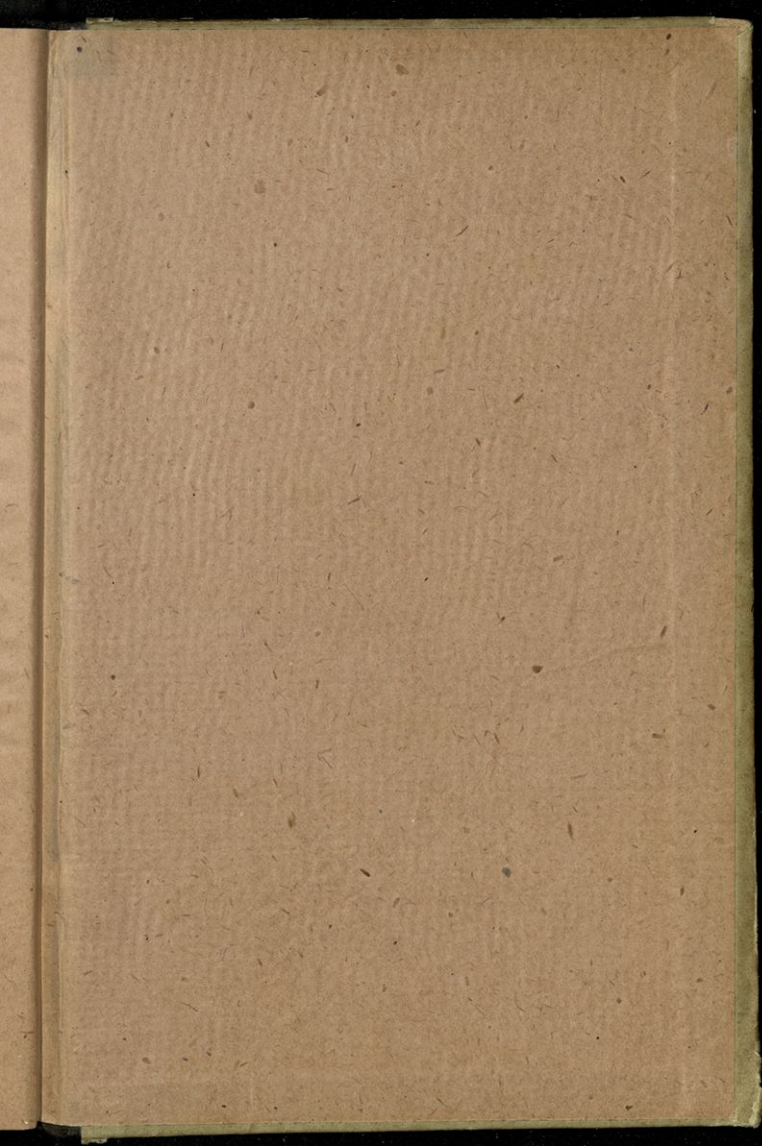

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000383812

NAR. IN UNIV. P.
Ljubljana.

362